

BAŠĆINA 27

GROHOTE, 2019.

BAŠĆINA 27

Grohote, 2019.

IZDAVAČ:

KULTURNO INFORMATIVNI CENTAR OTOKA ŠOLTE

ZA IZDAVAČA:

Marina Garbin

UREDNIK:

Dinko Sule

LEKTURA:

KULTURNO INFORMATIVNI CENTAR OTOKA ŠOLTE

NASLOVNICA:

Luka Bezić

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Arhiv Udruge „ZLATNA ŠOLTANKA“

NAKLADA:

200 primjeraka

TISAK:

DES - SPLIT

**Zaštitili smo pršute, sireve, vina, ulja, suhozide,
„jazike“, vuka, poskoka, ...**

Zaštitimo čovjeka od čovjeka!

**Hvala autorima koji su svojim tekstovima poduprli
tiskanje ovog broja „Bašćine“.**

urednik

Tihana Glavurtić

JAKŠA FIAMENGO, AKADEMIK – POČASNI GRAĐANIN OPĆINE ŠOLTA

Prošle godine napustio nas je naš dragi Jakša Fiamengo, veliki čovjek, veliki pjesnik, akademik – počasni građanin Općine Šolta. Red je da mu se zahvalimo. Kako? Što napisati o čovjeku, koji će u pjesmama svojim živjeti vječno? Kako mu zahvaliti što je pjesmom „S ponistre se vidi Šolta“ zajedno sa glazbenim legendama, Oliverom Dragojevićem i Zdenkom Runjićem, Šoltu učinio poznatijom, u spominjanju besmrtnom. Kako mu se zahvaliti za nesebični doprinos u održavanju manifestacije posvećene hrvatskoj kraljici stiha – Vesni Parun, koja počiva na starom groblju u Grohotama? Upravo, Jakša je (Hrvatsko društvo književnika imenovalo ga je koordinatorom ove manifestacije) zaslužan za dolazak brojnih hrvatskih književnika koji su dali svoj prilog ovoj manifestaciji. Bio je veliki prijatelj ženske klape „Čuvite“. S njima se je družio i nesebično im pomagao. Za doprinos kojeg je dao Šolti, Općina Šolta proglasila ga je počasnim građaninom.

Jakša Fiamengo prilikom proglašenja počasnim građaninom.

Izvor: Općina Šolta

Bilo je lijepo surađivati s njim, od njega učiti, lijepo je bilo s njim se družiti. Hvala mu za sve što je darovao Šolti. Neka živi u nama.

Za čitatelje „Baščine“ donosimo *TRI CRTICE O JAKŠI*, koje je ispisao još jedan veliki čovjek, veliki hrvatski književnik – akademik Pavao Pavličić, moj dragi barba Pavle.

Pavao Pavličić

TRI CRTICE O JAKŠI

Jakšu Fiamenga susreo sam početkom sedamdesetih godina, kad smo obojica još bili u dvadesetima. Otprije sam poznao njegove pjesme i one su mi se jako svidale, osobito one o moru (More koje jesi): bile su ozbiljne i misaono duboke pa sam na temelju njih zamišljao autora kao sjetna i pomalo introvertna čovjeka. A kad smo se našli na susretu mladih pisaca u Metkoviću i Opuzenu, pokazalo se da je Jakša vedar, duhovit i druželjubiv momak pa sam brzo shvatio da se u njegovu društvu jako dobro osjećam. Ali, shvatio sam još nešto: da čovjek može biti i filozofičan i melankoličan u svojim pjesmama, a da u isto vrijeme bude otvoren i srdačan prema drugim ljudima. Tako me i nije jako začudilo kad sam već tada uočio da Jakša vrlo rado razgovara o tekstovima za popularnu glazbu: očito je baš u to vrijeme tražio načina da ono što je u svojim knjigama izražavao na visoko literarni način pretoči u stihove koji će biti prihvatljivi najširoj publici i s kojima će se ta publika moći identificirati. Zato me je silno obradovalo, pa sam čak bio i generacijski ponosan, kad sam vidio da Zdenko Runjić uglazbljuje Jakšine pjesme. Tada su došle sve one Karoce, Nadaline i ponistre s kojih se vidi Šolta. Ostalo je povijest.

*

Poslije sam se s Jakšom susretao u različitim prigodama, a najviše onda kad bi se – svakoga proljeća – održavali Dani Hvarškoga kazališta. Ondje sam ja ponekad izlagao na simpoziju, a Jakša je o tome simpoziju izvještavao kao novinar «Slobodne Dalmacije». I, tada sam – u tim vedrim svibanjskim danima – shvatio odakle dolazi snaga Jakšina nadahnuća. Jer, nije bilo ništa ljepše nego gledati ga kako pjeva zajedno sa članovima Hvarškoga pučkog kazališta. U tim trenucima meni bi se činilo da se moj prijatelj nalazi u raju, da se potpuno sjedinjuje i sa zavičajem i s tradicijom popularne glazbe koju je toliko volio. Nije on tada bio među vodećim pjevačima (premda je imao izvrstan sluh), ali se jasno vidjelo da on klapi pomaže već i samim svojim sudjelovanjem, cjelinom srca koje je u to zajedničko muziciranje unosio. Osjećalo bi se tada da je Jakša sretan, a ja sam, motreći ga, razumio kako je velik privilegij imati takav odnos s vlastitim zavičajem i njegovom tradicijom.

*

Jakša Fiamengo postigao je nešto što je samo malobrojnim umjetnicima pošlo za rukom: ono što je on stvorio kao autorsko djelo, postalo je dijelom kulturnog nasljeđa ove zemlje i njezinih stanovnika. Ukratko, njegove su pjesme postale narodne. A to je, mislim, najviše što pjesnik uopće može poželjeti. I zato se svaki put pri susretu s njegovom pjevanom poezijom sjetim onoga što je rekao veliki češki pisac Karel Čapek. Rekao je on, otprilike, kako mu je želja da se njegove knjige čitaju toliko da im otpadnu korice te da se više i ne zna tko ih je napisao, a da ostane samo tekst. Upravo nešto slično dogodilo se i Jakši: mnogi ljudi, dok pjevaju - sami ili u društvu - nisu ni svjesni da izgovaraju njegove riječi. Ali, svjesni su ipak da je postojao čovjek koji se zvao Jakša Fiamengo i koji je za njih i njihov doživljaj svijeta učinio toliko da ga moraju zauvijek pamtiti.

Slovenski glumac Polde Bibič (1933. – 2012.) s „Baščinom“ u rukama.

Foto: Slavko Zupan

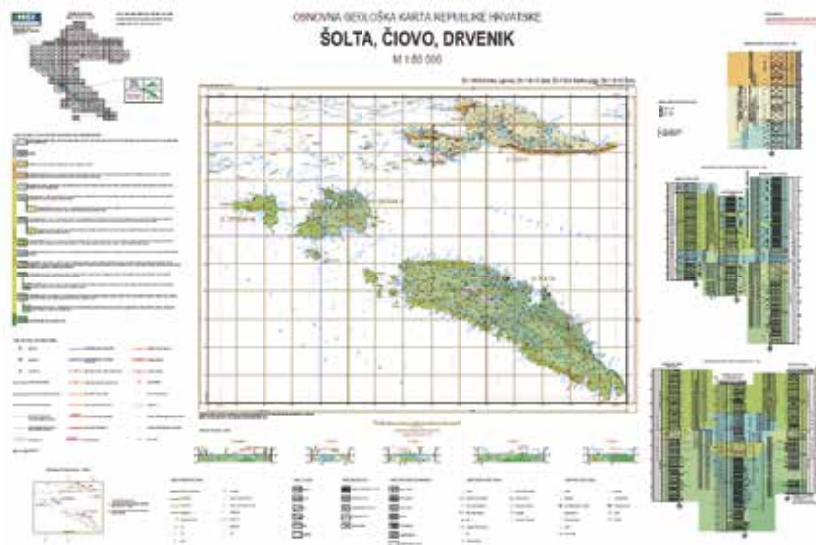
Polde Bibič bio je suradnik „Baščine“.

Tvrtko Korbar, Hrvatski geološki institut

NOVA OSNOVNA GEOLOŠKA KARTA ŠOLTE

UVOD

Početakom 2017. u Gradskoj knjižnici Marka Marulića u Splitu održana je javna prezentacija lista nove Osnovne geološke karte Republike Hrvatske u mjerilu 1:50.000 „Šolta, Čiovo, Drvenik“ (Slika 1., Korbar i sur., 2017 - vidi poveznicu na prezentaciju na mrežnoj stranici: http://www.hgi-cgs.hr/images/2017/travanj/2017_PREZENTACIJA_OGKRH.pdf)

Slika 1. Prikaz lista Osnovne geološke karte Republike Hrvatske u mjerilu 1:50.000 „Šolta, Čiovo, Drvenik“ (Korbar i sur., 2017).

Prezentaciju sam pripremio u suradnji s kolegom Nikolom Belićem, koji potpisuje digitalnu i GIS obradu ovog lista. Najveći među prikazanim otocima na tom listu je Šolta pa ću u ovom prilogu pokušati zainteresiranim čitateljima opisati tijek istraživanja i izrade karte te dojmove koje još uvijek čuvam u ograničenoj memoriji preopterećenoj brojnim sličnim zadacima uglavnom na jadranskom području dinarskoga krša. Srećom, dobar dio tih dojmova već sam

uspio pretočiti u pisanu riječ u vrijeme terenskih istraživanja, pa se tekstovi s raznim popularno-geološkim temama vezanim uz Šoltu mogu naći u nekoliko radova objavljenih uglavnom u Bašćini (Korbar, 2009, 2014, 2015) i u novoj monografiji otoka Šolte (Korbar i Mauch Leandrić, 2012). Moram naglasiti da me na pripremu tih priloga poticao dugogodišnji urednik Bašćine gospodin Dinko Sule.

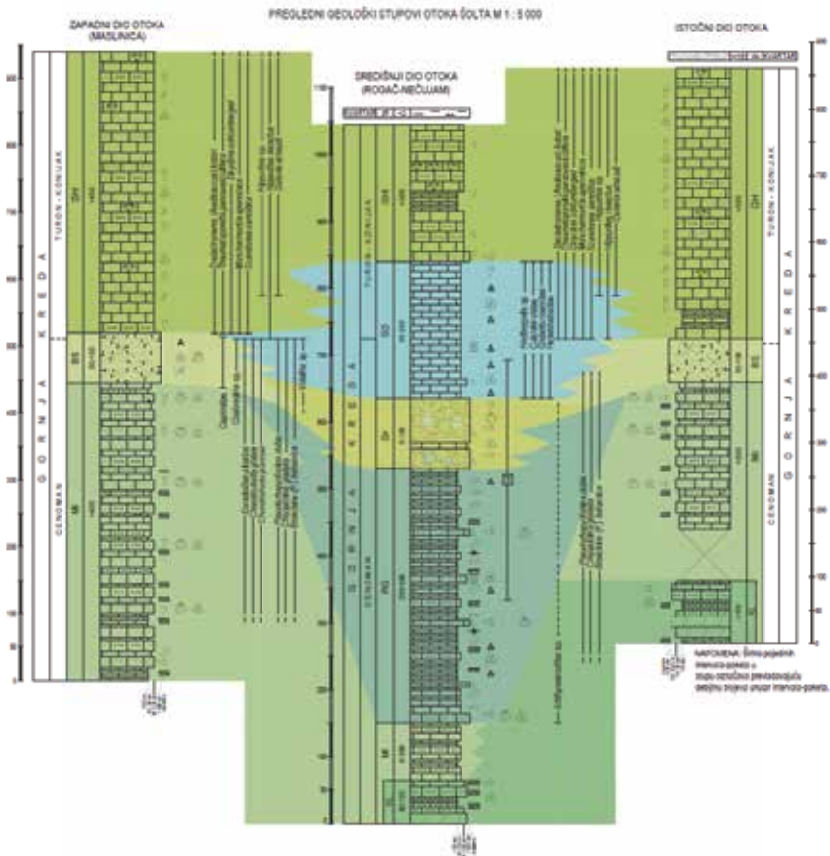
Otok Šolta s pripadajućim arhipelagom Masliničkih škoja (žao mi je što Mrduju ipak nismo mogli pridružiti Šolti, premda sam u više navrata „potezao“ za šoltansku stranu) prikazan je na novom listu koji uključuje i geološku kartu izrađenu na topografskoj podlozi u mjerilu 1:50.000. Takvoj topografskoj podlozi pridružen je grafički prikaz rezultata višegodišnjih istraživanja koja je četveročlani tim Zavoda za geologiju Hrvatskoga geološkog instituta provodio u razdoblju 2013.-2016. Tome su prethodili jednodnevni turistički obilasci Šolte tijekom 2005. i 2006., zatim preliminarna istraživanja provedena u okviru znanstvenog projekta Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske tijekom 2007., pa zapažanja tijekom ljetovanja na otoku 2008.-2011. te priprema za istraživanja područja Šolte u okviru projekta „Osnovna geološka karta Republike Hrvatske 1:50.000“ tijekom 2012. Nakon toga pristupili smo sustavnim terenskim istraživanjima koja su obavljena kroz nekoliko dvotjednih terenskih kampanja. Nakon terenskih istraživanja uslijedila je laboratorijska priprema i kabinetska analiza prikupljenih uzoraka stijena i podataka s terena u okviru ove temeljne djelatnosti Zavoda za geologiju Hrvatskoga geološkog instituta. Pritom valja naglasiti da su istraživanja dijelom bila provedena i u okviru europskog projekta „RoofOfRock“ (IPA Adriatic) na kojem je naš tim bio angažiran kao vanjski suradnik putem županijske razvojne agencije RERA SD (vidi Korbar, 2015; Korbar i suradnici, 2015).

ŠOLTA NA LISTU NOVE OSNOVNE GEOLOŠKE KARTE

U prvoj fazi terenskih istraživanja detaljno su snimljeni slijedovi slojeva karbonatnih stijena, vapnenaca i dolomita, od kojih je izgrađena Šolta. Ti slijedovi su najbolje otkriveni uz obalu, gdje je more ispralo tlo i vegetaciju pa se duž obala najljepše vide slojevi, odnosno, laički rečeno, ploče tih stijena koje su kroz milijune godina geološke prošlosti, tijekom geološkog razdoblja krede - najmlađeg perioda ere dinosaura (mezozoika), nastajale iz okamenjenog mulja i pijeska taloženog na dnu toplog tropskog mora Jadranske karbonatne platforme, da bi tonjenjem u Zemljinu koru bili naslagani jedan na drugi. Tijekom doba sisavaca (kenozoika) ti, nekad horizontalni slojevi, su uslijed polaganog ali silovitog „sudara“ Afrike i Europe bili deformirani i izdignuti

na površinu Zemlje, gdje su oblikovani djelovanjem atmosferija (korozija i erozija karbonatih stijena) tvoreći tako i jadranske otoke, pa i današnju Šoltu (Korbar i Mauch Leandrić, 2012).

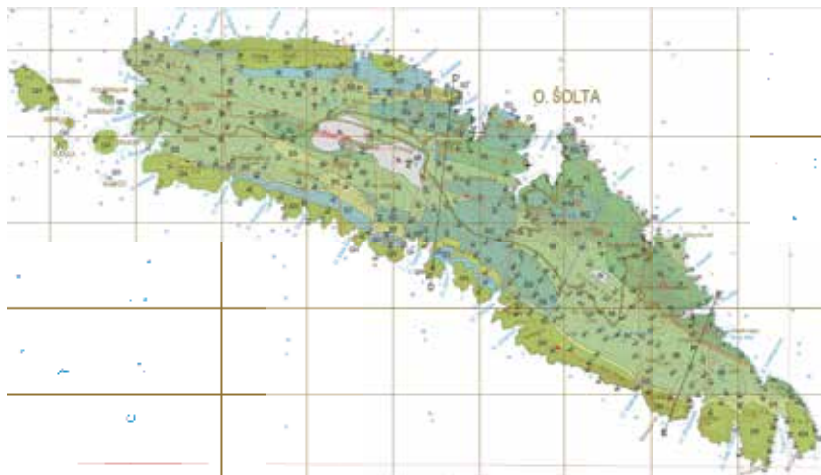
Posebno su nam bile zanimljive stijene na širem području Rogača, za koje smo pretpostavljali da se prema podatcima iz prethodnih radova kolega geologa (Jelaska i Velimirović, 1970) ne mogu naći na susjednim otocima koje smo istražili u prethodnim razdobljima.

Slika. 2. Korelacija preglednih geoloških stupova s prikazom litostratigrafskih jedinica otoka Šolta. Isječak Osnovne geološke karte Republike Hrvatske u mjerilu 1:50.000 „Šolta, Čiovo, Drvenik“ (Korbar i sur., 2017).

Dakle, kroz takve sljedove naslaga geolozi „snimaju“ sloj po sloj i opisuju značajke tih stijena, na temelju kojih izdvajaju geološke jedinice koje objedinjuju stijene sa zajedničkim fizičkim, mehaničkim i kemijskim značajkama, a koje su u konačnici važne i za život ljudi na nekom području (vidi poglavlje primjena geološke karte). Na temelju tih podataka crtaju se geološki stupovi na kojima su te jedinice prikazane u raznim bojama (prema geološkim standardima). Svaka jedinica ima neka specifična geološka obilježja i fosilni (paleontološki) sadržaj, koji se prikazuje uz jedinicu na geološkom stupu (slika 2.).

Izdvojene geološke (litostratigrafske) jedinice se kartiraju na terenu, što znači da članovi terenskog tima sustavno obilaze teren prikupljajući podatke o stijenama, kvadrat po kvadrat, izrađujući tako radnu geološku kartu. Radna geološka karta se kasnije u kabinetu dodatno analizira, korigira i dopunjuje, a konačni proizvod – finalna geološka karta (slika 3.) prikazuje se na standardiziranom listu Osnovne geološke karte Republike Hrvatske. Na području Šolte izdvojili smo i iskartirali sedam krednih (karbonatnih) jedinica koje izgrađuju trupinu otoka te dvije jedinice koje čine pokrove nastale tijekom najmlađeg geološkog razdoblja – kvartara.

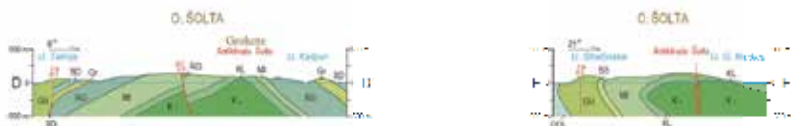
Slika. 3. Geološka karta otoka Šolte. Isječak Osnovne geološke karte Republike Hrvatske u mjerilu 1:50.000 „Šolta, Čiovo, Drvenik“ (Korbar i sur., 2017).

Karbonatne stijene iz razdoblja krede, kao što smo već spomenuli (vidi prethodne radove o geologiji Šolte), nastajale su tijekom doba dinosaura na

prostranoj Jadranskoj karbonatnoj platformi koja je bila nalik današnjim Bahamima. Na dnu tadašnjeg plitkog, toplog tropskog mora (jer se područje Dalmacije tada nalazilo 20-ak stupnjeva odnosno oko 2000 kilometara južnije nego danas) taložio se mulj i pijesak iz kojeg su okamenivanjem nastajali slojevi (ploče) karbonatnih stijena – vapnenaca i dolomita. U tim stijenama nalazimo i dokaze o njihovom postanku, najčešće mikrofosile vrlo sitnih organizama koji su u tom moru živjeli, ali i makrofosile izumrlih školjaka iz doba dinosaura, koji se mjestimice mogu vidjeti u stijenama (Korbar, 2014).

Kvartarne pokrove čine do nekoliko metara debele nakupine raznih nekarbonatnih materijala -crvenice i kršja nastalog trošenjem karbonatnih stijena i nakupljanjem na padinama gdje su ti fragmenti stijena pomiješani sa nekarbonatnim materijalima. Nekarbonatni materijali nastaju otapanjem karbonata i nakupljanjem prašine nanošene vjetrom iz udaljenih područja.

Strukturno-geološka građa područja prikazuje na geološkim profilima na temelju interpretacije dubinske geološke građe (slika 4.). Interpretacija se radi na temelju geološke karte i eventualnih dubljih bušotina, kojih na Šolti nije bilo.

Slika. 4. Geološki poprečni profili na geološku strukturu otoka Šolte. Isječak Osnovne geološke karte Republike Hrvatske u mjerilu 1:50.000 „Šolta, Čiovo, Drvenik“ (Korbar i sur., 2017).

RAZLIKE IZMEĐU NOVE I STARE OSNOVNE GEOLOŠKE KARTE

Stara Osnovna geološka karta mjerila je 1:100.000 i uključuje pripadajuće tumače za listove na kojima je prikazana Šolta: Split (Marinčić i suradnici, 1971, 1973) i Vis (Borović i suradnici, 1975, 1977). Ono u čemu još uvijek nova karta zaostaje za starom je ovaj drugi dio, odnosno pisanje pripadajućeg tumača za našu novu kartu, a to je opsežan posao koji slijedi. Međutim, dobrom geologu ili nekom drugom srodnom stručnjaku će za uporabu ove karte biti dovoljni i sažeti, ali vrlo informativni grafički i tekstualni tumači prikazani na samom listu karte.

Najveća razlika između stare i nove karte je ta što se stara karta izrađivala uglavnom na temelju starosti izdvojenih geoloških jedinica, čime se ista ne može upotrebljavati tako opsežno kao nova, koja je napravljena kartiranjem jedinica izdvojenih na temelju fizičkih značajki stijena. Nadalje, tim naših kolega prethodnika istraživao je na Šolti tek nekoliko dana, dok smo mi kumulativno na otoku odradili 60-ak geoloških dana. Osim toga, metode korištene kod istraživanja za novu kartu su suvremenije i uključuju danas uobičajene tehnike, kao što su npr. GIS uređaji i digitalna fotografija. Svi podaci su stoga georeferencirani i pohranjeni u arhivu. Neke od prikupljenih fotografija ponekad uključuju vrlo atraktivne dosad nepoznate geološke pojave u stijenama ili pak prilično nedostupne lokalitete, a najatraktivnije među njima svakako se mogu iskoristiti i za promociju specifične geološke baštine otoka (slika 5.).

Slika. 5. Klifovi koje tvore subvertikalni slojevi vapnenca duž jugoistočnih obala Šolte u južnom krilu Šoltanske antiklinale čine gotovo jedinstvene geološko-geomorfološke oblike na području Jadrana.

Stoga je na novoj karti prikazano dvostruko više geoloških (litostratigrafskih) jedinica nego na staroj. Osim toga, nova istraživanja rezultirala su na području Šolte s prilično izmijenjenim prikazom geološke građe u odnosu na staru kartu. Te značajne promjene proizašle su iz korištenja suvremenih znanstvenih spoznaja o geologiji šireg područja, koju smo primijenili tijekom izrade karte,

ali i puno detaljnijih (i dugotrajnijih) geoloških istraživanja našeg tima. Valja naglasiti da se ipak radi o odmaku od 40 godina.

PRIMJENA NOVE GEOLOŠKE KARTE

Na Osnovnoj geološkoj karti prikazane su geološke jedinice odnosno prostorni raspored stijena sa sličnim fizičkim, mehaničkim i kemijskim značajkama. Svaka jedinica ima drugačija svojstva, koja utječu na kvalitetu materijala kao mineralne sirovine (npr. arhitektonsko-građevnog materijala), veću ili manju vodopropusnost, što je važno za iskorištavanje (slatko)vodnih resursa, kvalitetu i razvoj podloge za razne nasade u poljoprivredi i šumarstvu, stabilnost padina odnosno geohazarde i drugo. Osim toga, brojne zanimljive geološke pojave u stijenama zasigurno bi postale zanimljive i zainteresiranim turistima kad bi se opisale i obilježile na prigodan, znanstveno-popularan način (slika 6.).

Slika. 6. Lijepo uslojeni slijed slojeva pločastih i masivnih krednih vapnenaca duž sjevernih obala Šolte (Rogač-Gradina) potencijalni su atraktivni geoturistički lokaliteti.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Moram naglasiti da sam tijekom tih nekoliko dvotjednih boravaka kroz proteklih desetak godina stekao vrlo zanimljiva iskustva, ne samo geološka

već i turistička, gastronomska, enološka i sl. Ova potonja sam posebno iskoristio tijekom višekratnog turističkog boravka na otoku, budući da sam s obitelji provodio godišnje odmore u Stomorskoj i Maslinici. Sve prigode koristio sam za prikupljanje dodatnih podataka o geologiji otoka, kako bi zainteresiranoj javnosti omogućili što cjelovitiji uvid u geološku građu ovog srednjodalmatinskog bisera.

Valja napomenuti da se svi objavljeni listovi Osnovne geološke karte Republike Hrvatske u mjerilu 1:50.000 mogu besplatno pregledavati *on-line* na zahtjev, a list „Šolta, Čiovo, Drvenik“ možete pronaći klikom na to područje na preglednoj karti prikazanoj na Geoportalu Hrvatskoga geološkog instituta (http://www.hgi-cgs.hr/ogk50_regionalna_podjela.html).

Ono što još nedostaje je stručna monografija – Tumač Osnovne geološke karte Republike Hrvatske u mjerilu 1:50.000 „Šolta, Čiovo, Drvenik“ (Korbar i sur., 20xx). Ovom prigodom obećavam da će ista biti završena prije nego odem u mirovinu, jer taj zahtjevni dio istraživanja u okviru nacionalnog projekta izrade osnovnih geoloških karata na nekom području može napisati samo istraživač koji je od početka do kraja sudjelovao u istraživanju istog.

Šoltani, stojte mi dobro i do sljedeće prigode na vašem škoju kojeg srećom još uvijek obilježava dobro sačuvana živa i neživa priroda te bogata tradicija koja je u velikoj mjeri utemeljena upravo na te dvije karike u lancu preživljavanja na otoku. Tradiciju bi stoga trebalo iskoristiti i za razvoj održivog turizma na otoku, pri čemu posebno naglašavam geološku baštinu, pa bi spomenuta nova prigoda možda mogao biti novi projekt koji bi imao za cilj iskorištavanje geološke baštine za razvoj danas sve popularnijeg geoturizma. Daljnu inicijativu prepuštam vama.

Literatura:

Borović, I., Marinčić, S., Majcen, Ž., Rafaelli, P. & Mamužić, P. (1975): Osnovna geološka karta SFRJ.- list Vis, 1:100 000, K 33-33 (31, 32, 45), Inst. geol. istraž. Zagreb (1967-1968), Savezni geol. zavod Beograd.

Borović, I., Marinčić, S., Majcen, Ž. (1977): Osnovna geološka karta SFRJ. Tumač za listove Vis, Jelsa, Biševo, Svetac i Jabuka, 1:100 000, K 33-33 (34, 45, 32, 31).- Inst. geol. istraž. Zagreb, Savezni geol. zavod Beograd, 67 pp.

Jelaska V., Velimirović Z. (1970): Karbonatni turbiditi otoka Šolte.- Nafta, 21/1, 3-9.

Korbar, T. (2009): Geološka baština otoka Šolte.- Baščina, 17/18, 45-50, Grohote.

Korbar, T. (2014): Rudisti – fosilni školjkaši neobičnih oblika na Šolti.- Baščina, 23, p. 40-49, Grohote.

Korbar, T. (2015): Pločasti vapnenci Šolte.- Baščina, 24, p. 7-14, Grohote.

Korbar, T. i Mauch Leandrić, J. (2012): Kako je nastala Šolta – geološke značajke.- U: Radman, Z. (ur), Otok Šolta - monografija, Grohote, 184-187.

Korbar, T., Fuček, L., Matičec, D., Palenik, D., Oštrić, N. (2015): Geological survey on building and platy limestone in the Adriatic karst region of Croatia - Final Report on RoofOfRock project for Croatian partners IDA, ZADRA, RERA SD and DUNEA.- Fond stručne dokumentacije Hrvatskoga geološkog instituta, 200 p.

Korbar, T., Fuček, L., Brčić, V. i Palenik, D. (2017): Osnovna geološka karta Republike Hrvatske M 1:50 000: list: “Šolta, Čiovo, Drvenik”.- Hrvatski geološki institut (Zavod za geologiju), 1 list, Zagreb, ISBN: 978-953-6907-59-5.

Marinčić, S., Magaš, N. & Borović, I. (1971): Osnovna geološka karta SFRJ. list Split, 1:100 000, K 33-21 (Basic geological map of SFRY: Sheet Split, K 33-21).- Inst. geol. istraž. Zagreb (1968-1969), Savezni geol. zavod, Beograd.

Marinčić, S., Magaš, N. & Borović, I. (1973): Osnovna geološka karta SFRJ. Tumač za listove Split i Primošten, 1:100 000, K 33-20 i K 33-21.- Inst. geol. istraž. Zagreb, Savezni geol. zavod, 47 pp., Beograd.

Ana Štih, Udruga Hyla

VLAŽNO JE VAŽNO

Na spomen mediteranskih otoka misli većine ljudi odlutaju na makiju, more i prirodne, stjenovite plaže, na nepcu se odjednom pojavi okus domaćeg maslinovog ulja, a u sjećanje se priziva miris borova i zvuk cvrčaka. No jesu li te prvotne asocijacije zaista jedine prirodne ljepote koje nude naši otoci ili ipak postoji još nešto? Možda nešto pored čega smo toliko puta indiferentno prošli, a nismo bili niti svjesni koliku vrijednost i značaj nosi? Odgovor je *postoji*, a te neprepoznate prirodne ljepote zovu se *vlažna staništa*. No prije nego objasnimo njihovu vrijednost i značaj za ljude, moramo se upoznati s definicijom koja kaže da su vlažna staništa *područja na kojima voda periodično ili tijekom cijele godine prekriva tlo ili se nalazi u blizini njegove površine*. Prema ramsarskoj klasifikaciji postoji 40 tipova vlažnih staništa koja u grubo dijelimo na prirodna morska/obalna (estuariji, slanuše, koraljni grebeni, priobalne lagune...), prirodna izvan zone obale (jezera, močvare, potoci, rijeke, vlažne livade, poplavne šume...) te umjetno napravljena vlažna staništa poput solana, šljunčara, gusterni, kanala, lokvi i brojna druga (slika 1. i 2.).

Slika 1. Raznolikost vlažnih staništa na hrvatskim otocima: prirodna lokva – Šolta (Ana Štih), umjetna lokva – Rab (Ana Štih), jezero Ponikve – Krk (Boris Lauš).

Slika 2. Raznolikost vlažnih staništa na hrvatskim otocima: poplavljena šuma – Krk (Ana Štih), Uvala Soline – Krk (Boris Lauš), potok – Rab (Ana Štih).

Vlažna su staništa prisutna na ovome svijetu od njegovih samih početaka, samo što su u prošlosti imala veći značaj nego danas. Jedne od najstarijih civilizacija razvile su se upravo na vlažnim staništima Eufrata, Tigrisa i Nila te su brojni narodi poput Egipćana, Sumerana, Babilonaca uživali blagodati koje su pružala plodna tla nastala uslijed redovitih plavljenja spomenutih rijeka. Čak i danas, više od milijardu ljudi živi od vlažnih staništa – ribolov, poljoprivreda (ratarstvo i stočarstvo), industrija (proizvodnja energije), vodni promet, turizam (rekreacija i odmor) samo su neke od grana gospodarstva koje u određenoj mjeri ovise o vodi i svemu što ona pruža. Osim gospodarske vrijednosti, vlažna staništa su prave oaze bioraznolikosti jer pružaju dom mnogobrojnim biljnim i životinjskim vrstama koje dio svog ciklusa ili cijeli životni ciklus provode u njima (slika 3. i 4.). Ukupno 40% svih vrsta biljaka i životinja vezano je za vlažna staništa i nestankom staništa nepovratno nestaju i sve vrste koje ih naseljavaju. Vrijednost vlažnih staništa leži i u ublažavanju klimatskih promjena, odnosno kontroliranju poplava i suša koje su nastale zbog ekstremnih klimatskih uvjeta. U sušnim razdobljima predstavljaju izvor vode, a u vrijeme poplava djeluju poput spužvi (npr. močvare ili vlažne livade uz velike rijeke) i upijaju velike količine vode te kontroliraju poplave puno učinkovitije nego nasipi. Svi su upoznati s time da su drveća „pluća zemlje“, ali malo tko zna da su vlažna staništa njezini bubrezi. Ona prirodno pročišćavaju vodu i smanjuju u njoj udio spojeva poput nitrata, fosfata i teških metala koji mogu, u većim koncentracijama, negativno djelovati na zdravlje čovjeka.

Navedene koristi koje dobivamo od vlažnih staništa također su od velike ekonomske vrijednosti. Procjenjuje se da ona na globalnoj razini iznosi 51 trilijun USD godišnje i to najviše zbog koristi od ublažavanja poplava, obalnih oluja i suša te pročišćavanja voda. No iz godine u godinu, zbog degradacije i nestanka vlažnih staništa, njihova se ekonomska vrijednost smanjuje te trenutno iznosi između 4.3 i 20.2 trilijuna USD godišnje.

Slika 3. *Bufo viridis*, zelena krastača (Toni Koren).

Slika 4. *Orthetrum cancellatum*, veliki vilenjaka (Ana Štih).

Vrijednost vlažnih staništa prepoznata je i na svjetskoj razini te je 1971. godine u iranskom gradu Ramsaru održana prva konvencija o zaštiti vlažnih staništa, danas poznata pod nazivom Ramsarska konvencija. Na njoj je donesen međunarodni sporazum, kojim se sve države članice Ramsara obavezuju štiti i održivo koristiti sva vlažna staništa na svome teritoriju. Hrvatska je postala članica 25. lipnja 1991. godine, a uz nju je sporazum potpisalo još 168 država.

Unatoč tome što su vlažna staništa značajna za čovjeka i sveukupnu biološku raznolikost i što ih štite međunarodni sporazumi ona nestaju velikom brzinom. To je posebno izraženo na području Mediterana, gdje se u posljednjih 50-ak godina površina prirodnih vlažnih staništa smanjila za oko 50%, čime se smanjila i brojnost vrsta životinja koje ih naseljavaju - brojnost riba u posljednjih 30-ak godina pala je za 34%, a brojnost vodozemaca, gmazova i sisavaca za 35%. Navedeni postoci jako su veliki za tako kratki period i ako se ovakav trend nastavi, cijeloj mediteranskoj regiji prijete veliki gubitak bioraznolikosti.

Zašto je gubitak vlažnih staništa tako jako izražen na Mediteranu? Prema najnovijim podacima glavni su krivci *potrebe* koje proizlaze iz ubrzanog rasta ljudske populacije, a koja je vidljiva kroz povećanu urbanizaciju i poljoprivrednu proizvodnju te neumjereno crpljenje vode. Rast populacije posebno je izražen na obalnoj zoni Mediterana i bilježi porast od 42% od 1990. godine. Osim urbanizacije i poljoprivrede, zbog kojih se brojna vlažna staništa isušuju i pretvaraju u obradiva ili građevinska zemljišta, na degradaciju i nestanak vlažnih staništa utječe relativno dugačak niz čimbenika. Kanaliziranje vodotoka i njihovo pretvaranje u betonske pustinje, zatrpavanje lokvi, intenzivno korištenje pesticida, herbicida i bacanje smeća kojima se u vodu unose štetni spojevi, klimatske promjene itd. samo su neki od primjera negativnog ljudskog djelovanja (slika 5., 6. i 7.).

Slika 5. Kanaliziran vodotok u Konavlima (Ana Štih).

Slika 6. Suha lokva ispunjena smećem (Ana Štih).

Slika 7. Smeće u gustirni na Šolti (Ana Štih).

No kakva je situacija na hrvatskom dijelu Mediterana? Jesu li i kod nas vlažna staništa pogođena paljbom isušivanja i zatrpavanja kao na ostatku mediteranske obale ili se uspijevamo oduprijeti trendovima naših susjeda? Nažalost vlažna staništa nestaju kako na cijelome Mediteranu, tako i na hrvatskoj obali i otocima. Podatak o broju vlažnih staništa u mediteranskom djelu Hrvatske ne postoji, ali broj vlažnih staništa na hrvatskim otocima iznosi ~2739. Najbrojnije su lokve (~1490), a razlog tome leži u činjenici da su naši otoci, kao i ostatak Mediterana, građeni od propusnih vapnenačkih stijena na kojima su prirodne površinske vode rijetkost. Kako bi preživjeli na takvom krševitom terenu ljudi su od pamtivijeka gradili lokve, kako bi osigurali dovoljne količine vode za život – za piće, kuhanje, pranje, navodnjavanje usjeva i nasada, za uzgoj domaćih životinja. Prema najnovijim analizama u posljednjih 50ak godina na našim otocima nestalo je 2,3% lokvi, a glavni razlozi za to su odumiranje poljoprivrede i stočarstva te sve veći razvoj turizma. Dolaskom vodovoda na određene otoke te prestanak bavljenja stočarstvom, lokve koje su se nekada održavale i život značile lokalnom stanovništvu postale su zanemarene te

prepuštene polaganom zarastanju i nestanku. Sve veći razvoj turizma također je ljude odmaknuo od poljoprivrede i održavanja lokvi, ali je uzrokovao i da neka vlažna staništa budu isušena, zatrpana te pretvorena u ceste i građevinska zemljišta.

A što je s otokom Šolta? U posljednjih 50 do 100 godina na Šolti se, kao i na većini ostalih hrvatskih otoka, stanište promijenilo. U centralnom djelu otoka, nekada su bila obradiva polja, vrtovi i vinogradi, dok su sada u većoj mjeri zapuštene i zarasle parcele. Zajedno s parcelama zapustilo se održavanje većine lokvi te su neke u potpunosti obrasle grmljem i vodenom vegetacijom (slika 8.), dok su neke presušile i nepovratno nestale s otoka. Dok u središnjem, nizinskom djelu otoka prevladavaju prirodne i poluprirodne lokve, na padinama koje ga okružuju nalazi se mnoštvo nasada maslina te puno umjetno napravljenih rezervoara s vodom (slika 9.). Takva umjetno napravljena tijela, odnosno gustirne, nisu u opasnosti od zarastanja i nestanka, kao što je to slučaj s prirodnim lokvama, jer betonski zidovi onemogućavaju eroziju i zatrpanje. No u biološkom smislu gustirne nisu toliko značajne kao prirodne lokve. Zbog nedostatka vegetacije i zemljanog tla te okomitih obala, one ne predstavljaju pogodno stanište za razvoj mnogih vrsta te životinjski svijet nije toliko bogat.

Slika 8. Zarasla lokva na Šolti.

Slika 9. Gustirna na Šolti.

Ako želimo sačuvati biološku raznolikost otoka Šolte, ali i cijelog mediteranskog dijela Hrvatske, potrebno je redovitim održavanjem sačuvati barem djelić prirodnih lokvi. No postavlja se pitanje zašto bi lokalnom stanovništvu tako nešto bilo u interesu? Odgovor na to treba dati država, odnosno treba stvoriti uvjete u kojima bi vlažna staništa ponovno postala potrebna. Poticanje ekstenzivnog stočarstva, poticanje turizma baziranog na posjetima očuvanim vlažnim staništima samo su neka od rješenja kojima bismo mogli spasiti mnoga vlažna staništa i vrste od nestanka.

Irmgard Krisai-Greilhuber und Dinko Sule

DOKUMENTATION DER PILZE DER INSEL SOLTA (Šolta)

Im Winterhalbjahr, wenn die große Trockenheit und Hitze des Sommers vorüber ist, ist Pilzsaison im Mittelmeergebiet, so auch auf der Insel Šolta. Seit 2014 erhält die Erstautorin freundlicherweise, vor allem in der winterlichen Pilzsaison, Fotos von Pilzen, die auf dieser Insel wachsen. Sie werden vom Zweitautor, einem umfassend natur - und kulturhistorisch interessierten Bewohner der Insel, aufgenommen. Wenn es für die eindeutige Bestimmung nötig ist, fertigt er auch Exsikkate an, die dann zur mikroskopischen Überprüfung zur Verfügung stehen. Die Funga der dalmatinischen Insel vor Split weist in Küstennähe vor allem Arten mediterraner, im Inselinneren aber auch solche temperater Gebiete auf. Einige Arten wurden schon in früheren Ausgaben der „Bascina“ aufgeführt.

Insgesamt konnten bis jetzt – die mikroskopische Bestimmungsarbeit weiterer Arten ist noch im Gange – 261 Arten festgestellt werden.

Den größten Anteil haben die Basidienpilze (246 Arten), gefolgt von den Schlauchpilzen (11). Die Schlauchpilze sind jedoch sicher unterbesammelt, da sie oft weniger auffällig sind und daher wenig gesammelt werden, das gilt auch für einige weitere Pilzgruppen. Die Basidienpilze verteilen sich auf 173 Lamellenpilzarten, 42 „Aphylophorales“, 18 Bauchpilze und 13 Röhrlingsartige.

Wenn man die Ernährungsweise betrachtet, so lebt der überwiegende Teil saprotroph (175 Arten), das heißt von abgestorbenen Substraten. 71 Arten leben in Symbiose mit Bäumen in Form von Ektomykorrhiza, saproparasitisch sind fünf und rein parasitisch zwei Arten. Die vier gefundenen Schleimpilze ernähren sich phagotroph. Die meisten gefundenen Arten sind bodenlebend (terricol), die zweitgrößte Gruppe ist holzbewohnend (lignicol), weiters konnten noch grasbewohnende (graminicole), moosbewohnende (muscicole) und pilzbewohnende (fungicole) Arten erfasst werden.

Fungal guild:

biotrophic	4
ectomycorrhizal	71
parasitic/saprotroph	5

Habitat:

terricol	192
lignicol	59
graminicole	3

parasitic	2
phagotroph	4
saprotroph	<u>175</u>
	261

fungicol	2
muscol	<u>5</u>
	261

Systematic class:

Ascomycetes	11
Basidiomycetes	246
Myxomycetes	<u>4</u>
	261

Basidiomycetes:

“Aphyllphorales”	42
“Gasteromycetes”	18
Agaricales	173
Boletales	<u>13</u>
	246

Arten, die ihr Optimum in wärmegetönten Gebieten aufweisen und somit schwerpunktmäßig im Mittelmeergebiet wachsen, sind beispielsweise *Agaricus gennadii*, *Amanita ovoidea*, *Amanita proxima*, *Amanita vittadini*, *Clathrus ruber*, *Cyclocybe cylindracea*, *Dichomitus campestris*, *Infundibulicybe squamulosa*, *Inonotus tamaricis*, *Lactarius mediterraneensis*, *Lactarius tesquorum*, *Limacella furnacea*, *Marasmiellus candidus*, *Myriostoma coliforme*, *Omphalotus olearius*, *Phallus impudicus* var. *togatus*, *Pholiota gummosa* var. *rufobrunnea*, *Polyporus meridionalis*, *Russula ilicis*, *Suillus bellinii*, *Suillus mediterraneensis*, *Leccinellum lepidum*, *Leccinum corsicum* (ausschließlich bei *Cistus*).

Interessant ist, dass auch Arten mit temperaten Ansprüchen vorkommen, diese wohl eher im Landesinneren, wie *Agaricus arvensis*, *Agaricus xanthodermus*, *Agrocybe dura*, *Auricularia auricula-judae*, *Clitocybe nebularis*, *Coprinus comatus*, *Cortinarius delibutus*, *Galerina marginata*, *Gymnopilus penetrans*, *Infundibulicybe gibba*, *Lacrymaria lacrymabunda*, *Suillus granulatus* und *Tricholoma terreum*.

An Besonderheiten konnten bisher *Callistosporium luteoolivaceum*, *Hebeloma limbatum*, *Inonotus rickii*, *Lepiota apatelia*, *Phallus impudicus* var. *togatus* und *Hydnocystis piligera* gefunden werden.

Es wachsen auch gute Speisepilze auf der Insel, die durchaus beliebt sind: *Agaricus arvensis*, *Hydnum repandum*, *Lactarius deliciosus*, *Lactarius sanguifluus*, *Lepista nuda*, *Macrolepiota procera*, *Morchella conica*, *Pleurotus ostreatus*, *Russula cyanoxantha* u.a.

Zu den Giftpilzen, die gefunden wurden, zählen u.a. *Agaricus xanthodermus*, *Agaricus moelleri*, *Amanita vittadinii*, *Amanita proxima* *Chlorophyllum brunneum*, *Cortinarius infractus*, *Galerina marginata*, *Inocybe* spp., *Lepiota subincarnata*, *Lepiota cristata*, *Mycena pura*, *Omphalotus olearius*, *Rubroboletus satanas* und *Tricholoma fulvum*.

Allgegenwärtig sind diverse *Melanoleuca*, *Inocybe* und *Psathyrella*-Arten. Zwei Pilzarten mit unterirdischen Fruchtkörpern wurden entdeckt, nämlich *Melanogaster variegatus* und *Hydnocystis piligera*.

An Vitalpilzen finden sich auf der Insel Šolta *Ganoderma lucidum*, *Auricularia auricula-judae* und *Trametes versicolor*.

Diese Zusammenstellung ist nur eine Momentaufnahme. Im Laufe der Jahre und mit fortschreitender Bestimmungsarbeit werden sicher noch weitere Arten dazukommen und das Bild der Pilzwelt dieser reizvollen und teilweise noch ursprünglichen dalmatinischen Insel vervollständigen. Es ist zu hoffen, dass die Insel in ihre Natürlichkeit bestehen bleibt und nicht dem Vollausbau, z.B. aus touristischen Gründen zum Opfer fällt. Hier ist behutsame Regionalentwicklung höchstens in Richtung sanfter Ökotourismus erstrebenswert, denn die Gebiete mit ursprünglichen natürlichen und naturbelassenen Habitaten nehmen rasant ab, was noch unvorhersehbare Wirkungen nach sich ziehen wird.

Liste, der bis jetzt erfassten Pilzarten:

Taxon

Abortiporus biennis (Bull. : Fr.) Singer
Agaricus arvensis Schaeff. : Fr.
Agaricus bitorquis (Quél.) Sacc.
Agaricus campestris L.
Agaricus comtulus Fr.
Agaricus gennadii (Chatin & Boud.) P. D. Orton
Agaricus impudicus (Rea) Pilát
Agaricus cf. *langei* (F. H. Møller) F. H. Møller
Agaricus lanipes (F. H. Møller & Jul. Schäff.) Hlaváček
Agaricus moelleri Wasser
Agaricus semotus Fr.
Agaricus silvaticus Schaeff.
Agaricus xanthodermus Genevier
Agaricus xanthodermus var. *lepiotoides* Maire
Agrocybe dura (Bolton) Singer

Agrocybe pediades (Fr. : Fr.) Fayod
 Agrocybe praecox (Pers. : Fr.) Fayod
 Albatrellus pes-caprae (Pers. : Fr.) Pouzar
 Amanita lividopallescens (Gillet) Seyot
 Amanita ovoidea (Bull. : Fr.) Link
 Amanita proxima Dumée
 Amanita strobiliformis (Paulet ex Vittad.) Bertill.
 Amanita vaginata (Bull. : Fr.) Quéf.
 Amanita vittadini (Moretti) Vittad.
 Armillaria mellea (Vahl. : Fr.) P. Kumm.
 Arrhenia rickenii (Hora) Watling
 Astraeus hygrometricus (Pers. : Pers) Morgan
 Auricularia auricula-judae (Bull. : Fr.) Wettst.
 Bolbitius titubans (Bull. : Fr.) Fr.
 Boletopsis grisea (Peck) Bondartsev & Singer
 Bovista plumbea Pers. : Pers.
 Byssomerulius corium (Pers. : Fr.) Parmasto
 Callistosporium luteoolivaceum (Berk. & M. A. Curtis) Singer
 Cantharellus ferruginascens P. D. Orton
 Chlorophyllum brunneum (Farl. & Burt) Vellinga
 Clathrus ruber Micheli : Pers.
 Clavulina cinerea (Bull.) J. Schröt.
 Clitocybe agrestis Harmaja
 Clitocybe alexandri (Gillet) Gillet
 Clitocybe candicans (Pers. : Fr.) P. Kumm.
 Clitocybe diatreta (Fr. . Fr.) P. Kumm.
 Clitocybe glareosa Rollin & Monhoux
 Clitocybe nebularis (Batsch : Fr.) P. Kumm.
 Clitocybe phaeophthalma (Pers.) Kuyper
 Collybia racemosa (Pers.) Quéf.
 Coprinellus domesticus (Bolton) Vilgalys, Hopple & Jacq. Johnson
 Coprinellus micaceus (Bull.) Vilgalys, Hopple & Jacq. Johnson
 Coprinopsis marcescibilis (Britzelm.) Örstadius & E. Larss.
 Coprinopsis picacea (Bull.) Redhead, Vilgalys & Moncalvo
 Coprinus comatus (O. F. Müll. : Fr.) Pers.
 Cortinarius delibutus Fr.
 Cortinarius infractus (Pers.) Fr.
 Cortinarius largodelibutus Rob. Henry

Cortinarius variiformis Malençon
 Cortinarius transiens (Melot) Soop
 Crinipellis scabella (Alb. & Schwein. : Fr.) Murrill
 Crucibulum crucibuliforme (Vítad.) V. S. White
 Cuphophyllus virgineus (Wulfen : Fr.) Kovalenko
 Cyclocybe cylindracea (DC.) Vizzini & Angelini
 Cystoderma amianthinum (Scop.) Fayod
 Cystolepiota seminuda (Lasch) Bon
 Dermoloma cuneifolium (Fr. : Fr.) Bon
 Dichomitus campestris (Quél.) Domanski & Orlicz
 Echinoderma echinacea (J. L. Lange) Bon
 Entoloma longistriatum var. sarcitulum (P. D. Orton) Noordel.
 Entoloma pseudocoelestinum Arnolds
 Entoloma sepium (Noulet & Dass.) Richon & Roze
 Entoloma undatum (Fr.) M. M. Moser
 Fuligo cinerea (Schwein.) Morgan
 Fuligo septica var. rufa (Pers.) R. E. Fr.
 Fuscoporia torulosa (Pers.) T. Wagner & M. Fisch.
 Galerina graminea (Velen.) Kühner
 Galerina marginata (Batsch) Kühner
 Galerina vittiformis (Fr.) Singer
 Ganoderma lucidum (Curtis : Fr.) P. Karst.
 Geastrum fimbriatum Fr.
 Geastrum floriforme Vittad.
 Geastrum triplex Jungh.
 Gloeophyllum abietinum (Bull. : Fr.) P. Karst.
 Gloeophyllum sepiarium (Wulfen : Fr.) P. Karst.
 Gymnopilus junonius (Fr. : Fr.) P. D. Orton
 Gymnopilus penetrans (Fr.) Murrill
 Gymnopus brassicolens (Romagn) Antonin & Noordel.
 Gymnopus dryophilus (Bull. : Fr.) Murrill
 Gymnopus inodorus (Pat.) Antonin & Noordel.
 Hapalopilus rutilans (Pers.) Murrill
 Hebeloma crustuliniforme (Bull.) Quél.
 Hebeloma laterinum (Batsch) Vesterh.
 Hebeloma limbatum Beker, Vesterh. & U. Eberh.
 Hebeloma theobrominum Quadr.
 Hebeloma velutipes Bruchet

Helvella crispa (Scop. : Fr.) Fr.
Helvella leucomelaena (Pers.) Nannf.
Hemimycena cucullata (Pers. : Fr.) Singer
Hohenbuehelia petaloides (Bull. : Fr.) Schulzer
Hydnellum ferrugineum (Fr. : Fr) P. Karst.
Hydnocystis piligera Tul.
Hydnum albidum Peck.
Hydnum repandum L. : Fr.
Hygrocybe acutoconia (Clem.) Singer
Hygrocybe conica (Schaeff. : Fr.) P. Kumm.
Hygrocybe mucronella (Fr.) P. Karst.
Hygrophorus eburneus (Bull. : Fr.) Fr.
Hygrophorus eburneus var. *quercetorum* (P. D. Orton) Arnolds
Hygrophorus latitabundus Britzelm
Hypoholoma fasciculare (Huds. : Fr.) P. Kumm.
Hypomyces chrysospermus Tul. & C. Tul.
Infundibulicybe costata (Kuhner & Romagn.) Harmaja
Infundibulicybe geotropa (Bull.) Harmaja
Infundibulicybe gibba (Pers.) Harmaja
Infundibulicybe squamulosa (Pers.) Harmaja
Inocybe adaequata (Britzelm.) Sacc.
Inocybe corydalina Quéél.
Inocybe fuscidula Velen.
Inocybe rimosa (Bull. : Fr.) P. Kumm.
Inonotus hispidus (Bull. : Fr.) P. Karst.
Inonotus rickii (Pat.) Reid
Inonotus tamaricis (Pat.) Fiason & Niemelä
Kellermania macrospora (Durieu & Mont.) Minnis & A. H. Kenn.
Lacrymaria lacrymabunda (Bull. : Fr.) Pat.
Lactarius chrysorrheus Fr.
Lactarius deliciosus (L. : Fr.) Gray
Lactarius evosmus Kühner & Romagn.
Lactarius mediterraneensis Llistosella & Bellù
Lactarius sanguifluus (Paulet) Fr.
Lactarius semisanguifluus R. Heim & Leclair
Lactarius tesquorum Malençon
Laetiporus sulphureus (Bull. : Fr.) Murrill (auf *Ceratonia siliqua*)
Leccinellum lepidum (H. Bouchet ex Essette) Bresinsky & Manfr. Binder

Leccinum corsicum (Rolland) Singer
Lentinellus flabelliformis (Bolton) S. Ito
Lepiota apatelia Velinga & Huijser
Lepiota castanea Quéf.
Lepiota clypeolaria (Bull. : Fr.) P. Kumm.
Lepiota cristata (Bolton) P. Kumm.
Lepiota echinacea J. E. Lange
Lepiota erminea (Fr. : Fr.) P. Kumm.
Lepiota lepida Guinb. & M. Bodin
Lepiota subgracilis Kühner
Lepiota subincarnata J. E. Lange
Lepista caespitosa (Bres.) Singer
Lepista flaccida (Sowerby: Fr.) Pat.
Lepista glaucocana (Bres.) Singer
Lepista nuda (Bull. : Fr.) Cooke
Lepista panaeolus (Fr.) P. Karst.
Lepista sordida (Shumach. : Fr.) Singer
Leucoagaricus americanus (Peck) Velinga
Leucoagaricus badhamii (Berk. & Broome) Singer
Leucoagaricus leucothites (Vittad.) Wasser
Leucocoprinus cepistipes (Sowerby : Fr.) Pat.
Leucopaxillus giganteus (Sowerby : Fr.) Singer
Limacella furnacea (Letell.) E.-J. Gilbert
Lycogala epidendron (Micheli) Fries
Lycoperdon echinatum Pers. : Pers.
Lycoperdon excipuliformis (Scop.) Pers.
Lycoperdon nigrescens Wahlemb
Lycoperdon perlatum Pers : Pers.
Lycoperdon pratense Pers. : Pers.
Lyophyllum decastes (Fr. : Fr.) Singer
Macrolepiota excoriata (Schaeff. : Fr.) Waser
Macrolepiota heimii Bon
Macrolepiota konradii (P. D. Orton) M. M. Moser
Macrolepiota mastoidea (Fr. : Fr.) Singer
Macrolepiota procera (Scop. : Fr.) Singer
Marasmiellus candidus (Bolton : Fr.) Singer
Marasmius oreades (Bolton: Fr.) Fr.
Melanogaster variegatus (Vitat.) Tul. & C. Tul.

Melanoleuca brevipes (Bull.) Pat.
Melanoleuca polioleuca (Fr.) Kühner & Maire
Melanoleuca rasilis (Fr.) Singer
Melanoleuca rasilis var. *leucophylloides* Bon
Melanoleuca stridula (Fr.) Singer
Morchella conica Krombh.
Mucilago crustacea P. Micheli ex. F. H. Wigg.
Mycena arcangeliana Bres.
Mycena galopus (Pers.) P. Kumm.
Mycena juniperina Aronsen
Mycena pura (Pers.) P. Kumm.
Mycena pura f. *multicolor* (Bres.) Kühner
Mycena seynii Quéf.
Mycena viridimarginata P. Karst.
Mycena zephyrus (Fr. : Fr.) P. Kumm.
Mycogone rosea (on *Cortinarius*) Link
Myriostoma coliforme (With. : Pers.) Corda
Oligoporus guttulatus (Peck) Gilb. & Ryvarden
Oligoporus rennyi (Berk. & Broome) Donk
Oligoporus tephroleucus (Fr.) Gilb. & Ryvarden
Omphalotus olearius (DC. & Fr.) Singer
Parasola conopilus (Fr.) Örstadius & E. Larss.
Peziza micropus Pers. : Fr.
Peziza repanda Pers. : Fr.
Phallus impudicus L. : Pers.
Phallus impudicus var. *togatus* (Kalchbr.) Costatin & L. M. Dufour
Phellinus pomaceus (Pers.) Maire
Phellinus punctatus (P. Karst.) Pilát
Phellodon niger (Fr. : Fr.) P. Karst.
Phlebia rufa (Pers.) M. P. Christ.
Phlebia tremellosa (Schard. : Fr.) Nakasone & Burds.
Pholiota gummosa var. *rufobrunnea* (P. Karst.) Holec
Pholiota highlandensis (Peck.) Quadr.
Pholiota lenta (Pers.) Singer
Pholiota mixta (Fr.) Kuyper & Tjall.-Beuk.
Pisolithus arhizus (Scop. : Pers.) Rauschert
Pleurotus ostreatus (Jacq. : Fr.) P. Kumm.
Polyporus arcularius (Batsch) Fr.

Polyporus meridionalis (David) H. Jahn
 Porostereum spadiceum (Pers.) Hjortstam & Ryvarden
 Psathyrella candolleana (Fr.) Maire
 Psathyrella prona (Fr.) Gillet
 Pterula multifida E. P. Fr. : Fr.
 Ramaria abietina (Pers.) Quéf.
 Ramaria apiculata (Fr.) Donk
 Ramaria stricta (Pers.) Quéf.
 Rhodocollybia butyracea (Bull. : Fr.) Lennox
 Rhodocollybia butyracea f. asema (Fr.) Antonín, Halling & Noordel.
 Rickenella fibula (Bull. : Fr.) Raithelth.
 Rubroboletus lupinus (Fr.) Costanzo, Gelardi, Simonini & Vizzini
 Rubroboletus satanas (Lenz) Kuan Zhao & Zhu L. Yang
 Russula atropurpurea (Krombh.) Britzelm.
 Russula cyanoxantha (Schaeff.) Fr.
 Russula delica Fr.
 Russula ilicis Romagn., Chevassut & Privat
 Russula queletii Fr.
 Russula sardonina Fr.
 Russula torulosa Bres.
 Sarcosphaera coronaria (Jacq.) J. Schröt.
 Schizophyllum commune Fr. : Fr.
 Serpula himantioides (Fr.) P. Karst.
 Stereum hirsutum (Wild. : Fr.) Gray
 Stropharia coronilla (Bull. : Fr.) Quéf.
 Stropharia rugosoannulata f. lutea Hongo
 Suillellus queletii (Schulzer) Vizzini, Simonini & Gelardi
 Suillellus luridus (Schaeff.) Murrill
 Suillus bellinii (Inzenga) Watling
 Suillus collinitus (Fr.) Kuntze
 Suillus granulatus (L.) Roussel
 Suillus mediterraneensis (Jacquetant & Blum) Redeuilh
 Tapinella panuoides (Fr.) E.-J. Gilbert
 Thyronectria concentrica (Mont. & Fr.) Voglmayr & Jakl.
 Trametes hirsuta (Wulfen : Fr.) Pilát
 Trametes pubescens (Schumach. : Fr.) Pilát
 Trametes versicolor (L. : Fr.) Pilát
 Tremella mesenterica (Schaeff.) Retz.

Trichaptum fuscoviolaceum (Ehrenb. : Fr.) Rywarden
Tricholoma boudieri (Barla) Barla
Tricholoma caligatum (Viv.) Ricken
Tricholoma fracticum (Britzelm.) Kreisel.
Tricholoma fulvum (Bull. : Fr.) Bigeard & H. Guill.
Tricholoma saponaceum (Fr. : Fr.) P. Kumm.
Tricholoma scalpturatum (Fr.) Quéf.
Tricholoma squarrulosum Bres.
Tricholoma stans (Fr.) Sacc.
Tricholoma terreum (Schaeff.) P. Kumm.
Tricholomella constricta (Fr.) Kalamees
Tubaria conspersa (Pers. : Fr.) Fayod
Tubaria furfuracea (Pers. : Fr.) Gillet
Tulostoma brumale Pers. : Pers.
Tulostoma squamosum (J. F. Gmelin : Pers.) Pers.
Volvariella bombycina (Schaeff. Fr.) Singer
Volvariella bombycina var. flaviceps (Murrill) Shaffer
Volvopluteus gloiocephalus (DC. : Fr) Vizzini, Contu & Justo

Für Hilfe bei der Bestimmung von Röhrlingen, Täublingen u.a. Pilzen sind wir Andrej Piltaver, Wolfgang Klofac, Gerhard Koller, Helmut Pidlich-Aigner, Jan Holec, Wolfgang Nowotny und Hermann Voglmayr dankbar. Für Hilfe in allen möglichen Belangen Perica Brodaric.

Agaricus gennadii, Grohote, 11. 12. 2018. - Foto: Dinko Sule

Ganoderma lucidum, Borovik, 15. 11. 2016. - Foto: Dinko Sule

Laetiporus sulphureus, Božanjinka/Ravni laz, 6. 9. 2016.. Foto: Dinko Sule

Hydnocystis piligera, Banje, 19. 12. 2018. - Foto: Dinko Sule

Melanogaster variegatus, Božanjinka/Potkamenica, 7. 12. 2018. - Foto: Dinko Sule

Phallus impudicus var. *togatus*, Ravni laz, 1. 12. 2018. - Foto: Dinko Sule

Zlatko Burić
Predsjednik Udruge maslinara Šolte „Zlatna Šoltanka“

ISKORAK U BUDUĆNOST MASLINARSTVA NA OTOKU ŠOLTI

Grupa šoltanskih maslinara na svojim druženjima i kroz razgovore razvila je viziju što bi trebalo učiniti da bi maslinarstvo na Šolti postala unosna i atraktivna djelatnost. Njih desetero osnovali su krajem 2011. god. Udruhu maslinara otoka Šolte i nazvali je „Zlatna Šoltanka“ po autohtonoj sorti – Šoltanki, koja je, kako će se kasnije pokazati, najviše zaslužna, naravno uz mnogo drugih čimbenika, za onu finu razliku u okusu i mirisu, u odnosu na druga hrvatska i svjetska maslinova ulja.

Zacrtali su sebi osnivači Udruge jasne ciljeve: stvaranje uvjeta za stabilnu poljoprivrednu proizvodnju na otoku i podizanje maslinarstva kao jedne od najboljih mogućnosti života i rada na otoku. Trebalo je educirati i pomoći maslinarima da prave najbolje moguće od onog čime nas je priroda podarila. Šolta je malo maslinarsko područje na kojem nije moguća masovna plantažna proizvodnja maslinovog ulja sa velikim strojevima i mehanizacijom. Analizom tržišta lako smo došli do zaključka da ne možemo konkurirati masovnom proizvodnjom i niskom cijenom, nego da treba prilagoditi proizvodnju potrebama najzahtjevnijeg dijela tržišta, stvoriti prepoznatljivi brend kroz ekološki način uzgoja maslina i kroz stjecanje oznake izvornosti šoltanskog maslinovog ulja. Isto tako, da se mala obiteljska gospodarstva trebaju udružiti da bi mogli financirati visoke troškove promocije, informiranja potrošača i izlaska na tržište.

Iako smo i prije znali, trebalo je dokazati, da je šoltansko maslinovo ulje po mnogočemu specifično i da je iznimno vrijedno. U suradnji sa Sveučilištem u Splitu – Prirodoslovno-matematičkim fakultetom te uz veliki angažman Općine Šolta, krenuli smo u složeni postupak zaštite oznake izvornosti šoltanskog maslinovog ulja. Pretraživali smo arhive i knjižnice, sakupljali povijesne podatke o tradiciji maslinarstva na otoku. U laboratoriju su se tri godine uzastopce ispitivale kemijske osobine i specifičnosti šoltanskih sorti *oblice* i *šoltanke (levantinke)*, a različiti paneli ispitivali su mirisna i okusna svojstva naših ulja. Istovremeno smo učestvovali na domaćim i internacionalnim natjecanjima i sa uljem od sorte šoltanke redovito osvajali zlatne medalje. Takovim pristupom iskristaliziralo se da šoltansko maslinovo ulje mora sadržavati minimalno 50% ulja sorte šoltanke. To se poklapa i sa strukturom šoltanskih maslinika, a u

prilog tome govori i činjenica da nigdje na svijetu nema toliki postotak te sorte kao na Šolti.

Priključili smo se mišljenju strukovnih udruga i institucija koje, usprkos otporu trgovaca i mega-proizvođača maslinovog ulja, zastupaju tezu da je ekstra djevičansko maslinovo ulje preširok pojam i da je potrebno uvesti još jednu ili dvije kategorije iznad „extra virgin“, npr. *premium* i *super-premium*, a što mogu postići samo mali proizvođači selekcijom samo zdravih i neoštećenih plodova, ručnom berbom, hladnom preradom odmah nakon berbe i brižljivim čuvanjem maslinovog ulja u inoks spremnicima bez pristupa zraka i na niskim temperaturama. Sva ova ograničenja i preuzete obaveze rezultirala su 2016. godine zaštitom šoltanskog maslinovog ulja oznakom izvornosti na razini Europske unije, a 2017. nagrađeno je u New Yorku na najvećem natjecanju svjetskih maslinovih ulja, zlatnom medaljom. Sljedeći veliki uspjeh, šoltanski maslinari konkuriraju na Noćnjaku 2018. godine, gdje osvajaju titulu šampiona. S ovim referencama otvoren je proizvođačima šoltanskog maslinovog ulja put na svjetska tržišta, a cijene koje se postižu prelaze sva naša očekivanja. Proizvodnja maslinovog ulja na Šolti postala je isplativ posao, otvoren je put vlasnicima maslinika na Šolti i mladim maslinarima ove i sljedećih generacija, da osiguraju sebi pristojan život proizvodnjom maslinovog ulja.

Slavko Kovačić

POZNATO I DOSAD NEPOZNATO O CRKVICI SV. PETRA U NEČUJMU NA OTOKU ŠOLTI I NJEZINU POSJEDU

U ovom se članku navode podaci o crkvici Sv. Petra u Nečujmu i već objavljeni i dosad nepoznati. Preuzeti su dijelom iz povijesne i književne literature, a većim dijelom iz manje poznatih i u dosadašnjoj historiografiji potpuno nepoznatih arhivskih vrela nastalih od prve polovice 16. do svršetka 18. stoljeća.

I. Nečujam u oporuci Duje Balistića, primancira splitskoga kaptola, iz g. 1511.

Duje Balistić (nazivan i *Balistrić*, *Balistrilić*),¹ bio je u svoje doba jedan od najuglednijih članova kaptola splitske katedrale, uzdignut na čast i dužnost kaptolskoga primicerija (lat. *primicerius*, stariji hrvatski oblik u Splitu *prmancir*).² Taj je naslov nakon što se povukao na svoje malo imanje u Nečujmu na otoku Šolti prešao na sinovca mu Nikolu. Nije poznato, je li se tu trajno nastanio tek nekoliko godina prije smrti ili možda znatno ranije.³

Njega se spomene kad god se piše ili govori o tijeku života znamenitoga Splićanina Marka Marulića, hrvatskoga pisca i pjesnika s razmeđa kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka (1450.-1524.). Marku je bio toliko blizak i drag, da je on svoje glavno hrvatsko djelo, spjev *Juditu*, posvetio upravo njemu: „*počtovanomu u Isukrstu popu i prmanciru splickomu, gospodinu dom Dujmu Balistriliću, kumu svomu*“. Jedna je od najpoznatijih epizoda u Marulićeve životopisu svakako njegovo povlačenje iz vreve gradskoga života u šoltansku

¹ O njemu vidi u: I. Ostojić *Metropolitanski kaptol u Splitu*, KS, Zagreb 1975. str. 219.

² Primicerij se imao brinuti za uredno izvršavanje obveze svakodnevnoga moljenja i pjevanja časoslova u kanoničkom koru u određene sate, ujedno za odgovarajući odgoj i školovanje gradskih klerika u katedralnoj školi (usp. Ostojić, nav. dj., str. 67).

³ To što se on g. 1504. spominje kao rektor crkve Sv. Jere na Marjanu (usp. C. Fisković, *Prilog životopisu Marka Marulića Pečenića*, Republika VI, 1950, br. 4, str. 197) ne mora značiti da nije možda već boravio na Šolti, jer sa spomenutom crkvom sv. Jere nije bila povezana dušobrižnička služba. Naslovnici nadarbina povezanih s takvim crkvama bili su se dužni pobrinuti samo za slavljenje svečane mise na blagdan sveca kojemu je crkva bila posvećena i za njezinu pokretnu i nepokretnu imovinu.

mirnu uvalu Nečujam, gdje je boravio spomenuti njegov kum. O Pjesnikovu navodno dužem boravku u Nečujmu govori se u životopisu što ga je napisao njegov znatno mlađi suvremenik i prijatelj Frane Natalis Božićević (1497.-1536.), koji je taj njegov boravak, ponesen književnim porivom više nego samim činjenicama, povezao s navodnim samostanom u toj šoltanskoj uvali, kojega ustvari nije tu bilo.⁴ Za razliku od Marulića Balistrić se u Nečujmu duže zadržao te tu ostao, čini se, sve do smrti. Svakako, u tom je svom boravištu sastavio svoju oporuku, a vjerojatno i preminuo.

Prijepis odlomka iz te njegove oporuke sastavljene 30. lipnja 1511. na talijanskom jeziku s tada uobičajenom uvodnom formulom na latinskom, službeno otvorene i proglašene 19. srpnja 1511., neposredno nakon njegove smrti, uvršten je u svezak dokumentacije o splitskim svećeničkim nadarbinama (beneficijima) koje su se sastojale od većih ili manjih zemljišnih i drugih posjeda darovanih u raznim vremenima.⁵ Taj odlomak u hrvatskom prijevodu glasi:

Isus. Marija. 1511. na posljednji dan mjeseca lipnja. – U ime Kristovo. Amen! Ja svećenik Dujam de Balistris iz Splita boraveći na Šolti u Sv. Petru, zdrav u pameti, ali bolesna tijela, itd. I tako ostavljam i određujem i hoću da gospodin svećenik Nikola Balistris, splitski primicerij, moj sinovac, zajedno s gospodinom svećenikom Pavlom Tomašićem, koji je bio moj poslužitelj kod oltara,⁶ budu moji baštini i nasljednici mjesta Stomrija !/: kuće, drugih zgrada i svega što osobno posjedujem, ali ipak uz ovaj uvjet, da u slučaju smrti jednoga od njih sav gore spomenuti posjed prijeđe na drugoga, a kad umre drugi, on to mora ostaviti nekom svećeniku, sluzi Božjem, kako mu se bolje bude činilo, pa da tako ubuduće prelazi od svećenika na svećenika. Tako hoću i određujem i ostavljam.

⁴ O tom vidi u Fisković, nav. dj., br. 4, str. 196.

⁵ Čuva se u Nadbiskupskom arhivu u Splitu pod signaturom NAS, S 58 na listu 24r.

⁶ Riječju „poslužitelj“ prevodimo mletački izraz „zago“ koji prema Boeriju ima značenje poslužitelja u obredima kod oltara, ministranta.

Iesus Mariae sive abbate. Dujma

In api raine Amen Is te Dujma de Balisti-
 cis de palato balicando a solta a san Pietro
 saro dha nenee ma infemo d' corpo cap
 ho lano, et ordi. et uoglio che m. J. Nic de Salis-
 nis Imperiano d' palato mia lepte. vimal
 et in ista m. ordi. J. B. l. r. m. a. d. de fi. m. s.
 rans. Sered. et in uenit. mei d' luogo
 Stomria, et laborato. fabriche, et ma ebe
 quered. et in uenit. a. m. e. g. r. t. a. l. l. a.
 m. e. p. p. n. a. m. e. d. h. e. e. d. i. t. i. o. n. e.
 h. e. m. a. r. c. a. n. d. o. u. n. o. d. e. m. i. c. u. t. e. l. e. g. a. i. n. t. i.
 r. u. p. e. n. u. s. d. i. c. e. t. d. e. u. e. n. g. e. n. s. i. n. u. h. a. b. i. t. i. s. e. t. h. e.
 m. a. r. c. a. n. d. o. S. a. l. t. a. d. e. b. b. a. t. t. u. a. r. i. n. l. u. o. g. o. s. u. s.
 q. u. a. l. i. b. e. s. a. c. r. d. o. s. e. u. e. m. o. d. e. S. t. i. s. p. a. e. r. a.
 m. e. f. t. o. a. l. i. i. e. t. d. i. l. l. i. b. o. y. u. s. i. n. u. e. n. i. e. i. u. a. d. a.
 d. e. p. e. c. c. i. n. p. e. c. c. e. e. t. u. t. u. o. g. l. i. s. e. t. o. r. d. i. n. o. e. t.
 l. a. n. o.

Izvadak iz oporuke Dujma Balistića

U tome se dijelu dokumenta, dakle, kaže da se oboljeli oporučitelj nalazi „na Šolti u Supetru“ (a Solta a San Pietro), ali položaj na kojemu je posjed naveden je pod nazivom „Stomrija“ (del luogo Stomria). Naziv Stomria zacijelo je nastao po nazivu „Stomorija“ nekadašnjega benediktinskoga samostana s crkvom Sv. Marije, koji se nalazio znatno istočnije, na području šoltanskoga Gornjega Sela gdje je sada crkva Gospe u Bori s grobljem. Spomenuta se dva oblika očito istoga naziva razlikuju samo po tome što je u prvom slučaju u njemu jedno slovo „o“ manje. Moguće je da je već u izvorniku ili tek u prijepisu citiranoga odlomka Dujmove oporuke drugo slovo „o“ ispušteno slučajnom pisarevom pogreškom, ali i da je u pučkom izgovoru s vremenom bilo došlo upravo do takva kraćenja.

Zašto tu „Stomriju“ iz te oporuke smještati u Nečujam a ne tražiti radije njezin položaj na području Gornjega Sela gdje je bio istoimeni samostan? Zato što je poznato da je u Nečujmu bila Dujmova kuća s pripadnim manjim zgradama i nekim zemljišnim česticama što su poslije nasljeđivali svećenici iz njegova roda de Balistis tijekom gotovo cijelog stoljeća, točnije do smrti kanonika Alojzija de Balistis, koji je umro g. 1608.

Na pitanje, odakle onda tom položaju u Nečujmu baš naziv Stomrija ili Stomorija, kad je tu bila crkvice Sv. Petra a ne Sv. Marije, može se s velikom vjerojatnošću odgovoriti, da ga je dobio po spomenutomu benediktinskom samostanu zato što mu je, dok su u njemu živjeli redovnici, pripadao i neki posjed baš u tom predjelu uvale Nečujam, kao što su mu pripadali neki manji posjedi na susjednom otoku Braču i u Splitu.⁷ Nije uopće začudno da bi nedaleki Grohočani predjel u Nečujmu gdje se nalazio taj posjed nazivali po tom samostanu, a onda tako i oporučitelj, koji – što je vrijedno osobite pozornosti – oporuku sastavlja „na Šolti u Supetru“, a ostavlja posjed „Stomriju“. Možda je taj dio samostanskoga posjeda nakon što su benediktinci napustili Šoltu kupio Dujmov otac Petar sin Luke Zlosinovića, po zanimanju balistarij (izrađivač balista, ratnih sprava), po čemu su njegovi potomci dobili novo prezime: po hrvatsku Balistići, po latinsku de Balistis. Njegov je zanat tada morao biti unosan, pa bismo stoga spomenutu kupnju radije pripisali njemu nego sinu.

Upotreba naziva Sv. *Petar*, odnosno *Supetar* već u toj oporuci za uvalu stavlja, čini se, u pitanje Fiskovićevo nagađanje da je nju možda sagradio Dujam, jer takvi nazivi ne nastaju tako brzo.

II. Opis Dujmova nečujamskog posjeda u spjevu Petra Hektorovića „Ribanje i ribarsko prigovaranje“ iz g. 1555.

Petar Hektorović, opisujući uvalu Nečujam u koju je uplovio lađicom četrdesetak godina poslije Dujmove smrti, tridesetak poslije Marulićeve, g. 1555.,⁸ ovako u svom putopisnom spjevu „Ribanje i ribarsko prigovaranje“ o tome pjeva:

⁷ Više o tom samostanu vidi u I. Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, sv. II, Split 1964, str. 345-347. Prije njega je o njemu pisao Ćiro Kalebić, *Benediktinska opatija u Gornjem Selu na otoku Šolti*, Split 1927. Neki su tvrdili da je u Nečujmu bio posebni benediktinski samostan Sv. Petra, što Fisković, a onda i Ostojić, nakon kritičkog osvrtu s pravom niječu (Fisković, nav. dj. str. 196, Ostojić, *Benediktinci ...*, str. 347-349.).

⁸ Usp. Fisković, nav. dj., str. 198.

*Pojdosmo k Nečujmu za kušati sriću /gdi je bil don Dujmu stan
Baništriliću / koji Split ostavi i tamo se zavi / cić božje ljubavi da ga
bolje slavi, / luku tuj obravši za njemu služiti, / u svemu poznavši da će
zgodna biti. / Luka je velika, vridna za življen'je / u koj su razlika mista
za lovljen'je. / kî u njoj plavi vežu liti dohodeći, /na šest mist potežu tratu
tuj loveći. /Dugo vrime Marul Marko je tuj š njim bil. (...).*

Za ovaj naš napis mnogo je značajniji sljedeći odlomak, u kojem je pjesnički, ali po sudu Cvite Fiskovića, vjeran opis tadašnjega stanja Dujmova posjeda:

*Tad se podvigosmo već se ne lineći, / u luku idosmo tiho se vozeći. /
Zatim plav surgavši da se ne razbija, / pojdosmo, ustavši, u carkvu
najprijia, / ter se poklonismo u carkvici onoj / i molbe svaršismo svak
po običaj svoj. / Taj hvaljena mista paka obhodismo / ka lipa i čista
pomljivo vidismo, / kî se zelenjaše vartal, i gustirnu / kâ nikad pojaše
onu družbu virnu / od kê ti zgor pisah (koj budi vičnji raj!) / ča od nje
čuh i znah i ja i svaki kraj. / Vidismo njih stan'je kakovo je bilo / i sve
pribivan'je obično i milo, / zemlju kâ se teži i lipu poljanu / kon kuće
kâ leži kakono na dlanu, / i priddvorje i dvor, k tomu stabla nika / više
hiže odzgor od voća razlika / i malo postavši svuda obajdosmo / pak se
popeljavši s plavju otajdosmo.⁹*

Fisković naglašava da je prema navedenom Hektorovićevu opisu „to sklonište bilo čedno poljsko imanje, kućica uz more s predvorjem i dvorištem, bunarom i kapelicom okružena perivojem“.¹⁰ Takav zaključak opravdavaju i podaci navedeni u oporuci Krste Nigra Balistića, koji je bio posjednik toga imanja u doba Hektorovićeva posjeta, ali tu zacijelo nije nikad duže boravio, kao što nije ni u Trogiru dok je bio trogirski biskup, na što su se Trogirani s pravom žalili,¹¹ nego redovito u svojoj kući u Splitu.

⁹ Stihove navodimo prema: *Petar Hektorović Ribanje i ribarsko prigovaranje*, na stranici „eLektire. Skole“. S neznatnim razlikama u interpunkcijama donio ih je Fisković u nav. dj. na str. 198.

¹⁰ Fisković, nav. dj, 198.

¹¹ V Usp. D. Farlati, *Illyricum sacrum*, IV, Venetiis 1769, str. 414-415.

III. Izvadak iz oporuke trogirskoga biskupa Krste Nigrisa Balistića iz g. 1559.

O trogirskom biskupu Krsti Balistiću, koji je očevu prezimenu dodavao i majčino prezime Niger iz poštovanja i zahvalnosti prema svom ujaku Tomi Nigru Mrčiću, znamenitomu splitskom arhiepzbiteru, diplomati i biskupu,¹² prvi je pisao talijanski isusovac Danijel Farlati u svojoj povijesti biskupija koje su ikad postojale na širokom području nekadašnjega rimskoga Ilirika. Farlati je iz nevelikog broja dokumenata kojima je raspolagao uspio o njemu doznati samo to da je Krsto (*Christiphorus*) bio Splitsčanin i nećak spomenutoga Tome Nigera te da je za života bio splitski kanonik, neko vrijeme kaptolski arhiepzbiter, pa od g. 1525. ujakov nasljednik na stolici trogirskih biskupa te da je i nakon toga uglavnom boravio u Splitu, gdje je i napisao oporuku i umro g. 1559.¹³

Farlati nije znao za tu oporuku. O njoj će nakon više od jednoga stoljeća pisati Josip Alačević, koji je naišao na neke arhivske podatke o njoj, ali njezin tekst nije uspio pronaći. Nije ni Ivan Ostojić koji s pozivanjem na nekoliko drugih arhivskih vrela i na radove Cicarellija, spomenutoga Alačevića i neke novije donosi više provjerenih podataka o Krstinu životu i djelovanju u svojoj povijesti splitskoga kaptola.¹⁴

Dosada, dakle, nije nitko, barem koliko je nama poznato, navodio niti jedan dio Krstine oporuke, koja je otvorena i službeno proglašena 25. VI. 1559., odmah nakon oporučiteljeve smrti. Sada raspoložemo upravo onim dijelom u kojemu je sadržana odluka o budućim posjednicima njegove nadarbine u šoltanskoj uvali Nečujam. Sačuvan je u ovjerenom prijepisu uvrštenom u već spomenuti svezak splitskoga Nadbiskupskoga arhiva.¹⁵ Taj odlomak s posve kratkim bilježnikovim uvodom ovdje donosimo u hrvatskom prijevodu:

¹² O Tomi Nigru Mrčiću vidi u Ostojić, *Metropolitanski kaptol ...*, str. 201-203.

¹³ Farlati, nav. dj., str. 413-415.

¹⁴ Ostojić, *Metropolitanski kaptol ...*, str. 203.

¹⁵ NAS, S 58, list 24r. Uvod je na latinskom jeziku, sam odlomak na talijanskom.

Godine 1559. dana 17. lipnja, u Splitu, u starom dijelu grada, u kući niže navedenoga prečasnog gospodina oporučitelja, pred uglednim gospodinom Petrom Jakovljicom, ispitateljem poštovane gradske uprave, a u nazočnosti velečasnoga gospodina svećenika Tadije Urmanića i gospodina Duje Masfienića brijaća, itd. U oporuci je odlomak koji glasi:

Ostavljam gospodinu svećeniku Alojziju de Balistis, momu kapelanu, kuću, čatrnju, kapelu Sv. Petra, vrtove, zemljišta, vinograde, stabla i sve što je s tim povezano i tomu pravno pripada na Šolti u Tihoj¹⁶ uvali koju ponekad nazivaju Nečujam I., „a Solta in Valle sorda alle volte chiamata Necugiam“¹. To njemu ostavljam za njegove zasluge kao i zbog ljubavi te da moli Boga za moju dušu, a pod uvjetom da upravlja s tim mjestom te ga unaprjeđuje i čuva u pobožnom duhu ne dopuštajući da u njemu borave nečasne osobe, a ako bi postupao drugačije, neka to mjesto sa svim pripadnostima prijeđe na gospodina svećenika don Juru, pustinjaka na Čiovu.¹⁷

¹⁶ Prihvaćamo Fiskovićevo dobro obrazloženo mišljenje da nazivima na jezicima latinskom i talijanskom *Valis surda* i *Vale sorda* za uvalu Nečujam ne odgovara doslovan hrvatski prijevod „Gluha dolina“ (usp. Fisković, nav. dj. str. 196), jer „Nečujam“, koji je, premda na sjevernoj strani otoka, zaštićen od jače bure, a i drugih jakih vjetrova, zapravo je „tiha“ uvala, pa je hrvatska inačica navedenih stranih naziva upravo Nečujam (Naziv „Gluha uvala“ izvornim se spisima napisanim hrvatskim jezikom nigdje ne javlja nego je doslovan prijevod stranih naziva onih koji su pisali o Maruliću).

¹⁷ Ispuštamo ovdje dio u kojem se govori o službenom otvaranju i proglašenju valjanosti cijele oporuke. Taj je dio teksta na prvoj polovici iste stranice.

(„docta pietas“ i „sapientia cum pietate“).¹⁸ O toj pripadnosti svjedoči njegova snažno izražena volja da na posjedu u Nečujmu, koji su u skladu s Dujmovom odlukom nasljeđivali svećenici jedan za drugim, bude trajno osigurano ozračje pogodno za, kako bi se Marulić izrazio, čestito i pobožno življenje. Njemu je bilo toliko do toga stalo da je u svojoj oporuci za slučaj, ako bi kanonik Alojzije de Balistis, njegov neposredni nasljednik u posjedovanju nekadašnjega don Dujmova Supetra, zanemario čuvati prvotno duhovno ozračje toga zakloništa, odlučio neka onda pravo posjeda prijeđe na don Jurja Stojdražića koji je tada pustinjački živio u osami čiovskih Prizidnica. Izbor toga skromnog pustinjaka za moguću alternativu utoliko je zanimljiviji, što taj po svoj prilici potjecao s područja srednjovjekovne knežije Radobilje te zacijelo bio glagoljaš.¹⁹

¹⁸ Oni su prije Luthera i Tridentskoga koncila zagovarali i snažno promicali crkvenu obnovu. Posve je jasno da je upravo takvim duhom bio prožet Marulić, ali ne on sam. Njegovu je obnoviteljskom krugu pripadalo više učenih splitskih humanista, svećenika i laika, Dujam Balistić, svakako, ali i neki drugi.

Različita su usmjerenja među ondašnjim promicateljima humanističkoga pokreta u europskoj znanstvenoj historiografiji odavno poznata. Svim je humanistima bilo zajedničko oduševljenje za pravilnost i ljepotu klasičnih jezika i staru klasičnu književnost. Neki su pri tom u različitim stupnjevima prihvaćali i zastupali svojevrсни poganski duh, a drugi, služeći se također u svojim proznim i pjesničkim sastavima slikovitim izrazima posuđenim iz klasične mitologije ostajali u potpunosti vjerni kršćanskim vjerskim zasadama temeljenim na biblijskoj objavi i naučavanju antičkih kršćanskih mislilaca i pisaca poput sv. Augustina i sv. Jeronima. Posve je razumljivo što su i oni kritizirali loše ponašanje vjernika iz svih društvenih slojeva, najoštrije ono među svećenicima i redovnicima. Dakako da ni najiskreniji idealisti nisu unaprijed lišeni mogućnosti da se u određenom trenutku slabosti u manjoj ili većoj mjeri iznevjere vlastitim idealima, čak da ih i posve izdaju. Pojedini su povjesničari, pogotovo naši povjesničari književnosti, polazeći od spomenutih kritika, Marulićevih i drugih, podlegli neopravdanom generaliziranju kao da je u ondašnjem društvu, i općenito, i napose u svećeničkim redovima gotovo sve bilo loše. Neki su tako i u Marulićevu životu pod svaku cijenu nastojali pronaći ovakve i onakve dokaze za neprijemno ponašanje u težnji da ga silom uklope u svoje ničim utemeljene zamišljaje o navodno razvratnom ponašanju gotovo svih humanista renesansnog razdoblja (usp. S. Kovačić, *Il contesto storico, civile ed ecclesiastico di Spalato al tempo di Marulić*, Colloquia Maruliana IX, atti del convegno internazionale “Marco Marulić poeta croato e umanista cattolico. Una proposta per l’Europa del terzo millennio, Split - Rim 2000, str. 30-31).

¹⁹ *Župa Slatine i Gospino svetište u Prizidnicama na otoku Čiovu. Drugo dopunjeno izdanje*, Split 2006., str. 97-99.

IV. Crkva i posjed poslije smrti kanonika Alojzija Balistića.

U zapisniku apostolske vizitacije dalmatinskih biskupija što ju je g. 1579. obavio veronski biskup Augustin Valier nema, nažalost, podataka o crkvi Sv. Petra u Nečujmu kao ni o ostalim manjim crkvama na otoku.

Međutim, za sljedeće takve apostolske vizitacije u ime je vizitatora, vicentinskoga biskupa Mihovila Priulija, obišao sve šoltanske crkve njegov delegat don Francesco Grisoni. „Crkvu Sv. Petra u Luci odnosno uvali Nečujam“ (*in Portu siue Valle surda*) pregledao je 18. ožujka 1603. U službeni zapisnik nije propustio unijeti podatak da je prema predaji tu „boravio Marko Marulić“ (*et ut dicitur illic habitasse Marcum Marulum*). O samoj je crkvi napisano da joj se „krov sasvim srušio“ (*est omnino destructa quoad tectum*) a da joj je oltar bez slike (*habet altare sine icona*). Naglašava da je dužnost splitskoga kanonika Alojzija de Balistris, njezina upravitelja, pobrinuti se za obnovu, to više što se doznaje da su mu ribari u tu svrhu predali oko pedeset dukata ne računajući povremeno davanu milostinju. Osim toga njemu je Ivan Zlenda s još nekim dao 120 dukata za obnovu kuće koja je pokraj te crkve, a zapaljena je.²⁰

Nije se teško domisliti zbog čega je sve to zatečeno u tako jadnom stanju. Jedva bi moglo biti dvojbe o istinitosti zaključka da je to nekoć mirno zaklonište primicerija Dujma u doba žestokog tursko-mletačkoga rata nazvana poslije Ciparskim (1570.-1573.) iznenada sasvim opustošeno od gusarskih pljačkaša, turskih podanika, koji su tijekom tih ratnih godina na svojim brzim brodovima uplovljavali u nebranjene uvale srednjodalmatinskih otoka, upadali u naselja, palili kuće i crkve a mlađe ljude i žene uhvaćene za tih prepada odvodili sa sobom kao robove. Čak su i u neloše utvrđenom gradu Hvaru oštetili katedralu.

Teške posljedice toga rata osjećale su se dugo i u dalmatinskim gradovima na obali koji nisu bili toliko izloženi gusarskim napadima. To su mučno stanje još više pogoršavali neuspjeli pokušaji podizanja narodnog ustanka protiv osmanlija, čemu su se vlasti Mletačke Republike nakon sklapanja mira oštro protivile, a pogotovo uskočki osvetnički napadi istovremeno na mletačke brodove i na susjedna osmanlijska uporišta. Zbog svega toga ni tijekom više desetljeća nije moglo doći do gospodarskoga oporavka i obnove.

Spomenuti je kanonik Alojzije Balistić u međuvremenu ostario i obolio tako da se u tijeku spomenute Priulijeve vizitacije splitskoga kaptola i ispitivanja pojedinih kanonika nije bio u stanju ustati iz kreveta te pojaviti pred vizitatorom. Vjerojatno se ni tijekom sljedećih pet godina nije uspio oporaviti te pobrinuti

²⁰ Vatikanski arhiv, Miscellanea Armad. VII, vol. 100, f. 263v-264r.

za izvedbu radova na obnovi zgrada i svega ostaloga što je pripadalo njegovoj nadarbini u Nečujmu. Umro je g. 1608.²¹

Imovinsko-pravno pitanje o naravi nadarbine Sv. Petra u Nečujmu postavljeno je vjerojatno odmah poslije njegove smrti. Stručno mišljenje nepotpisanoga crkvenog pravника o tome, oslonjeno na ono što je g. 1511. u svojoj oporuci odredio Dujam Balistić, napisano je sitnim rukopisom na pune dvije stranice. Taj je stručnjak zaključio: „Iz svega kao sigurno slijedi barem to da baštinci svećenika Alojzija, pogotovo oni iz laičkog staleža, nemaju više s tim nikakva posla“.²²

Iz prijepisa bule pape Pavla VI. izdane u Rimu 28. veljače 1619. doznaje se da je splitski trgovac Steffano Celsi, inače Venecijanac, u molbi poslanoj Sv. Stolici iznio da su „crkva ili kapela Sv. Petra na otoku Šolti kao i kuća pokraj nje potpuno srušene te su u takvu stanju više od dvadeset godina. Njezini godišnji prihodi ne prelaze vrijednost triju rimskih zlatnih dukata, pa je s tim nije moguće iznova sagraditi. On je u žaru pobožnosti radi očitovanja i uvećanja Božjega štovanja a na duhovnu utjehu i spasenje duša onih koji borave na otoku spreman iz temelja nanovo podići tu crkvu, odnosno kapelu, s njezinom kućom na svoj trošak da u toj crkvi jedan svjetovni svećenik bude dužan slaviti sv. misu jednom mjesečno. Posjed koji njoj pripada obećava obraditi tako da će godišnji prihod porasti na četrdeset mletačkih dukata. On će tijekom sljedeće četiri godine u to uložiti tisuću mletačkih dukata, ako njemu i njegovim nasljednicima i baštinicima bude priznato patronatsko pravo i pravo biranja prikladne osobe za upravitelja te nadarbine.“ Papa je spomenutom bulom to odobrio.²³

Stjepan je to što je obećao izvršio. Jedan od nadarbenika imenovanih na temelju spomenutoga patronatskoga prava bio je i njegov sin Jeronim Celsi. Taj se dokumentom sastavljenim u Veneciji 29. kolovoza 1657. odrekao svojih prava na tu nadarbinu „s crkvom, kućom, vrtom i uvalom u onom stanju u kojemu se sada nalaze“ (*con chiesa, casa, horto et valle nel stato che si attrovano*) u korist šoltanskoga župnika don Nikole Ferra, doduše pod uvjetom

²¹ Ostojić, Metropolitanski kaptol ..., str. 250.

²² NAS, S 58, f. 24v-25r.

²³ NAS, S 39b, f. 132r-134v. Stjepan je sastavio oporuku u svojoj kući u Veneciji 24. IV. 1645. U prvoj točki te oporuke odredio je da njegovo mrtvo tijelo bude preneseno na Šotu „u majčino gnijjezdo“ (*al materno nido*) te pokopano u crkvi Sv. Stjepana s tijelom njegova sina Iseppa te da očinska dobra njegova i brata mu Lucina budu dana bratimima Sv. Stjepana koji su dužni jednom mjesečno dati služiti pjevanu misu s odrješenjem kao što čine za njegova oca. Trećinu ostalih svojih dobara ostavio je kćerima koje su koludrice u trogirskom samostanu Sv. Mihovila, a da poslije smrti posljednje od njih i to bude predano bratimima Sv. Stjepana (ondje f. 138rv). Umro je 5. travnja 1651.

koji možda poslije i nije ispunjen.²⁴ Poslije Steffanove smrti patronatsko je pravo prešlo na njegovu najstariju kćer Angelu, koja je pozivajući se na to za novoga nadarbenika crkve i imanja Sv. Petra u Nečujmu g. 1658. predložila trogirskoga svećenika don Petra Reggia zvanoga Vilandić.²⁵

Nečujamska je crkvice u Sv. Petra navedena popisima crkava Splitske nadbiskupije sastavljenim oko g. 1688. i oko g. 1706.²⁶

Celsijev je patronat nad tom nadarbinom ugašen nakon što je nju splitski nadbiskup Ivan Laghi, uz odobrenje Sv. Stolice i vrhovnih mletačkih vlasti, g. 1723. pripojio tada stvorenom skupu nadarbina čijim se prihodima od sada uzdržavao splitski kanonik teolog.²⁷

V. Stanje prema zapisniku o pohodu nadbiskupa Pacifika Bizze župi Grohote g. 1750.

Splitski je nadbiskup Pacifik Bizza vizitirao šoltanske župe koncem veljače i početkom ožujka g. 1750. Grohotski je župnik don Duje Damjanović odgovarajući 27. veljače na njegova pitanja o stanju te župe među ostalim izjavio da su u njoj, osim župne crkve, „još tri crkve ili bolje rečeno kapele: Sv. Mihovila u polju, Sv. Tereze u luci Rogač (*in porto Corober*) i treća Sv. Petra u luci Nečujam (*in porto Sordo*).“ Prvu, rekao je on, održavaju župljani, za drugu ne zna tko, a za treću zna da je nadarbina kanonika teologa Petra Ribolija.²⁸

Nadbiskup je sljedećega, dana 28. veljače, poslao jednoga od svojih konvizitatora, da vidi u kakvom je stanju crkvice Sv. Petra. O tom je izvidu u zapisnik uneseno, da ona „ima samo oltarsku sliku naslikanu na daski na grčki način“ (dakle ikonu), a svetački se lik na njoj ne raspoznaje, jer je prekrivena čadom od vatre što je u crkvi lože pastiri (*pala dipinta alla greca in legno che affumata dal fuoco, che vi fan dentro i pastori non si distingue*). Ulazna su vrata u dobru stanju, ali su bez brave ili lokota. Skinuli su ih oni koji lađama pristaju ispod crkve, koja najviše služi za blagovanje i odmor tih putnika. Oni su, kad su je našli zaključanu, otkrili krov skidajući više redova kupa, kako bi ušli unutra i otvorili vrata. Nitko se ne sjeća, kad se u njoj slavila misa.²⁹

Blizu nje se nalazi ruševina (*muracca*), još u dobru stanju, ali raskrivena, s

²⁴ Kaptolski arhiv Split, inv. br. 713/II, f. 12rv.

²⁵ NAS, S 39b, f. 130r-131r.

²⁶ NAS, S 47, f. 74r i S 48. f.41v.

²⁷ Ostojić, Metropolitananski kaptol ..., str. 135.

²⁸ Nadbiskupski arhiv Split, S 78, f. 109v.

²⁹ Ondje, f. 127v-128r.

VI. Molba don Nikole Didoša, splitskoga kanonika teologa, da se na crkvu Sv. Petra u Nečujmu o državnom trošku postavi krov skinut g. 1791.

Čini se da je tijekom sljedećih desetljeća, vjerojatno uz pomoć lokalnih vlasti, spriječeno takvo oštećivanje i profaniranje osamljene nečujamske crkvice te da je ona u to doba bila bolje održavana te češće služila za obavljanje bogoslužja.

Spisi povezani s molbom koju je generalnom providuru za Dalmaciju i Albaniju uputio don Nikola Didoš u svojstvu splitskoga kanonika teologa kojemu pripada nadarbina crkve Sv. Petra u Nečujmu, pružaju zanimljive podatke o skidanju krova s te crkve po odredbi mletačkih zdravstvenih vlasti i upotrebe skinutoga građevnog materijala u druge svrhe.

U potvrdi koju je 7. rujna 1791. na Didošev zahtjev izdao Juraj Anton Matutinović među ostalim piše da je „u očekivanju pristajanja u luku Nečujam u uvali Sv. Petra“ (*l'atteso l'approdo nel Porto Sordo nella valle di San Pietro*) teretnoga broda natovarena u dvjema lukama turske države pamukom, bio prisiljen zbog sumnje u zaraženost napraviti ogradu (*stangata*) kojom je taj brod odijeljen od drugih brodova raznih vrsta koji tu svakodnevno sa svojim kaićima pristaju radi opskrbe te dio prostora natkriti gredama i kupama za pripremanje hrane u slučaju kiše stražarima i onima koji su u kampu zbog karantene. Budući da nije imao drugog izbora skinuo je neke kupe i grede s ruševne crkve Sv. Petra u polju (*alcuni travi e coppi di un tetto di chiesa campestre sdruscita intitolata San Pietro*), za koju doznaje da pripada nadarbini kanonika teologa „ove primacijalne crkve“. Potvrdu je istog sadržaja izdao 8. listopada 1794. i ondašnji delegat za zdravstvo Giovanni Maria Geremia, koji je, kaže, u nedostatku drugih materijala bio prisiljen upotrijebiti krov i drvenariju napuštene poljske crkvice koja je tu blizu (*d'una abbandonata vicina campestre chiesetta*).

Illmo. Učeno. Siof. Siof. M. Vnal

Nell'anno 1791 approdò nel Porto di Solta la Chetia diretta dal Cap.
Bonanni carica di carbone proveniente da diverse località. Segueva
che la Chetia sud. era ammorbata dal pestilenziale contagio, ac-
corsero a quella riva il Collo del Ter.^o di Spalato ed un deputato di
Sanità, quali a fine di prevenire la gelosa materia da pestulosa
conseguenza hanno creduto di appoi de' vapori a in marcia di altri
naggi si valsero dell' travi de' coggi. costrueno il tetto di una chiesa
situa in quel posto appartenente al beneficio del Can.^o Teologale
di Spalato M.^o Nicolo Nidos, Chiesa che viene intitolata di S.^o Pietro.
Non verificatosi in seguito il troppo necessario ristagno, ne viene che
da quel tempo come anche in presente la Chiesa sud. e' del tutto
inagata al divin culto e inusitata alla celebrazione della S.^o
Messa con frequentissimo privilegio da' borasieri che sovente ne' giu-
festivi si trovano ancorati a quella riva, e con la custodia di indusi
quanto prima in marcia. Si vede quindi in buona atto Can.^o Nidos
di unire alla Sagra di U.R. la occorrenza combinazione, implorandi
in pari tempo che sia alla di Chiesa rimesso il suo tetto, giu' che
li coggi e travi di quello non che le tavole servono all' giu' ogg.
come viene anche comprovato dall' unti. Toccarei che si unireno

Adi. pmo. Ugl. 1791. Spalato. Inteso dal Supplicante
Siof. Siof. M. Vnal

Molba don Nikole Didoša generalnom providuru
za vraćanje skinutoga krova na crkvicu Sv. Petra u Nečujmu

Didoš u svojoj nedatiranoj molbi (Molbe se nije običavalo datirati!) kaže da se to dogodilo 1791. ne navodeći dan i mjesec. Zacijelo je od zatvaranja toga „kampa“ do sastavljanja molbe prošlo mnogo vremena, jer on naglašava da se od onda pa sve do sada u crkvi nije mogla održati sv. misa, što je šteta prije svega za „furešte“ (*forastieri*)³⁰ koji često u svetačne dane budu tu usidreni, a i crkva će se vrlo brzo pretvoriti u ruševinu. Stoga moli da se na crkvu opet vrati njezin krov.

Posve kratki trebovnik za postavljanje krova izradio je javni graditelj Zane Midoleo 23. kolovoza 1795., a splitski je knez i kapetan Nikola Barozzi autenticirao njegov potpis sljedećega 4. rujna. U tom su trebovniku kao naziv luke u kojemu je crkva Sv. Petra očitom zabunom navedene riječi „Porto Carober“.³¹ Prema Migdoleu trebalo je za izvedbu krova najmanje pedeset greda, šezdeset dasaka, sto polumurala, tisuću kupa ne računajući čavle, vapno, rad i ostale potrepštine. Taj je trebovnik generalnomu providuru Andriji Queriniju poslao splitski knez i kapetan Nicolo Barozzi 16. travnja 1795. naglašavajući da je nemoguće poslije toliko vremena baš posve točno odrediti količinu onda skinutoga građevnog materijala, ali je, eto, stručna osoba izračunala što je sada potrebno za vraćanje krova u prijašnje stanje. Dodao je da je crkva g. 1791. bila u osrednjem stanju.³²

Crkva je poslije toga vjerojatno dobila krov, ali njezina je sudbina zauvijek zapečaćena najprije privremeno za francuske vladavine, a potom trajno za ponovne austrijske, kad je imovina spomenutih i svih drugih nadarbina koje nisu pripadale župnim i samostanskim crkvama stavljena pod upravu tada ustanovljene Vjerske zaklade. Nakon toga crkve koje nisu služile za redovito obavljanje nedjeljnoga i blagdanskoga bogoslužja uz sudjelovanje većeg broja vjernika većinom su bile prepuštene polaganom urušavanju, jer spomenuta zaklada kojom su ravnale državne vlasti, nije smjela trošiti na njihovo održavanje nego za najveće i najžurnije potrebe raznih crkvenih ustanova i osoba, za koje se nije moglo na druge načine osigurati potreban novac.

³⁰ Izraz *forastieri*, u pučkom govoru u Dalmaciji „furešti“, može značiti sve ljude koji nisu iz samoga mjesta, bili ono stranci ili domaći.

³¹ To je ustvari bio talijanski naziv za susjednu uvalu i luku Rogač. U zapisniku vizitacije šoltanskih župa koju je g. 1824. obavio kanonik Nikola Didoš kao tadašnji kaptolski vikar piše da je 14. studenoga navečer pregledao crkvu Sv. Terezije „in portu Corober“ (NAS, S 107, f. 8r).

³² Presliku navedenih spisa našao sam u svom gradivu. Na njima nisam, nažalost, zabilježio gdje i pod kojom se signaturom čuvaju izvornici, a prava bi šteta bila ovdje ne navesti njihov sadržaj.

VII. Ostaci crkvice Sv. Petra i drugih zgrada nekadašnje nadarbine sredinom 20. stoljeća. Opis Cvita Fiskovića

Stanje ostataka nekoć nadarbinske crkve Sv. Petra i njezina užeg okoliša, kakvo je bilo sredinom 20. stoljeća, opisao je na temelju vlastitoga uvida Cvito Fisković, ondašnji ravnatelj Regionalnoga zavoda za zaštitu kulturnih spomenika, u već citiranom članku. Taj opis prenosimo ovdje u cijelosti:

Od njegovih /tj. Balistrićevih/ zgrada u Nečujmu ostadoše tek ruševine crkvice i kućice uza nju, a možda i mala jednokatnica kraj njih. Opseg i veličina tih zgrada jasno odaju, da nisu ostaci samostana, kojemu bi crkva bila zastalno veća. Premda nemaju jasnih stilskih oznaka ni ukrašenih kamenih ulomaka, koji bi očitovali točno doba izgradnje, ruševine, a i kućica, ipak mogu biti iz Balestrarićeva vremena.

Crkvice je sazidana mjesnim kamenom loše obradbe, ima poluoblju, presvođenu apsidicu s neizrazitim prozorom, izdignuto svetište sa zidanim stupom za oltar i nepravilan pločnik. Lađa joj, rekao bih, ne bijaše presvođena, već natkrita krovom drvene građe i pločica. U Prozoru bez okvira, u loše rezanoj stepenici svetišta i načinu presvođenja apside očituje se rustičnost seoskog graditeljstva. Vidi se, da je crkvicu zidao pustinjač za sebe, možda baš Balistrić, kojemu je kao svećeniku u ovoj osami svakodnevno trebala, jer zgrada ni po čemu ne odaje dob stariju od XV.-XVI stoljeća. Uz nju bijaše sazidana kuća, od koje su ostali tek dijelovi zida s vratima.

Veći dio tih ruševina srušen je 1929. godine. Uz te ruševine prema jugu diže se mala kamena prizemnica, koja te uglavnom zadržala nekadašnji vanjski oblik.

Novi vlasnici, poljska obitelj Bartelenus, zamijeniše joj pred tridesetak godina kamene pločice krova crepovima, u prizemlju otvoriše prozore i preinačiše unutrašnjost. Četiri prozorčića zadržali su izvorni oblik, onaj nad vratima ima prošupljene kamene zupce, t. zv. uši za postavljanje obrambene daske, iza koje se domaćin branio od eventualnog napadača. Po načinu gradnje, po tim obrambenim zupcima, a osobito po ugaonim menzolama pod nadvratnikom vrata, u kojima se vidi trag gotičkog stila XV. stoljeća, može ova kućica da bude iz Marulova doba.

Pred kućom je predvorje, a straga dvorište s bunarom, kojemu je na žalost stara krana zamijenjena novom, salivenom u cementu. U vrtu s juga borove sjene titraju nad temeljima srušenog antiknog zida, a tu i

tamo crvene se ulomci rimskih crepova i zemljanih žara. Seljaci vele, da je pod zemljom i mozaik, koji na Šolti nije rijetkost.

Na tim zgradama, u prisoju među grmljem dva su žbukana i pravilno zidana rimska groba, a uz more su prema sjeveru ruševine neke, sudeći po vapnu izmiješanom s komadićima opeke, antikne zgrade. Očito je dakle, da je ta pitoma draga bila u starom vijeku naseljena i da se tu bijeljelo nekoliko „villa rustica“. U dnu drage prostrla se livada, a pred njom je bistar plićak.³³

ZAKLJUČAK

Skromna crkvice Sv. Petra, koja je vjerojatno sagrađena znatno prije don Dujma Balistrića, možda dok su imanje u uvali Nečujam posjedovali i obrađivali benediktinci iz samostana Stomorije, pa im je za vrijeme radova u polju služila za zajedničko moljenje pojedinih dijelova časoslova tijekom dana. Dijelovi zidova i apside do danas sačuvani pripadali su crkvice koju je oko g. 1620. dao sagrađiti Stefano Celsi.

Nečujam se spominje u povijesti hrvatske književnosti zbog toga što je ondje makar kratko vrijeme boravio Marko Marulić. Upravo spomenuta povezanost tamošnje crkvice Sv. Petra i njezina imanja s Marulićem, dakako, još više s njegovim kumom, kojemu je posvetio svoj poznati hrvatski spjev Juditu, opravdava trud oko istraživanja povijesti te sakralne građevine.

Njoj je osobitu pozornost posvetio akademik Cvito Fisković u svom radu objavljenom u povodu 500. godišnjice Marulićeva rođenja. Sada smo zahvaljujući arhivskom istraživanju u mogućnosti u znatnoj mjeri nadopuniti dosad poznate podatke o njezinu stanju i promjenjivoj sudbini tijekom više od triju stoljeća postojanja, sve do konačnog prepuštanja urušavanju.

Značajni su i novi podaci o uvali i luci Nečujam kao sidrištu manjih i većih brodova pri koncu 18. stoljeća, što je vjerojatno bila u manjoj ili većoj mjeri i prije, a još više o privlačnosti prelijepa nečujamske uvale posjetiocima od renesansnoga razdoblja pa sve do naših dana, nekoć ljubiteljima osame ili ribarenja, u novije vrijeme tražiteljima odmora u toj mirnoj morskoj uvali s nizom draga okruženih šumovitim brežuljcima.

Nakon prikaza povijesti župe Maslinice, smještene u još ljepšoj uvali, objavljenog u prošlim brojevima šoltanske „Baščine“, s osobitim zadovoljstvom čitateljima nudimo i pogled u prošlost drugoga šoltanskog bisera prirodnih ljepota u nizu sličnih u hrvatskom dijelu Jadranskoga mora.

³³ Fisković, nav. dj., str. 197-198.

*Ostaci crkvice Sv. Petra u Nečujmu
fotografirani na 28. srpnja 1980.(slika gore)
i g. 1992. (slika dolje)
(fotografirao don Ante Jurić Mlađi)*

Nataša Blagaić

DVA MALA PRILOGA POZNAVANJU ŽIVOTA NAŠIH STARIH – KAMENA BOLEST I TETA ŠOLTANKA

Narodni list br. 49, 26. 06. 1880.

JAVNA ZAHVALA SA ŠOLTE od 15. 06. 1880.

Mi, dolje potpisani, zahvaljujemo doktoru Vicku Takoniu glavnom liečniku splitske bolnice koji je uz učestvovanje g. liečnika dr. Antona Boglića, Ivana Perana i Eduarda Karamana izličio od kamene bolesti naše sinove i unuke Antona Cevića, Marina Orlovića, Injacija Blagaića, Arnira Blagaića, Svetina Kalebića, Antona Vigurića i Kuzmu Kalebića.

Mate Cević¹

Ante Orlović²

Visko Blagaić³

Ivan Kalebić⁴

Mate Vigurić⁵

Visko Vigurić⁶

Joze Kalebić⁷

¹ U knjizi *Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.* pronalazim dvojicu koji se zovu Cević Mate i oba imaju sina po imenu Anton pa je teško procijeniti o kome se radi.

² Najvjerojatnije se radi o Antunu Orloviću (1831. - ?) i njegovom sinu Marinu (1862.- ?) iz Grohota. Antun je bio oženjen Domenikom Mateljan (1834.- ?). Od njihovo osmero djece šestoro je umrlo u dojenačkoj dobi. Mladen Andreis *Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.*

³ Pronalazim jedino Vicenca Blagaića (1819.- 1869.) koji je imao sina Ignacija, ali obzirom da je umro 1869., a zahvala je iz 1880-te nema poklapanja

⁴ Najvjerojatnije se radi o Ivanu Kalebiću (1837.- ?) iz Gornjeg Sela oženjenom sa Nikolinom Bavčević (1839. - ?) sa kojom je imao desetoro djece. Troje ih je umrlo u dojenačkoj dobi, jedno u ranom djetinjstvu dok je Svetin koji je imao problem sa kamenom bolesti umro nasilnom smrću u dobi od 22 godine.

⁵ Mladen Andreis *Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.*

⁶ Hrvatske crkvene knjige od 1516. -1949., Matica umrlih Gornje Selo (www.geni.com/projects/Hrvatski-portal/4901)

⁵ Nisam uspjela pronaći Matu Vigurića

⁶ Najvjerojatnije se radi o Vicencu Viguriću (1842. -?) iz Donjeg Sela, oženjenom sa Marijom Kalebić (1846. -?) sa kojom je imao devetoro djece od kojih je umrlo dvoje, jedno u dojenačkoj dobi, drugo u ranom djetinjstvu. Probleme sa mokraćnim kamencima imao je Anton (1869. - ?)

⁷ Najvjerojatnije se radi o Josipu Kalebiću (1829. - ?) iz Donjeg Sela, oženjenom sa Matijom Vigurić (1839. - ?) sa kojom je imao desetoro djece od kojih je polovica umrla, troje u dojenačkoj dobi,

Da se pod nazivom **kamena bolest** krije kamen mokraćnog mjehura potvrdio mi je *Prilog k poznavanju kamena vodenjaka i bubrega u Dalmaciji*, autora pok. doktora Jakše Račića, objavljen u *Liječničkom vjesniku* prije gotovo stotinu godina. Primarijus Račić, tada ravnatelj splitske bolnice te pročelnik kirurgije, piše da *nije čudo da kamena bolest vlada u Dalmaciji*, a o ovoj temi je izlagao i na II. internacionalnom urološkom kongresu u travnju 1924. u Rimu. Uzroke za kamenu bolest od koje su u Dalmaciji tog doba uglavnom obolijevala djeca pronalazi u siromaštvu, nedovoljnoj količini tekuće hrane u prvim danima života, načinu prehrane siromašne djece po dalmatinskim selima: *kukuruzna kaša, crni kruh, zelje, luk, ovčji sir, slane srdele, slano, suho meso, vapnom bogata voda iz čatrnji, kapula, kiseli kupus... Pri moru uz tu hranu pridolazi još uživanje ribe pripravljene s obilnim dodatkom kvasine, papra, kapule i crvenih patličana* (narodno ime za pome šljivarice), *takozvanog brujeta, a kao piće teška, alkoholom bogata vina i likeri*⁸.

Da se svaki ljubitelj dobre, domaće spize uhvati za glavu, naročito zbog *takozvanog brujeta*.

U svom prilogu dr. Račić spominje i Domu B. staru 56 godina, sa Šolte kojoj je 29. 11. 1921. uspješno učinio tehnički jako tešku nefroktomiju (uklanjanje bubrega). *Sedamnaesti dan nakon operacije iz drenirane rane izmiljio je oveći Ascaris lumbricoides* (dječja glista, parazit koji se prenosi prljavim rukama i hranom). *Tu se dogodila po svoj prilici sekundarna perforacija duodena* (dio tankog crijeva, navedeni parazit živi u crijevima domaćina). *Zavoj je bio promočen žučnom tekućinom samo za dva dana, a poslije toga je zacijeljivanje rane slijedilo redovito*⁹. Što se tiče Dome B. provjerom dobi, imena i prvog slova prezimena jedina koju sam pronašla u maticama a odgovara jest Domenika Remetin (1869. - ?) iz Grohota, udana za Nikolu Burića (1866. - ?) iz Srednjeg Sela¹⁰. Od njihovo petoro djece četvero je umrlo u razdoblju od dvije godine. Vrlo je vjerovatno da je parazit nađen kod njihove majke bio uzrokom smrti jer zbog loših sanitarnih uvjeta te velikog problema sa pitkom vodom na Šolti u to

dvoje u ranom djetinjstvu. Kuzma (1870.-1899.) koji je imao problem sa mokraćnim kamencima je umro u dobi od 29 godina. Kuzmina majka Matija bila je teta (očeva sestra) Antonu Viguriću (vidi pod brojem 6.). Kuzmin djed Dujam (c1790. - 1868.) imao je brata Marina (c1801. - 1863.) koji je sa tri od ukupno četiri supruge imao jedanaestoro djece od kojih je osmoro umrlo, sedmoro u dojenačkoj dobi, jedno u ranom djetinjstvu. Visoka stopa smrtnosti među djecom, naročito u Donjem Selu je posljedica vrlo lošeg stanja s lokvama, odnosno opskrbom pitkom vodom.

⁸ *Liječnički vjesnik*, GOD. 47, Zagreb, Mart 1925. br. 3

⁹ *Liječnički vjesnik*, GOD. 47, Zagreb, Mart 1925. br. 3

¹⁰ Mladen Andreis *Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.*

doba smrtnost izazvana gastrointestinalnim bolestima uključujući razne vrste parazita u dječjoj populaciji je bila visoka. Udio dojenčadi i djece u ukupnom broju umrlih je bio oko 50%¹¹, mnoge su obitelji imale po desetoro i više djece od kojih bi više od pola pomrlo stoga ne treba čuditi ova javna zahvala splitskim liječnicima putem novina, jer naši stari su usred teških životnih prilika, niskog sanitarno-higijenskog standarda, neznanja i slično, bili zahvalni za svako dijete koje je preživjelo.

Neki od navedenih liječnika bili su vrhunski stručnjaci tog doba.

Vicko Takoni - Vincenzo Tacconi (1839.- 1924.), kirurg, opstetričar, u razdoblju od oko 1882. do 1915. godine vodio je splitsku bolnicu¹².

Eduard Karaman (1849. – 1923.), liječnik i prvi splitski entomolog, član prve uprave *Organizacije liječnika kraljevine Dalmacije* te bolnička veza za Šoltane što nas dovodi do priče o **teti Šoltanki**

Žene na Šolti su u prohujalim vremenima naše povijesti bile jako malo spominjane i o njihovim sudbinama znamo mnogo manje nego o sudbinama muškaraca. Ni Šolta, koja je usput budi rečeno, nikad nije bila u centru zbivanja. Na njoj se nisu vodile odlučujuće bitke, ni donosile povijesne odluke pa ipak su Šoltanke i Šoltani svoj trag ostavili svugdje. Nenametljivo ali neizbježno i neophodno, poput soli u juhi, suze u oku, stiha u pjesmi...

Dujam Srećko Karaman (1856. – 1927.) svom rođenom gradu Splitu poklanja *Marjansku vilu*, zbirku narodnih pjesama koje je sakupio. Jedna od njih je i Pjesma Palmine Karamanki, kćeri njegovog strica Nikole¹³. Jedna je to od najtužnijih ljubavnih priča starog Splita u kojoj dvadesetogodišnja ljepotica Palmina umire od patula (boginja), a njen zaručnik Andrija Katalinić, slijep od bola, legne do nje, zamota se u njene *lancune* i umre istom smrću. Zajedno su bili pokopani na Sustipanskom groblju. Pjesma prati Palminin sprovod koji je krenuo od njene kuće na Šperunu pa kraj Sv. Frane, Tomića stina, Sv. Petra,

¹¹ Mladen Andreis, *Uzroci smrti na otoku Šolti od god.1825. do 1900.* prema podacima iz matičnih knjiga umrlih

¹² *Kuharica none Carmen*, Ivana Prijatelj Pavičić. Doktor Tacconi je splitsku bolnicu vodio do 1914., jer Staleški glasnik: Prilog liječničkog vjesnika glasila hrvatskog liječničkog zbora u broju 10 iz listopada 1921. godine navodi doktora Jakšu Račića kao privremenog upravitelja splitske pokrajinske bolnice. Prof. dr. sc. Ivana Prijatelj Pavičić je prauka doktora Tacconija te jedna od autora koja je dala svoj doprinos monografiji *Otok Šolta* odličnim člankom Četiri vrijedne pale otoka Šolte.

¹³ *Marjanska vila*, Sbirka narodnih pjesama sakupljenih u Spljetu po Dujmu Srećku Karamanu, U Splitu, Tiskar. Dragutina Russo izdavatelja, 1899. novo popravljeno i pomnoženo izdanje.

Vujčinog rata i tko ju je sve na tim tužnim „postajama“ oplakivao. Kad su došli do groblja pjesma kaže:

Kad su došli grebju/ Na vrata izvanka/ Onda je proplače/ I teta Šoltanka.

Teta Šoltanka je Palminina maćeha Marija Bezić Karaman (1836.- 1873.). Palmina je bila jedino dijete Nikole Karamana (1806. – 1869.) i Domine Petrina i imala je osam godina kada joj Marija Bezić postaje maćehom. Marija se za Nikolu udaje u dobi od jedva šesnaest godina pa je njen otac Mihovil Bezić (1803.- 1890.) Mariji morao dati dozvolu za vjenčanje sa trideset godina starijim Nikolom Karamanom. Vjenčanje je obavljeno u Grohotama 01. 05. 1852. a vjenčao ih je Marijin stric, don Josip Bezić (1817. - 1893.)¹⁴. Marijina majka bila je Matija Lisičić (1807. – 1888.), a baka po majci Katarina Andreis (1772. – 1852.) koja je Mariji bila i babica kada se rodila. Marijin otac Mihovil bio je načelnik Općine Šolta od 1877. te ponovo od 1879. u dobi od skoro osamdeset godina. Baka po ocu također se zvala Marija Bezić (1775. – 1817.) a osim Mihovila imala je sa Marijinim djedom Antunom (1782. -1844.) još šest sinova i pet kćeri. Umrla je 1817. kada je rodila svoje posljednje, dvanaesto dijete don Josipa. Marijin djed Antun ponovo se ženi već šest mjeseci nakon smrti svoje prve žene Marije, 1818. godine, Splićankom Anticom Krstulović-Opara (1796. - 1864-) koju je eto dopala Šolta, muževih sedmoro maloljetne djece, a koja mu rađa još osam sinova i pet kćeri, dakle Marijin djed Antun imao je ukupno dvadesetpetoro (25) djece! Od njih dvadeset pet devetnaest je „preživilo“ djetinjstvo. Vjerujem da je to sigurno šoltanski rekord. Antuna je skoro nadmašio njegov unuk istog imena koji je imao šesnaestoro djece, ali pošto ih je imao sa samo jednom ženom, Anticom Bezić (1875. - ?), to i spomenutu Anticu čini rekorderkom među ženama, ali i Splićanku Anticu koja je uz sedam pastorčadi i svojih dvanaestoro (jedna kći je umrla u dojenačkoj dobi) odgojila ukupno devetnaestoro djece. Nama, današnjim ženama to stvara jedan veliki „upitnik“ iznad glave, sažaljenje, ali i skriveno divljenje prema ženama tog vremena¹⁵. Ne čudi zato da nakon udaje za Nikolu mladahna Marija postaje dobra maćeha maloj Palmi, a u razdoblju od petnaest godina mu rađa i osmoricu sinova. Svi su doživjeli lijepe godine, a neki od njih su urezali neizbrisiv trag u kamenim ulicama tadašnjeg Splita. Bilo bi lijepo pročitati da je Josip Marin Bepo Karaman (1864. – 1921.) knjižar, nakladnik i vlasnik prvog

¹⁴ Don Josip Bezić(1817. – 1893.) čovjek i svećenik kojaga ne smijemo zaboraviti, Nada-vjerska smotra župe Sv.Stjepana, Grohote 5(1983.)

¹⁵ Hrvatske crkvene knjige od 1516. – 1949., www.geni.com/projects/Hrvatski-portal/4901
Mladen Andreis *Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.*

kina u Splitu¹⁶ Šoltanin po majci. Bilo bi lijepo znati da je Luka Ivan Karaman (1855. – 1930.) profesor i prvi kapetan Dobrovoljnog vatrogasnog društva Split¹⁷ Šoltanin po majci. Luka je Dobrovoljno vatrogasno društvo osnovao skupa s majčinih bratom, svojim ujakom Antom Bezićem (1849.- 1906.), koji nakon njegovog odlaska u Mostar postaje kapetan i tu dužnost obavlja idućih dvadeset godina. Ante Bezić i Luka Karaman su jedno vrijeme zajedno studirali u Grazu gdje su završili tada najmoderniji tečaj vatrogašenja i položili potrebne ispite. I u smrti su ostali bliski, jer im je društvo kao svojim inicijatorima podiglo grobnicu na Sustipanu u koju je Ante položen 1906., a Luka 1930.¹⁸. Još jedan od Marijinih sinova je opjevan u narodu:

*Marjetina šaketina
Lipa i rumena
Ko ti kupi šapunjetu
Mitre Karaman
Nemoj Mitre, nemoj dušo
Da mi majka zna
Da me ljubi mlado momče
Mitre Karaman¹⁹*

Pjesma je nastala na temelju istinitog događaja. Mitar Ciprijan Karaman je bio strastveni lovac, poznat po balzamiranju životinja. Također strastveni ljubitelj žena, čak je u testamentu napisao da mu je jedina želja kad umre da ga do njegovog vječnog počivališta prate samo žene²⁰. Možda se čežnja za rano izgubljenom majkom pretočila u ljubav prema svim ženama, jer Mitar je imao samo pet godina kada mu je majka umrla. Vladimir Bone sedam, Josip Bepo devet, Konstantin Frane, Nezario Anastazio trinaest, Luka Ivan osamnaest, Petar Srećko devetnaest i Ivan Blaž dvadeset. Marija je postala udovica u svojoj trideset i trećoj godini, Nikolinom smrću, ali Nikolina braća Dujam i Anton

¹⁶ Obitelj Karaman-jedna od markantnijih splitskih obitelji, Zdravko Mužinić

¹⁷ Obitelj Karaman-jedna od markantnijih splitskih obitelji, Zdravko Mužinić

¹⁸ Jedan za sve, svi za jednoga - povodom 130 godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva Split, 2013., Branka Bezić Filipović. Grobnica je uklonjena šezdesetih godina 20. stoljeća kada se groblje selilo sa Sustipana na Lovrinac. Kamena ploča na kojoj je pisalo *profesor Ante Bezić kapetan vatrogasaca *14.VI 1849 + 2.VII 1906. i obitelj* nalazi se uz njegovu bistu na zgradi Dobrovoljnog vatrogasnog društva Split u Starčevićevoj ulici na Lovretu.

¹⁹ Digitalni arhiv Slobodne Dalmacije, 01. 02. 1956.

²⁰ Obitelj Karaman-jedna od markantnijih splitskih obitelji, Zdravko Mužinić

koji su najmlađoj trojici sinova bili i kumovi, sigurno su zajedno sa svojim obiteljima bili na pomoći Mariji koja 1873. umire od upale pluća, a nakon njene smrti i njenoj većinom maloljetnoj djeci²¹.

Doktor Eduard sa kraja priče o kamenoj bolesti bio je sin Nikolinog brata i Marijinog djevera Dujma²². Ušavši u obitelj Karaman kao mlada djevojka, Marija ju je podarila zdravim i kršnim sinovima koji su šoltansku krv duboko utkali u nju, prigrllila je i na kraju oplakala nesretnu Palminu, a uz ovu obitelj svestranih intelektualaca je vjerovatno izgradila sebe, usvojila sva potrebna znanja bitna za opstanak i napredak svoje djece i obitelji u onim teškim vremenima te za svoga kratkog života, ne sumnjam, uvijek bila na usluzi i svim ljudima otoka s kojeg je potekla. Počivala u miru!

LITERATURA:

Mladen Andreis, *Uzroci smrti na otoku Šolti od god. 1825. do 1900.* prema podacima iz matičnih knjiga umrlih

Joško Kovačić, *Splitski liječnik i političar Jakša Račić*, UDK:(61+32): 929 Račić, J.

Staleški glasnik, Prilog liječničkog vjesnika glasila hrvatskog liječničkog zbora, broj 10, listopad 1921.

Narodni list br.49 od 26.06.1880, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

Monografija, *Otok Šolta*, urednik dr. sc. Zoran Radman

Liječnički vjesnik, GOD.47, Zagreb, Mart 1925. br. 3

Marjanska vila, Sbirka narodnih pjesama sakupljenih u Spljetu po Dujmu Srećku Karamanu, U Splitu, Tiskar. Dragutina Russo izdavatelja, 1899. novo popravljeno i pomnoženo izdanje.

Obitelj Karaman-jedna od markantnijih splitskih obitelji, Zdravko Mužinić

Jedan za sve, svi za jednoga - povodom 130 godina Dobrovoljnog vatrogasno društva Split, 2013., Branka Bezić Filipović

Don Josip Bezić (1817.- 1893.) čovjek i svećenik kojaga ne smijemo

²¹ Hrvatske crkvene knjige od 1516.- 1949., www.geni.com/projects/Hrvatski-portal/4901

²² Obitelj Karaman-jedna od markantnijih splitskih obitelji, Zdravko Mužinić

²³ Doktor Eduard Karaman rano je napustio liječničko zanimanje da bi se u potpunosti posvetio svom hobiju - sakupljanju i proučavanju kornjaša (Coleoptera). Afirmirao se kao istaknuti entomolog u europskim relacijama. Njegovu bogatu zbirku preuzeo je Prirodoslovni muzej. Doprinio je i izgradnji splitskog kazališta koje je projektirao Ante Bezić obvezavši se kupiti jednu ložu (sačuvan je ugovor o kupnji te lože koji se nalazi kod suca Eduarda Karamana).

zaboraviti, Nada-vjerska smotra župe Sv.Stjepana, Grohote 5(1983.)
Kuharica none Carmen, Ivana Prijatelj Pavičić.
<https://www.zdravobudi.hr/clanak/1206/kamen-mokracnog-mjehura>

*Pet od osam sinova Marije Bezić:
Luka Ivan, Josip Marin Bepo, Mitar Ciprijan, Petar Srećko
i Vladimir (Bone) Karaman*

Izvor: Iz albuma Obitelj Karaman od Ozren Čulić Viskota Žava; www.geni.com

Dinko Sule

ZANIMLJIVOSTI S INTERNETA

POMORSKE NESREĆE – spoznaje o pomorstvu otoka Šolte

Ovdje izneseni podatci su iz pera novinara, objavljeni u splitskom listovima *Novo doba* i *Jadranski dnevnik*, a koje je prikupio i objavio Joško Barić u časopisu *Kulturna baština* (No. 42-43 prosinac 2017.) izdavača *Društvo prijatelja kulturne baštine Split*. U objavljenom članku autor je ispisao sve o pomorskim nesrećama na području Srednje Dalmacije od kraja XIX. stoljeća do 1940. godine. Podatci su zanimljivi jer nadopunjuju spoznaje o pomorstvu, pomorcima i brodovlasticima otoka Šolte.

Brodolom šoltanske brodice u Splitskom kanalu

„Dana 1. lipnja 1901. godine u popodnevnim satima, iznenadna oluja prevrнула je, na tri milje pred Stomorskom, šoltansku brodicu koja se iz Splita vraćala na otok Šoltu. U njoj su bila dva mornara, dvije žene i jedno dijete. Utopili su se Ljubica Vidoš (25) iz Grohota i njeno dvije godine staro dijete. Utopljenike koji su se pridržavali za prevrnuti brod mještani su opazili predvečer i spasili. U prevrnutom brodu pronađena je mrtva Ljubica, a utopljeno dijete nije pronađeno.“

Olujno nevrijeme na splitskom području

„Svi splitski listovi opširno su izvijestili o olujnom nevremenu koje je od 6. na 7. ožujka 1926. godine zahvatilo splitsko područje. ... Nadalje, u Stobreču je potonuo šoltanski kuter Sv. Nikola, nosivosti 18 tona, vlasništvo Vicka Šule (op.a., Sule), a pod zapovjedništvom kapetana Duje Kuparića. Kuter je u stobrečku luku dovezao teret klaka, a potonuo je na pet metara dubine. Posada se teškom mukom spasila.“

Nesreća šoltanskog jedrenjaka

„Nakon popravka i obnove u brodogradilištu u Betini, jedrenjak *Sveti Ante*, vlasnika Petra i Vicka Vidana iz Stomorske na otoku Šolti, bio je usidren u splitskoj luci. Na brodu je bio jedino Rudolf Koludrović (16) koji je čuvao jedrenjak, dok su braća Vidan bila na Šolti. Nevrijeme koje je vladalo na splitskom području nekoliko dana, pojačalo se tijekom popodneva 22.

studenoga 1938. Valovi su sa sidra otrgli usidreni brod, bacili ga na obalu ispred crkve sv. Frane i potpuno ga razlupali. Mornar Koludrović spasio se skokom u more. U izvještaju o ovoj nesreći novinar *Jadranskog dnevnika* napisao je: *Kao da nesreća stalno prati braću Vidan. Jedino što su uspjeli spasiti je brodski motor i ništa više. Sve ostale dijelove jedrenjaka rastavili su i ti dijelovi se mogu upotrijebiti samo kao gorivo. U jedrenjaku „Sveti Ante“ njima je bio čitav imetak. Da bi nesreća bila još teža, braća Vidan su jedrenjak prodali i baš sutradan, nakon njegove katastrofe, kupac je imao preuzeti i platiti njihov jedrenjak. Ali ovo nije prvi put da su nastradali. Oni su do sada pretrpjeli još dvije nesreće. Prvi put stradali su motornim jedrenjakom „Emma“, a potom u poznatom nesretnom slučaju jedrenjaka „Sv. Nikola“ koji je nastradao u Sredozemnom moru kod Malte. Oni su ovim nesrećama potpuno uništeni. Oba brata imaju mnogobrojnu obitelj, a sada su spali na prosjački štap. Apeliramo na ljude dobrog srca, da ih u ovoj njihovoj nevolji pomognu.“*

Nezgodna šoltanskog jedrenjaka

„Tijekom iskrcavanja tereta eternita u splitskoj luci, 18. lipnja 1940. godine, šoltanski motorni jedrenjak *Vardar* naglo se nagnuo i potonuo. Istragom je utvrđeno da je do nezgode došlo jer lučki radnici nisu poslušali vlasnika i kapetana broda Duju Purčića te su teret iskrcavali samo s jedne strane broda. Kapetan Purčić, strojar Nikola Cecić i mornar Petar Cecić, koji su za vrijeme iskrcavanja na brodu spavali, jedva su spašeni. Nikola Cecić je nakon pružene prve pomoći zadržan u bolnici. Pravo je čudo da nije bilo ljudskih žrtava, jedino je zaglavio pas čuvar Tiho, koji je u času nesreće bio na brodu privezan.

Dizalica *Jadranskih brodogradilišta* iz Splita podigla je srpnju potonuli jedrenjak. Utvrđena su oštećenja na boku broda, uništen je brodski motor te polomljena oba jarbola. Šteta na brodu i teretu procijenjena je na 100.000 dinara. Izdaci za spašavanje broda iznosili su 14.000 dinara. Ni brod, ni teret nisu bili osigurani.“

ŽEDAN OTOK

Na otoku bez vode bilo je umijeće živjeti i preživjeti. Naši preci s problemom vode borili su se kako su znali i umjeli. Preživjeli su. Ostavili su nam gustirne, seoske gustirne, ostavili su nam spomenike, ostavili su nam tradicijsku arhitekturu svojega doba. Nažalost, mi te spomenike danas devastiramo iz kojekakvih razloga. Svaki onaj koji ih devastira neka nosi svoj grijeh na savjesti. Iz teksta *Poročila o ekskurzijah*, geologa Marjana Salopeka doznajmo istinu o vodi i istinu o jednoj sušnoj godini na otoku Šolti. M. Salopek je sa

studentima geologije iz Ljubljane 1925. godine bio na geološkoj ekskurziji po Dalmaciji. Posjetili su i Šoltu. Evo što je uz geološke teme usputno zapisao. Znakovito i vrijedno pažnje.

„... Za našeg boravka na otoku Šolti vladala je neobična suša, jer već od maja nije palo kiše. U privatnim cisternama bilo je vode još samo za koji dan. Na otok Hvar dovozili su u to vrijeme parobrodom dobru splitsku vodu, dok se o Šolti nije vodilo računa. Dne. 1. IX. prolazili smo iz Grohota vinorodnim poljem u Tatinjak (op. a., Tatinju). Kod občinskog bunara (cisterne), na početku Sridnjeg polja, dijelili su vodu. Tu se okupilo oko 200 ponajviše starijih žena, da se opskrbe s vodom za dan dva. Tko će, da opiše tu gužvu i dreku oko cisterne, ta iscerena od sunca izgorjela lica. Konačno je općinski stražar učinio kraj time, da je brutalno navalio na žene, u ime zakona udario poklopcem cisterne i zaključao ju za taj dan. Mnogo žena ostade bez vode, i brižno su pobirale s tla onu prljavu vodu, što ju druge žene u borbi i gužvi proliše, da je upotrijebe za blago. Zaista tužna slika nestašice vode u kršu, mnogo tužnija od svih onih, koje smo mogli za vrijeme svjetskoga rata opažati u borbi za hranu. Tu bi bila pomoć države ne samo na mjestu, nego i najpreča dužnost. ...“

Treba li uopće komentirati istinu iz napisanog teksta, i kako je komentirati? Svaki komentar je nepotreban. Bilo bi bogohulno zaboraviti mukotrpan život ovih žena. Zar ovu priču, uprizorenu, ne bi mogli ponuditi našim turistima te tako svake godine odavati dužno poštovanje našim bakama i prabakama. Predlažem da to učinimo, kulturne sredine to bi zasigurno napravile.

DON IVAN BEZIĆ

Don Ivan Bezić je jedan od još dvojice živih šoltanskih svećenika (drugi je don Alojzije Bavčević). Rođen je 1932. u Grohotama. S majkom Marijom rođenom Ruić i ocem Franom 1936. godine oputovao je u Argentinu. U mladosti je bio dobar nogometaš i košarkaški entuzijast. Sklonost prema vjeri otaca odvodi ga na novi put, kako bi se potpuno angažirao u sjetvi sjemena svoje katoličke vjere. 1956. godine je zaređen za svećenika. 1963. godine preuzima svećeničku službu u Rio Coloradu i okolnim dalekim mjestima. Gdje god je službovao bio je sijač vjere, osnivao razne katoličke zajednice koje su pružale pomoć siromašnim obiteljima. Godine provedene u ovom gradu pretvorile su ga u voljenu osobu koju je poštovala cijela zajednica. Pored zadatka evangelizacije, njegovom zaslugom u ovom gradu i okolici izgrađeno je nekoliko zgrada (u centru Rio Colorado crkva Santa Maria, golema srednja škola Gustavo Martinez Zuviria, koja djeluje od 1973., osnovna škola i kapela u susjedstvu Unije, kapela Good Stopa u koloniji Juliá i Echarren, kao i kapele

u četvrti The Homestead), relevantnih za napredak i razvoj ovog kraja.

Don Ivan za svog službovanja uvijek je bio spreman pomoći i pružiti riječi ohrabrenja svima onima kojima je to bilo potrebno. Zato je bio cijenjen i poštovan. Redovito je posjećivao svoju Šoltu i rodne Grohote. Svoje umirovljeničke dane provodi u dalekoj Argentini.

SUHOZIDNA GRADNJA NA UNESCOVU REPREZENTATIVNOM POPISU BAŠTINE ČOVJEČANSTVA

Umijeće suhozidne gradnje upisano je 28. studenoga 2018. godine na UNESCO-v reprezentativni popis baštine čovječanstva, kao odgovor na zajedničku nominaciju Cipra, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Slovenije, Španjolske i Švicarske pod nazivom „Art of dry stone walling knowledge and techniques“. Tako je odlučio UNESCO-v međuvladin odbor za nematerijalnu kulturnu baštinu, na sjednici koja se kroz cijeli tjedan održavala u Port Louisu, u Mauricijusu. Ovaj projekt pokrenulo je Ministarstvo kulture. Ovo vrijedno priznanje je značajno i daje prostora za nove istraživačke, edukativne i promotivne suhozidne aktivnosti. Zapravo ovo priznanje je zahvalnost našim precima koji su bez vezivnog materijala gradili „gomile“, vapnenice i najprimitivnije nastambe – poljske kućice.

U svibnju 2018. godine šoltanski osnovci sa svojim učiteljima i ponekim roditeljem, u dvorištu škole započeli su gradnju poljske kućice. Stručnu pomoć pružila im je *Udruga 4 grada*, financijsku podršku Ministarstvo kulture. Stručnu pomoć dobili su i od *Konzervatorskog odjela* u Splitu. U rujnu iste godine „svoltali“ su kućicu, postavili su krov bez drvene građe.

Vizualno, kućica je malih gabarita, postavljeni krov je male kosine i bez „naprte“. „Naprta“ je grubo složeno kamenje na početnim pločama koje zatvaraju krov. Postavlja se radi sigurnosti da bi opteretila početne ploče koje nose one ostale koje zatvaraju krov. „Naprta“ može biti i u obliku izgrađenog zida na početnim pločama, debljine osnovnog zida koji zatvara prostor kućice. Kućica je građena pod okom struke i to je važno.

Najvažnije je, djeca su gledajući i pomažući pri gradnji poljske kućice nešto naučila od te naše tradicijske arhitekture. Za njih gradnja poljske kućice nije više samo gola priča.

Šolta `90.

U organizaciji ICAM-a (Internacionalni centar antropologije Motovun) od 5. do 12. svibnja 1990. godine u Grohotama na Šolti održana je Internacionalna radionica i seminar za arhitekturu, krajolik, umjetnost, sociologiju, antropologiju

i radiestezijsku. Cilj organizatora bio je promicanje vrednota tradicijske baštine i stvaranje uvjeta za revitalizaciju kulturnih dobara otoka Šolte. Projekt revitalizacije otoka Šolte započeo je na osnovi inicijative manje grupe lokalnih ljudi koji su tradicijske oblike graditeljstva - poljske kućice i vapnenice željeli ponuditi turistima kao svojevrsne eko pansione. Ovoj akciji uz ICAM, potporu su dale visokoškolske institucije: Manchester Polytechnic, Pedagoški fakultet iz Rijeke i Filozofski fakultet iz Zagreba. Predstavnici ovih institucija i dio lokalnog stanovništva zajedno su gradili kamenu „bunju“, tehnikom suhozida. „Bunja“ je bila izgrađena na terenu ispred bivšeg dječjeg vrtića. Ista je srušena, da bi se na tom prostoru napravio park za djecu. Zašto je srušena i je li je trebalo rušiti? Ne bih o tome. No, kad je već nema red je da je se sjetimo, makar s ovom kratkom bilješkom. Valja napomenuti, izgrađena „bunja“ bila je tipični istarski kašun. Izgradnja ove „bunje“ bila je popraćena s nizom drugih aktivnosti – raznim predavanjima, tečajem radiestezijske, likovnim radionicama s domaćom djecom, upoznavanjem autohtonih biljnih vrsta, izložbama domaćih umjetnika i večerima poezije.

Zašto spominjem ovu radionicu? Prošlo je skoro 30 godina, a „netko“ je onda mislio kao što mnogi misle danas. Dobro je da mislimo i danas. Samo nijedna akcija, nijedna radionica ne bi nam smjele biti samo zadovoljavanje forme prema nekom projektu za koji smo dobili određena sredstva. Ljubav prema tradicijskom nasljeđu, bilo arhitekturi, bilo jeziku, treba njegovati iz duše i s dušom jer u protivnom sve će bit kao i ona stara izreka – „svršila Mare zaviti“.

Pitam se, što nam je za činiti sada kad je naša baštinjena suhozidna gradnja na UNESCO-ovu popisu baštine čovječanstva? Hoćemo li i dalje graditi zidove s kamenom i betonom umjesto suhozida koje ćemo porušiti iz raznoraznih razloga (proširenje puta, porušenog suhozida)? Vrijeme je da se osvijestimo. Nikad nije kasno. Naši preci, bit će nam zahvalni.

Nikakvi UNESCOVI popisi, niti zaštite Ministarstva kulture, neće nam spasiti tradicijska nasljeđa, ako to ne učinimo sami. Upriložena sredstva za bilo koji projekt neka nam se ne vrte kao bumerang.

Gradnja bunje (Izvor: ICAM)

Likovna radionica (Izvor: ICAM)

DR. SC. DON ŽIVAN BEZIĆ – LANTERNA KOJA VJEČNO SJA

1991. godine u Predgovoru „Baščine“ broj 2, don Živan Bezić je napisao: „Draga naša ‘Baščino’, ostani nam živa i rasti dalje! Nadamo se da i ovo naše sadašnje burno vrijeme – u zori slobode i vlastite državnosti – mora ući u našu staru i trajnu baštinu. Baštinu za budućnost!“ Mudre su to napisane riječi.

Davno sam napisao, da nije bilo don Živana, ne bi bilo ni „Baščine“, tako mislim i sada. On ju je gurao, neprimjetno, na sve moguće načine. On je bio njezina *lanterna*, koja je vječno sjala, i još sja. Svjetlo te *lanterne* nije bdjelo samo nad „Baščinom“, svjetlo te *lanterne* još uvijek pruža sigurnu plovidbu svima onima koji su ga poznavali, svima onima koji su mu vjerovali, onima kojima je poznat njegov stvaralački opus. Potvrda tome je opet nova „Baščina“ i:

Znanstveni simpozij koji je povodom 10. obljetnice (2017.) smrti dr. sc. don Živana Bezića, organizirao Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, katedra za Pastoralno bogoslovlje, na temu „Dr. sc. don Živan Bezić: teologija

i pastoral“. Skup je otvorio dekan KBF izv. prof. dr. sc. don Anđelko Domazet. O njegovu životu i ostavštini na skupu je govorilo jedanaest izlagača. Njihova izlaganja ukoričena su u posebnom Zborniku kojeg su za ovaj skup priredili izv. prof. dr. sc. don Alojzije Čondić i prof. dr. sc. don Mladen Parlov. Skup je pozdravio nadbiskup mons. dr. sc. Marin Barišić istaknuvši kako je don Živan zadužio ne samo Katolički bogoslovni fakultet kao obrazovnu ustanovu, već i cijelu Nadbiskupiju i Crkvu.¹

Don Živan, svećenički život proveo je obnašajući službe župnika, odgajatelja i profesora, pa je njegov odgojno-obrazovni rad, bogat teološki, pastoralni i kulturni opus (21 knjiga i više od 300 znanstvenih radova) zaslužio da ga se istraži i zabilježi. Prvi izlagač na ovom skupu bio je prof. dr. sc. don Slavko Kovačić, don Živanov učenik i suradnik naše „Bašćine“, s temom: „Životni put don Živana Bezića“. Dr. sc. don Jure Strujić predstavio je „Bibliografiju Živana Bezića. Izv. prof. dr. sc. don Alojzije Čondić priredio je temu „Glavni vidovi pastoralne teologije i pastorala Živana Bezića“. Mr. sc. don Ante Sorić referirao je o „Teološko-pastoralnom radu u recepciji Drugog vatikanskog sabora“. Moderator prvog dijela skupa, prof. dr. sc. don Ante Parlov održao je predavanje na temu „Bezićevo duhovno bogoslovlje“. Prof. dr. sc. don Ante Mateljan izložio je rad „Sakramenti u poslijesaborskoj obnovi. Uvidi don Živana Bezića“. O „Apostolatu u djelima Živana Bezića“ govorio je dr. sc. don Ivica Jurić. Mr. sc. don Mihael Prović govorio je o „Pastoralno-katehetskom utjecaju don Živana na pokoncilski odgoj mladih“. „Liturgijski pastoral kod Živana Bezića“, na ovu temu izlagao je dr. sc. don Ivica Jurić. „O literalnim svojstvima Bezićevih uspomena“ govorio je prof. dr. sc. Ivan Bošković. Izlaganje na temu „Živan Bezić i hrvatski jezik“ održala je dr. sc. Anđela Milinović-Hrga.² Na ponos Šoltanima!

Dragi čitatelji „Bašćine“, upoznajte se sa životom i djelima don Živana Bezića, sve knjige koje je napisao naći će te u Gradskoj knjižnici Marka Marulića – ogranak Grohote. Don Živan je naše svjetlo. Uхватite bljesak tog svjetla, jer je to bljesak pred kojim se ne zatvaraju oči. To je bljesak kojeg treba slijediti.

¹ Prema <https://hu-benedikt.hr/?p=102225>

² Isto

ČAKAVSKI GOVORI – NEMATERIJALNO KULTURNO DOBRO

Na portalu Općine Šolta objavljen je tekst o zaštiti čakavskih govora otoka Šolte. Tekst ne odiše neistinama, napisano, sve je istina. Međutim, uvijek treba težiti kad je u pitanju bilo kakvo izvještavanje da se izvještava sa što manje manjkavosti. Po meni u tekstu ih ima, valja ih spomenuti i ponešto prokomentirati.

U svibnju 2017. godine Ministarstvo kulture donijelo je Rješenje po kojem se utvrđuje da su čakavski govori otoka Šolte nematerijalno kulturno dobro. Rješenje je doneseno temeljem Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, a kulturno dobro je upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske pod brojem Z-6933 (Šoltanski čakavski govori). Za ovo kulturno dobro utvrđen je sustav mjera zaštite a one su³:

- osigurati dostupnost dobra javnosti;
- poticati prenošenje i njegovanje kulturnog dobra u izvornoj sredini;
- poticati sudjelovanje pojedinaca, grupa i zajednice koje baštine dobro u identificiranju, definiranju, i prenošenju dobra;
- popularizirati i promovirati kulturno dobro održavanjem stručnih skupova, putem elektroničkih medija, audio i video zapisa i na drugi način;
- osigurati održivost dobra kroz edukaciju, identificiranje, dokumentiranje, znanstveno istraživanje, očuvanje, zaštitu, promicanje, povećanje vrijednosti, mogućnost prenošenja tradicije nasljednicima putem formalnog i neformalnog obrazovanja te poticati revitalizaciju napuštenih segmenata dobra.
- educirati stručni kadar za prenošenje znanja i vještina putem seminara, radionica formalnog i neformalnog obrazovanja;
- nastaviti s istraživanjem dobra, primjerenim dokumentiranjem u svim vidovima i načinima suvremenog bilježenja te stručnim i znanstvenim vrednovanje;
- pomicati funkciju i značaj dobra u društvu, te uključiti zaštitu dobra u planirane programe;
- popularizirati i promovirati kulturno dobro te time nastojati ojačati svijest da su šoltanski čakavski govori jedinstveno blago koje na lokalnoj i nacionalnoj razini osigurava kulturnu raznolikost te provodi mjere zaštite kako bi se izbjegla opasnost od nestajanja, uništenja ili pretjerane komercijalizacije kulturnog dobra;

³ Prema <https://www.solta.hr/php/wsCommon/wsGetDocument.php?f=5c1cacc47e957.pdf>

-nositelj dobra dužan je provoditi mjere zaštite radi njegova očuvanja, sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svim propisima koji se odnose na kulturna dobra, pridržavajući se njegove povijesno-tradicijske matrice i pojavnosti.

Nositelji navedenih mjera zaštite evidentirani su i sastavni su dio Rješenja, a oni su:

- Općina Šolta
- Osnovna škola „Grohote“
- Kulturno-informativni centar otoka Šolte
- Amatersko kazalište „Sulet“
- Kulturno-umjetničko društvo „Šolta“
- Bratovština Sv. Nikole, Maslinica
- Udruga „Moja Šolta“
- „Šoltanski trudi“ – udruga za održivi razvoj stanovnika otoka Šolte
- Ekološko-turistička udruga „Šolta“
- Bratovština Sv. Ivana, Gornje Selo
- Šoltanski glazbeni zbor „Olinta“, Grohote
- Udruga „Male čuvitice“
- Udruga za očuvanje prirodne i kulturne baštine otoka Šolte – „Škrinjica“
- Likovna udruga „Eugen Buktenica – Đenko“
- Bratovština Sv. Nikole, Stomorska
- Bratovština Blažene Djevice Marije od Očišćenja, Srednje Selo
- Udruga „Rusmarin“
- Bratovština Sv. Martina, Donje Selo
- Dječji vrtić „Grohote“⁴

Moje čuđenje – u popisu nema naše knjižnice. A Gradska knjižnica Marka Marulića, ogranak Grohote, može doprinijeti ovom očuvanju puno više nego (uz dužno poštovanje) mnogi iz ovog popisa. Ona je sa zaštitom šoltanskih govora krenula davno. Nadalje čitam:

... Sve u svemu događa se izumiranje starijih govornika, brojne su migracije, prodor nove terminologije, globalizacija, utjecaj škole, utjecaj medija, spomenuti jak utjecaj govora Splita. Zato se odmah po dobivenom Rješenju započelo s radom oko šoltanskih govora. ...

Šestina ispisanog teksta odnosi se na knjigu „Kuharica naših nona“ koju je objavila Udruga „Rusmarin“ iz Stomorske, koju kao urednik potpisuje doc. dr. sc. Filip Galović, koja je izdana prije donošenja ovog Rješenja financijskom potporom Ministarstva Kulture.

⁴ Prema <https://www.solta.hr/php/wsCommon/wsGetDocument.php?f=5c1cacc47e957.pdf>

Nadalje se može pročitati o održanoj jezikoslovno-kulturnoj manifestaciji „Dopala te Šolta“ kojoj je u središtu bila čakavština. Prostor se posvećuje i poetsko-glazbenoj večeri „Plava noć“ u Maslinici kojoj je u središtu bilo ono izvorno „masliniško“ s naznakom da je večer financirana vlastitim sredstvima.

Manjkavim držim ne spominjanje knjige „Kameni brod“ autora Nikole Mateljana. Knjigu je financirao sam, sam je financirao i njeno predstavljanje. Knjigu je predstavio član Društva hrvatskih književnika, gospodin Mladen Vuković. Ova knjiga, kao i knjiga „Kuharica naših nona“ tiskana je prije donošenja spominjanog Rješenja te je trebala biti i ona spomenuta. Knjiga ni u kojem slučaju nije manje vrijednija u čuvanju jezika i običaja od spomenute knjige. Isto tako manjkavo je nespominjanje knjiga autora ovog teksta („Budi pas, pas, koji ne laje“ i „Samar brez slame“). Tiskanje i predstavljanje financirao je autor. Ni ove knjige, napisane uglavnom na čakavštini mjesta Grohote nisu manje vrijedne od knjige „Kuharica naših nona“. Nespomenute knjige obaju autora su izvorno „grohotsko“, jednako kao i „Plava noć“ – izvorno „masliniško“. Razumijem da knjige nisu spomenute u kontekstu programa manifestacije „Dopala te Šolta“, jer programom nisu ni obuhvaćene, ali svakako, ako ne u ovom tekstu trebalo ih je spomenuti na spomenutim stranicama. Autori su žitelji Općine Šolta (Općina Šolta je u popisu nositelja nematerijalnog kulturnog dobra), njihov je izričaj – čakavština, koju smo i zaštitili.

Ovaj tekst ili neki drugi, trebao je obuhvatiti i riznicu šoltanskog jezika i običaja – časopis „Baščinu“. U „Baščinama“ objavljenim prije donošenja ovog Rješenja objavljeno je oko 6000 riječi iz šoltanskih čakavskih govora. Objavljeno je mnogo prozних radova ispisanih na šoltanskoj čakavštini, jednako tako i pjesama.

Je li nespominjanje ovih knjiga nepoštivanje navedenih postulata u zaštiti jezika ili je samo splet ondašnjih okolnosti (porodajni dopust djelatnice, privremeno zaposlena djelatnica u KIC-u)?

Ipak, napisat ću, radosna srca, veseli me zaštita šoltanskih čakavskih govora, veseli me i najavljena knjiga o čakavskim govovima otoka Šolte koju je napisao doc. dr. sc. Filip Galović, veseli me i njegova briga o jeziku Šoltana nad kojim bdije (i on ima korijena šoltanskih). No, ne budemo li složni, ne budemo li uvažavali jedan drugog, ne budemo li ukazivali jedan drugom na propuste, ovakav vid zaštite *jazika*, neće polučiti željenu kvalitetu. Zato neka „pekari“ peku dobri kruh od „dobrog kvasca i dobrog brašna“ kojega na Šolti ima, a mi Šoltani budimo ponosni što je Ministarstvo kulture naše govore stavilo na „Listu nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske“. Za svih nas to je priznanje. Dakle, mi Šoltani na jeziku kojeg smo baštinili od svoji otaca

trebamo **više svakodnevno govoriti**. Neka nam ova „zaštita jezika“ ne bude „poligon“ za iskanje novaca za jeftine projekte s kojima će se, možda, proširiti lista samozvanih čuvara šoltanske čakavske riči. Jezik je živo „čejade“! Neka živi vječno!

Ovo moje grintanje završit ću stihovima Vesne Parun. ...*Ja ljubim jezik moj, kolijevku sunčana smilja*... Jezik je moj identitet. I vaš, dragi Šoltani.

Učimo od drugih. Na ovim kesicama za šećer mogla je biti otisnuta i neka druga reklama.

IZVORI:

<https://hrcak.srce.hr/life/292523>

zgs.zrc-sazu.si/Portal/8/Geografski.../gv_1926_1_7_ostalo.

<http://www1.rionegro.com.ar/diario/2006/12/200612v02f12.php>

Nada, župska smotra župe Sv. Stjepana Prvomučenika Grohote, br. 2 i 3, ur. Špiro Vuković, Grohote, 1981.

<https://otoci.eu>

www.os-grohote-solta.hr/eko_kole?news_id=1683

https://www.ipu.hr/content/radovi.../RIPU-15-1991_069-071-Stepinac-Fabijanić.pdf

<https://hu-benedikt.hr/?p=102225>

<https://www.solta.hr/php/wsCommon/wsGetDocument.php?f=5c1cacc47e957.pdf>

PRILOG POVIJESTI ŠOLTANSKOG VAPNARSTVA (1)

Nije Šolti bilo lako. Često je bila napadana, paljena, pljačkana. Tri velike pljačke u XIII., XIV. i XVII. stoljeću stvorile su u narodu predaju o zmijama otrovnicama koje su tri puta poharale otok¹. Čak i Alberto Fortis u svome *Putu po Dalmaciji* u 18. stoljeću piše da je Šolta slabo napućena jer je gotovo sva pokrivena šumama u kojima su se namnožile zmije². Međutim, u prohujalim stoljećima zmije nisu smetale Splitu da mu Šolta bude najisplativiji posjed. Prema odredbama splitskog statuta Šoltani su bili dužni dovoziti u Split sve proizvedeno drvo, ugljen i vapno, a o prodaji je odlučivalo splitsko Veliko vijeće. Tijekom stoljeća zbog sječe drva, od šumom pokrivenog otoka, malo je ostalo. Da su Šoltani sjekli drva samo za svoje potrebe bili bi danas bogati, ali kao splitski posjed, Šolta je stoljećima hranila, grijala, utvrđivala, obnavljala i donosila prihode Splitu, ali i Trogiru te obližnjim mjestima i susjednim otocima. Tako u knjizi Joška Kovačića *Župa Supetar na Braču* u ispravama o gradnji nove župne crkve (dotadašnja župna crkva stradala je u požaru) 1729. - 1733. godine nailazimo imena Šoltana od kojih je kupovano vapno koje je korišteno tijekom gradnje župne crkve Svetog Petra u Supetru. Tijekom četverogodišnje obnove, odnosno gradnje nove crkve, znalo se da se drvena građa nabavlja od Senjana, a vapno od Šoltana³.

21. listopada 1729. sklopljen je ugovor sa izvođačem radova te je već 28. istog mjeseca od Šoltana kupljeno trideset šest i pol modija vapna za 10 lira po modiju⁴.

9. studenoga 1729. spominje se *Pietro Duornicouich da Solta*, a 16. studenoga iste godine *Pietro Peruinich da Grohote*⁵. Vjerujem da se radi o istoj

¹ Stanovništvo Šolte do godine 1900.; Mladen Andreis

² Put po Dalmaciji, Alberto Fortis

³ Župa Supetar na Braču, Joško Kovačić

⁴ Modij je stara rimska mjera za žitarice. U Hrvatskoj je u uporabi u srednjem vijeku kao mjera za obujam suhih, sipkih tvari, a iznosila je trećinu amfore, odnosno oko 43 kg
Kameni spomenici starih mjera u Dalmaciji (13.-18.st.), Marija Zaninović Rumora
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=41476>
<https://hrcak.srce.hr/file/231658>
<https://hrcak.srce.hr/file/193842>
<https://hrcak.srce.hr/file/48717>

⁵ Župa Supetar na Braču, Joško Kovačić

osobi, pećaru Petru Prviniću (1675. - 1742.) jer je u razdoblju od 1683. - 1770. jedan od nadimaka Prvinića bio Dvornikov, a nadimak Pećar uvriježio se od godine 1715. prema spomenutom pećaru Petru, pok. Mate, koji se 1705. oženio prvom ženom Domenikom Cecić (1683. - 1732.) s kojom je imao jednu kćer i četiri sina. S drugom ženom Frankom, udovicom pok. Mate Arasa, s kojom se oženio 1734. godine, dvije godine nakon što mu je umrla prva žena, nije imao djece⁶. Prvo je dopremio dvadeset tri modija i jednu *conchu* vapna, a drugi put dvadeset modija i jednu *conchu* koja je najvjerojatnije bila jedna vrsta posude u široj uporabi u tom vremenu⁷.

Interesantan je taj nadimak Pećar, pa ako uzmemo u obzir da se Petar bavio obrtom proizvodnje i prodaje vapna, da se na Šolti za onoga tko pali peć kaže da je pećar i da peća, te da u Velikom rječniku hrvatskog jezika pećar znači onaj koji gradi i održava peći⁸, možda se u njegovim potomcima, koje i danas nazivaju Pećarovi, probude jednom drevna znanja i vještine prepoznatljivog šoltanskog načina gradnje vapnenica.

11. studenoga 1729. vapno prodaje *Vido Celsi da Solta, najvjerovatnije Vid Cecić (1689. - 1741.) koji se 1722. u Gornjem Selu oženio Jerkom Škrabanić (1700. - 1775.) s kojom je imao pet kćeri i jednog sina*⁹.

23. travnja 1930. Ivanu Panadiću sa Šolte isplaćuje se kapara za dogovorenih 60 modija vapna u iznosu od 100 L (vjerojatno se radi o *liretti*, odnosno *liri dalmati*, srebrnom novcu što ga je mletačka republika 1687. počela kovati samo za Dalmaciju, Boku Kotorsku i Albaniju, a vrijednost joj je bila za jednu trećinu manja od mletačke lire¹⁰.) Jedan modij je bio doniran sa obavezom da se dopremi do blagdana Tijelova koji je, te 1730. godine, bio 8. lipnja.

8. kolovoza iste godine isplaćuje mu se ostatak.

Najvjerojatnije se radi o Ivanu Panadiću (1705. -1734.) koji je u Donjem Selu oženio Franku Paladin (1704 - ?) s kojom je imao dvije kćeri i sina¹¹.

⁶ Stanovništvo Šolte do godine 1900.; Mladen Andreis Hrvatske crkvene knjige od 1516.-1949.; <https://www.geni.com/projects/Hrvatski-portal/4901>

⁷ Dopune „Jadranskim etimologijama“, Vojmir Vinja. Prvi prilog, Nikola Vuletić, Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja

⁸ Veliki rječnik hrvatskog jezika, V.Anić, 2003.

⁹ Stanovništvo Šolte do godine 1900.; Mladen Andreis

¹⁰ Opći zagrebački kalendar za godinu 1847.; tečaj drugi Povijest novca u Hrvatskoj od 1527. Do 1941. Godine, Mira Kolar Dimitrijević <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=36742-lira>

¹¹ Župa Supetar na Braču, Joško Kovačić

U ljeto 1730. je promet između Šolte i Supetra bio vrlo „živ“ jer polovicom i krajem kolovoza Šoltani dovoze još šezdesetak modija vapna te iduće ljeto još dvadeset tri modija¹².

Ako uzmemo u obzir koliko je težio modij te količinu koju su Šoltani prosječno dovozili, možemo otprilike odrediti nosivost šoltanskih teretnih brodova iz tog doba koja se kretala od 0,5-2 tone.

28. ožujka 1733. Ivanu Panadiću se isplaćuje jedan zlatni cekin (mletački dukat, cca 50 L) kao kapara za teret (brodski) vapna za 9 lira po modiju, a jedna posuda ide za donaciju¹³.

Osim za prodaju, Šoltani su vapno proizvodili za svoje vlastite potrebe sve do druge polovice XX. stoljeća¹⁴. Kad je počelo nedostajati kvalitetnog drva peći su se zagrijavale *fraškon* (niskokalorična makija, aromatično bilje). *Fraška* je mlecizam koji se ukorijenio u našem čakavskom govoru. *Frasca* talijanski znači grana, a u čakavskim govorima znači uglavnom tanja grana s lišćem. Također znači i vragolija (*fraškaj*, *fraškaj dok te ne ćapaju*)¹⁵.

Na češkom *fraška* znači lakrdija, farsa, maštanje, glupost, prevara¹⁶, dok u *Arvackom rječniku sastavljenom od riječi Hrvatskih pisaca od Marina Držića do Vladimira Nazora*, *fraška* znači grančica sa lišćem kao znak nad vratima kakve radionice ili uslužne radnje (npr. krčme), a *fraškarica* žena na otoku Šolti koja nosi “šumu” za paljenje vapnenice¹⁷. Drago mi je što *fraškarice* imaju svoju šoltansku ulicu, *Put fraškarica* u Nečujmu. Teško su fizički radile za manju nadnicu od suprotnog spola, nisu se smjele popeti na *japnicu* za vrijeme paljenja, ne zbog sigurnosti nego zbog vjerovanja da će donijeti nesreću, ali zato im se rado prepuštao ukrcaj vapna u brod za duplo veću nadnicu, opet ne zbog sigurnosti, nego je bila manja šteta da u more s teretom padne i utopi se žensko¹⁸.

¹² Župa Supetar na Braču, Joško Kovačić
Stanovništvo Šolte do godine 1900.; Mladen Andreis

¹³ Župa Supetar na Braču, Joško Kovačić

¹⁴ Zadnju vapnenicu u Grohotama (lokacija: Tučina) palili su Tonći Burica, Neno Burica i Ivan Cević 1984. Iste godine i *Goripojani* su palili zadnju vapnenicu. Kazivač: Dinko Sule

¹⁵ Etimologijska obrada istrorumunjskog vokabulara koji se tiče stabla, Filipi Goran, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 36/2, 2010.
Rječnik: Naš stari grad, Cvjetana Miletić

¹⁶ Češko-hrvatski i hrvatsko-češki on-line rječnik, www.e-rjecnik.net

¹⁷ http://govori.tripod.com/arvacki_ricnik.htm

¹⁸ Šolta, Monografija, urednik dr.sc. Zoran Radman

Bilo bi lijepo da kućama opet *zavonja japno*...

Bilo bi lijepo da se freske iz Sv.Mihovila što vjernije restauriraju šoltanskim *japnom*...

Bilo bi lijepo baciti malo *japna* po Boroviku...

Bilo bi lijepo recikliranjem otpada proizvesti biogorivo za paljenje nekih novih vapnenica...

Bilo bi...

Na kraju krajeva za nas Šoltane vapno je uvijek bilo ozbiljna stvar, stvar preživljavanja. Zato spomen *japnenice* nećete naći u rugalici, ali hoćete u kletvi. I to ne bilo kakvoj. *Da bog da ti sve izgorilo osim japnenice*... Koliko god to nekome danas zvuči kao ruganje, teže kletve nije bilo u to doba.

Dinko Sule mi o ovome piše:

Kletve su grube, ali ova ne more bit gora. Zamisli, sve ti izgori, a japjenica koja mora, ne. Jema li gore nevoje? Učinjen trošak, a japna na kanati ni. Ma s kletvom oli brez nje dogajalo se je da japjenica ne izgori oli slabo izgori. Bili bi naši stari rekli: „Japjenica mu je slabo izgorila oli zaladili su se gronali, a onda je to značilo da je kvaliteta japna bila vrlo loša.“ Japjenica bi slabo izgorila ko bi pofalilo buška, onda bi breca zvon pa bi „svo selo“ išlo brat frašku, ali to je obišno bilo zeleno, slabo bi gorilo i rezultat, slabo japno. Ma digo bi narod spasi japjениčare. Japjenica ne bi izgorila ni onda kad bi rendili zidi, rekli bi, pala je japjenica. Bilo je slučajev kad bi pala japjenica da su „pali“ i judi iz gvardije – izgorili bi.

U Poganici je pala vapnenica 1939. godine. Tad je život izgubila Luce Bogetić (r. 1890. preminula 1939.) koja je u gvardiji *podavala* (stavljala *frašku* na vrata vapnenice koju je *paljač* vilama gurao u vapnenicu). Od opekotina zadobivenih padom vapnenice umro je i Mate Škoko, koji je vjerojatno bio *paljač*.

Pozivam zato sve one koji nešto znaju o ovoj temi, čiji su preci gradili i palili vapnenice da zapišu ta sjećanja. Neka ona budu pisani spomenik svim našim *fraškaricama* i *japneničarima*, jer ulicu imaju i one i oni, a nadam se da ćemo doživjeti i njihov spomenik i to po mogućnosti ispred kakve dobro očuvane vapnenice dok ih još ima. Jer od zuba vremena, koji vapnenice sakriva *dračom*, dok se one polako ali sigurno urušavaju, postoji opasniji i neprijatelj.

Mi sami!

...6 Nouembre 1729 mistro Zuanne Vitalich per capara di pietre, et altre e stabilite in scrittura - 10=-	uinti, e per mastelli, e sechi per acqua lire cinque sono in tutto L 25=-
...9 Nouembre 1729 Pietro Duornicouich da Solta per mozza uinti tre, e Concha Calcina lire doicento e trenta doi, e mezza 2=10	L i407=10 /f. 5v/ <i>Adi i6 Nouembre 1729</i> ...a Pietro Peruinich da Grohotte per Calcina mozza uinti, e una concha a L 10 il mozzo lire due cento e doi soldi dieci dico L 202=
...11 Nouembre 1729 vido Celsi da Solta per mozza quindeci di Calcina ento cinquanta dico - 0=-	...17 Nouembre 1729 ...a mistro Antonio Todescho da Pucischie per capara delle porte, e ouadi lire cento - L 100=
...12 Nouembre 1729 i Protti Licini per disegno fatto della Chiesa lire	

Iz knjige troškova prilikom gradnje supetarske crkve. IZVOR: Joško Kovačić, Župa Supetar na Braču

IZVORI:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=36742-lira>

<http://www.gradimo.hr/clanak/tradicionalna-proizvodnja-vapna-na-obali-i-otocima/83730>

<https://www.google.hr/search?q=modius+etimologija&nirf=modus+etimologija&sa=X&ved=0ahUKEwjb1beWrKDfAhWD-qQKHxIrBxQQ8BYIKCgB&biw=1464&bih=914>

Kameni spomenici starih mjera u Dalmaciji(13.-18.st.), Marija Zaninović Rumora

<https://hrcak.srce.hr/file/231658>

<https://hrcak.srce.hr/file/193842>

<https://hrcak.srce.hr/file/48717>

<http://kastavstariograd.com/rjecnik/>

http://govori.tripod.com/arvacki_ricnik.htm

<https://blog.dnevnik.hr/dalmata/2012/05/1630796234/storija-o-splitskon-rivi-kroz-stare-slike-i-di-koju-besidu.html?page=blog&id=1630796234&subpage>

=0&subdomain=dalmata

Župa Supetar na Braču, Joško Kovačić

Dopune Jadranskim etimologijama Vojmira Vinje, prvi prilog, Nikola Vuletić, Sveučilište u Zadru, Centar za Jadranska onomastička istraživanja.

Sinjska krajina u 17. I 18. Stoljeću, knjiga druga, fra Josip Ante Soldo

Opći zagrebački kalendar za godinu 1847.; tečaj drugi

O rodu jezikom i pokoja fraška, Domagoj Vidović

Put po Dalmaciji, Alberto Fortis

Stanovništvo Šolte do godine 1900.; Mladen Andreis

Šolta, Monografija, urednik dr.sc. Zoran Radman

Šolta, Monografija, Miro A. Mihovilović i suradnici

Baščina, broj 9., urednik Dinko Sule

Baščina, broj 14., urednik Dinko Sule

Baščina, broj 24., urednik Dinko Sule

PRILOG POVIJESTI ŠOLTANSKOG VAPNARSTVA (2)

Godina 1885. bila je za Maslinicu (Porto Oliveto) vrlo uzbudljiva godina. U mjestu koje je tada imalo i školu, a od 1854. godine 130 stanovnika u tridesetak kuća, poštanski ured i lučku kapetaniju znanu kao *šenitada*¹⁹, o čije su zidine udarali valovi, tema za čakule nije nedostajalo.

Prvo je u kasno proljeće u luku Šešula blizu Maslinice ušla strašna ribetina kakvu se rijetko viđa, duga između 15 i 20 metara²⁰, a krajem ljeta počela je raditi tvornica vapna, čija se peć palila ugljenom. Prvi pokusi ispali su izvrsno jer je kamen šoltanski najbolji za vapno²¹. Narodni list još piše da je ovo prva i jedina tvornica ovakve vrste u Dalmaciji koja dnevno proizvodi 40-45 kvintala²² gotova vapna koje se prodaje uz cijenu od jednog florina²³ za kvintal.

Tvornica se nalazi blizu Maslinice u luci Šešula gdje mogu i manji i veći brodovi pristati, u vlasništvu je baruna Jurja Vranyczanyja iz Rijeke²⁴, a na zemljištu kneza Petra Albertija, posjednika iz Maslinice koji je prvi zamislio sličnu osnovu.

Nisam sigurna da se oko toga posve slažem sa Narodnim listom jer Šoltani su stoljećima kamen „brali“ da bi na kamenu opstali te doveli svoje umijeće i građenja i paljenja vapnenica kao i preživljavanje zahvaljujući vapnu, gotovo do umjetničke razine, ali svaka čast knezu Petru na poduzetnosti.

Prije nego napišem nešto o barunu Jurju i knezu Petru spomenut ću prvo fotografije. Da postoje fotografije Šolte iz 1885. godine otkrila sam u knjizi

¹⁹ Maslinčani ovu zgradu nazivaju šenitada, a jednokatnica lučkog zdravstvenog poglavarstva u Splitu, izgrađena 1821. godine zvala se „šenitad“. Na jednoj od svojih fotografija barun Juraj ovu zgradu naziva „sanita“ što talijanski znači zdravlje. U razdoblju od 1879.-1890. u Maslinici je radila pomoćna škola u bratskoj kući; Andreis Mladen, Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.; Šolta, Monografija, Miro A. Mihovilović i suradnici

²⁰ Narodni list, broj 47 iz lipnja 1885. godine piše da se cieni da je uljanuša(cavo d olio). Možda se radi o nekoj vrsti kita. Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb.

²¹ Narodni list, broj 66 od 08.09.1885. Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb.

²² 1 kvintal=100kg.

²³ Florin je austrougarski novac koji se počeo izdavati 1857. godine kao srebrna kovanica sa likom mladog cara Franje Josipa. Kovanica od jednog florina teži 12,345g srebra čistoće 90%. Od 1858. do 1892. bio je novčana jedinica u Ugarskoj i Austriji a dijelio se na 100 krajcara.

²⁴ Rođen u Rijeci 30.siječnja 1838. kao Juraj Hijacint Vicenco Maria Vranyczany Dobrinović. Otac Matteo i majka Kristina, rođena Luppi.

Veličanstveni Vranczanyjevi voditeljice projekta Marine Bagarić²⁵, istražujući kao terenski suradnik za projekt *Dvorac u Maslinici i svi njegovi vlasnici* voditeljice projekta Tee Blagaić Januška.

Barun Juraj bio je knezu Petru šurjak (ženin brat). Knez Petar Alberti oženio se njegovom sestrom barunicom Filomenom²⁶. Filomenu je Petar vjerojatno upoznao na vjenčanju svoje sestre Katarine (Cattine) degli Alberti (1839. - 1876.) koja se godinu prije udala za Josipa (Peppija) Vranczany Dobrinovića (1831. - 1866.) iz senjsko-severinske grane ove obitelji. Josip i Filomenin otac Matteo Vranczany Dobrinović (1800. - 1870.) iz Rijeke bili su rođaci u prvom koljenu (djeca od dva brata). Filomena umire 1884. godine u Maslinici od sučije (sušice, tuberkuloze) i možda baš na njenom pokopu dolazi do dogovora o izgradnji tvornice vapna u Šešuli. Knez Petar je imao ideju i zemljište, ali nije imao novaca²⁷ pa mu je šurjak, barun Juraj, bio, kako bi se to danas nazvalo, investitor.

Između ostaloga barun Juraj bio je i strastveni fotoamater. Nešto više o njegovim fotografskim radovima saznalo se kada je pronađen nepoznat foto album njegovih fotografija u ostavštini Maksa Peloze, riječkog svećenika i povjesničara, a koji se nalazi u knjižnici Teologije u Rijeci. Ovdje se najljepše zahvaljujem dipl. knjižničaru gospodinu Branku Benčiću, koji nam je poslao skenirane fotografije u visokoj rezoluciji te se stavio na raspolaganje za nastavak suradnje vezano za spomenuti projekt *Dvorac u Maslinici i svi njegovi vlasnici*.

Foto album naziva *Lavori fotografici di Giorgio Vranczany* sadrži fotografije nastale u vremenskom periodu od dvadeset i jedne godine (1885. - 1906.) s tim da su fotografije Šolte najstarije u spomenutom albumu. Ne bi nam bilo krivo da nas netko razuvjeri, ali prema mišljenju urednika *Bašćine*, gospodina Dinka Sule, to su možda i najstarije fotografije Šolte.

Na fotografijama se može uočiti:

- da kula dvorca nema krov iako je u monografiji „Otok Šolta“ na crtežu izvornog stanja iz 1708. godine krov nacrtan²⁸;

²⁵ Veličanstveni Vranczanyjevi, umjetnički, povijesni i politički okvir života jedne plemićke obitelji, uredila Marina Bagarić.

²⁶ Rodena u Rijeci, 7. siječnja 1840. kao Marija Filomena Jozefina Alegria Vranczany Dobrinović. Otac Matteo i majka Kristina, rođena Luppi. Umrula u Maslinici 13.09.1884, pokopana 16.09.1884. također u Maslinici; Hrvatske crkvene knjige od 1516.-1949.; <https://www.geni.com/projects/Hrvatski-portal/4901>. Nažalost, na grobnici obitelji Alberti na masliničkom groblju nema nikakvog pisanog traga da je Filomena zaista pokopana u njemu.

²⁷ HR-DAZD 343, obitelj Alberti, 120

²⁸ Šolta, Monografija, urednik dr. sc. Zoran Radman

- da Šolta, nekoć prekrivena šumom, izgleda golo, što objašnjava način paljenja peći u sklopu tvornice vapna u Šešuli, ugljenom, koji je u to doba bio jeftin i lako ga se moglo dopremiti morskim putem²⁹;

- da je rukom sa strane dodana i bilješka o površini Šolte od 59 chl. q. (59 četvornih kilometara) te o broju stanovnika (3200);

- da je u podnožje zidina zgrade lučke kapetanije udaralo more;

- da je barun Juraj na Šoltu doplovio svojim brzim cutterom³⁰, zvanim *Sokol*;

- da su tvornica vapna i kuća tik uz nju podignute od strane baruna Jurja;

- da je u Šešuli pokraj same tvornice bila lanterna koja je omogućavala sigurno pristajanje brodovima...

Ima još mnogo zanimljivih detalja ali to ostavljam stručnim osobama za daljnju analizu.

Vratimo se vlasniku zemljišta i ideje za tvornicu, knezu Petru. Bio je prilično poduzetan. Kao što sam već napisala, ženidbom je ušao u jednu od najstarijih hrvatskih plemićkih obitelji, u dva navrata je bio načelnik općine Šolta, predsjednik prvog pčelarskog udruženja kod nas - *Pčelarske zadruge*, posadio je na otočiću Polebrnjaku prve kulture buhača, bio je i počasni član *Masliničke bratovštine Sv. Nikole*, zalagao se, nažalost neuspješno, da Lloydovi parobrodi pristaju u Maslinici, sudjelovao u pregovorima s predstavnicima splitske općine u vezi rješavanja šoltanskog pitanja, da bi 1885. zamislio i proveo u djelo tvornicu vapna u Šešuli.

Narodni list broj 79 od 20. listopada 1885. piše: *tvornica ispeče u 24h rada 24-30 kvintala živog vapna izvrsne vrsti. U Maslinici prodavaju to vapno postavljeno u brod po 1 fiorin po kvintalu. Prije se vapno prodavalo po 1:80 do 2 fiorina sto oka*³¹.

U Narodnom listu broj 50 iz 1886. godine piše da je novim postupkom poboljšano iskorištenje vapna te da je kemijskom analizom u vapnu utvrđeno vrlo dobrih 93,1 kalcijeva oksida. Nakon nekog vremena takav način počeo je davati slabije rezultate, ali je 1889. godine ponovno postignuta prijašnja kvaliteta vapna. Što je dalje bilo ne znam osim da je knez Petar Alberti, pritisnut dugovima, rasprodao malo po malo sve vrijednosti iz dvorca, mnogo nekretnine

²⁹ Povijest proizvodnje kalcijeva karbida u Hrvatskoj (1897. – 1945.), N.Raos

³⁰ A cutter is typically a small, but in some cases a medium-sized, watercraft designed for speed rather than for capacity.[1][2] (Bennett, Jenny (2005). *Sailing Rigs: An Illustrated Guide*. Naval Institute Press. p. 55. ISBN 1591148138., "Cutter". *Encyclopædia Britannica*. Retrieved 2014-12-13.)

³¹ Oka je stara mjerna jedinica obujma. Jedna oka iznosi 1,4147 l.

je dao na ime svojih dugova te na kraju ostaje i bez dvorca i odlazi sa Šolte ³². Prema kazivanju gospođe Mirosije Žic, rođene Radman, iz Maslinice, dvorac je na ime duga za krojačke usluge došao u posjed obitelji Bay.

Šime Glavurtić iz Maslinice prisjetio se pripovijedanja svog strica, pok. Pave (1899 - ?), od kojega je saznao da je i sama tvornica te kuća uz nju, kao i zemljište, u posjed njihove obitelji došla na isti način. Naime njegovi stari, poznati maslinički ribari, solili su srdele, a knez Petar ih je odvezio u Italiju i prodavao. Najvjerojatnije su u pravcu Italije odlazili brodovi sa slanim srdelama, a vraćali se nakrcani ugljenom za potrebe tvornice vapna. Jedino što je knez Petar „zaboravio“ platiti Glavurtićima, ali što jest, jest, nije nikome ostao dužan, razdijelio je na ime dugova sve što je posjedovao, a na štetu svoje obitelji Alberti. Riva u Šešuli je bila još nekoliko metara izbačena prema vani ali tijekom vremena uništile su je jake lebićade. Štetu je, koliko je mogao nastojao sanirati i barba Šime, ali riva je danas puno manja u odnosu na doba kada je tvornica radila. Na slici tvornice vidimo i lanternu sa kupolom koja je služila za sigurno pristajanje brodova. Uglavnom su to bili trabakuli na dva jarbola prilagođeni prijevozu živog vapna jer vapno se u tvornici u Šešuli nije gasilo. Privezani bi ostajali u luci Šešula sve dok se ne bi nakrcali, ovisno o njihovoj nosivosti (jedrenjaci srednje veličine iz tog doba imali su nosivost oko 60 tona). Poviše tvornice su bile dvije „kave“ gdje se sakupljeni kamen vagonima po tračnicama (šinama) spuštao do tvornice te ručno ubacivao u peć kroz otvor gornjeg dijela građevine (izgledao kao dimnjak) koji je bio ojačan metalnim obručima. U kavama se kamen odlamao batovima i polugama. Zahvaljujući barba Šimi i njegovom sjećanju na priče njegova strica ostajemo bogatiji za ova dragocjena saznanja.

Možda bi sve bilo drugačije da se je peć u tvornici palila tako da se *blagosloveniman fulminima užgalo suho lišće iz brimenca od Božjega dana te oškropila kršćenon vodon* – tako su se užizale vapnenice. Ovaj „recept“ sačuvao nam je Dinko Sule u *Baščini*. Ako ikome padne na pamet sagraditi i užgat.

Danas se oko stare tvornice vapna nalazi jedan od najboljih masliničkih restorana. Vlasnik je nedavno očistio i obnovio staru peć uredivši u njoj blagovaonicu. Veliki bijeli zid unutar nje čeka da domaći slikar naslika tvornicu kako je izgledala dok je radila punom parom da bismo, uz prigodan prateći tekst, u sebe unijeli, ne samo domaće delicije zalivene našim ponosom, vinom dobričićem, nego i saznanja o barunima i knezovima čiji koloni su skoro stoljeće i pol prije, na istom mjestu u tu peć unosili svježe ubrani šoltanski

³² Prilog poznavanju gospodarskih prilika otoka Šolte u 19. st. Šime Peričić, Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.; Mladen Andreis.

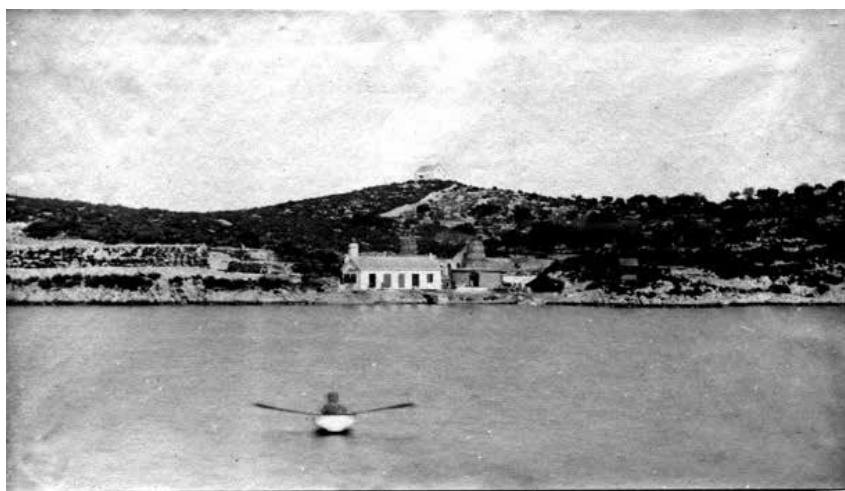
kamen od kojeg se dobivalo najbolje vapno na svijetu. Najbolje, možda baš zato što je čitav taj posao bio obilno zaliven težačkim znojem, jer kamen je netko morao ubrati, dopremiti, usitniti, u peć ubaciti i iz peći izvaditi, u brod ukrcati i još mnogo toga bez čega tvornica vapna ne bi ni počela s radom.

Narodni list iz tog doba ne spominje šoltanske težake, ali zato šoltanski težaci imaju Bašćinu, njihov glas koji odzvanja u nama, njihovim nasljednicima te nas obvezuje da ne dozvolimo da se *Bašćina* ugasi.

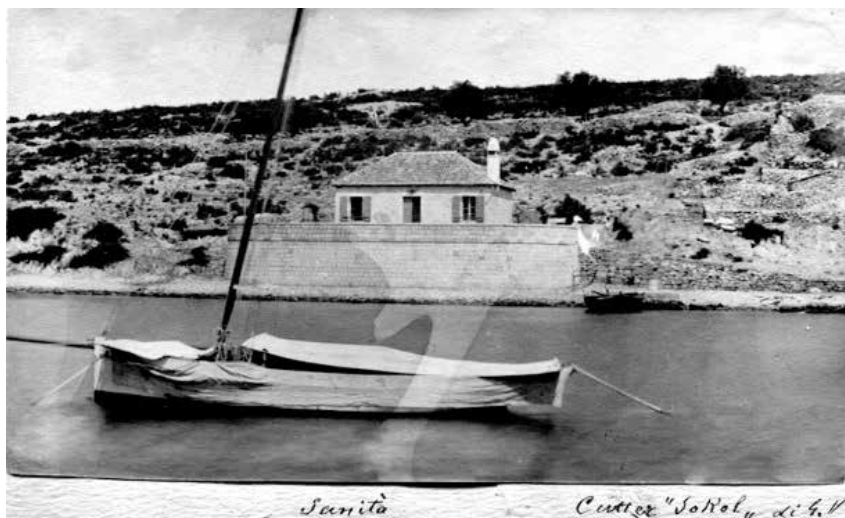
Radi njih, radi nas i radi onih koji još nisu tu.

Savari fotografici di Giorgio Vranyczany

Porto Sessola. fabbricati di G. V.

Sanità

Cutter "Solon" di G.V.

Calchera e casa eretta da G.V.

Izletnici ispred ostataka stare vapnenice. Foto: ?

Okolni prostor uz staru vapnenicu. Foto: Nataša Blagaić, 11/2018.

IZVORI:

Narodni list, broj 47, lipanj, 1885. Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb.

Narodni list, broj 66, rujan, 1885. Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb.

Narodni list, broj 79, listopad, 1885.

Andreis Mladen, Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.

Šolta, Monografija, Miro A. Mihovilović i suradnici

Šolta, Monografija, urednik dr. sc. Zoran Radman

Baščina, broj 9, urednik Dinko Sule

HR-DAZD 343, obitelj Alberti, 120

Povijest proizvodnje kalcijeva karbida u Hrvatskoj(1897. – 1945.), N.Raos

Lavori fotografici di Giorgio Vranyczany, album fotografija, Katolički bogoslovni fakultet, Rijeka, knjižnica, knjižničar Benčić Branko

Povijest novca u Hrvatskoj(od 1527.-1941.)-HNB, Mira Kolar Dimitrijević

Prilog poznavanju gospodarskih prilika otoka Šolte u 19. st. Šime Peričić, Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.; Mladen Andreis

Veličanstveni Vranyczanyjevi, umjetnički, povijesni i politički okvir života jedne plemićke obitelji, uredila Marina Bagarić.

Obiteljska arhiva Blagaić

Hrvatske crkvene knjige od 1516.-1949.

<https://www.geni.com/projects/Hrvatski-portal/4901>

http://www.gripe.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=186&Itemid=135

<https://blog.dnevnik.hr/dalmata/2012/05/1630796234/storija-o-splitskon-rivikroz-stare-slike-i-di-koju-besidu.html?page=blog&id=1630796234&subpage=0&subdomain=dalmata>

<http://www.sebenico.com/our-works/nepoznati-split/>

Dinko Sule

NAŠIH LIPI RIČI NIKAD DOSTA

Naših *lipih riči* nikad dosta. Neka nas ispisane riječi posjete na naše „stare“, neka budu prilog zaštiti naših šoltanskih govora. Riječi ispisane masnim slovima dio su riječi koje je ispisao Marin Jakovčević – Maka za natječaj, koji je bila raspisala GK MM – ogranak „Grohote“ (2010.) u cilju oživljavanja i očuvanja šoltanske čakavštine i prikupljanju materijala za izradu rječnika šoltanskih govora.

adado –	lagano, polako; vrsta pozdrava kad se prolazi pored ljudi koji rade
adaptat –	preurediti, prilagoditi
abandunan –	napušten, zapušten, koga se tko odrekao
abandunavat –	napuštati, odricati se, zapuštati
aj ča –	bilo pa prošlo („ <i>piši kući, propalo je</i> “); miči mi se s puta
ajdučija –	hajdučija, otimačina
alcat, alkat –	dignuti, podignuti
ambis –	velika dubina mora
ančela –	časna sestra iz reda službenica milosrđa
antričok –	artičoka (biljka) <i>Cynara cardunculus</i> subsp. <i>solumus</i>
apalat –	prodaja duhana i drugih proizvoda za koje je država imala monopol
apoštol –	apostol
ardura –	svjetlucanje planktona noću
ardurat–	svjetliti (planktoni) <i>Počelo je more ardurat, moglo bi okrenut na jugo, a moglo bi bit i srdel</i> (Ribari su po bojama koje su se pojavljivale pri svjetlucanju planktona imali određene spoznaje)
arnaut –	prostak, divljak, prost čovjek

areštat –	zatvoriti u tamnicu
arjan (u izrazu arjan-barjan) –	nered koji je proizašao iz pretjerane nesmotrenosti, rasipanje hrane; lupa, buka
arkandel –	andeo
armadura –	deblji konac kojim je privezana mreža uz pluta i olova (<i>armat mrižu</i>)
aš –	igrača karta as
ašpirin –	aspirin
aštulina –	malo koplje za zastavu (obično na čamcima)
ašumat –	skupiti (mrežu)
ašumavat –	kupiti (mrežu - „šeraj“ vitlom)
atroke –	a kamoli
bada(j)ica –	bodlja, trn
babina škrinjica –	kornjaš – bubamara, <i>Coccinela septempunctata</i>
bajlaga –	podloška za centriranje strojnih dijelova ili motora
baketat se –	tući se, udarati se <i>Nećete više zajebavat’ , dobro san ga nabaketa.</i>
bakula –	pren. vrsta psihičke poremećenosti <i>Mola ga, jema</i>
<i>bakule u glavi =</i>	Pusti ga, ima čudnovat način razmišljanja; glupost.
balaštrina –	drvo s jedne i s druge strane unutar drvenoga broda na kojem leže <i>pajoli</i>
balavurdija –	dječurlija (izraz se je koristio i za sve one koji nisu navršili 18 godina)
baldahin –	„baldakin“, nebica, svod od svile razapet na četiri drvena nosača (baldahin se je obično nosio za vrijeme procesije na Veliki petak i na „Božji dan“)
balila –	član organizacije fašističkog pomlatka za vrijeme talijanske okupacije
banda –	strana; strana (bok) broda
bandat –	lutati
bandunavat –	zapuštati, odricati se, zapuštati
barabanat –	lupati, tući (kao na baraban u Velikom tjednu) <i>Kad dojdeš doma izbarabanat ću te.</i>

baranko, barenko –	pril. barem
baratan –	zamijenjen za neku drugu nekretninu
baratat –	zamjenjivati; upotrebljavati, manipulirati
barjan –	rasipanje, rasipno trošenje (posebno hrane); lupanje, razmetanje; (v. arjan barjan); nered
barkariz –	dio broda gdje dospijevaju ljestve koje vode na brod, mjesto gdje se postavlja skala za ukrcaj na brod
basa forca –	obični mornari, momčad broda
bašura –	onaj koji taji, muti da se ne dozna
bašurit –	tajiti, mutiti da se ne dozna
batoglavica –	sitna riba
bebica –	dem. od beba (lutka); razmažena osoba <i>Nisi ti više bebica.</i>
beci –	u izrazu beci, beci = mnogo novca <i>Lako mu je bilo svršit vele skule kad mu otac jema beci na pritek.</i>
beg –	gazda
beknut –	ubiti, zaklati
beleca –	podrugljivi naziv za osobu koja se pravi važna
berita –	kapa
berza rada –	zavod za zapošljavanje
bezvirci –	nevjernici
bijavka –	pjeskoviti dio dna u moru koji se bijeli, obično je uz dio dna na kojem rastu morske trave
biloputan –	koji je bijele puti
biluhan, bilač –	bjelkast, čovjek bijele puti
bilo –	masni dio pršutu ili panceti <i>Ne volin ti ja jist pršut ko nima biloga.</i>
bimbe, bimbo, binbilin –	dječji ud
Biš'te! –	Bježite!
blagovat –	(finijim načinom izgovoreno) jesti
blazinja –	ležaj na kojemu počivanju zvona
blejat –	baljezgati, govoriti <i>Ča si se tote uzbleja, ajde odi lipo doma.</i>

bobić –	sasvim sitna sipa (glavonožac)
boketa –	mala vratašca na vratima, „purtelica“
bokule, bokuli –	pramenovi kose smotani oko ušiju
bola, bolica –	mala bolest, ranica
bolcen –	svornjak
bolit –	boljeti
borami, borati –	bogme; izraz čuđenja
bota –	udarac; val, veliki val (<i>bota od prove</i> – val koji udara u provu broda)
botit –	bubriti
botunada –	uvredljiva aluzija
brada –	u izrazu „ brodu ti je naresla brada“ = brod ti je obrastao morskom travom
brba –	osoba koja puno priča bez ikakvog smisla
brbat –	pričati bez nekog smisla
brbonjak –	izmet koze ili ovce
brema –	malena bačvica zapremine 3 litre (u jednoj su težaci nosili vino, u drugoj vođu)
bričit, obričit –	brijati, obrijati
brizgat –	(od dobre paše) puniti vime mlijekom
brenzat –	kočiti
brenzavat –	kočiti
brk(l)jača –	vješalica napravljena od drva (obično od „smrića“) u obliku višekraka sidra na koju se vješaju razne stvari
brontulun –	nezadovoljan čovjek koji uvijek negoduje („brontulaje“)
brontulona –	žena koja uvijek „brontula“
bruntit –	miješati, mutiti
bucat –	govoriti gluposti <i>Nimaš pojma, samo bucaš brez veze.</i>
bučina –	mala bukva (riba)
bufonada, bufonjada –	šala
bufonavat, bufonjavat –	šaliti se, činiti komediju da se drugi smiju

bukat –	oglašavati se poput brodske sirene
bulet, biljet –	marka za pismo
bumbardirat –	bombardirati
bumbrit –	povećavati volumen npr. grah kad se pomoći
busat se –	hvaliti se udarajući se šakom po grudima
cakal -	staklo
capara –	usireno mlijeko uz pomoć soka iz smokvina lista. <i>Caparu</i> bi radila djeca kad bi bili u paši s ovcama i kozama.
centrat –	centrirati, pogoditi, staviti na pravo mjesto
cibib –	vrsta vinove loze i grožđa
cicija –	škrta osoba
cigli –	jedan jedincat
ciklun –	jak vjetar
ciko –	sasvim, uz, do <i>Ma gledaj, balota je prošla ciko buka.</i>
cil-cilcat –	posve cijel, čitav
cimerman –	tesar
cipac –	cjevanica (kost) <i>Dobro san ga buga po cipcu.</i>
cipidlaka –	sitničava osoba
cirišpanja –	pečatni vosak, vosak za pakiranje
cirka –	obred hodanja u krug uz molitvu okolo kipa nekog sveca <i>Ka san bi mali uvik san čini cirke okolo kipi u našon crikvi.</i>
cmakat se –	ljubiti se <i>Ma gledaj ča se ona dva cmaćedu, bogaremi, mala se je dobro zafastala.</i>
cmokat –	ljubiti
con(j)era –	kuglana
conkulast –	nepravilno okrugao <i>Moran kupit nove balote, ‘ve su conkulaste.</i>
crno na bilo –	argumentirano, staviti na papir
ča ćete –	što hoćete
ča će ti –	što će ti

ča je –	što je
čapja –	ptica čaplja
česa –	zamj. čega
česar –	zamj. čega
čavrjat –	brbljati, čavrljati
činćiruša –	vrsta sitne ribe koja živi uz obalu
čirit –	gledati skriven
črčak -	cvrčak
čančarije –	stvarčice male vrijednosti
ćimulica –	mala „ćimula“, izbojak koji naraste iz korijena kupusa
ćorka –	podrugljiv naziv za žensku osobu koja nosi naočale
ćorkin –	koji pripada ženskoj osobi koja nosi naočale
ćupalica –	plod smokve koju je počela jesti ptica
čvrčat –	oglašavati se kao cvrčak, proizvoditi zvuk koji nastaje prženjem mesa ili ribe ili kuhanjem <i>Neka još malo brujet čvrči pa ga skini sa trinog.</i>
davat (davat poton) –	zaudarati znojem <i>Daješ malo, ne odi u selo, prin se operi i promini.</i>
dedekalo –	tepavac, onaj koji otežano govori i zamuckuje
debeljuhan –	debeljkast, malo debeo
derat –	fig. globiti, previše naplaćivati
derektan –	direktan, izravan
desperacijun, dešperacijun, disperacijun –	tuga, žalost <i>Bidna Marijeta je skončala od dešperacijuna.</i>
desperadun, dešperadun –	siromašak
deštemperat –	raskaliti <i>Ne oštri kosir na letrišni brus jerbo češ ga deštemperat.</i>
dešturban –	uznemiren, pokvaren (trbuh)
dešturbat –	uznemiriti, smesti, smetati
dešturbavat –	uznemiriti, smesti, smetati
dezinfetat, dežinfetat –	raskužiti, dezinficirati <i>Vaja obilit kuću, vaja je malo dezinfetat..</i>

dezmezo –	nešto što nije puno npr. bačva
dežbando –	pril. sa strane
dežventura –	šteta, kvar, nevolja
dičinje –	dječje, djetinje
diko (digod) –	pril. ponekad, nekad <i>Diko dođi u nas.</i>
dilnik –	dionik imetka
dilo –	treba, red je <i>Dilo je da Antonac govori prvi.</i>
diva –	djevica (Diva Marija)
dištancat se –	udaljiti se, ne zauzeti stav o nečemu
divertimenat –	zabava, provod
divertit se –	zabavljati se, provoditi se
divnja, dimja, dimnja –	djevojka za udaju
dnevon –	pril. po danu <i>Otac je dnevon kopa, a po noći je odi na ribe.</i>
dobar –	jak, velik <i>U konalu jema dobrega vitra</i> = U kanalu puše jak vjetar.
dočapat –	dohvatiti
dočikat –	dočekivati
dodajica, dodavica –	postupak kada osobe uzastopno jedan drugome dodaju neki predmet
dodande –	pril. donde, do ondje, do onog mjesta
dodonda – <i>dodonda.</i>	pril. donde, do ondje, do onog mjesta <i>Moća se utrkivat</i>
dogarat –	jako grijati uz otvorenu vatru (komin) <i>Moran se malo odalečit, jerbo mi dogara.</i>
dognat –	pasti <i>Ne veri se po zidu dognat ćeš doli na glavu.</i>
dohajat –	dolaziti
dohrtit –	dotrajati
dojadic –	dosaditi <i>Dojadilo mi je više svake šetemane odit u likara.</i>
doklecat –	stići negdje na način da se glava jedva drži uspravna od umora <i>Trud me je ume, jedva san dokleca do kuće.</i>
dolije –	pril. niže

donalit –	doliti, dopuniti s tekućinom
doranit, dohranit –	nekoga uzdržavati u starosti do smrti, a da ti nije u rodu <i>Marija je doranila Lucu, zato ona jema njezino stanje.</i>
došembrecat –	doći teturajući se
dotegnut –	dovući potezanjem
doteć –	dostignuti <i>Odi ti, ja ću te doteć.</i> ; biti dovoljno <i>Po manje stavjaj na pijate, neće ti doteć za svih.</i>
doticat –	dodirivati
douvike –	dovijeka
dovedićina –	osoba koja nije izvorni stanovnik mjesta
dozivjat –	dozivati
dragahan –	mio, drag, dražestan
drebang, drebank –	tokarska klupa
drnit, drnut –	zabiti, pren. prevariti <i>Ko ga kome drne, drne.</i> - Tko koga prevari, prevari.
drpat se –	gurati se, dodirivati se (npr. momak i djevojka) <i>Mare, mala ti se eno drpa sa susidon.</i>
dršćen –	drhtim
družbenica –	prijateljica; životna suputnica
duduk –	glupan
dvozdilaš –	osoba koja „sjedi na dvije stolice“
dundit –	oglašavati se tupim zvukom Ča no namo dundi?
durada –	trajnost, trajanje
dvor –	obod šešira <i>Jema ti veli dvor ti strijač.</i>
đipac –	osoba sklona nestašlucima, koja voli ukrasti
đumbus –	nered
e a –	eh da je tako
e da –	a ne <i>E da, ti ćeš ga uvatit, ko neću ja.</i>
e ne –	nego što <i>Jesi li vidi malu? E ne, ti si, ko nisan ja.</i>
facada –	prednja strana nečega
fakman –	stručnjak, sposobni majstor, vješt čovjek
fals –	patvoren, neoriginalan, nepouzdan

falšitad(a) –	nešto što je neispravno; prijevara, podvala
fastid –	srdžba, ljutnja, gnjev
fašel –	drvena klupa (banak) koja kad se okrene služi kao dječja hodolica; povoj, zavoj
faškat –	upucavati se, udvarati se
feral –	svjetionik
feramenti –	željezni okovi (rešetke) na vratima, ormarima
ferijada –	kamena rozeta na pročelju crkve; željezna rešetka prozora ili vrata, prozor koji nema stakla ili „škure“ nego samo željezne rešetke
fidel –	vjeran; onaj koji se nekome ulaguje u njegovoj nazočnosti
finalmente –	konačno
fišćetat –	zviždati
floćun –	razmetljivac, hvališa koji se služi lažima i izmišljotinama
fora –	prednost, „dat fore“ = dati prednost (npr. u igri šaha <i>Evo ti topa fore.</i>)
fora –	završetak, kraj
frakamavela -	ukosnica
fraškar –	onaj koji bere šumu i drva za paljenje vapnenice; vragolan
fronto –	slobodno, spremno
frul –	truo, u raspadanju, uveo, istrošen
frulo –	trulo, uvelo
frušta –	mali bič, komad razrezane kože koja služi kao bič
fufa –	žena koja opsjeda muškarce, sponzoruša
fundarje –	temelji
furba –	lukava žena
furbaćun –	huncut, lukavac, prepredenjak
furbo –	lukavi muškarac, prepredenjak
furmin -	šibica
gabel –	kabel

gafa –	kuka za krcanje bačava na brod
galanat –	susretljiv, uljudan
galebina –	izmet galeba
gangala –	kliješta od raka, jastoga i hlapa; ostatak pokvarenog zuba s korijenom u zubom mesu
gangrica –	moljac
garbuncin –	crnac
gdigod –	ponekad <i>Gdigod vaja i mlajega poslušat.</i>
get –	geto
gilit –	dražiti koga po razdražljivom mjestu (npr. po tabanima) da se smije (Kad smo škakljali malu djecu govorili smo „gili – gili“.)
gindac –	čelično uže na brodskoj dizalici; deblji konop kojim se dižu, snižavaju i spuštaju jedra
gnjest –	puniti slamom, puniti vreću s travom
gnjiležina –	trulež, gnjilež, gnjiloća
gobica –	mala grba, grbica
gobotov, gobotova –	koji pripada grbavcu, koja pripada grbavcu
gofa –	ispupčenje, izbočina
goluzarija –	slatko jelo, slatkiši <i>Ubada te kaša, ti bi samo ji goluzarije.</i>
gomujica –	manji kolut sira
gomuja –	veći kolut sira
gospoščina –	nešto što pripada gospodi, gospoda
govnu brat –	izraz za čovjeka koji je nitko i ništa
gradelavat –	peći ribu ili meso na gradelama
gragorit se –	puštati glas gr pjevnim načinom <i>Kokoš se gragori, bit će snila jaje.</i>
graja –	kupina, žbunje, trnje <i>Pazi kako greš da ne upadeš u graju.</i>
graja –	galama, žamor
grda, grdac –	mali račić
granfuja –	žena koja opsjeda muškarce

gravan –	gavran
grezun –	onaj koji je neprecizan u poslu; čovjek bez finih manira
grgaša –	izraz za stari brod ili neki stari stroj <i>Ma ča si iša kupovat ti stari motor, to ti je stara grgaša.</i>
grgaša –	fig. zajedljiva osoba
gricula –	trnac, srs
gržogalo –	nemiran, nervozan čovjek
gregolevanat –	istočni vjetar
griz –	odgriz <i>Daj mi jedan griz da mi se srce ne zakrene.</i>
guč –	grkljan
gudac –	kornjaša zelene boje, <i>Cetonia aurata</i>
gusina –	gusjenica
guvernat –	upravljati, zapovijedati
gvardaman –	kožna rukavica što brani dlan od igle kad se šiju jedra
haj –	odjeća (zimska) <i>Misec maj, skidaj sa sebe haj.</i>
haja –	odjeća
hizat se –	hitati se zadnjim nogama (konji, mule, magarci); ritati se
hobot –	mužjak hobotnice
homo –	imper. (od hodit) hodimo, idimo <i>Homo ča, nećemo ‘vode stat do ponoća.</i>
hlud –	hladovina
hmencat –	plakati bez razloga, često bez suza (djeca često hmencaju)
homuja –	hobotnica
hotimice –	namjerno <i>Hotimice san mu prilipi jednu šglepu.</i>
hripavica –	teško disanje uz „sviranje“ iz pluća
hripavina –	teško disanje uz „sviranje“ iz pluća
hrknut –	pljunuti, pljunuti nekoga „hrkotinon“
hrkotina –	sluz koja se izbaci prilikom kašljanja
htit -	htjeti
ičesa(r) –	zamj. čega <i>Jema li ičesar u konobi ča još vridi?</i>
iga, jiga –	mala ribica kao mali „gavunići“

ignjoranca, injoranca –	grubost u ponašanju, neljubaznost, preziranje
ilikako –	pril. ikako, bilo kako
ij –	imper. jedi
iko –	zamj. itko
imbandjeran –	iskićen zastavama
imentovat, mencovat –	spominjati nečije ime
inbandjerat –	iskititi zastavama
indoran –	pohan, zamotan u nešto - Izraz se je najčešće upotrebljavao kad bi nekome htio dati do znanja da mu napravljeno ili učinjeno nije u redu <i>Ti tvoj posal vridi ka indorano govno.</i>
infjamac(i)jun –	m. upala, zapaljenje
infjaman(a) –	upaljen(a) (npr. rana)
influenca –	prehlada
inkaš –	umetak, komad koji se ubacuje kao produžetak ili nastavak čega i to sistemom utora; utor
inkašan –	uokviren, nastavljen umetanjem drugog komada; „inkašan“ = komad drva u kojem je napravljen utor
inkašat –	uokviriti; napraviti utor
inkrožat –	staviti jedra okomito na simetralu broda kad je vjetar u krmu; prošiti trakom rub platna, djela odjeće, tkanine
inkunjan –	učvršćen klinovima
inkvartavat –	vezivati brod u četverovez radi sigurnosti <i>Inkvartaj brod pa ćeš mirno spavat.</i>
inlet –	vrsta gustoga platna za izradu jastuka
inpeštan –	zaražen
inpeštat (se) –	zaraziti (se) spolnom bolešću
inpjeg –	služba
inpjegat –	službenik, namještenik
inšenpjadura –	smetenost, izluđenost
inveće, pril. –	dok, međutim, inače
isfilat –	izrezati na tanke kriške <i>Poj isfilaj malo pršuta.</i>
isfilan –	izrezan na tanke „fete“

isfucan –	dovesti u stanje da se tkanina ili platno oštete pa vise niti konca
ishlemućat –	izmučkati
iskle –	odakle
iskolit –	odraditi dionicu, odraditi jedan ciklus <i>Neka zima iskoli pa ćemo poč inđiro</i> (poč inđiro – otići na odmor.)
iskurzija –	eskurzija, izlet
ispa(l)cit –	izjednačiti se npr. u igri na karte <i>Ajde sad smo pa(l)ca, moća još jednu partiju pa ko plati.</i>
ispinat, ispinit –	presahnuti od želje, čežnje, žudnje
isplanjat –	izblanjati
insplodirat –	eksplozirati npr. mina
isprasad –	loše učiniti neki posao, neredno (po prašašku); koriti nekoga preko mjere
isprdit (se) –	izluditi nekoga, činiti ga budalom; napuštati se vjetrova – „naprditi se“
isprsit se –	dokazati se <i>Udaje ti se neputa sad se lipo isprsi.</i>
isprškat –	neuredno i nekvalitetno odraditi nekakav posao; iznerediti hranu u tanjuru prebirući bolje komade <i>Ma gledaj ga ča je isprška spizu, ne bi da je gladan.</i>
istiha –	potiho, lagano <i>Neka kuva istiha, da ne ide priko.</i>
istrgat –	istrugati <i>Vaja mi istrgat zagorinu u peršuri.</i>
istriskati –	nekoga izlupati (triskama)
istaren –	obrisan; masiran
istrepjan –	izgažen nogama
istrmoglavit –	nepravilno složiti ubranu lavandu ili granje
isturnjan –	istiješten u tijesku za vino
iščičat –	isisati <i>Daj meni glavu od ugora ja ću je iščičat.</i>
išekan (kaić) –	suh, bez vode (izbačena voda i čamca)
išekat –	izbaciti vodu iz čamca ili ostatak vode u cisterni, a poradi čišćenja iste
išijatika –	išijas
iškarijot –	izdajnik

iškođen –	utjeran (dug)
izbužan –	izboden, probušen nožem ili svrdlom
izdricavat –	izravnjavati <i>Marin izdrecaje brokve, a Luka je iša dognat tovara.</i>
izagnjijati –	istrunuti
izagnjija, izagnjijan, izagnjijen –	koji je istrunuo
izagnjiti –	istrunuti
izbaliti (se) –	osliniti (se); izblatiti (se); nehotice izdati kakvu tajnu; isprljati se
izbaljen –	isprljan, koji se je oslinio; koji se je izblatio
izbiše –	izudaraju
izdevetat –	izudarati nekoga, istući nekoga
izdrecavat –	ispravljati, dovoditi u ravnotežu <i>Sutra će pjova pa ćemo izdrecavat brokve.</i>
izgargarižati –	izgrgljati grlo
izgargašati –	rasčešljati vunu „gargašama“ <i>Poj zajmi gargaše pa ćemo izgargašati 'no vune.</i>
izlajati se –	izbrbljati kome kakvu tajnu
izlaniti (se) –	izbrbljati (se), nehotice nešto izreći, nehotice odati tajnu
izmarisati –	istučiti, izlupati
izmatati –	izmamiti, dobiti što upornim nastojanjem
izmuštrati –	izdresirati; izmoriti vježbanjem
iznebušeni –	smeten, iznenađeni
iznešestiti –	iznerediti
izpezdekat, ispezdekat, ispezdehat –	izudarati nekoga, istući nekoga
izujidati –	izgristi <i>Mekni mrižu na ponistre, izujidati će nas noćas komarci.</i>
izvrgnut –	okotiti (koza) mrtvo kozle ili ojanjiti (ovca) mrtvo janje
izvrgnut –	promijeniti ili manje poštivati tradiciju <i>Ma ni ništa više kako je bilo prin, sve se je izvrglo.</i>
jabuk –	gen. od jabuka <i>Jema na moru jabuk. Amoća kupit...</i>

	(priča s prstima)
jakuhan –	jak (<i>jakuhno dite</i> = jako dijete)
jamit –	ukrasti, uzeti <i>Jami san mu demejanu iz konobe</i> ; sadržavati. <i>Ova bačva jami dva tolitra.</i>
jarpa –	hrpa, stog
jema vitar u krmu –	pren. dobro mu ide
jerav –	razrok
jin –	zamj. im <i>Ne daj jin ništa, ne miritaju.</i>
jobzir –	obzir
joli –	vez. ili <i>Još ni Koke legla, joli pere, joli inkolaje...</i>
jona –	zamj. ona
joni –	zamj. oni
jono –	zamj. ono
jubav –	pren. usluga, <i>Učini mi jubav</i> – učini mi uslugu
Jubjana –	Ljubljana
jujica –	trava ljulj, <i>Lolium perenne</i>
juštavat –	točno namjestiti, regulirati
jutast –	kiselkast
jute –	u tebe <i>Jute san se zajubi, drugu nebi poželi...</i>
juveglija –	mladoženja, mladi zaručnik
kabotado –	kapetan obalne plovidbe
kabotat –	(izraz koriste pomorci) ploviti uz obalu
kadikamo –	ponekad, katkada
kadinela –	zlatni ili srebreći lančić
kafetarija –	kavana
kakov –	kakav
kakovo –	kakvo
kalafatat –	nabijati stupu u „kimente“ broda; popravljati brod stupom i paklinom
kalaštrela –	komad daske s kojom se spaja građevinska oplata
kalat gače –	učiniti veliku nuždu Čekaj me Mare gren iza gomile

	kalat gače.
kalumat –	pušiti
kamarun –	mala priručna sobica (ostava) u kući ili u konobi
kangarun –	klokan
kanica –	tkanica, pleteni trak koji služi za podvezu
kap –	voda što pada s krova na kojem nema oluka <i>Mekni maštile pod kap.</i>
kapić –	fig. glava <i>Udrilo mu je vino u kapić</i> ; poklopac
kapošanat –	predvorje groblja
kapoškvadra –	voda grupe
kašnje –	kasnije
katina –	drveni prag koji sprečava da voda sa škafa curi u brod
kavor –	cvjetača
kaz (bit u kazu) –	moć nekih osoba da vide mrtve <i>Kuma Božica je u kazu, vidila je kako jon je pokojni susid šeta po dvoru.</i>
kelica –	mlada magarica
Kifeli! –	uzvik kojim se tjera nepoželjna gosta – Izlazi! Idi!
kina (kina vino) –	tinktura od kore drveta <i>Cinchona succirubrum</i> koja se upotrebljava u medicini kod pomanjkanja teka i tegoba u želucu
klanac –	zglob na prstu
klecat –	biti nestabilan na nogama od pretrpljenog straha ili velikog umora <i>Satra san se, ne moren stat na nogan, klecaju mi kolina.</i>
kofidencu, konfidencu –	sloboda u ophodenu, prisnost, povjerenje <i>Ne volin njegovu kofidencu, pogotovo ne u mojon kući.</i>
kolince –	dem. koljena; na lozi, žitaricama, travi, zglob između pruta i vlati; zglob na prstima
kolonada –	red stupova, stupovlje
kombat se –	prepirati se, dokazivati
kome-va –	kako ste, kako ide
konja –	treći konop na ribarskoj mreži - migavici
kop –	vrijeme kopanja <i>Vi vinograd jema jednemu težaku dva</i>

	<i>dana kopi; čin kopanja loze Malo smo danas zakopali, teška je kop.</i>
kockat se –	svađati se, prepirati se
končavat –	dodavati začine (konče) jelu; premazivati drvo sa zaštitnim sredstvima protiv crvotočine
konfuž(i)junat –	praviti zbrku
konfuž(i)junavat –	praviti zbrku
kontrat se –	susresti se <i>Na pazaru san kontra Filipa pa smo malo udrili u čakulu.</i>
konjušan –	priviknut u novoj životnoj sredini <i>Ne gre ti on po sprovodima, propja se ni konjuša na naše običaje.</i>
kopistovat se –	suprotstavljati se
krepat –	crkavati, osjećati se umorno i bolesno <i>Skini tu mokru robu jerbo ćeš sutra krepavat.</i>
kršćenica -	izvod iz knjige rođenih
križalina –	morska zvijezda
križat (se) –	rezati na komade; činiti znak križa
krma kvadra –	četvrtasti stražnji dio broda (četvrtasta krma)
krma tonda –	okrugli stražnji dio broda (okrugla krma)
krmeni –	koji je od krme, koji pripada krmi (krmena statva, krmena ašta, krmeni banket)
kroštulavat –	nešto pripremati prženjem da hrska pod zubima; rastopiti šećer; <i>kroštulat mendule</i> = bademe uvaljati u rastopljeni šećer
kruna –	izgled gornjeg dijela glave češljugara (po ljepoti boja krune procjenjuje se kako će češljugar pjevati <i>Vidi u 'voga g(a)rdelina lipe krune, jema bit da će dobro v(e)rsat.</i>
kradomice –	potajno, kradom
krean –	pristojan, uljudan
križalina –	morska zvijezda
kudit, hudit –	koriti
kukumetat –	jedva ostajati u životu; biti dosta boležljiv

kulinje –	crijeva <i>Kad ga udren bit će krvi i kulinja.</i>
kulučit –	raditi na kuluk; raditi teške fizičke poslove
kum –	riječ koju koristimo u oslovljavanju starijih ljudi <i>Kume Antone večeras ste zatardigali, ča je po sridi?</i>
kumburit, kuburit –	održavati se na životu, preživljavati <i>Da mu je pop sveto uje, brž će još prokumburit koji dan, ma ni zadugo.</i>
kumpanjo –	prijatelj, drugar
kumpanjon, kumpanjol –	poslovni prijatelj, drugar
kumparit, kunparit –	pristajati, izgledati <i>U ton vešti lipo kumpariš.</i>
ku(m)pleraj –	javna kuća; izraz za nered
kunka –	vrsta morske školjke <i>Arca noae</i>
kuraž, kuražan –	hrabar, neustrašiv
kurbavat –	nekoj ženi u svađi vikati i govoriti joj da je prostitutka
kupleraj –	javna kuća, izraz za nered
kuri –	ide <i>Sat ne kuri, navij ga.</i> ; dobro se prodaje <i>Dobro mi kuru smokve, a rogači nikako.</i>
kurijožica –	znatiželjnica
kurit –	dobro se prodavati <i>Odnesi rogače na pazar, dobro će du ti kurit.</i>
kuvertela –	gornji dio drvenog broda (rubni)
kvaranta –	četrdeset (uzrečica: <i>kvatro aprilanti, kvaranti duranti</i> = kakvo je vrijeme 4. aprila takvo će bit četrdeset dana)
kvatropasi –	vrsta šoltanskog plesa
lacman –	kicoš, frajer; prefriganac
laco –	pijanac, ništarija
lama –	sječivo, oštrica, list od pile
landrovat –	besposličariti, tumarati
lapjat –	teško disati zbog hodanja uzbrdicom ili od žeđi vadeći jezik van (obično pas lapje) <i>Jedva san doša iz Rogaća, lapja san ka pas.</i>
laprdat –	nesuvislo govoriti, previše govoriti i ne dati riječ drugome
laš –	opušten, nedovoljno zategnut

laškvat –	popuštati nešto što je bilo zategnuto
laško –	pril. opušteno, labavo
lašnji –	lakši (komp. od lak)
lata –	greda na krovu (vodoravno položena na zid kuće)
lavandera –	žena koja pere tuđu robu
lazaret –	karantena za pomorce i putnike koji doplove u grad s brodom
lažona –	žena koja laže, lažljivica
lebro -	rebro
lelujat se –	zibati se, ljuljati se na nogama
lemurć –	tegalj, potezanje
lenterna –	svjetionik
leroišta -	urar
levadura –	plitka drvena posuda, zapremnine obično 100 litara, služi za gnječenje grožđa i pretakanje vina
liberica –	bicikla kojoj se pedale mogu slobodno okretati unazad
lider –	rijedak, slab, tanak
likaruša –	doktorica
limica –	dem. od lima - turpijica
limuncin –	mali limun
lipo tamo –	skroz tamo, tamo daleko
litnji –	ljetni
litošnji –	ljetni
livei –	zemlja koja je dana u najam
livelari –	zakupnici zemalja na Šolti
lozovina –	lozovo lišće
lucimirci -	licemjeri
lumeta –	uljenica
luna –	mjesec; ludavica, neraspoloženje <i>Molaj ga dok mu projde luna.</i>

lupežavat –	nazivati nekoga lopovom
lustar –	sjaj, politura
lustrafin –	lak, politura, pokost
lustran –	poliran, doveden do visokog sjaja
lustravat –	čistiti da bude sjajno ili premazivati s lakom da dobije sjaj
mac –	uzvik s kojim se tjera mačka
macakan –	neslužbeni redar u mjestu
macat –	obrezati lozu tako da se na rezniku ostavlja više pupova radi većeg uroda
maceta –	određena količina vunenog konca koja se radi pletenja namota u klupko
maglušćina –	magla, magla na moru
ma je –	ne nije, o čemu govoriš
makakada –	nepodopština, mučka, prevara; glupost
makakeca –	nepodopština, vragolija, „dešpet“
makaruncini –	dem. od makarona (tjestenina)
makina –	stroj, stroj na parobrodu, stroj za polijevanje vinograda modrom galicom
maknut –	izraz se koristi za osobu koja je malo skrenula s pameću <i>Ne intrigaji se u njega, oli ne vidiš da je maka. On ti je malo maknut.</i>
maknuto –	malo ukiseljeno <i>Vo ti je vino maknuto.</i>
malahan –	malen
manganjan, imanganjan –	oštećen, invalidan; šepav čovjek
manovra –	pokret, kretnja pri upravljanju (brodom, jedrima); vježba (vojna)
manjada –	jelo (obilno)
manjatripa –	izraz koji se je koristio pri ruganju djeci kad bi dobila brata ili sestru
manjina –	malo čega <i>Dobro si skuvala, ma spiza ti vonja manjinon</i> = Dobro si skuhalo, ali je nedovoljno hrane.

marćeno –	pril. ožujsko <i>Marćeno sunce je opasno, čuvaj ga se.</i>
marinat –	marinirati
marčapija –	nepoštena radnja, krađa
M(a)rš ča! –	Gubi se!
mastit –	gnječiti grožđe, tiještiti, pretvarati grožđe u „mast“
matat –	upornim nastojanjem nastojati dobiti nešto od nekoga; vabiti
mazgun –	osoba atletske građe (jak, visok)
maženin –	mlinac
mekla –	metla
metijav, metejiv –	slab u zdravlju, zaražen nekom bolešću, posebice sušicom
mezo –	pril. srednji, ni amo, ni tamo; pola šete mezo = kartaška igra „sedan i po“
mezokorut –	nošenje odjeće sa svjetlijim detaljima nakon nošenja crnine za pokojnikom (polukorota)
mirakuloz –	onaj koji od svega čini mirakul, koji sve preuveličava
mirilo –	električno brojilo
mišancija –	mješavina npr. sitne ribe ili jestivih trava
mišarica –	mišolovka
miščanin –	mještanin, stanovnik nekog mjesta
mladikav –	mladenačkog izgleda
mlaskat, mljaskat –	mljackati pri jelu
mle(t)kinja –	(po Mletcima) vrsta smokve
mlit –	mljeti; govoriti bez veze i ne dati drugima da govore
mlohavščina –	mlohavost, slabost, slaba volja
modruj –	vrsta tvrdog kamena; vrsta morskog psa
mogućstvo –	moć, snaga
mola –	brus, brusilica
molifikat –	popustiti, omekšati <i>Obuj ne tisne postole, kiša je, pa čedu ti malo molifikat. Mekni na čir cvita i meda (brašno pomiješano s medom) pa će ti malo molifikat.</i>

montun, muntun –	prostak, budala
mora, morica –	crnka, crnoputa žena
moro –	crnomanjast, crnopus muškarac
moš –	možeš <i>Moš mi puhat u guzicu.</i>
mot –	jemat mota – biti nadaren za neki posao; sloboda u
kretanju –	<i>Ovod je tisno za radit, niman mota.; bit u motu</i> – bit u pokretu, kretati se
motorin –	čamac s motornim pogonom <i>Kad ti kupin mali motorin, Ane ...</i>
motuz –	kratki konop, kratki konop za vezivanje „brimena“
movimenat –	kretnja, šetnja, putovanje
mračina –	mrak (obično su se djeca plašila Čapat će te mračina.)
mrkli mrak –	velika tama, mrak
mražnjak –	mali cipal
mrmjat –	nerazumljivo govoriti sebi u bradu; izražavati nezadovoljstvo bez jasno izrečenih riječi
mrtvorij –	ostavinska rasprava
mržiola –	brnjica za psa
mukit –	brašniti, posipati brašnom
mulaški –	koji pripada „mulcu“ (kopiletu); <i>mulaški dil</i> – nepravedan dio u diobi
mulet –	dem. od mul
mulenje, mulad –	djeca kojima se ne zna otac
muf –	dio tijela oko ženskog spolnog organa
mujs –	uzvik s kojim se doziva mačka
mujte –	besplatno (izraz koriste stanovnici Donjeg i Srednjeg Sela)
musast, musav –	mrgodan, namrgođen
musit se –	mrgodit se, mrštiti se
muškovita –	muškobanjasta žena
mutićev, mutotov –	koji pripada nijemoj osobi
muzovir –	prefriganac, varalica

nabarabanat –	natući (koga)
nabubrit –	nabreknuti, povećati se od vlage, nabujati
nabuklost –	oteklina
nabrizgat –	napuniti vime mlijekom (od dobre paše)
na-dušak –	naiskap, popiti određeni sadržaj naiskap
nafrkat –	nastradati, loše proći, naići na kakvo zlo
nagofano –	ispupčeno, izbočeno
nagovedat –	namlatiti nekoga goveđom žilom ili kao govedo
nagrajsat, nagrajzat –	nastradati, naići na kakvo zlo
nagrundit se –	namrgoditi se
nahodi se –	nalazi se
(na)kadit se –	udisati pare ljekovitog bilja
nakargat –	opteretiti, navaliti teret na što
nakečit –	nakriviti, naheriti <i>Kako si to nakeči špančeru?</i>
nakova –	onakva
nakovi –	onakav
nalabazat se –	steći naviku u dolaženju kod nekoga obično radi male koristi
nalužit –	namazati lukom npr. mijeh
namacat –	obrezivati vinograd (lozu) tako da se ostavi veliki broj reznika na rod Ča si no učini, cili si vinograd namaca, odnit će ti ga vrag <i>'ko budeš nako riza.</i>
namije –	pril. više onamo
namoran –	zaljubljen
nanci –	pril. iti, niti <i>Proda san sve ciple, ni osta nanci jedan.</i>
naopravo –	s ispravne strane <i>'Va je roba takova da neznaš ča je naopako, a ča je naopravo.</i>
napo –	napola, polovično
naponovo –	iznova
naručba –	narudžba
naručbenica –	narudžbenica
natirat –	natjerati, prisiliti

na-pravu –	bit na pravu – osobina čovjeka koji je pomalo naivan i spor u shvaćanju
na-prćac –	koristiti kraći put (preko gomila, ...)
napumpat –	nahuškati, nagovoriti
narastit se –	steći naviku u besplatnom korištenju nečega, steći naviku u dolaženju kod nekoga poradi neke koristi <i>Vidi našega Mate ča se je narasti, uvik nan dolazi u vrime obida.</i>
nasaližat (se) –	prekriti kamenim pločama, popločati; naraditi se postavljajući kamene ploče
nase –	na sebe
nasri(d) –	nasred
nasrisride –	prid. po sredini nekog prostora
nastrigucat –	nastrići na sitno ali neuredno, loše; loše ošišati <i>Ma gledaj, svega me je ostriguca, ka ovcu.</i>
nastvorit -	pribaviti
našće –	natašte <i>Svako juro našće srca vazmen kučerin meda.</i>
našpadat, našpalirat –	naoštriti nož ili „kosir“ tako da bude oštar poput sablje (špada = sablja)
naštar –	„f(i)jok“, vrpca, traka
natojagat –	izudarati nekoga toljagom
natrudit (se) –	umoriti (se); premoriti npr. bolesnu nogu <i>Puno san odi, natrudi san nogu.</i>
natrujen –	premoren, umoran
natrunit, natrunut –	natrunit oko (kad u oko upadne nekakav trun rečemo: natrunu san oko); ubaciti (vjetar) kakve trunčice ili prašinu u tekućinu <i>Bilo bi dobro da pokriješ sić s vodon da ga vitar ne natrunu.</i>
natuć (se) –	natuć se mora – dosta vremena provesti u službi pomorca; dobro se najesti <i>Natuka se je ka da nikad ni ji.;</i> istući, izudarati <i>Prin je vajalo obotnicu dobro natuć, okad su ledenice više ni triba.;</i> žuljanjem stvoriti ranu ili žulj <i>Vi postoli su me zanji put natukli, daj mi ne druge.</i>

natučivat –	jedva čitati, jedva sricati u pisanju ili govoru <i>Je da ona ne razumi mene, ma ja ništa natučijen ingleški.</i>
natumbulavat se –	padanjem doživjeti veliki broj prevrtanja preko glave ili učiniti mnogo prevrtanja igrajući se (činit „tumbule“)
naud –	šteta koja dođe od zla duha ili čari
naušnik –	onaj koji izučava zanat; znanstvenik
navraskan –	naboran, izbrazdan <i>Ostari je, vidi mu se po navraskanomen licu.</i>
nazajimat, nazajmjat –	naposuđivati <i>Nazaima se je pinez po cilemen selu, oklen će i' vrati.</i>
nazeb –	prehlada
negda –	negdje
nehajan, nehajna –	nemaran; nemarna
nejač –	mala nejaka djeca <i>Ni mu lako puna mu je kuća nejači, a sam radi.</i>
nekomen –	zamj. nekome
nekomodat –	pril. ne biti po volji <i>Sinko, nekomoda me tvoja šocija.</i>
nenadani –	nenajavljeni npr. gosti koji ne uobičajaju dolaziti
nenavidan –	zavidan, loših osobina
ne-ruj –	prekini govoriti, ne trabunjaj
nešma, nešmoli –	pril. kamoli
netopirica –	mali noćni leptirić
neumiljen –	neumiljat
neuplotan –	čeljade nepodobna ponašanja, nestašan
nevid –	duh koji obilazi, a ne vidi ga se; prikaza, sablast
niabada, niabado –	bez ikakova znaka <i>Jutros mu se javijen, a moj ti Petar niabada.</i>
ničesa –	pril. ničega, ništa <i>Ničesa nima u ton tvojon spizi ča mene komoda.</i>
nika –	pril. nikada <i>Nika nećeš ti zna ča on misli.</i>
nohat –	nokat
nonde –	onuda, ondje
njanke –	pril. iti, niti

njunje –	onaj koji govori kroz nos
njurgat –	govoriti kroz nos
obaigrat –	igrajući se, proći kroz cijelo selo ili plešući proći cijeli plesni podij <i>Disi ti do 've ure? Bi ćeš cilo selo obaigra?</i>
obamiranje –	prelaženje pogledom
obamirit –	prijeći pogledom
obilanca, obilancija –	izobilje, blagostanje <i>Od obilancije svit ne gine</i> (narodna)
obrosit se –	orositi se, napuniti se rosom
oburit se –	nastati burno vrijeme <i>Kad se oburi izvadi ćemo pršute vanka.</i>
obznanit –	obavijestiti
ocidit se –	ocijediti se (roba); smršavjeti
odagnat –	na magarcu prenijeti teret <i>Još mi je odagnat dvi vriće maslin pa je kanata.</i>
odi, dojdi –	dođi <i>Mare, odi knan pa ćemo malo proćakulat.</i>
odilivat (se) –	odvajati (se), rastavljati (se), razdvajati (se) <i>Evo ti se odilijen od prilipa dvora tvoga...</i>
odlavurat –	odraditi
odrest –	odrasti
oficijal –	činovnik, časnik
ofrancavjen –	zaražen (obično spolnom bolešću)
ogobavit –	ogrbavit, zgrbaviti se
ogoloručit se –	zasukati rukave
ogropan –	razmršen, razvezan čvor, razvezanih čvorova
ogropat –	razmrsiti čvor
ohanit –	malo odmoriti, predahnuti uz kratki san
ohaštrit –	okljaštriti
okanit se –	izmaći se, pustiti na miru <i>Okani me se, jerbo ću ti zvati mater.</i>
okantat –	otpjevati; pren. prekinuti s nekim suradnju ili prijateljstvo <i>Mare je okantala Juru.</i>
okažijun –	dobar primjer

oklapit –	udariti po glavi
okašat se –	grubo, oštro reagirati riječima uzvraćajući kome (npr. na savjet, kritiku, ...)
oltarišta –	onaj koji izrađuje (kleše) oltare
olučit –	začiniti lukom
oma –	odmah, isti tren
omećat će –	vrijeme će se promijeniti (iza bure , mogla bi kiša)
omlakavit –	postati mlakim (u vjeri, ljubavi i sl.), izgubiti žestinu, ukus
omalit –	smanjiti, potrošiti određene rezerve nečega, oštetiti <i>Ne mogu ti više prodat uja, sebe ću omalit.</i>
omanjat –	prije vezivanja očistiti rukom otvor (ušće) mijeha u kojem je mošt ili ribu kad joj se skinu lustre
onduli –	uvojci koje napravi frizerka ondulacijom
opast, otpast (se) –	otpasti; oploditi (se) /živala/ <i>Odvedi kozu pod prča da je o(t)pase.;</i> doći na manju mjeru <i>Opa ('pa) je vitar, moga bi takat vapor.</i>
opaučit –	udariti, jako udariti <i>Dobro san ga opauči, neće me više zafrkavat.</i>
opicanit se –	dotjerati se
opicanjeno, (fig. ka picino oko) –	dotjerano
oplest –	isplesti oko nečega, npr. šiblje oko demižane
opomenut se, opomenit se –	oporaviti se, nadebljati se; ojačati ekonomski <i>Malo se je opomenu od kad se je vrati iz vojske. = Malo se je nadebljao od kad je došao iz vojske.</i>
oporeć –	opovrgnuti, opozvati, poreći
oponac –	okidač puške (može i mišolovke)
opraviti se –	opremiti se u kakvom poslu
oprhnut –	otpasti u cvijetu i zato ne bude plodova <i>Trmuntana je oprhla cvit, neće bit maslin.</i>
opuznut –	ostati bez dlaka, bez kose, očelaviti <i>Još je mlad a svi su mu vlasi opuzli.</i>

Orjuna –	nacionalistička organizacija u Kraljevini Jugoslaviji (Organizacija jugoslavenskih nacionalista)
orjunaš –	pripadnik Orjune
orjunašica –	pripadnica Orjune
oseknut se –	ispuhati nos (more osekne kad je oseka)
osudit se –	odvažiti se <i>Samo se osudi po večeri izać vanka 'ko si kapac, ma znaš ča te onda čeka.</i>
ote –	dođite <i>Uslast! Ote knan, biće van ka i nan. = pozdrav ljudima koji jedu u polju i njihov odgovor</i>
otresit –	ljut, drzak
ošinut, ošinit –	udariti, udariti prutom, šibom
oštaruša –	gostioničarka
otakat –	istakati vino iz mošta <i>Sutra mi vaja otakat, pala je gradacija.</i>
otoka –	vino koje se istoči iz mošta
otrvit, zatrvit –	obrasti travom <i>Kumpiri su se otravili, valo bi ih okopat.</i>
otruhlit –	ostati u drugom stanju
ovćina –	općina
ovijat, izvijat –	odstraniti pljevu od zrnja pšenice, žita, koristeći vjetar
ozelenit (čriva) –	najesti se kupusa ili blitve <i>Uberi zeleni za večeru za ozelenit čriva.</i>
ozivjat se –	odazivati se
ozorit –	svanuti
ozvat se –	odazvat se
ozleda –	ozljeda
ožegnut –	udariti štapom <i>Biž ča, ožegnut ću te, ćut ćeš podne u Visu.</i>
oživan –	koji nije dovoljno razvodnjen <i>Bevanda mi je oživna, daj mi još malo vode.</i>
paćugat, pećugat –	raditi posao male vrijednosti
palac –	na brodu (gajeti) drvo u obliku slova „L“ na koje se stavi veslo prilikom veslanja
paljača –	piroman

pametit –	pamtiti
paprčak, paprčnjak –	noga janjca s kojom se zatvara trbuh prilikom pečenja janjca na ražnju
parašol –	oveći komad platna ili jute koji služi za prenašanje mreža ili komadnih stvari
parat –	kidati, razdvajati po šavu, rašivati; brati jestive trave <i>Gren uparat malo žutinicice, a ti poj dogni tovara.</i>
parit –	izgledati <i>Pari mi se da će kiša.</i> ; sličiti <i>Pariška i otac kad ti je bi mlad.</i>
pandil –	suknja
panjoka –	suhi tvrdi kruh
parlativa –	brbljanje (nesuvislo), govorenje, brzi govor
pasamenat –	prošlo vrijeme
peceta –	začkolica, prigovor
pecetavat –	stalno prigovarati
pećarica –	žena koja nosi kruh u peć; vlasnica peći za pečenje kruha
pećarina –	pristojba za korištenje peći za pečenje kruha
pedanat –	prid. uredan, pedantan
pekjancija, pekjanija –	zapatljaj, neprilika
peknjica –	žena koja ima peć za kruh i uslugu pečenja pruža drugima
pepav –	koji oklijeva i oteže s poslom
pepavac –	onaj koji oklijeva i oteže s poslom
perušat –	guliti perje; pren. dobivati nekoga na kartama (za novac) <i>Bome, lipo su ga operušali, iša je doma praznega takujina.</i>
peška –	dizanje karata u kartaškoj igri
petavat se –	dolaziti u društvo u kojem si nepoželjan; <i>petavat triske</i> – davati pljuske, ćuškat
petegula –	brbljarija s dozom zloće; žena brbljavica
picajzla –	stidna uš; dosadna i pedantna osoba
piće –	grančice i lišće koje se upotrebljava za ishranu živine

pijak –	kamenčić
pik (vazest nikoga na pik) –	uzeti nekoga na zub
pikolo –	malešan rastom
piknja –	točka <i>Puno mu je lice crveni piknjic.</i>
pilat –	piliti; ometati nekoga, dosađivati
pirnjaci, pirjaci –	svatovi
pistura –	izraz koji se koristi kad su sva vrata i prozori kuće otvoreni <i>Ovo je ka pistura, sve ste rastvorili.</i> (pistura = gradska vrata)
piškera –	ribnjak (Uvala u kojoj je Dioklecijan imao ribnjak zove se Piškera.)
pištular –	crkvena knjiga s poslasticama
pitat –	pitati
pitat –	hraniti dijete ili bolesnika
pivotanja –	pjesma (pjevanje) <i>Di se no čuje pivotanja?</i>
pižolat –	malo zaspati radi odmora
pjover –	naplov
pjucat –	pljuvati
plandovanje –	besposličarenje
planjat –	blanjati
plodina –	posteljica životinja
pluzavica –	kamena ravna kosina obale
pobirač –	inkasator (obično onaj koji pobire porez)
pobuha (u licu) –	otekao (u licu)
pobuhanj –	ribarska alatka s kojom se udara po moru radi plašenja ribe
pod barjak (poć pod barjak) -	vojska (poći u vojsku)
podložnici –	podanici
priku(m)burit –	održavati se na životu, preživljavati
prčak –	meso peradi u kojem je perje repa; želudac
prčin –	mjesto na ribarskoj mreži – „migavici“, koje se otvara radi pražnjenja mreže

prikazat –	pokazati
prišnica –	letva koja spaja prednji i stražnji dio sedla (na sedlu/samaru ima ih četiri bočne i dvije na vrhu)
prošpetiv(a) –	prednji tj. glavni dio nečega, npr. oltara, zgrade (pročelje)
podbabat, podbadit –	zbijati šalje na račun nekoga, zafrkavati se na tuđi račun
podbuhnut –	otečen oko očiju i po licu
poderke –	stara već nošena i često poderana odjeća koju dajemo sirotinji <i>Odgoji san se u poderkan.</i>
podišavat –	podizat
podobrit se –	postati bolji, popraviti se
podpazuha –	snop što se može ponijeti ispod pazuha
podrepnjak –	remen na sedlu (samaru) s kojim se sedlo veže konju ispod repa
podrugun –	podrugljivac, prepotentna osoba
pogospodit se –	izigravati gospodina (obično bez pokrića), uzoholiti se
pognat –	na magarcu (konju) goniti teret; imati dobar tek, puno piti (vina) <i>Bogaremi, svaka ti čast, moreš pognat za tri čovika.</i>
poguba –	nevolja
pohlapat –	naglo pojesti, proždrijeti
poklapača –	mreža za lov ptica; izraz za vaginu
pokockat se –	posvađati se, prepirati se
pokrivac –	poklopac
pokrivce –	poklopac
pokunjen –	posramljen, ozlovoljan
polog –	kamen (u obliku jaja) koji se stavi ispod kokoši da uza to nese jaja
pomalo –	polako, lagano; vrsta pozdrava kad se prolazi mino ljude koji nešto rade
pomanitat –	pobjesniti
pommrjat –	nerazumljivo izgovoriti riječi sebi u bradu; izraziti nezadovoljstvo nejasno izgovorenim riječima

popmul –	ručka za otvaranje ladica (ima je i na „škuran“), obično je okrugla ili valjkasta
popumat –	pojesti naglo mljackajući (mumajući)
popić –	ministrant; zrikavac
poprednjak –	remen na sedlu s kojim se sedlo veže konju ispod trbuha
popregnut –	svr. pričvrstiti sedlo (samar) konju ili magarcu pojasom (poprugom) ispod trbuha; pričvrstiti hlače da ne ispadaju pojasom <i>Daj mi to špaga da se popregnen, ispadaju mi gače.</i>
porazgovorit –	porazgovarati
poreć –	opozvati, poreći
portijera –	vrata, zavjesa na vratima koja služi da muhe ne ulaze u kuću
poškajat –	na krovu s kamenim pločama pogurati ploče koje su malo kliznule
poškajat –	pobirati porez <i>Najprvo ću poškajat porez u ovon bandi sela, a sutra u drugon.</i>
pošlica –	zarazna, prenosiva bolest; viroza
potantat –	doći u napast, dovesti u napast <i>Da te vrag ni potanta po vemu vrimenu odit vanka.</i>
povazdan –	po cijeli dan <i>Povazdan se skitaš, uvati se posla.</i>
pozatin –	pril. poslije toga
prašit –	ići brzo, brzo trčati
prčevit –	prid. izazovan, nagao
prdenjak –	stražnjica
prenit se –	naglo se razbuditi
pričepit –	nehoteći pritisnuti ili zgnječiti prst, nogu ili ruku kamenom, vratima ili nekim drugim predmetom <i>Majko veži mi prst pričepi san ga vratima.</i>
pridobit –	privući, privoljeti nekoga na svoju stranu; odraditi više posla nego je planirano <i>Fala Bogu, pridobili smo posal, mogli bi do noći bit gotovi.</i>
prigladnit –	previše ogladnjeti

prikinut se –	okilaviti se, dobiti kilu; <i>Prikinulo me je priko škine.</i> može i: <i>Prisiklo me je priko škine.</i> = Osjetio sam jaku bol u ledima.
prikisnut –	prebujati od kvasca <i>Dora</i> , <i>poj primisi tisto da ti ne prikisne.</i>
prikoviše –	previše, više od mjere <i>Da san ti prikoviše nego je mira.</i>
primit se –	sljubiti se, spojiti, uhvatiti se (voćka), uspjeti kod sadnje ili kalemljenja <i>Jere mi je navrća lozu, svaki mu se navrtak primi. Nasadi san kupusa pa ako se primi, nima gladi.</i>
primodernat –	preurediti, modernizirati
prinadit –	ponovo nataknuti nešto što je već bilo nataknuto <i>Diga san parangal, ni bilo ni lustre pa san ga prinadi i jopet kala.</i>
prinišat –	prenositi <i>Danas ćete cili dan prinišat na čviran stine s one gornje ograde na 'nu donju.</i>
priobuka –	drugo odijelo (odjeća) osin onoga što se nosi na sebi
pripeč –	previše ispeći <i>Ni ti kruv dobar, pripekla si ga.</i>
prisjat –	pristupiti <i>Nećeš mi više prisjat blizu kuće.</i>
prisoj –	mjesto na sunčanoj strani, zida, brda kuće
prisojan –	koji se nalazi na sunčanoj strani brda, kuće, zida
priplanut –	dobiti od sunca smeđu boju
pripleskan –	spljošten, stiješten s obadvije strane
pripřitit –	priprijetiti
pripřt –	prenapregnut u tjeranju na nuždu <i>Pripřlo mi je, nisan ariva skinut gače pa san ih napuni.</i>
pristat –	izgubiti na kvaliteti (hrana) <i>Moća jist, ni dobro čekat, pristat će kumpir.;</i> prestati
prisunčenjak –	pram svijetla što ga pravi sunce kroz oblake pri grubom vremenu; pasunce na nebu
prisivka, priobuka –	komplet odjeće <i>Mare, donesi mi prisivku vas san izmoka.</i>
prisivrgat –	dignuti sidro pa se ponovo usidriti
priša poko –	na brzinu

pritrujen –	iscrpljen
privrčiv –	prevrtljiv <i>Ma ča se družiš šnjin, znaš da je privrčiv, uvalit će te u skandal.</i>
prizenit se –	nakon ženidbe živjeti kod ženinih roditelja ili na ženinu
prižimat –	čvrstim povezivanjem smanjivati cirkulaciju i izazivati oticanje na dijelovima tijela <i>Zavruga san učini novu bužu na kaišu sad me prižimje. Mekla san nove laštike na bičve, ma pogledaj ča su me priželi.</i>
prognat –	potjerati <i>Prognalo me je nočas desetak puti, čapala me je proljavica.</i>
pronit –	suhi tanki vršci grana za paljenje ili raspaljivanje vatre. <i>Poj donesi malo proniti, vidiš da oganj slabo gori.</i>
proščigat –	isprazniti crijeva zbog proljeva. <i>Jeman proliv, dobro me je proščigalo.</i>
prpa –	strah <i>Uvati me prpa kad moran proć mimo kanap.</i>
prsi –	pren. majčino mlijeko <i>Još ti je mali na prsima.</i>
prst –	dužina debljine prsta <i>Palo je nočas četiri prsta kiše, ni triba zalivat.;</i> Bit dugih prstiju – bit sklon krađi;
doć do prstiju –	doći do tučnjave <i>Bižmo ča, doće tode do prstiju.</i>
prvi frut –	prvi plodovi nekog voća
prvo –	pril. prije <i>Prvo ti poj kod nje pa ću onda ja.</i>
pućera –	otvor na zidu (rupa kroz cijelu debljinu zida) kuće
punat –	bod u nekoj igri; bod kod pletenja ili šivanja; pravo vrijeme <i>Triba ubrat čeprs kad je punat pa neće udrīt biša.</i>
puntar –	buntovnik
purgatorij –	čistilište
puzit –	klizati
puzilo –	glatka kamena kosa ploča po kojoj se klizi <i>Mi dica smo uvik puzili po puzilu.</i>
pustimice –	izbaciti nešto iz ruke lagano, obično balotu pri valjanju
rakas –	kratki ovratnik <i>Rakas su jemale košuje i jakete ča su ih nosili naši stari.</i>
rampigat se –	mučiti se <i>Jure, ma za koga se ti toliko rampigaš?</i>

rانيت –	rانيت nekoga oružjem; hraniti nekoga; sakriti <i>Rani lapiš da ti ga brat ne vidi.</i>
rasić –	rašjeći
raskidat –	poderati <i>Raskida san košuju, vikat će mi mater.</i>
raspirat –	širiti se, pritiskati <i>Raspire mi drob jerbo san izi malo odveć.</i>
rastezavica –	protezanje tijela i udova <i>Evo čapala me je rastezavica.</i>
raskalašen –	razuzdan, slabog odgoja, onaj kome su roditelji sve puštali
raskašat se –	živjeti u blagostanju, ali ne stečenom svojim radom <i>Ni ora, ni kopa, a sad se raskaša na tujin trudima.</i>
rašpa –	vrsta starinskog plesa
raskrilit –	otvoriti, raširiti (kao krila) <i>Kad me je vidi raskrili je ruke ka da će poletit. Raskrili vrata! = Širom otvori vrata!</i>
rašćemujat, raščemušat –	rašćupati (kosu)
rašegan –	raspiljen šegacem (šegac = stolarska pila s ručkom na jednoj strani)
rašegat –	raspiliti šegacem
raškajat –	namjerno pogurati ploče na kamenom krovu kako bi curio <i>Sinko, poj poškajaj Luci krov, ma ga na drugu bandu malo raškajaj kako bi te jopet zvala.</i>
razabirat se –	dolaziti k svijesti, popravljati opće stanje
razabrat se –	popraviti opće stanje, osvijestiti se
razasuće –	rasulo
razbikarit –	rašjeći zaklanu životinju
razdrapat –	poderati, izderati <i>Ne hlunjay kad greš, u malo vrimena si razdrapa dva para postoli.</i>
razdrapan –	poderan; poderane odjeće <i>Kaki to greš vanka, vas si razdrapan, svit će ti se smijati.</i>
razgovor –	pren. utjeha <i>Ti si mi ufanje i razgovor, zato mi uvijek dođdi. Triba mi razgovora, dođdi!</i>
razredit –	razvrstati, poslagati, postaviti u red <i>Lipo razredi prute kad budeš veživa, kašnje je lagje plit.</i>

razvištavat –	razgledat, nešto temeljito pogledati
razvrgnit –	prekinuti kakvu vezu, prekinuti
razvrgnivat –	prekidati, razbijati kakve veze
razvgnut –	prekinuti, razbiti kakvu vezu
rebatit –	zakovati, odbiti se <i>Mareta se rebatije od kraja.</i>
rebativen –	koji se je odbio od čega; zakovan zakovicom
redalica –	ravnalo; situacija kada više muškaraca za redom ima odnos sa istom ženom
redan –	uredan
refa –	izraz koji se koristi u igri preferansa (kartaška igra)
refat –	nadoknaditi nešto što je bilo izgubljeno (u kartaškoj igri); dobiti bar uloženo (lutrija); vratiti milo za drago; zaraditi za: <i>Proda san kašetu giric i refa spizu za šetemanu dan.</i> ; dva puta ponoviti neku radnju npr. dva puta omotati konop oko kolone.
refavat –	vraćati natrag uloženo; vraćati milo za drago
refundat –	nadoknaditi
refundavat –	nadoknađivati
regimenta –	postrojba kopnene vojske
resa –	cvijet masline <i>Mogli bi se obulit ove godine, masline su pune rese.</i>
rešt –	zatvor; pletenica napravljena od bijelog luka ili kapule <i>Kupi jedan rešt luka.</i> ; posljednji ostatak, kraj
reten –	tanji konop s kojim se čamac veže bočno uz već onaj konop s kojim je vezan pramac
rigvardat –	poštovati, poštivati
rikarag –	pretovar
rikargat –	pretovariti
ripožada –	kratki odmor, predah, zatišje (proljepšanje vremena)
ripožat –	malo odmoriti, promijeniti (<i>ripožat će vrime</i> = vrijeme će se malo stabilizirati)
rizat –	obrezivati lozu <i>Nima Antona doma, iša je u poje rizat lozu.</i>

rogi –	izrasline na glavi nekih životinja; znak koji se učini rukom tako da se zatvori šaka, ali kažiprst i mali prst ostanu ispruženi. Roge bi zapeli kad bi koga htjeli omalovažavati. <i>Dobit ćeš roge ćacine i materine. = nećeš dobit ništa</i>
rokelin –	drveni tuljak na kojemu je namotan konac
roketa –	signalna raketa koja se ispaljuje iz pištolja; dio svećeničke odjeće u obredu
ronzat –	mrmljanjem iskazivati nezadovoljstvo, gundati <i>Nikad neznaš ča Mare misli, povazdan samo ronza.</i>
ruka - dat ruku –	pomoći nekome u nekome poslu; dat dobre ruke – platiti više za određeni posao nego je dogovoreno <i>Plati san ga kako smo se dogovorili i još san mu da dobre ruke.</i>
rumandela –	provalnički alat, otpirač
ruvinat –	oštetiti
ruzina, ružina –	vrsta bolesti na povrtlarskim kulturama
sagrišit –	sagriješiti
sagrišije, sagrišuje –	griješi <i>Mate puno sagrišije, a ne gre tribit grihe.</i>
samar, samarica –	crijep koji se stavlja na bridove krova ili na završni dio krova (kad je krov na „dvi vode“)
sansir –	mešetar; vjesnik, glasnik; zastupnik, predstavnik
sapunjaća –	sapunica
sazut se –	izuti se, skinuti cipele
senti, šenti –	imperativ sjedni (tepajući malom djetetu) <i>Senti na tvoj bančić.</i>
sestrišna –	sestrina kći
sila –	pril. mnogo, puno <i>Na sprovodu je bila sila svita.</i>
skandajat –	nesvr. izazivati (skandal) smutnju
skandajiv –	svadljiv
skandajivica –	koja se voli svađati
skandal –	svađa, nered, bruka, sramota
skaras –	koji je manji od potpune, propisane mjere

skidat (se) –	svlačiti (se); pren. psovati-skidati svece <i>Cili dan je skida svece sa neba.</i>
skomšuman –	prid. premoren, izmrcvaren
skontat –	izračunati
skos –	nagli trzaj
skupusit –	svr. kako mu drago sastaviti, složiti, učiniti, improvizirati
skurija, škurija –	bič
skušej(ica) –	vrsta plave ribe
slavjenje –	slavljenje; svečano zvonjenje udaranjem „bilaca“ u jednu stranu zvona
sligalo –	onaj koji se ulaguje
sligat se –	prigibat se k zemlji obično radi skrivanja
slima –	centralna greda u krovu kuće koja se pruža od jednog do drugog „učelka“ (somića)
slinavac –	muškarac koji slini; (posprdno) još nezreli muškarac
slinavica –	žena koja slini; (posprdno) još nezrelo žensko čeljade
slinke –	onaj koji slini; onaj koji je musav
slipat –	„boriti se“ slabim vidom, slabo vidjeti
službenica -	služavka
smijati –	sličiti, nalikovati <i>Ma gledaj ovega maloga, smija na našega Antona.</i>
smrdečona –	ona koja smrdi, koja je gnusna
sorit –	srušiti, porušiti; pomaći se <i>Usidri si se na fanag, perikul je da ti ne sori sidro.</i>
sovati –	psovati <i>Ni ti potribito sovati.</i>
spore –	prij. uz, pokraj, pored <i>Cilo vrime odi san spore šnjini, ma ni izjusti njanke jedne riči.</i>
sridadne –	o podnevu, usred dana <i>Ma jesi li vidila berekina, u sridadne mi je rumba kuću i labri botiliju vina sa tole.</i>
spizavat –	hraniti nekoga (besplatno)
spizat se –	hraniti se <i>Dok je bi na poslu, cilo vrime spiza se je u otel Central.</i>

starost –	stari ljudi <i>Prin je starost sidala na Gustirni pod zidon.</i>
starovinski –	star, drevan
steja –	dio sedla (samara) ispod drvene konstrukcije koji je napravljen od mijeha, raži i sukna
stratit –	sve potošiti
strišće –	otpaci drva i hoblovine
strug –	bačvarski i brodograditeljski alat na kojemu se stružu daske
sudžen –	koji je određen sudbinom
suhar –	suharci <i>Nakupi malo suhari za takavat oganj.</i>
suj –	psuj (ne suj= nemoj psovati) <i>Suj ti, suj, pa ćeš vidit kako će te Bog kaštigat.</i>
sukat –	rasplitati već upleteno radi popravka <i>Vaja mi rasukat po bičve falila san u platenju.</i>
svačigovo –	svačije, od svih
svaldat –	napraviti slojeve, pregibe od tkanine; složiti tkaninu
svemen, svomen –	čitavom <i>Rekla san svemen svitu koju si šporkariju učini.</i>
svemogoga –	svemogućega <i>Molin Boga, Boga moga svemogoga.</i>
svesebice –	pril. s reda, po redu <i>Masline ćemo brat svesebice, pa ča bude.</i>
svičalo, svitilo –	željezna rešetkasta naprava na koju se zapali luč <i>Prin svičarice nisu jemale feral, nego se je na svičalu gorila luč i tako se je svitilo.</i>
svičavina –	veliko svjetlo nečim izazvano <i>Ispalili su dvi-tri rokete pa je nastala velika svičavina.</i>
svragu –	sa vragom; izraz koji se koristi kad nešto ne ide od ruke ili po planu <i>Odi svragu, molaj me na miru.</i>
svrćat –	skretati; svraćati, navraćati
svrnit, svrnut –	skrenuti, navratiti <i>Svrni se digoc do nas.</i>
svršit –	završiti; dospjeti <i>Svršit ćeš u foje ko nastaviš krest.;</i> imati, doživjeti orgazam
svurgan –	usidren
šaldo –	čvrsto, nepropusno, zalemljeno

šekundat, šekundirat –	pjevati drugi glas
ščenza –	komadić drva koji se zabije u prst ili dlan
ščenze –	dijete slabo razvijeno, još nezrela osoba <i>Mola ga, ča šnjin debatiraš oli ne vidiš da je još ščenze.</i>
ščikadent, štikadent –	čačkalica
ščilet –	tanki bodež
ščipunica –	štupaljka
ščur, ščura, ščuro –	mršav/mršava/ mršavo; manjkav/ manjkava/ manjkavo/; slabo popunjen, ispijen, suh/ slabo popunjena, ispijena, suha/ slabo ispunjeno, ispijeno, suho <i>Bob je još ščur.</i>
šest –	stil, red, sklad, lijep izgled <i>Kad ideš u vojsku tamo će te dovest u šest.</i>
ščeto-dreto –	izravno, bez okolišavanja
šekavat –	izbacivati vodu iz čamca ili cisterne radi čišćenja
šemet(alo) –	malo željezno sidarce (može i drvena brkljača za koju se veže manji kamen) koje bi se vuklo po dnu mora radi traženja vrše, mreže ili konopa
šeta –	ravna baza na isklesanom kamenu za gradnju
šija –	vrat
šit –	šivati
škandaj –	oznaka koja je usidrena i služi za orijentaciju svičarici
škarpine, škarpuncine –	vrste cipela
škartavat –	odbacivati kao neupotrebljivo
škartan –	odbačen kao neupotrebljiv
škivada –	izbjegavanje
škivavanje –	izbjegavanje
škontrat –	iznenada promijeniti Škontra je vitar, prin je puhalo jugo, a sad lebić.
škopac –	uškopljeni jarac ili ovan

škopjat –	svr. izbiti, provaliti; doći u stanje smanjene uračunljivosti
škrगतak –	nešto što je nerazvijeno, nerazvijeni plod
škrika –	kričanje, krikovi
škrikati-	kričati
škrofe –	dvije grede na tijesku za mošt (vrte se oko osovina, tj. svrdla i tako tiješte kom)
škrpunit se –	crveniti se od ljutnje ili srama
škurina –	tmina, tama
škurit, poškurit –	tamniti
šlampav –	nemaran, aljkav, neuredan
šmignut, šmugnut, šmugnit –	brzo i neopazice pobjeći
šoma dela šoma –	sve u svemu Šoma dela šoma, mala ti se je odala.
šotoprova –	prostor na brodu ispod “kuverte“ uz provu
špalmat (glavu) -	napuniti nekome glavu pretjeranim neskladnim pjevanjem, nesuvislim razgovorom, dernjavom
špancir –	šetnja, nerad
šparenjat, šparinjat –	nesv. štedjeti
špiče –	zbirna imenica od špica (tanki komad suha drvca, prutić)
špocavat –	šaliti se na tuđi račun, uhvatiti nekoga u „đir“
špring –	pramčani privezni konop privezan u smjeru krme pod malim kutom na uzdužni dio broda. <i>Kad bi vitar prilipi brod uz rivu, onda bi kapitan broda naredi makinjisti da vozi naprid, a brod bi drža na špringu. Tako bi se largala krma od rive i onda bi brodon zašija.</i>
štacija –	željeznička ili autobusna stanica; mjesto na koje netko stalno običava dolaziti <i>Bome znaš da je Filip u betuli, to je njegova štacija.</i>
štraločat –	gledati razrokim očima
štrambast –	neusklađene građe <i>Lipuhno dite, ma je malo štrambasto.</i>

štrambat –	okrenuti, preokrenuti <i>Vrime štramba, ne ote nikud.</i> ; malo skrenuti s pameću, zaboravljati <i>Teta Tera je počela malo štrambat.</i>
štrambo –	krivo, neuravnoteženo, nestabilno
štrapac –	tlapnja, opterećenje <i>Meni je štrapac kad moran poč u Split.</i>
štroligat –	mudrovati, umovati <i>Ko je na moru naviga, ko je na kraju štroliga.</i> - izreka koja se upotrebljava kad je ružno vrijeme
štupid –	lud, glup
šufištikavat –	sitničariti
šulac –	šala, satira
šulacat –	šaliti se (podatak iz Baščine br. 25: šulacat – igrati se, nije točan)
šulevat –	izbaviti
šulevavat –	izbavljati
šuperat –	nadvisiti, pobijediti
šuša –	koza, ovca bez rogova (šuša beka)
šuškarela –	na grozdu suho i polusuho zrnje
šušketat –	praviti lagani šum, šuškatiti
šušper –	najtanji čep na bačvi
šušpet –	dvojba, dilema, sumnja
šušule –	u izrazu šušule-pik (bez nekog značenja) koji se upotrebljava u dječjoj igri „vatala“ (kad djeca čučnu i reću; šušule-pik, onda su zaštićena, ne mogu bit uhvaćena)
tabarnakul –	svetohranište
takan –	zapaljen <i>Oganj ti je takan, vodi računa da se ne udune.</i>
tamašan –	čudan, neobičan, na svoju ruku
tambrškati –	brbljati koješta
tanculat –	poskakivati, plesati
tandalin, muntap –	prostirka koja se prostire ispod stabla masline za vrijeme berbe maslina (izraz tandalin koriste Stomorčani)

tangarija –	bojadisaonica
tankovit –	visok a tanak; tankočudan
tantaguzat se –	ljuljati se na ljuljački
tantanje –	nagovaranje, draženje
tantacijun -	iskušenje
tavela –	pločica (zidna ili podna)
tempal –	hram
teštakalda –	dizel motor (brodski) s glavom koja se morala grijati prije paljenja (grijala bi se let-lampom)
timbran –	pečaćen; obilježen <i>Za to sranje ča si učini, bit ćeš cili život timbran.</i>
ti-me-kapiš –	razumiješ me
timenica –	tjeme, vrh glave
tira –	imperativ od tirat, tj. vuci, vucite
tirabona, terabona –	vrsta žbuke za fasade
tiranat –	spreznjak, kotva na brodu <i>Ka tiranat na brodima su se prin duperali bigoti, a sad je to napravjeno na vide.;</i> konop na potezanje za sušenje rublja (isto je i tiramola)
tirat –	tjerati
tiradura –	jedna dionica u potezanju nečega <i>Amoća svorcat još dvi tiradure i smugo sa kamenicon bit će prid konobon.</i>
tiravat –	potezati
tiravanje –	potezanje
tit, otit –	trebati <i>Za učinit ti posal tit će se cila šetemana.</i>
toteka –	tu
tolomaš –	autonomaš, pristaša dalmatinske talijanske stranke
toveće –	to više
tradimenat –	izdaja
trak –	krak nekog glavonošca <i>Kupi san muju i dva traka obotnice.</i>
tramatat –	loviti na „tramatu“
tramatanje –	poseban način tjeranja ribe u mrežu

tramuntanel –	vjetar tramuntana lakšeg inteziteta
tratament –	gozba, čašćenje
tratat –	častiti
trećak –	treća mjesečeva mijena, treći „kvarat“
tres –	drhtanje tijela uslijed zime, groznice ili straha <i>Uvati ga je tres, pokrij ga su još jednin sukancen.</i>
tresa –	komad daske zabijen poprijeko u odnosu na ostale daske
tresajica –	vjetar ili struja koji udara u brod pa ga tjera u stranu
trikvartače –	hlače s nogavicama do koljena
trknut –	otrčati
trkni –	imper. otrči
trtmar –	malo željezno sidro koje se koristi za vadenje vrša iz mora
trudan –	umoran
tubet –	tuba, cijev zatvorena s jedne strane, na dugoj zatvarač na zavrtanj (tuba za kreme, boje, paste...)
tubetić –	mala tuba
tucat –	gristi (riba) <i>Vragu lustre, danas riba ni tucala.</i>
tujat –	valjati, okretati
tuknit, tuknut –	lagano udariti, lagano se sudariti <i>Bokun smo se ufalo tukli glavan. Kad projdeš tukni mi malo na vrata.</i>
tulit –	nesvr. iz roga trubiti <i>Magla je gusta, donesi rog i počni tulit, perikul je da nas ne udre drugi brod.</i>
tusera –	neuredna, prljava žena
tuti –	svi (<i>Tuti beli pulastrelji samo uno kantaduro</i> = Ovako je jedan naš mještaniin iskazivao svoje znanje talijanskog jezika.)
tuto –	svo, čitavo, cjelokupno (<i>tuto kompleto – sve zajedno</i>)
ubotnica -	hobotnica
učer(ak) –	jučer
ugrabuš -	razgrabiti

ukopat –	položiti u grob (mrtvacu) <i>Ko je priša umrit, ni ukopat.</i> (poslovica)
ulohnut –	zaljubljen, ovisan <i>Uloha se je u žmul, ka i kurba u kur...</i>
ulohnut se –	zaljubiti se, postati ovisan
ukreden –	prid. ukraden
umnaža se –	množi se, povećava se
umnažati –	povećavati
umrit –	umrijeti
unići –	ulisti
uravan –	ravno, po crti
ureć –	nanijeti nekome zlu kob (pogledom, riječju, djelom)
usanpast –	izraz koji se koristi za nešto što je išlo naopako, za nešto što više nije dobro i što propada <i>Jere petresimul ti je iša u usanpast.</i>
usmradit, zasmradit –	zaprljati, onečistiti prljavštinom (nepranjem) zagaditi neki prostor
usp(e)rdecat se –	razulariti se; ustrčati se (magarac se usperdeca kad vidi magaricu)
uspihat se –	zadihati se
ustavjat se –	zaustavljati se
usvirit se –	pren. uzgovoriti se, dosađivati drugome sa svojim govorenjem
utažit –	smanjiti želju, potrebu za nečim <i>Utaži san žeju, sad mi daj čago prigrisť pa ću utažit i glad.</i>
utiravanje –	laskanje nekome kako bi ga pridobio za svoju korist
utrobica –	iznutrica
utrupit –	svr. postati kao trup, otežati u tijelu (obično od obilata jela) <i>Nabuba san se, utrupilo me je.</i>
uvrć se –	naslijediti neke osobine od kojeg pretka <i>Sinko, samo se nemoj uvrć u oca.</i>
uvrgnut se –	naslijediti kakve osobine od kojeg pretka <i>Drage su mu ženske, uvrga se je u oca.</i>
uzdržavat –	obrađivati imanje, svoje ili tuđe; pomagati nekoga

	financijski ili obrađujući njegovu zemlju <i>Ostari san, jedva dospijen uzdržavat vinograd.</i>
uzdol –	uzbrdo <i>Lako nan je bilo odit nizdol, ma uzdol smo jemali dima.</i>
uzdugo –	uzduž, po dužini <i>Uzdugo vaja planjat dasku.</i>
uzlajpat se –	početi teško disati zbog nekog napora
užancja, užancia, užanca –	navika
užimat se, užimjat se –	stezanjem mišića zaustavljati mokraću ili stolicu; sebi uskraćivati škodljivu hranu ili radnje
valo –	valjalo, bilo bi potrebno <i>Valo bi da sutra pojden u Split.</i>
vašar –	nered
vavik –	uvijek, u svako doba
već –	pril. više <i>Nemoj mi se već u putu javjat, uvridi si me priko mire.</i>
veduta –	razglednica; predstava obično cirkusnog sadržaja
vekter –	u austrijskoj vojsci pazitelj bolesnika, onaj koji bolesnicima dijeli hranu
vela –	vrsta <i>Jo Mare, da si samo vidila novu butigu o postoli, jema postoli svake vele.</i>
ventulat se, ventulavat se –	hladiti se lepezom
versadura –	pjev ptica pjevica (češljugara, faganela, vrduna...)
vidilo –	smiraj dana; za vidila = dok je još dan, dok se još vidi
viknit se, viknut se –	osjećati se <i>Kako ti se vikne život u velemu gradu?</i>
vičniji –	sposobniji, umješniji <i>Zovi Antona da ti svolta gustirnu, on je vičniji nego ča mu je sin.</i>
vikovišnji –	vječni, koji puno traje
vinetan –	malo napit
vižlast –	brz, okretan
vižiganat –	balzam, melem; veliki flaster koji se stavlja na mjesto udarca vjerujući da izvlači bol, tj. smanjuje bolove
vrijača –	kutlača

voć –	uzvik s kojim se magarcu ili konju nudi voda <i>Voć, voć, voć...</i>
vodan –	u kojeg (vino, mlijeko ili ...) je ulivena voda <i>Vo ti je mliko vodno, krstila si ga malo su vodon.</i>
volisno, volišno –	ovoliko malo
volišan, volisni –	ovoliko mali
vraska –	nabor na tijelu, obično na licu <i>Marica jema lipe godine, a gledaj na licu nima njanci jedne vraske.</i>
vraskat se –	dobivati bore po tijelu (licu)
vražje skale –	izraz koji se koristi za nešto što je visoko, npr. neka izrazito visoka grana na stablu
vridan –	marljiv
vridnica –	marljiva žena
vrijača –	kutlača
vrtijaka –	vrtuljak napravljen od žira s kojim su se djeca igrala
vrzmat se –	motati se, okretati se, ne biti usredotočen na nešto
vunji –	koji na sebi ima vunu; živina koja na sebi ima vunu (meso kože je kvalitetnije od mesa ovce) <i>Kupi kil bravetine, ma nemoj da bude vunje.</i>
zabašurit –	sakriti nešto pred drugim, staviti na skrovito mjesto
zabebelukat –	odvratiti nekome pažnju od nečega s ciljem da ga se zadrži npr. razgovorom, umiriti dijete koje plače igračkom ili pričom ili dati nekome malu vrijednost samo da ne bi prigovarao (a zaslužuje više)
zableznut se –	zbuniti se, začuditi se, „ostati ka posran“
zabrecat –	zazvoniti zvonom tako da bat udara samo u jednu stranu zvona
zabunkerat se –	dobro se zatvoriti (u kuću)
zacukrit –	zašeceriti, staviti šećer u mlijeko ili kavu
zać –	zaći, nestati s vidika <i>Još malo i sunce će zać, moća doma.</i>

zadiva –	mjesto u moru tvrda grebenasta dna gdje se obično zadržava riba, ali tu zapinju mreže <i>Ne kalaji tote mrižu, tote ti je zadiva.</i>
zadiva –	određeni problem u poslu, zastoj
zadivača –	ženska osoba koja sa svakim započne razgovor
zadobist –	zadovoljstvo; ne dati zadobist – ne dati kome zadovoljstvo, tjerati inat, ne dati zadovoljstvo
zadobit –	osvojiti, dobiti nečiju naklonost
zafркavat se –	šaliti se
zafркan –	koji je strog, s kojim se ne može šaliti <i>Ni ča, ovi je čovik zafркan.</i>
zafркat (se) –	prevariti (se), prevariti u šali; duhovito odgovoriti na kakvu verbalnu insinuciju ili dobacivanje.
zagrist –	pojesti <i>Jemaš li Mare čago za zagrist?</i>
zaimat –	posuđivati
zaintačit se –	zainatiti se
zajapurit se –	zacrveniti se u licu
za(j)itit –	baciti
zajmjivat –	posuđivati <i>Nemoj mu više zajmjivat pineze, znaš da ti nima okle vratit.</i>
zakovrnit, zakovrnut –	zakriviti, iskriviti, zavrnuti
zakrmit –	udariti nekoga nogom u stražnjicu <i>Zakrmi ga pa će poč doma.</i>
zaleć –	prepustiti se ležanju u krevetu zbog starosti ili iznemoglosti <i>Ni triba već zaleć, još se je mora kopitovat.</i>
zaličat se, zalitat se –	zalijetati se u želji da bi bio prvi
zalučit –	začiniti lukom
zamirona, zamiroža –	žena koja puno zamjera i prigovara
zamličit –	zamličiti oči – „zamazivati oči“ nekoj osobi nekim sitnim poklonom kako bi je odvratili da vidi neku nepodopštinu ili da ne zatraži više od kakvog dijela a na kojega ima pravo

zaokolišat –	zaobići, doći s druge strane
zaosinut –	opsjednut
zapaliti –	zapušiti
zapihat se –	zadihati se
zapis –	upis, registracija <i>Vaja mi maloga odvest u školu na zapis.</i>
zapričit –	zapriječiti
zaprititi –	zaprijetiti
zatopiti –	namočiti bačvu kako ne bi propuštala tekućinu
zatrvašiti –	zagubiti, zametnuti <i>Ne mogu nać kjuč di si ga zatrvašila?</i>
zavrc –	započeti neki posao; bacati mrežu u more <i>Moća zavrc dvi pošte, brž uvatimo koju giricu.</i>
zbrunčen –	zamješan, zamućen, smiješan (u smislu loše kvalitete) <i>To ti je zbrunčeno uje.</i>
zdimit –	pobjeći, na brzinu ukrasti
zimije, zimnije –	više zima, hladnije <i>Gre vrime zim(n)ije, valo bi još dognat koju biju.</i>
zimiji, zimniji –	hladniji <i>Danas je zim(n)iji dan, nego je bi učerašnji.</i>
zvat –	predviđati, prognozirati <i>Sutra smo domaći, zove kišu.</i>
žg(v)orac –	oteklina na glavi zadobivena od udarca
žudit –	željeti, čeznuti <i>Žudin za starin krajen, brž ga još uspijen vidit.</i>
žufnan –	biljka šafran

Nataša Blagaić

POVRATAK U POLUZABORAVLJENU ZEMLJU

U današnje vrijeme kada Šoltu nazivaju otokom koji živi svoje zadnje trenutke izvornosti, prirodnosti i divljine, čekajući potpunu turističku eksploataciju, ovom pričom želim potaknuti novu vrstu turista da pohode najdraži mi otok. Turista, koji potaknuti znatiželjom, žele istražiti čarobne trenutke sakrivene po zakutcima prošlih vremena u kojima je Dalmacija nazivana poluzaboravljenom zemljom. Turista, koje neće zadovoljiti moderni apartman koji nema veze sa autohtonim graditeljskim nasljeđem kojega još uvijek možemo pronaći u unutrašnjosti otoka. Turista, koji ne želi iznajmiti jedrilicu kojoj neće razviti jedra i za kojom će ostavljati trag nafte ploveći od marina do nevinih uvala koje ne znaju razliku motora i jedara i nemaju pravila da se obrane od najezde raznoraznih plovila. Turista, koji će od svojih domaćina tražiti brod sa latinskim jedrom koji će ga odvesti skrivenim uvalama u kojima je more tako bistro da ga moraš dotaknuti da se uvjeriš da je tu, što dalje od kloriranih bazena koje naša zemlja čak i sufinancira čineći nas, ne različitim i posebnima, nego izjednačavajući nas sa svim konkurentima na Mediteranu.

Zato neka naši „ambasadori“ postanu knjižni putnici. Putnici kroz stranice vremena, mi, koji putujemo noću, kada svi ukućani spavaju, mi, koji obasjani samo mjesecinom u slovima, riječima, knjigama otkrivamo jedan posve novostari svijet, pretvarajući sa prvim suncem blijede boje nekih prošlih vremena u vatromet boja, mirisa i okusa utkanih u sve pore ovog zelenog broda na kojem živimo.

Putnici, koji vođeni nekim drugim putnicima prije nas, živima i onima kojih više nema, kroz pisanu riječ iznova i iznova otkrivamo mjesto na kojem živimo, ne izlažući ga, već čuvajući ga za sve one buduće putnike koji će doći i kada nas više ne bude.

Odličan suputnik ovog ljeta godine gospodnje 2018-te bio mi je Theodor Schiff (1829. - 1882.), Austrijanac, poštansko-telegrafski službenik, točnije prvi telegrafski stručnjak u Splitu šezdesetih godina XIX. stoljeća, među Splićanima znan kao „telegrafizzo“. U Splitu je proveo niz godina a rezultat njegove povezanosti sa Dalmacijom, u kojoj je pronašao suprugu i u kojoj mu se rodilo dvoje od njegovo osmero djece, je knjiga „Iz poluzaboravljene zemlje“, te za nas, Šoltane, naročito zanimljivo poglavlje „Guverner škoja Stipansko“.

Prvo što zbunjuje je ime, odnosno zadnje slovo, ali u čitavoj Dalmaciji na ime Stipanska nailazimo na Hvaru (uvala na otočiću Sv. Klement), Braču (uvala blizu Sutivana, te Stipanska luka blizu Pučišća), ali samo je jedan škoj

koji nosi ime Stipanska, onaj naš, smješten ispred Maslinice (Porto Oliveta) u masliničkom arhipelagu na jugozapadu Šolte.

Ako uzmemo u obzir pretpostavku da su Schiff i njegova supruga zajedno sa padronom Zuaninom Dedićem i njegovom suprugom te njihovom barkom sa latinskim jedrom „Le sorelle allegre“ isplovili iz Splita po svježem istočnom vjetru, jedreći „mezza nave“, tj. koristeći neometen vjetar sa približavajućom neverom iza sebe, onda je naša Stipanska bila sasvim izgledan cilj.

U prilog tome govori:

- da su na Stipanskoj u društvu „guvernera“ Joze Grančića pili plemenito vino sa Šolte, te da je, inače mučaljivom Jozi, vatreno šoltansko vino razvezalo jezik...;

- da se tamo može prehraniti omanje stado tijekom zime, a znamo da je Stipanska u prošlosti služila za ispašu;

- da škoj ima svog vlasnika – obitelj Stipanović iz Oliveta na Šolti.

- da su Jozo i Luce (njegova supruga) naizmjenično odlazili na Šoltu kako bi prodali spravljene sira;

- da se Jozo umjesto na Šoltu jednom odvezao mnogo dalje – u Split jer je ionako morao u svojstvu svjedoka ići na sud jer je te zime bio nazočan kada je jedan mornar na Šolti ubo nožem nekog seljaka.

Sve ovo gore navedeno ukazuje na neposrednu blizinu Oliveta i Šolte ali zbunjuje kada Schiff piše:

- da je škoj Stipansko udaljen samo dva sata od najbližeg dalmatinskog otoka (udaljenost Stipanske od Maslinice je oko dva kilometra tako da bi i plivajući stigli prije);

- da Jozi treba pet sati od Splita do Šolte po povoljnom vjetru.

Sa kakav trag o obitelji Stipanović u Olivetu ne pronalazim tako da moje putovanje po dilemi jeli ovo naša Stipanska ili nije, još traje... (Stipanović je prezime sa samo jednom potvrdom na Šolti i to u Grohotama 1474. godine.).

Još tražim malu pješčanu uvalu u koju se uplovi deset minuta nakon što se barkom sa latinskim jedrom oplovi sjeverozapadni rt Stipanske. Još tražim duboku pukotinu nalik špilji koju je Jozo oblikovao dlijetom tijekom četrdeset godina, male cisterne u stijenama iz kojih su se napajali i on i stoka, lozu koju je posadio ispred špilje, Lucine ostatke...

Na samom početku ove priče Schiff piše da ako budu morali noćiti na pustom otočiću nitko drugi neće biti kriv nego pokojni Joachim Heinrich Campe i njegov *Robinson Crusoe* (Schiff ovdje misli na Campeovu adaptaciju Robinsona Crusoea *Mladi Robinson* jer je Robinsona Crusoea napisao Daniel Defoe) jer je Schiffova supruga postojano i žarko čeznula poći na stjenovit riff-island. Mislim da je nju svjesno ili izvjesnije nesvjesno iz sasvim drugog razloga privukla Stipanska, otočić ispred Porto Oliveta – Maslinice u kojoj

je smješten dvorac sagrađen nekih sto pedeset godina prije izleta Schiffovih. Dvorac koji je prelazio iz vlasništva jedne plemićke obitelji u vlasništvo druge pa treće ... A sa svima njima Barbara Schiff je bila u direktnoj krvnoj vezi.

Barbara Dujka Vita Schiff, rođena Capogrosso Cavagnini (1831. –1918.) kći Ivana i Katarine Pierotić, bila je praprapra unuka Elizabete Kuparić i Duje Marchija, roditelja Ivana Petra Marchija koji je skupa sa svojom braćom, Ivanom i Jurjem sagradio maslinički dvorac i utemeljio mjesto Maslinicu na samom početku osamnaestog stoljeća. Njihova sestra Perina Marchi i Jerolim Cavagnini, doktor obaju prava i poznati hrvatski pjesnik bili su joj prapradjed i praprabaka. Njihova kćer Elizabeta Capogrosso Cavagnini (koja se oko vlasništva nad masliničkim dvorcem dugo sudski sporila sa obitelji Martinis Marchi) i Nikola Capogrosso bili su joj prabaka i pradjed, Vicko Capogrosso Cavagnini (brat Jelene Bajamonti, majke Julija Bajamontija i bake Antonija Bajamontija) i Barbara Capogrosso Cavagnini, djed i baka. Jelena Capogrosso Cavagnini udana za Pietra Albertija bila joj je teta. Njihova kći Katarina udala se za Aleksandra Martinis Marchija, koji je prije njihovog unuka conte Petra Albertija, bio vlasnik dvorca. Tijekom izleta Schiffovih conte Petar je vjerojatno živio u masliničkom dvorcu sa svojom suprugom barunicom Filomenom Vranyczany Dobrinović i njihovom kćeri Marijom Kristinom.

Da li je to Barbara znala ili nije, nepoznato je, ali zov krvi odveo ju je u pravom smjeru, na sjeverozapad Šolte, ispred Maslinice gdje su sunčevi zalasci kao najljepša oda proteklom danu ispraćali njezine pretke na počinak u visokoj kuli masliničkog dvorca.

Zato dragi, budući putniče, putuj dakle poluzaboravljenom zemljom sa Theodorom Sciffom i mojom malenkošću. Na Šolti još uvijek možeš pronaći i dvorac, ali i smještaj u staroj kamenoj kući. I barku sa latinskim jedrom i vatreno, plemenito, crno šoltansko vino koje će ti razvezati jezik. A kada se to dogodi potraži me da mi ispričaš što si pronašao na svom putovanju. I svakako to zapiši... za sve buduće putnike!

Maslinica, rujan, 2018.

LITERATURA:

- Theodor Schiff, Iz poluzaboravljene zemlje.
- Mladen Andreis, Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900.
- Lučki vjesnik, Lučka uprava S-D županije, rujan, 2018.
- http://ws.billiongraves.com/sitemap/index.php?cemetery_id=171188&start=0&limit=10000
- <https://gradnjabazena.com/poticaji/>
- <https://www.geni.com/projects/Croatia-Portal/4901>

Željka Alajbeg

BESIDE S OGNJIŠĆA ILI STVARALAŠTVO NIKOLE MATELJANA

U okrilju autohtone, kamene kuće u Grohotama 1939. godine rođen je Nikola Mateljan. Življenje, proživljavanje i oživljavanje autohtonosti nosi i pronosi stihom i prozom, a objavljivanjem istih slika otoka utiskuje u stamenost povijesti.

Stih je forma u kojoj pronalazi idealne mogućnosti prenošenja vlastitih impresija i ekspresija. Nakon dužeg premišljanja o potrebi objavljivanja, kao i nedoumica u smislu vrijednosti vlastitog stvaralaštva, potaknut podrškom Vlaste Cecić 1999. godine objavljuje zbirku pjesama *Ognjišća i beside*. Zbirka u izdanju Šoltanskog glazbenog zbora *Olinta* popraćena je notnim zapisima maestra Ante Škoke, koji je uglazbio Nikoline stihove te ilustracijama koje potpisuje Srećka Sule.

O prvoj objavljenoj publikaciji, autorica predgovora Vlasta Cecić iznosi: *...po prvi put se javlja Nikola Mateljan zbirkom pjesama i kraće proze „Ognjišća i beside“.* Ove dvije sjedinjene riječi kriju u sebi tajanstvenost, krivnje, uzdahe, osjećaje, a nadasve ljubav prema onima koji su životima i žrtvama svojim izdubili korito naših sudbina i upisali u njih svoje zakone riječima i djelima, ostavili ih kao neku tajanstvenu poruku, neki tajanstveni znamen da su bili i živjeli i žive još danas na postajama vremenitosti i vječnosti.

Iako je stih prvotni autorov izbor, u prozi pronalazi savršeno okrilje za prikaz otočnih crtica. Pokazalo se, s vremenom, da upravo u ovoj formi postiže najvjerodostojnije i najvrjednije prikaze vlastitih težnji, čežnji i preokupacija, koje bilježi originalnom naracijom, idealnom dinamikom i autentičnim otočnim jezikom. Već prva zbirka pjesama 1999. godine obogaćena je s nekoliko takvih crtica.

Nicoline pjesme objavljene su u časopisima *Baščina* 4, 6, 7, 8, 10 (1994., 1999., 2000., 2001. i 2003. godine), zbornicima pjesničke smotre Ča – more – judi 1 i 2 (1999. i 2000. godine), te monografiji *Otok Šolta* (1990. godine).

Kao jedan od otočnih autora zastupljen je u prilogu Sane Perić *Pjesnici Šolte* u monografiji *Otok Šolta* izdane 2012. godine.

Autentičnost predaje, tradicionalnost, običaji i svakodnevnica glavna su okosnica njegovih proznih uradaka, stoga je otočni časopis *Baščina* idealan medij za prenošenje one slike otoka koja proizlazi iz živog (i živahnog) sjećanja,

oplemenjene svim osjetilnim percepcijama koje u iskrenosti doživljenog utiru neizbrisiv trag.

U časopisima *Baščina* povremeno (12/13, 15/16, 17/18, 20 izdane 2006., 2008., 2009., 2011. godine), a od *Baščine* 23 (2014. godine) kontinuirano objavljuje crtice ovjekovječujući tako sociološku i etnološku dimenziju otoka.

Uz moralnu i tehničku podršku urednika *Baščine*, Dinka Sule, Nikola se otisnuo s obala Šolte pa svoje radove prijavljuje na književne natječaje Udruge Čakavski jazik iz Splita. Originalnost izričaja je nagrađena, a tekstovi objavljeni u publikacijama *Za puknit o' smija* (Na duhe 2014. godine i *U dneve jematve* 2015. godine).

Godine 2015. proza *Potriba i strast, jača nego vlast* dobiva priznanje na natječaju Hrvatskog sabora kulture.

Nikola Mateljan niže svojstvene impresije otoka, pa 2018. godine izdaje publikaciju *Kameni brod*.

Kameni brod je publikacija koja objedinjuje objavljene prozne i lirske tekstove, ali donosi i nove zapise kojima tradiciju i kulturu otoka baštini za vječnost, ne samo sadržajem već i jezikom. Izvorna šoltanska čakavica glavna je izražajna forma ovog otočnog autora. Knjiga je ilustrirana fotografijama iz obiteljskog albuma, većinom onih koje je snimio i razvio sam autor. Zapis *O autoru* donosi urednik izdanja, Dinko Sule, a predgovor *Mateljanov „Kameni brod“ trajniji od mjedi* Mladen Vuković, u kojem između ostalog ističe:

... Sve su te slatke mjesne priče umočene u humor, vedrinu i anegdotalnost pa su smihade, baraškade, makakade i batude ukolajnjene u veselo kolo pučke duše, kojoj su mrvice smijeha često bile jedini zalogaj i slast uboškog težačkog života.

...Trebalo li ponoviti da je knjiga pisana na (suvremenoj) čakavštini otoka, što joj daje dodatni šuš i gušt, iskaznicu vremena, jer su i šoltanski čakavski govori nedavno upisani na Listu (s trenutačno 160) zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Ministarstva kulture RH.

Jezičnu vrijednost Nikolinih tekstova uočio je dr. sc. Filip Galović koji o tekstovima, ali i skromnosti autora piše u prilogu *Humoristične pričice domaćih autora na šoltanskoj čakavštini* objavljenom u *Baščini* 23 (2014. godine).

Osamdeset godina Nikola Mateljan brodi i putuje „Kamenim brodom“, s *busolon* u srcu i *timunon* u rukan. Putanju pak iscertava jedina vodilja – ljubav prema zavičaju. U iščekivanju novih zapisa sa sentimentalnih putovanja, zazivamo mirno more i dobroćudni *vitari*, siguran *porat* i *ognjišće* puno *teple*, šoltanske *beside*.

Dinko Sule

ŠOLTANSKA PERA

Ne miruju šoltanska „pera“. Pišu i objavljuju, njihove radove drugi objavljuju. Javljaju se na razne književne natječaje, nagrađivani su. Za čitatelje „Baščine“ donosimo „friške“ novosti o njihovim aktivnostima i uspjesima.

Ivo Bilankov, pjesnik, član Društva hrvatskih književnika zastupljen je u prestižnim hrvatskim časopisima i antologijama, tako i u antologiji „MORE MORA (hrvatski pjesnici o moru)“, sastavljačica antologije je Ana Horvat, sunakladnici su Studio moderna d.o.o i vlastita naklada Đuretić, Zagreb, 2014.; POEZIJA – časopis pjesničke prakse (Godina XI – br. 1-2, lipanj 2015.), Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb, 2015. i u FORUM-u – Mjesečnik razreda za književnost Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, siječanj – ožujak 2018., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2018.

Gordana Burica objavila je svoju drugu knjigu „OTOK LASTAVICA“, Naklada Bošković, Split, 2016.; radovi su joj objavljeni (pohvaljeni i onaj za kojeg je primila plaketu) u „ZBORNIKU HRVATSKIH ZAVIČAJNIH KNJIŽEVNIKA“ (2012. – 2016.), Hrvatski sabor kulture, Zagreb, 2017., na književnom natječaju Hrvatskog sabora kulture 2018. godine dobila je pohvalnicu.

Nikola Mateljan objavio je svoju knjigu „KAMENI BROD“, Redak Split, Split, 2017.

Dinko Sule zastupljen je u antologiji „MORE MORA (hrvatski pjesnici o moru)“, sastavljačica antologije je Ana Horvat, sunakladnika Studio moderna i vlastita naklada Đuretić, Zagreb, 2014.; u „ZBORNIKU HRVATSKIH ZAVIČAJNIH KNJIŽEVNIKA“ (2012. – 2016.), Hrvatski sabor kulture, Zagreb, 2017., objavljen mu je pohvaljeni rad. U vlastitoj nakladi objavio je knjige: „BUDI PAS, PAS KOJI LAJE“ (2018.) i „SAMAR BREZ SLAME“ (2018.). Na književnom natječaju Hrvatskog sabora kulture 2018. godine dobio je priznanje. Radovi su mu objavljeni u antologiji hrvatskog haiku pjesništva „NEPOKOŠENO NEBO 2“, 2008. - 2018., Udruga „Tri rijeke“, haiku pjesnici Otoka Ivanić, Ivanić-Grad, 2018. Radovi su mu objavljeni u još nekim izdanjima (haiku zbornici) te u prigodnoj knjižici Festivala čakavske riči Štefe Pulišelić – *Obo adatoj i neadatoj jubavi*.

Ovdje donosimo neobjavljene radove šoltanskih pjesnikinja: Nataše Blagaić čije su mnoge pjesme uglazbljene i pjevaju se diljem Lijepe Naše. Poezijom i prozom prvi put u „Baščini“ predstavljamo Edit Glavurtić, akademsku slikaricu

– slikaricu anđela. Predstavljamo i Luisu Prar, samozatajnu pjesnikinju šoltanskih korijena.

Da šoltanska „pera“ ne miruju potvrđuju nam to i prozni radovi nama poznatih, Ive Kuzmanića i Nikole Mateljana. Donosimo i dvije pjesme Stanka Grla iz pobratimljene općine Črna na Koroškem iz Slovenije. Drugom zgodom bit će ih više te više i o bratimljenju općina Šolta i Črna na Koroškem.

Nataša Blagaić

PLOVIMO SKUPA

Na istome smo mi vaperu
Ma jedan bi šija
Drugi bi vozi
Pa digod svršiš u moru.
Prolazu dani,
Okolo tebe sami kapitani.
I ne znaš ča bi
Bi li vozi
Bi li šijava
Bi li na motor
Oli na jidra
Bi li se od kraja odriši
Bi li svurga sidra?
Ko je u pravu i ko zna boje?
A znaš da ni sve crno oli bilo
Pa ostaneš bez voje.
I uspenješ se na vrh jarbola. Sam.
Blizu zvizd.
Gledaš vale u moru
Kako ih misec kupa
Čekajuć da kapitani svatu
Da svi smo mornari na iston vaperu
I da plovimo skupa.

ĆAKULA

Ono ča moje su vidile oči neka van oстане slipo
Jer ja i u najcrnijon noći pronajden ništo lipo.

Ono ča moje čule su uši neka van bude ča tiše
Ja teško brime s lakoćon nosin, poznan ja bure i kiše.

Ćakulu grubu ča dušu boli
Nikor zamota u jal, gorčinu,
Nikor je suzan ražentat voli,
A mojon i noć i duša tisna,
Kada se svane nima je više
Oстане samo, u duši mir, na karti pisma.

VIRUJ MI

Sve biserne kapje od kojih je more spleteno,
Sve teple noći i zore ča bude
Ovi mirisni ležaj naših životi,
Viruj mi, znan,
Ne dira to jude.
Sve zlatne niti ča sunce prospe
Da zgrije in srca u sjaju, lipoti,
Viruj mi, neće,
Jače ih zagrije kad se rušu tuji životi.
Zato tu ruku koja te stisne
Kad misliš da ne more biti ti gore,
Viruj mi, čuvaj,
Teško je pronaći takovu dušu čigovon širini tisno je more.
A kad drugon nizdol sve pojde
Jer život stalno miša nan karte,
Viruj mi, reci,
Kad stisneš mu ruku, znan da je teško, ma ja san uza te.

TU SAN

Tu san

Di posteja za srce moje uvijek je bila namišćena
Mirisan lancun modar od mora
I bili merli njegovih vala,
Drugova mojih,
Koji lipotan sa dugih puta
Ispletu umorni sva naša žala.

Tu san

Di posteja za moju dušu uvijek je bila tepla
Sakriveni kantun zelen od bora
Zagrjen zlaton zraka s visin
Pratilja mojih,
Koje toplinu daleka sunca
Daruju krilu našeg đardina.

Tu san

Di posteja za moje tilo uvijek je bila ostavjena
Ležaj od ljubavi svih naših starih
Prostrt u srciman njihove dice
Sokola mojih
Ča uspavanci svojemu škoju
U istu notu ugodu žice.

UZDAN SE U TE

Zaroni ruke u crjenu zemju
Didova tvojih ča rod još daje
Njihova muka, ljubav i snaga
Neka zavike u tebi traje.

Srebro i zlato miseca, sunca
Neka ti budu života blago
Biser i merlo zemje i mora
San nek ti pletu, ti moje drago.

Svu ljubav silnu i nježnost svoju
Na tvoje, sine, prosipjen pute
Vrime me gazi bez smilovanja
U srcu momu uzdan se u te.

NEKA MI VONJA ZEMJA OD DIDA

Varjive kapje usnula mora
Kroz prste bižu, a duša boli
Od živa srebra na momen dlanu
Ostane prid zoru tek bokun soli.

I nove trave na škoju restu
I novi judi oblake nosu
Vonji novi pokriju stare
Ja čekam zoru i malo rose.

Kad ona takne bilo mog škoja
Zavonja zemja od moga dida
Pitari s murtilon na balaturi
Nad njiman glava babina, sida.

A Smorac pojen raznosi vonje
I vrisa, i kaduje, i koromača,
Ruzmarin, levanda, gospina trava
život umornoj duši mi vraća.

Na zemju ležen, a tilon teče
Sva pot i ljubav ča ih je meka
Moj dida davno, Bog mu da pokoj,
Da na me i moje sinove čeka.

PIVAČI ŽIVOTA

I iza sedan gora di sva sunca svita zajdu,
I na dnu sedan mora, jopet me pisme najdu.
I kad mi do ničega ni, kad se od svita sakrivan
U najškurijem kantunu noći ja jopet s nikin pivan.
Nima takovi puno pa da nas i na dva kraja svita itnu
Užance za nas ne važu, takovi uvik se sritnu.
Ni nas Bog stvori za udruživanja, moranje oli dirigiranje,
Malo ko od nas za paran pojde.
Pivajuć se smijemo, pivajuć plaćemo,
Pivajuć život živimo, onako kako nan dojde.

Edit Glavurtić

JUBAV KOJOJ NISU VAŽNE RIČI

Na srcu te ka ruzmarin nosin,
di god pojden, uvik si uza me.
Pari mi se, ponovo san dite,
kad ti glavu naslonin na rame.

Dil brimena moga s menon nosiš,
za grije mi moje nećeš sudit.
Govorin ti, znan da ćeš oprostiti.
Govorin ti, znan da ćeš razumiti.

Tvoja jubav od molitve tiša
cilog me života nosi, liči.
Dišen je sa zrakom, s vodon pijen.
Jubav kojoj nisu važne riči.

Ona cvita ka dobrota tvoja,
u kamenu našeg starog dvora.
Nikad ništa za sebe ne išće,
svitli ka lanterna na kraj mora.

Kad ti dojden ka da vrime stane.
U kužini miris tepleg kruva.
To je misto di me čeka srića,
to je misto di stanuje jubav.

1.3.2011.

MASLINA

Pisnici su pisali ti pisme.
Ti si znamen Dalmacije, mila.
Žilava i tvrda ka i vrime
granama si nebo zagrlila.

Korenom si duboko sa zemjon
srasla strasno, vična ka i nada.
Da putokaz budeš svakom ko je
resta u sjeni tvoga lada.

*Sveto drvo Dalmacije moje
raniš plodom, blagoslivljaš ladom.
Čekaš mirna uresla u kamen,
postala si Dalmacije znakom.*

*Maslino, ti draga si ka mati
ča strpjivo čeka dicu svoju.
Tvoje grane pognute od roda
ranile su Dalmaciju moju.*

Tvrda zemja u mukama rađa,
gorak kruv je od težačkog žuja.
Kad maslina škrtin plodon rodi,
gori sunce u kapjici uja.

*Sveto drvo Dalmacije moje
raniš plodom, blagoslivljaš ladom.
Čekaš mirna uresla u kamen,
postala si Dalmacije znakom.*

*Tvoje ime ka molitva stoji
povrj svake uvale i škoja.
Sve nevere ništa ti ne mogu,
vična si ka Dalmacija moja.*

20. 6. 2010.

ODLAZU MORNARI

Odlazu mornari kad in dojde vrime,
u luci ostaje sve ča čekat more
ka kameni anđel u mraku oltara.
Sklopile se ruke da trpe i mole.

More šumi uvik iste stare pisme,
smij uvene brzo, patimenti traju.
Svitla je sve manje, dani su sve kraći
i lipo i grubo jednako gre kraju.

Svaki slidi svoju sudbinu i sriću,
ma na kraju život uvik dade manje.
Iston miron neće svakomu se mirit.
Jednome plovidba – drugomu čekanje.

Na kraju će svako svoj križ zagrlit.
Sam pod gluvin nebon sivom moru prići.
Ka kamen zamučat i sagnute glave,
iz duše iscudit grop namisto riči.

4.2.2011

OPUSTILI NAŠI STARI DVORI

Ponad škoja užgale se zvizde,
nikad nebu nisan bija bliži.
Noć za jubav, sićanja i pismu,
od lipote bole stari friži.

U čemprese zappleja se misec,
srce zemje u kamenu sniva.
Opustile kale, sve je tiho.
Samo klapa ispod skala piva.

*Opustili naši stari dvori,
nikog nima da otvori vrata.
Pušu vitri, ispralo je more
godine od pelina i zlata.*

*Istrulile mriže u konobi.
Vitar prišon ugasija sviću.
U srdeli i u kori kruva
nismo znali pripoznat sriću.*

Kad bi moga užgati laterne,
praznoj duši opet svitla dati,
bar na botu zaustavit vrime
da se srce u ditiinjstvo vrati.

28.8.2010

STARA KUĆA

Dugo nisan mislija o tebi,
ma ti slika u srcu ne blidi.
Cili život hranila si dušu
i ostala sve ono ča vridi.

Ponekad još dojde mi u snove
dvor kameni, ponistra u cviču.
U nevoji ti si dala ča je
gladnom srcu potribno za sriću.

*Stara kućo mojega ditiñjstva,
sad si prazna, nikog više nima.
Samo vitar tuguje u krovu,
osušena grana ruzmarina.*

*Na konopu ne suši se roba,
niko više ne otvara škure.
U trenutku proletija život
i odnija sobon sritne ure.*

Puste zide zaresle u draču
za sva blaga prominija ne bi.
Kad zaboli, uvik dojden nase,
sve je moje ostalo u tebi.

*Stara kućo mojega ditiñjstva,
sad si prazna, nikog više nima.
Samo vitar tuguje u krovu,
osušena grana ruzmarina*

*Odavno su otišli svi moji
stazon koju samo Bog će znati,
ostavili poštenje, dobrotu
i blagoslov da me puten prati.*

28. 6. 2010.

Luisa Prar

KOME REĆI

Kome reći
da zvijezde ne postoje,
da mjesec nije mjesec?!

Kome reći
da duhovi svjetla slikaju sunce,
da kamen pjeva i da je voda živa?!

Kome objasniti radost
jer patuljci plešu kolo
u sjeni masline...?!

Kome otkriti tugu
jer je jedan umro gledajući vilu
kako morskom pjenom češlja zlatne vlasi... ?!

Kako spriječiti umiranje od ljubavi?
... kad si potpuno sam
... u sobi sa zrcalima...

DVORSKA LUDA

... bijah suho korito rijeke
i zrnce pijeska u pustinjskoj dini...
lopoč u močvari
bijelo pero u krilu orla

... bijah lakej i dama
optuženik i giljotina
svijetlo i tama
animus i anima

a SADA Dvorska luda
pleše na vrhu gejjzira
smiřlja vragolije
i sama se sebi smije

Njen grohot
odzvanja eonima
i oslobađa svjetove...

PJESMA TIřINE

Tiřina se ovila oko ovih grudi...
Upija svaku moju riječ,
svaku misao...

...i čuh je...

„Te riječi nisu tvoje...
ni misli nisu tvoje...
jer u nama
tebi i meni,
nema riječi ni misli.
Ničega se ne boj...
Grlim te... Čuvam te
prepusti se... držim te
U tebi sam i ti si u meni.
Gdje god kreneš...
s tobom sam.
U svakom tvom dahu sam.

Nasmij se i zapjevaj!
Pjevajmo zajedno
i smijmo se...
jer pred nama dug je Put...

ŽIVO SREBRO

Dugo se, dugo već Jedan Nitko
penje vijugavim stazama.
Često zaluta, izgubi trag.
puzi uz rubove ponora
dok se kamenje odronjava niz planinu.
Klečeći se probija kroz trnje,
ali ne zastaje...
Napreduje polagano, uporno...

Zna da će jednom pod sobom vidjeti
samo oblake što skrivaju dolinu
iz koje je krenuo...
Čut će samo huk podivljale rijeke u dubini...

A gore... na izvoru...
gdje u tihom rukavcu
rastu lopoči i gnijezdi se patka
kleknut će posljednji put
orošen srebrenim kapima milosti...

Jedan Nitko više ne postoji...
ali živo srebro vječno teče
sa Izvora
u skrivenu dolinu...

POEZIJA GNIJEZDI BIJELE PTICE

Poezija gnijezdi bijele ptice
i budi aveti tmine...
Stoga budi oprezan pjesniče
i budan...

Spotakneš li se omamljen niz stube
otrovna sluz beznađa i uništenja
povlači te u kloaku

gdje Baudelairovi Cvjetovi zla
palucaju ljepljivim jezicima
a umom odzvanja Kamovljeva Psovka...

Pjesniče!

Ti nisi albatros slomljenih krila...
Ušutkaj gavrana i njegovo „nikad više“...
Ne dozvoli da ti pakao piše stihove!

Naše srce izvor je žive vode
u Prorokovom vrtu...
A tvoja pjesma...

KAD ZATREPERI TUGA

Kad zatreperi tuga u kaplji rose
što kopni pod zrakom jutarnjeg sunca
vidim... Beskraj se i dalje vrti u istom ritmu.

Kad zvijezde umiru
ispisujući povijest života kroz tamu
čujem... klatno Nebeske ure se i dalje njiše.

Ali kad poteku suze niz tvoje lice
osmjehnem se... utješno je znati
da Tišina ponekad zaplače.

MIR

Ne dodiruj me!
Previše je toga
zgusnuto u tami
između nas...

Mjesec se cinički smješka...
sanje slika
u svijetlu što lije
na naša tijela...

Nevidljivi budimo i tihi...
Tihi poput Tišine
što u dubini
iza mjeseca diše...

Budimo nepokretni i mirni...
Sve što čeka zgusnuto u tami
zajedno s nama otplovit će u Mir...
Tihi... nepomični Mir...

Mjesec i dalje neka se cinički smješka
lijući sanje na uspavane...
Nas tu više nema...
Ne dodiruj me... samo me voli...

NA KONCU PRIČE

Kad na koncu priče napokon izdahneš
vjerujući da si za sobom sve ostavio...
Da je sve zaboravljeno,
sve oprošteno...
Nebo će tada progovoriti...
Zvijezde će se s tobom smijati
ili nad tobom plakati...

Kad se obraduješ da odlaziš...
tek ulaziš...
Kad se ponadaš da je kraj...
tek počinje...
Ne zaboravi srce...
Ono ti možda zasvijetli u tami...

GDJE SI?

Gdje si?
Upućena sam ovdje da Te nađem...

Tražim te u kraljevskim odajama,
prosjачkim izbama...
Među beskućnicima
i u bolesničkim sobama...

Kriješ li se pod krilom uginulih ptica,
u tami umirućih šuma... ?
Koračaš li među leševima na ratištima
ili plačeš na grobištima... ?

Možda tješiš napuštenu djecu
u sirotištima...
Gledaš li svetkovine Tebi u čast
u hramovima... ?

Da li da Te molim za milost
ne tražeći Te više
ili da sama čistim zgarišta
dok te ne nađem... Bože!

Stanko Grl (Črna na Koroškem – Slovenija)

BUDI MI ZDRAVA

Ja opet čeznem za tobom,
kao mila mati za sinom
i u meni nekad je želja
da te mijenjam s planinom.

Brzo dani nam idu, sati i ljeta,
poželim vidjeti lavandu, kako miriše i cvjeta,
da mirišem sol, što more ga šalje
i da valove gledam, plima nosi ih dalje.

Da si mi bliže, lakše bi mi bilo,
u moru bi zaspao, da odmorim tijelo,
dotakao bi zemlju i obalu tvoju,
da se sjetiš mene, dajem pjesmu ti svoju.

A nosi me vjetar, kao galeba krilo,
kao glas sa zvonika, nježno i milo,
jednom ću doći, da dotaknem ti grane
koje ljubi ti sunce, iz mora kad svane.

Budi mi zdrava Šolto daleka,
k tebi mi se ide, ali planina me čeka
i njoj sam dao riječ, da s njom dijelit ću sreću,
a za zdravlje ja tvoje, tu zapalit ću svijeću.

BISER SREDI MORA

O Šolto, predraga, si daleč, predaleč,
od tu se zvezda nad tabo ne vidi,
res srca so daleč, a misel je blizu,
še pridi prijatelj z Dalmacije, pridi.

Želel bi si videti tvoje lepote,
oljko da vidim, ki boža jo burja,
da čutim lavando, opojni njen vonj,
ki vabi ob zori krilo metulja.

Šolta tam daleč, biser sred morja,
morje poljublja ti grudo in skale,
list smokve se koplje v kapljicah rose,
lepoto so burja in sonca ti dale.

Vetar prinaša pozdrav iz Koroške,
nosi besede, prijatelj iz Šolte spet pridi,
ker gore nas ločijo, reke, bregovi,
res ne oko, a srce vas naše še vidi.

Ko v cerkvi Šolte se slišal bo zvon,
tudi naš tu v Črni bo klical z zvonika,
njihov glas bo zamri kot veter pod noč,
a večna v srcih ostala bo slika.

Detalj s izložbe Društva klekljaric Koroške - „Sekcija Črna“, Grohote, 2015.
Foto: Dinko Sule

Edit Glavurtić

O SMOKVI, BABI I POMALO O MENI

Nakon smrti dida Marina, baba Vitorija zaključala je kuću na Otoku i otišla živjeti k sinu u Dubrovnik. Stara i boležljiva, nije više mogla sama, ali njoj, ženi koja je život provela na Otoku, Grad je teško pao pa je živjela za ljeto i onih nekoliko tjedana kad bi na odmor dolazila kćer joj iz Njemačke ili mama i ja. Tada se stara kuća ponovo otvarala, skidala se paučina i brisala prašina, nosila voda s *Lokve*, prali su se prozori i meli podovi i već se sljedećeg jutra činilo kao da nitko iz kuće nikamo nije ni odlazio, nego je toplo srce života bez prekida u njoj kucalo svoj dnevni ritam jutarnje bile kafe s baškotinom, podnevnih zatvorenih škura i večernje priče na skalama. Vitorija se tu svake godine na čudan način pomlađivala; kao da su u njenom dvoru s nje skliznule i godine i bolesti pa je stajala za špaherom i ložila gradele, išla na *Lokvu* i u *zadrugu*, nadmudrivala se sa susjedama.

U kolovozu, kad se već pomalo bližio kraj našem odmoru i trebalo je misliti na povratak u Zagreb, baba bi izabrala dan kad ćemo „poć vidit našu smokvu“. Išlo se predvečer, kad zvizdan počne gubiti žestinu, stazom prema *Lokvi* pa iza zadnjih kuća u brdo, uskim putem zarubljenim gromačama, ružmarinom i divljim kupinama koje su se trnjem hvatale za babinu crnu suknju. Sve je treperilo u gustim i oporim biljnim mirisima pomiješanim sa cvrčanjem cvrčaka koji su nas na kraju nadglasali pa smo zadnji dio puta prelazile šutke, svaka u svojim mislima.

Baba je išla prva, mama i ja za njom. Neobična je to bila brzina za ženu njene starosti i težine, i ono završno lako penjanje na suhozid pa spretno preskakanje hrpe kamenja, jer na drugi se način do smokve nije moglo. A nije se moglo ni spustiti u podnožje, jer se kameni zid urušio i sve je obraslo u draču i visoku travu, pa je trebalo brati sa suhozida, što je zapravo bilo bolje, jer nam je velika, razgranata krošnja ostala u rukohvatu. Baba je najprije skinula s glave svoj crni šudar i stala se njime hladiti, zamišljena, kao da je negdje drugdje. Onda je, sve vrijeme zagledana u smokvu, rukom krenula u njene grane, ubrala jedan plod, polako ga zagrizla i zamišljeno žvačući rekla: „Evo, ćerce, pa ti sama vidi“, stavljajući drugu polovicu meni u usta. To je bio znak.

U tišini smo otkidale zrele plodove i jele sve dok nam snaga smokve nije počela paliti usne ostavljajući na njima znak koji ću pamtit: ljepota se može ne samo gledati i slušati, ona se može i pojesti! Taj slador, njegova slojevitost i ljuta opojnost izdvojile su okus naše smokve od okusa svih smokava koje ću

ikada kasnije kušati, koje su bile i dobre i slatke i zrele, ali im je nedostajala ona raskošna, gotovo razbludna slast upravo ubranog ploda. Često sam poslije razmišljala o toj dvojnosti pitajući se kako je moguće da je ubrani plod tako osjetljiv da već za par sati uskrati nepcu svoj puni okus, dok je samo drvo žilavo i neuništivo; izniklo podno kakvog suhozida, dovoljno mu je malo zemlje i malo vode da rodi obilno i opstane na ljutom kršu, prastaro i zagonetno kao Mediteran.

Slika babe Vitorije u crnom, kako stoji na gomili kamenja pod svojom smokvom, bila je prožeta mirom nedjeljivog, onoga što je jedno u drugo uraslo jer jedno drugom pripada. Kao maslina, čempres, mendula i loza u kamenu. Proći će još dosta vremena prije nego otkrijem da i kuće i krajolici prepoznaju i dočekuju svoje ljude, one koji su njihovi genom ili pripadnošću duše koja je baš ovdje našla dom pa joj se sve veseli i pruža svaku vrstu i dobrodošlice i utjehe. „Svoj na svome“ najkraća je formula za dušu punu i zahvalnu starom, kamenom dvoru, smokvi u polju i kući kroz koju puše bura.

Kad se takvo jedno biće iščupa i presadi drugdje, svaka će mu udobnost biti nekako uska i tvrda, a ono u njoj pomalo izgubljeno, jer će ga sve vrijeme negdje žuljati želja za njegovim. To je sorta ljudi koji svoj puni okus mogu razviti samo na komadiću prostora za koji su korijenom vezani. Premjesti ih, i nikad nećeš otkriti tko su zapravo. Nije to pravilo, niti je tako kod svakoga, jer ljudi se srećom ipak prilagođavaju, a neki čak sasvim dobro uspijevaju razasuti na raznim stranama. Ali ovo je priča moje babe, a dijelom i moja vlastita, ispričana kroz jedno žilavo mediteransko drvo – smokvu. Smokvu, kojoj je baš kamen najbolja podloga za jedinu vrstu ploda i jedinu vrstu slasti koju može iscijediti samo na njemu i nigdje drugdje.

Ivan Kuzmanić

KUM DUJE I KUMA DOME

Kum Duje Kuparić je živi s kumon Domon u dvi male potleušice, iza Pečarove kuće. Bile su postavjene jedna prima drugon u obliku slova “L”, a ni jedna ni druga nisu jemale ponistru, samo vrata. Vrata od te dvi potleušice su se deboto ticala, pa je proć iz jedne u drugu tribalo učinit samo korak, dva, a kako su grundali i od jedne i od druge bili dosta izbačeni vanka zida, to se ni po najvećon kiši ni tribalo smoćit, za minjat “rezidenciju”. Bar da je ča to bilo dobro u takon mižeriji!

U jednon od te dvi potleušice je bila kujna, a u drugon su spavali na kočeti od peršone ipo, na kojon je, jasno, bila slamarica od kukurozove slame. Malo je ko u selu živi mižernije od njih. Ča su jili ne znan, ali od mobilje nisu jemali nego tu kočetu, jedan ormarun i komon, sve staro i nevajalo. U kujni komin s komoštran i trinogan, stolić s dvi rasklimane katride i ne znan je li još čega bilo. Ni u jednu, ni u drugu kućicu (koje su, ja mislin bile zgrađene za tiščat beštije) nikad ni sunce došlo jer su suncu smetale s podneva (juga) Pečarova, a sa zapada Mladinova kuća. Tot bar liti ni bila ona paklena vrućina, ka ča uža bit u kućan, koje sunce tuće po vazdan. Tot je liti bila nika vrst “prirodne klimatizacije”.

Kum Duje je bi kapitan. Jema je jednu bracericu od jedno, vagun nosivosti, koja se je zvala “Terežina”. Ja ti brod ne znan, ali san za njega ću, jer je moj rodjak Joze bi mornar kumu Duji.

Kuma Duje se sićan, kad je on već bi ostari. Bi je to dosta krupan starac, ne puno visoki, ali zbiven, ka bik. Jema je veliku ćelavu glavu, koja je meni izgledala ka oni lonac s dva uha ča ga dica u puškoj školi crtaju. Poslin, kad san vidi slike i na televiziji Hruščova, siti san se kuma Duje jer je i Hruščov jema isto tako ćelavu, debelu glavu. Glave su in bile slišne, obe ćelave, debele.

Dobro ga se sićan jer je on meni, čisti banice. Bi bi pjunu na zarđalu banicu i onda bi je s komadićen matuna brusi, dok je ne bi osvitla. Po tomen ga se najboje sićan. Sićan se i kad mu je pa kolap jer san ga iša vidit. Nikor me, ja tako mislin dove sobon, kad je iša vidit ča se to kumu Duji dogodilo. Znan da su mu doveli i popa. Tot san prvi put vidi kako se daje Sveto uje. Dobro se sićan, da je kum Duje bi u nesvisti i da je disa ka dupin. Ne mogu se sitit, je li od toga kolpa umra oli se je oporavi. U svakon slućaju, on je meni bi drag, baš zato ča mi je svitla banice. Zimi bi i on, ka ostali starci doša sest pod buštran. Zamotan u starinski kapot s kukujon, kakoga su svi stari u to doba nosili. Kad već govorin o timan

stariman moran spomenut i staroga kuma Marina Bezića, Andreškotova oca, koji mi je svaki put kad bi doša pod voške liti oli pod buštran zimi nosi suhe smokve. Bar jednu, češće dvi, ali su to bile uvijek pribrane smokve, od kojih ja ni do dan danas nisan vidi boje. Zašto ih je nosi uvijek meni, a ne i drugon dicit nikad nisan moga dokučit. U svakon slučaju, ja njega ne mogu nikako radi toga zaboravit. Kum Marin je jema vrlo velike uši, pa ga se i po tomen sićan.

Kad već spominjen moje dobrotvore, bilo bi nepošteno ne spomenut i pokojnoga "Kokota". On je bi oli Marinerov brat, oli mu od žene brat. Dugo je bi u Čile, a onda je doša doma ka puki siromah. Jema je kjakaste ruke i krive noge, ali mu to ni smetalo, da svaki dan dojde pod buštran zimi oli pod vošku liti, i da nan dicit dila tice od buštrana. Sidi bi pod zidon i s jednon britvicon nan dicit je dila tice. On je dila nan sviman, ne samo meni i to je nas dicitu puno veselilo. Sta je u onoj kući priko puta Marinerove i to ja mislin, sam.

Za kumu Domu Kuparić, koju su usput rečno zvali, Bože prosti, "Guska", svi su govorili da je jedna i priko mire dobra žena. Ona bi mene svaki put kad bi me intrala (a to je bilo skoro svaki dan jer su nan se puti na relaciji Gustirna - Potkuća ukršćivali) podragovala, uvijek bi me pitala kako mi mater, kako otac. Kako su o njezinon dobroti svi govorili to mi se parilo, da je ona najboja žena na svitu, ka druga mi mater. Svi su je znali ka puku siromašicu, ali poštenu, priko mire bogojubnu ženu koja nebi ni mrava ugazila, pa je meni nju bilo puno žaj. Kad bi jon ko prozva ime (to prozivanje imen u nas je bila svakodnevica, ne radi rujanja, nego radi pratišnosti, jer kad si reka prozvano ime odma se znalo o komen je rič), činilo mi se da me ti dotišni šilon u dušu ubo. Sirotinja, pa se još s njon i rugat. Di ćeš veće žalosti. Dok san bi mali nisan svaća, da prozivanje imen ni isto ča i rujanje. Ja san misli da je to isto, ka ča smo se mi dica jedan drugomen rugali, zato me je to rujanje s kumon Domon toliko bolilo. Odila bi po vodu u Potkuća, na Vicencotovu gustrinu. Zakalala bi sić, s njin se sama pomogla (to oće reć da bi ga sama stavila na glavu) pa put doma. To je njon i kumu Duji bilo za cili dan. Za skuvat (ako je čega bilo?) i za napit se, a tuširali se i tako nisu! Oni su s tin jednin sićen bili zadovoljni, a danas i tepla i studena, pa još na špinu. I jopet nike žene ne moredu odolit od posla. "Tempora mutandur!" - rekli bi stari Latini.

Inšoma ta kuma Dome meni je činila muku (puno više nego kum Duje iako su obadva bili u iston koži), jer san zna da je velika siromašica, da žive u nevoji, da nima načina za izać iz te mižerije, jer nisu jemali dice niti ikogar drugoga ko bi in moga pomoć. Činilo mi se, nećete mi virovat, jer san bi dite, da bi mi bilo lagje da san ja bi na njezinomen mistu. Bi bi najsrnitiji da san je ja iz te mižerije moga izvadit, da san moga ča za nju učinit, ali ništa. Zato mi je svaki

put, ka ča san već napisa, kad god bi kogar ču da govori “Guska” izgledalo ka da je ti dotišni moju rođenu mater uvridi. To nikako nisan moga trpiti, dolazilo mi je da plaćen, kad bi to ču, virujte mi. Zato bi me ova svirepa, istinita priča koju ču van sad ispriповiditi toliko rastužila, da je nikad nisan uspi zaboravit i da se svaki put kad je se sitin (a to je vrlo često!) rastužin, samo ča ne zaplaćen. Reć ćete mi: ”Neš ti priče?” To je more bit i tašno, ali nismo svi isti! Sve je relativno, zato će se kogod i nasmijat za ono radi čega je meni duša zaplakala.

Pod Italijon (tako smo zvali ratni period kad su kod nas bili Talijanci, ka okupator) igralo se na karte, na tučin i na špaletu i to uvik pod buštranon zimi, a pod vošakan liti na Gustirni. Uvik je igrala manje više ista “ekipa”, a digod, ma ritko bi in se koji “stranac” pridruži.

Tako jedne zimske nedije poza mison (toga se dobro sićan) dojdin ja pod zid od školskoga vrtla (to je bi oni dil zida između općinskih vrat i peškarije, koje više nima), a već ista klapa igra, ko na karte, ko na tučin, a ko na špaletu, jer nikor od njih ni mora odit u crikvu. Ta „epizoda“ se odigrala 1943. godine, a to znači da je akter od ove svirepe priče jema oko 13 - 14 godin. Igra je na špaletu, ali mu je slabo išlo, pa se je jidi, a ni bacila puno za lipe riči. Beštima je već tad, ka veliki.

Tako on igra, a igra mu ne gre od ruke pa se nervira i beštima. Kuma Dome je bila u Potkuća po vodu i vraćala se je doma sa sićen punin vode na glavi. Za poč doma nima di proć nego tot, pored tih igrači i ostaloga svita, koji su se skupili, ka i obišno poslin mise jer je bi lipi dan. Baš kad je kuma Dome došla blizu, ovi igrač udre banicon u zid, ali mu je i ti put odletila daje nego je omiri, pa je zabeštima “J... ti Boga!”

“Jo ruго, kako te ni sram!?” reće mu kuma Dome, koja je, da bi ga potarakala, načas fermala.

“Muči je... ti Boga, jer ako sletiš na vodu ...!”

Spontani smih (bez da su mislili, kako je i ti njihov smih još veća uvrida za nju!), svih prisutnih, na žalost. Prati san cilu tu scenu od početka i svaki detaj popi boje nego ijedna spuga, zato se svake sitnice sićan.

Ka skurija (bič), “grom je pogodi” u tomen momentu kumu Domu, ali je ni ubi, a ona bi to u tomen momentu, ja mislin, bila više volila, nego ostat živa, siguran sam. Jer taku uvridu, njoj lišno, Bogu i njezinomen katoliškon odgoju, tako poniženje, rujanje prid tolikin sviton, još od jednoga derana, ni mogla ni zamislit. Ostala je inkvizito za koji čas, zasramjena, poniženo lice jon se ka nikako posve izobličilo, ocrtalo svu njezinu muku i nemoć toga momenta! Ča je mogla učinit? Ča bi ste vi učinili na njezinomen mistu? Okrenula se i bez riči, svoj put.

Svi, koji su to čuli ostali su ka inkantani, nikor ni riči ni reka! A kad je kuma Dome išla ča, počeli su tarokat ovoga derana, ali to njon ni pomoglo, a njemu su ti prigovori na jedno uho ulizli (ako su i ulizli), a na drugo izašli.

Od te zimske nedije, pa do danas (a i do sm(e)rti će tako bit) nisan uspi zaboravit izraz Dominoga lica. Usika mi se u sićanje, ne ka pečat, nego ka da mi ga je ko vručin liton uklesa u možjane. Da je bilo izraz njezinoga lica u tomen momentu slikat, pa tu sliku izmišat s ijadu drugačijih izrazi toga istoga lica, svaki bi put sa stopostotnon sigurnošću pogodi onoga o kojemu je rič!

Kadgod se toga sitin uvati me tuga. Ne morete virovat, da jedna taka sitnica može jednomen čoviku toliko mista u možjaniman zauzet, da je nikad ne može zaboravit!

Čini mi se da su i kum Duje i kuma Dome umrli u ratu jer ih više nisan naša žive kad san se vrati iz zbjega, iz Afrike, di san bi iša poslin bumbardiranja. I vidi slučajaja, baš ovi dil članka o kumu Duji i kumi Domi pišen na dan Sv. Osiba (19. 3. 1996.), pedeset i dvi godine nakon bumbardiranja Grohot.

Puno, puno godin, nakon njihove smrti, rekla mi je pokojna mater, da je kuma Dome bila sestra moje pokojne tete Ivanice Peculove, žene od pokojnoga barbe Antona Peculova. Tek mi je tad bilo jasno, zašto je ona mene uvik dragovala, pitala za zdravje moga oca i uvik pozdravjala mater moju i oca, makar ih je skoro svaki dan vidila. Taka je ona bila, Bog jon da sto pokoji!

Malo više prolazin kroz Mladinove dvore, ali svaki put kad projden, svratin pogled na one dvi potleušice* i istinska tuga me obajde.

*Tih potleušic više nima. Srušene su, stine prodane. Sad je tot "Piazza pulita", rekli bi Talijanci. Smrcu kuma Duje ugasilo se je i prezime Kuparić sa Šolte.

Dr. Ute Karlavaris-Bremer

O KNJIZI MAJE MENESI

Davno je na adresu „Baščine“ stigao ovaj kratki zapis. Bio sam ga dužan objaviti. Činim to sada.

„Maja Menesi, Riječanka koja je dugo živjela i radila u Zapadnoj Njemačkoj, izabrala je sa suprugom otok Šoltu kao idealno mjesto za život i uživanje zaslužene mirovine. Nakon nekoliko lijepih zajedničkih godina mirovine suprug se razboli i ubrzo umire nakon kratke i teške bolesti. Maja ostaje sama u tuzi i sjećanju na izgubljeni sretan život u dvoje. Kao terapiju počinje pisati knjigu.

Njezina knjiga „Sretne godine“ nije tipična ženska autobiografija – sada u trendu, već je razmišljanje i sjećanje na zajednički put i život s voljenim suprugom. U tom tekstu upoznajemo različite stanice, puno pozitivnih i ponekad problematičnih doživljaja na tom putu zajedničkog života. Maja priča, a suprug je uvijek prisutan uz nju. Tek kad se on razboli mijenjaju se perspektiva i način pisanja. Njegova beznadna sudbina kao da sada određuje sadržaj i stil Majine priče. Ona prihvaća tešku realnost vječnog odlaska voljene osobe te ovu knjigu posvećuje voljenom suprugu.“

Nikola Mateljan

DAVNA SIĆANJA – KAKO SE JE ŠTOVA BLAGDAN SV. TEREZIJE ?

Sut blage jesenske večeri, četrnajestoga listopada, užezin blagdana sv. Terezije Avilske. Izašli smo iz crikve s listopadskih pobožnosti – moljenja krunice. Čekamo roketu, nisan zna ča je to, drža san mater za ruku. Zvona su slavila večernju Zdravo Mariju, po običaju osan dan prin blagdana. Pukli su dvi, tri roketu, više iz običaja, bit će ča je to, drža san mater za ruku. Učinila se je svičavina, vidi san ozbijna lica, brez veseja. Ratna je godina. To su bile perve sličice i perve roketu upisane u pamćenje četverogodišnjaka za ovi blagdan, i zadnje, jerbo se je vrime kambijalo.

Veliku sveticu Tereziju Avilsku, pervu ženu naučitejicu Crikve, Gročani, mornari i ribari vazeli su za svoju zaštitnicu. Već na početku osavnajestoga vika zgradili su zavitnu kapelicu u luki Rogač. Na istomen mistu u drugon polovici devetnajestoga vika izgradili su malo veću, današnju crikvu. I ova je posvećena sv. Tereziji Avilskoj, a dobila je i drugoga zaštitnika, zaštitnika svekoliki putnikov i mornari – sv. Nikolu, biskupa od Mireja grada. Rogač u no vrime ni bi napućen pak se je služba Božja činila povrimeno.

Na dan blagdana petnajestoga listopada bilo je svečano. Odočastilo se je, ne samo Gročani, nego i drugi Šoltani, štovateji velike sveticu. Slivale su se kolome virnika, niki Starin puten, niki Docen, grupica za grupicon. Bila je to i dobra prilika za druženje, posebno mladima da se svečano naperletaju, pa da se usput približu simpatiji ili bar upadu u oko. Regule krejancije su bile stroge, ni se u crikvu odilo kako mu drago. Svi bi se lipo uredili u svetašnju robu. Stari i nemošni išli bi ceston na životini. Spominjen se mnogih. Posebice mi je u sićanju pokojni Fabijan Bezić (bivši općinski poteštati). On bi dojava na malome tovarčiću, a noge su mu skoro doticale zemju. Jema je oštar pogled, dostojanstveno tiščanje, uvik priobućen u starinski tradicijonalni veštidi urešen sa marafunima.

Vrime bi većinon bilo lipo, teplo jesensko. Poseban ugođaj usput pruža nan je vonj totovike koja bi u to vrime bila u punome cvatu, a u docu od Rogača bilo je je obilato. U Rogaču bi nas dočekalo plavetnilo mora, pun porat jedrenjakov, japnari nekad okičenih bandirican po jarbolima i konopima. Crikva bi se brzo napunila. Puno bi svita ostalo vanka i pobožno služalo pivane lecijune i misu. Klekli bi na zemju, šudarić pod kolino, isto tako za sest prostrli bi šudarić na niku stinu ili zidić.

Uza crikvu sa donje bande bilo je onih kaktusi ča jemaju velike debele liste i ča in reste list na listu, a na listiman in izreste ona ka smokva, lila boje. Po listiman i po smokvan jema opake bodaice. A mi, dica ka dica, nismo mogli odoliti da ih ne popipamo, s tin bi se igrali. Bili bi napunili prste s tin bodaican koje su nas žigale do srca. Jedva bi dočekali da svrši misa, žunžilo nan je u glavi da nas na Brdu čeka kuma Marija *Begina* sa lučican i bonbonima. Lučice (pupice), male tanke, umisila bi od tista za kruv, još smo ih zvali tantabele. Šparinjala je, jer ni bilo obilato ni muke ni kruva. Lipo bi ih bila načinila, glavu, trup, ruke i noge, a od crjene krep karte bila bi in mekla naštar na glavu i pas. Muškići se ne igraju s pupican, ma smo isto tili da nan ih kupu, Bože moj, dva zalogaja kruva. Niki bi od priše izili i kartu koja je bila utisnuta u tisto. Bonbone je jemala u jednome velikomen važu od late. Važ je jema pokrivo, iznutra se je sjaji ka zlato, a izvanka je jema nike cvite, pak bi po dva, tri zamotala u kartu. Tako su naši stariji za nas dicu kutentat na ti dan morali osin lemozine potrošit još koji dinar depju.

Pozapodne se je jopet odilo na Rogač, na večernju i prosesjun. Kalajzići su bili jedni od prvih stalnih stanovnikov Rogača. Oni bi na blagdan sv. Terezije (i sv. Nikole) ugostili kurata sa obidon da ne mora odit obidvavat u Grote.

Jedne godine sićan se, cerni oblaci zasterli su nebo, u poju je još bilo grozja, pak je kurat odgodi večernju, reka je: „Judi odite trgat, spasite trude, večernju i prosesjun ćemo učinit u nediju.“ Sićan se, Frane *Šorafinov*, čovik maloga rasta, ma velikoga težaškoga srca, naglas je reka: „Asti zemju, pametnoga čovika.“

Usput ću notat. Za ovi i još dvatri blagdana bikari su užali ubit vola, inače su većinom prodavali bravetinu. Tako je bikar Vinko Mladinov jedne godine užezin blagdana kupi vola. Ma koja dežventura? Jema bit da je bi nono pak mu je krepa odeć uzbrdo puten od Doca, na najvećon uzbrdici, na nome peveru. Bilo je trke, vajalo ga je priklat, tote oderat i rasić, kako bi moga sve prinit u bikariju. Bila je priša, poradi toga da ča manje očiju vidi, vajalo je isfregat pever. Dobro je sve prošlo, sve je proda i nikome ni naudilo. Eto, tako je bilo kad je bilo više svita i više vire.

Danas je sve drugovačije, cili se obred učini ujutro, na prišu brez lecijuni, nima ih ko pivat, a doboto ni slušat, nima svita.

Na ovi blagdan, sve do nedavno, bilo je ustajeno evandeje po Mateju, o divicama mudrin i ludin koje su jemale uja u svićan i oniman ča nisu jemale. U duhu evandeja ponavja bi se napjev: *Ovo je divica pametna, jedna od broja mudri*. Divice mudre i lude su zaudobjene, kurat štije drugo evandeje... Novi judi, nova pamet pa se je zaudobi stari običaj i užance.

Terga se grozje, ovo mižerije ča ostane fažanima i divjima prajciman misec

dan prin, ne čeka se gradacjun, bome jema cukra. Voli više ne gredu na noge uzbrdo, nima perikula... Nima Marije *Begine*, ma ni tantabele ne tribuju. Dica se igradu mobiteliman, a i kruva jema, Bogu fala. Totovike jema više nego prin, isto lipo vonja, ma je nima ko vonjat, ne gre se na noge. Neton kurat reče, odite u miru, limeni tovari vanka hržit započimju. Svak u svoju limenku se kušta, tako fini fešta bez šušta i gušta.

U crikvi su ostale zavitne slike jedrenjaki i brodi u oluji spašenih. Nisu škrtarili mornari s obećanjima. Bilo je i onda uncuti, lucumirci sa lažniman obećanjima. Za njiman su ostale po predaji štorije. Evo jedne.

Na malomen jedrenjaku navigali su otac i sin. Čapalo ih je veliko nevrime, sabis. U panici i u strahu, makar ni bi veliki virnik baci se je otac na kolina i zavapi: „Sveti Mikula, spasi nas, ako se čapamo kraja kupit ću ti veliki torac ka jarbol.“ Primolalo je nevrime, uvatili su se kraja pa će sin ocu: Čale, a ko će ti dat pinez za kupit tako veliki torac?“ U niko vrime otac zamrmje: „Ma koji torac, sinko moj naivni, laži Bogu do kraja.“

Oprosti nan dobri Bože, jerbo smo neuplotni.

PAKET IZ AMERIKE

Rat je svršši. U kasnu jesen 1945. vratili smo se iz zbjega na Šoltu. Sve je bilo pusto i prazno. Ddililo se je na deke sve ča bi arivalo od Crvenoga križa. Ka zlato je bilo kil pulente, zrno kukuruza, Dergamize – suho lišće od kupusa i kapule, i tome slišno. Došlo bi i čago robe, ali malo za toliko svita. Kako podilit to malo? Na bruškit. Svaki bi komad dobi broj pa brojeve te u kapu i onda, ko ča čapa, čapa.

Naši isejenici, ko je nikoga svoga jema, poslali bi koji paket stare robe i obuće. Niki bi poslali i vrićicu brašna, ma ni se krv od toga misi, to se je šćedilo za digo umisit lazanje. Kruv se je čini od pulente, ako je bilo, zvani frementunica. Kruv se je čini od marunjače, raži, ječma i čega sve ne.

Mi smo jemali tetu u Čikagu. I oni su živili mižerno, ali bi se potrudila prikupit koju kerpicu od susidi. Danas je teško svatit kolika je to bila potriba i radost kad bi doša paket. Štroligali smo meju sobon, kad bi nikin čudon pala amerikanska roba sa svita, da bi po svitu tražilo list od smokve, ka i Eva u raju zemajskome.

U tolikoj potribi dojde paket našon teti koja je živila da drugomen kraju sela. Slučajno se zateka kod nje naš otac. Kad je doša doma sa čudenjen je priča čega sve jema u paketu. Nabraja je:

„Jema vešt, gač, košuj itd., ma sve to na bandu. Došlo jon je desetak sapuni od vonja, to su svi vonji od svita, ma ni to ni čudo.“

Priupita je niko od nas: „Ma ča je onda čudo?“

„Čudo je to u čemu su ti sapuni. To je nika vrićica od cakla, sve se kroz nju vidi, a ni caklo, meka je ka kerpa.“

Nismo mogli odoliti čuđenju, svi smo potrkali vidit to čudo, vrićicu od cakla kroz koju se sve vidi, ni caklo, a meka je ka kerpa. To veliko čudo bila je polietilenska kesica, koja je berzo priplavila i nas. Potisla je naš lipi škartuc od karte i boršu od kerpe.

Na kraju bi reka, da je najviše čudo ča nan je tribalo sedandeset godin da uvidimo da je ta vrićica od cakla opasno smeće. Škartuc naš lipi od karte ni šporkava okolinu. Na njemu bi butigir čini konte, šnjin moreš užgat oganj, priradit ga pa učinit kartu za foje, škatulicu na kotule za pakirat jaja, i da prostite učinit lipu kartu za otert guzicu.

Silvija Frkić

PRIČE IZ SVITA

PRVA PRIČA

Osjećam se kao u srednjoj, s praznim listom ispred sebe i naslovom koji puno ne obećava. Uvijek me mučilo isto pitanje - kako započeti? Ali kako Arsen u pjesmi kaže, ploviti se mora, tako i ja sebe tješim da sve svoj početak ima, stoga početi se mora, jer kako bi se drukčije stiglo do kraja. Reda mora biti, valjda.

Tako se i moj početak “dogodio” pred puno više nego pola stoljeća i to u Splitu nedaleko drage mi Šolte, jednog svibnja daleke 1948. Moji dragi Marija i Zvonko, odustavši već na samom početku od Splita, vratili su se sa mnom na Šoltu i prvo moje rano sjećanje vraća me jednoj svojoj gomili uz koju sam se igrala u dvoru u Podveloj gomili, gdje smo se tada bili smjestili. Za svih osim za mene je to nevažan detalj, meni je to nekakav početak koji sam pospremila kao blago u najdublji kut srca.

Period osnovne škole, druženja, prijatelja, rođaka, nastavnika, slatkih pelegrinki, prve sv. pričesti, krizme, mogle bi se napisati stranice i stranice. Od aktivnosti izvan škole bio je vjeronauk i u školi pokoja priredba kao “Ivica i Marica” i slično. U sjećanju mi je ostala vrlo draga “učiteljica” Neda iz Rogača koja bi nam na naše veliko veselje u prvom razredu na nastavi vrlo često svirala na svojoj harmonici pa kada je iznenada otišla u Francusku, svi smo bili neutješni.

Čini mi se da svi ti dani, ljudi, susreti, prostori, iako davni i sa današnjeg aspekta nevažni, zaslužuju dužno poštovanje, jer su nas djelomično izgradili, ugradili u nas ono što ni na jednom drugom mjestu ne bi mogli dobiti na takav način i baš to! Ni ledene zime, ni hladne bure, niti izdaleka nisu izgledale tako strašno kao danas ako se u to doba nađem na Šolti.

Tih davnih zima s nama je u postelju uvijek išao u „špaheru“ zagrijani „matun“! Sa zimom bi došao Badnjak i Božić, i mirisni borić pokriven “snježnim” krpicama od “bumbaka” i bombonima zamotan u “staniolu” svih boja.

Svi su ti dani bili fešta a posebno Nova godina kada bi se odlazilo čestitati rodbini s jabukom u ruci u koju bi nam “ubadali” kovanice od 2 ili 5 dinara! Zbrajalo se i oduzimalo, koje veselje! Kako se to na bilo koji način može

usporediti sa današnjim sms i sličnim čestitanjima! I na kraju blagdana sv. Tri kralja i blagoslov kuća, od čega je cijelo selo mirisalo na tamjan! Dan prije čistila se i „fregala“ kuća, na postelju se stavljala pletena kuverta i svi u kući bi zajedno iščekivali „glorijaše“, njih nekoliko crkvenih pjevača koji su na taj dan po ustaljenom redu išli od kuće do kuće i „glorijali“ tj. pjevali. Iza njih bi dolazio svećenik i blagoslivljao kuće. Tog dana se zasigurno sjećam kao najsvetnijeg dana u godini, kao žive slike koja se ničim ne da izbrisati. To su sjećanja draga i topla kao neko sigurno svjetlo koje ti osvjetli put kad osjetiš da ne znaš kuda i kako dalje.

Sjećanja na proljeća, „1. majeve“ i dokoljenke, koje smo mi ženskice taj dan smjele obući prvi put nakon zime. Glazba, koja je bila dio protokola, a koju je bilo lijepo slušati i u kojoj je i moj otac svirao klarinet, a to mi se onda činilo nekako dosta važnim.

Sada mi je teško i zamisliti šetnje nedjeljom popodne „put polja“ i „put Brda“ čim bi u proljeće selo živnulo i tako sve do kasnog ljeta, toliko odraslih i nešto nas mladih ženskica iz već starijih razreda. U to vrijeme je već „došla“ i struja, ali televizije još nije bilo pa smo bili slobodni za druge aktivnosti.

Kad bi završila škola mogli smo započeti sa kupanjem. Uglavnom se odlazilo pod „Kacolinu kuću“ i to je u to doba za nas bila prava avantura. Tek puno kasnije, već u srednjoj školi smo otkrili bisernu i prekrasnu Pluzavicu, Don Dujino žalo i Garmu. Nažalost, sva ta ljepota je već davna prošlost i sve nas je manje koji se toga sjećamo.

Ta davna ljeta nas vraćaju u živopisne i svečane proslave Velike Gospe, koju bi se nosilo (kip) u procesiji kroz cijelo selo. Sjećam se našeg dragog Đenka, Eugena Buktenice, koji je dugi niz godina s velikim ponosom i radošću sudjelovao u nošenju Gospe. Umjetnički nadaren i otvoren za svu ljepotu oko sebe i ljudi i prirode, sve nam je svoje dojmove i način na koji ih je doživljavao ostavio u nizu svojih bezbrojnih slika od kojih je svaka za sebe fešta boja i crteža. Sve to ga je učinilo najvećim naivcem ovog podneblja, poznatog širom svijeta.

Sjećam se da je Gospe na svoj Veliki dan uvijek bila u zlatnoj haljini, takvu je pamtim i kad god dođem na Šoltu imam potrebu ući u crkvu, pozdraviti je i vratiti sve te dane u sjećanje, sjetiti se svih koje sam voljela, a više ih nema, roditelje, rođake, prijatelje, susjede... A ona kao da sve razumije!

Taj period života nas je svih duboko obilježio i kroz cijeli život. Ma gdje išli znali smo da stvarno pripadamo tamo, da smo dio toga i da ćemo se jednog dana vratiti.

Okolnosti su me odvele u Šibenik, gdje sam pohađala gimnaziju i maturirala davne 1967. Nije mi teško pao odlazak od kuće na dulje vrijeme jer sam od svoje pete godine u Šibeniku boravila nekoliko ljeta za redom.

U Šibeniku je živjela sestra mog oca s mužem. Nisu imali svoje djece pa su mi posvećivali puno vremena, za razliku od mojih roditelja koji to nisu mogli sebi priuštiti. Obično bi me ispraćao moj otac, spuštali bi se niz Dolac prema Rogaču, jednom rukom čvrsto bi mene držao za ruku, a u drugoj bi nosio moju pomno spakiranu "boršicu". Zaustavili bi se tek kod prvih čempresa poviše crkve sv. Tereze za nabrati mi „šiške“, da se putem imam čim igrati. Tek sam puno kasnije shvatila koliko mora da mu je bilo teško, iako ni meni nije bilo baš svejedno, oboje smo šutjeli.

Ovo spominjem samo iz razloga kako bi vama ispričala, a sebi vratila u sjećanje nešto, što meni i sada izgleda kao san. Nije to bilo obično putovanje katamaranom do Splita pa autobusom do Šibenika. Doručkuješ na Šolti, a ručaš u Šibeniku ... Bio je to moj prvi "vijad". Dakle, otac me je doveo na rivu, čvrsto bez riječi me zagrlivši, kao da me nikad neće pustiti. Preporučio me je šjor Niki ili kako se već taj barba zvao, koji me je onda na moj užas spustio u "stivu".

Bilo mi je objašnjeno da drukčije ne može, da samo tu mogu mirno i sigurno sjediti zaštićena od svih, ne daj Bože, i brodskih i morskih opasnosti. Brod se je zvao "Složna braća", a prevezio je u Šibenik i okolicu "japno" kojeg su tada obilato proizvodili šoltanski vapneničari. Koliko sati je to putovanje trajalo više ne znam, ali meni se činila vječnost.

Ne sjećam se drugog osim pogleda iznad glave; plavo, plavo nebo i šum mora. Pokušavala sam ne bojati se i veseliti se onome što me čeka u tom Šibeniku, ali bila sam ipak preusamljena i premala da ne bi zaplakala za mamom, tatom i sekom.

Ne sjećam se ni koliko mi je hrabrosti trebalo, ali znam da sam taj prvi put imala samo pet godina i da sam i sljedeće ljeto ponovila istu turu, još bar dva puta! Na isti način bi se i vraćala s njima kući i osjećala da je "žrtva" vrijedila truda jer sam već prvo ljeto naučila plivati i naučila slova.

Ne mogu ne spomenuti vam kakvu sudbinu je doživio brod "Složna braća". U kratko, ranih 60-ih godina su ga "posudili" mladići iz Grohota za "pobignut" u Italiju, kako se to već onda običavalo. Odlazilo se noću i po svakom vremenu pa su na sve bili i spremni. Negdje, već u blizini talijanske obale, na brodu je nešto otkazalo, napunio se mora i to je bio kraj putovanja. Mladić su se spasili, ali brod se više nikad nije vratio kući!

DRUGA PRIČA

Povratak u Šibenik bio je pun iščekivanja i nije me razočarao. U te četiri godine ozbiljno se učilo i radilo, puno smo toga naučili, odrastali, preboljeli prve ljubavi, stjecali nove prijatelje! Prijatelji iz tih dana su i danas moji najbolji prijatelji, međusobno se pratimo, “rastemo” i dopunjujemo u životu.

Bilo je izvrsnih profesora kao na primjer, prof. Lav Skračić, nadaleko i godinama poznat kao pojam matematičkog autoriteta, a kojeg sam ja na svoju sreću zaobišla odlučivši se za “društveni” smjer! Tu nas je dočeka prof. Ivo Brešan koji je od nas uspio napraviti knjigoljupce, učio nas je hrvatskom jeziku, govoru i slovu! Bio nam je vrlo blizak, izvrstan kao čovjek i profesor, a kasnije i kao pisac. Postao je legenda za Šibenik, uz još nekolicinu njih kojima se grad ponosi. Zatim prof. Nada Vujić na čijim satovima francuskog smo doslovno uživali i koja je znala svoju ljubav prema jeziku prenijeti i na nas! Daleko bi me odvelo nabranje svih profesora, svima im hvala!

Nakon mature svi smo se razišli. Nas petero smo se upisali na Višu stomatološku školu u Splitu kao treća generacija po redu. Pred nama su bile tri naporene godine, ali i obećanje za mogućnost brzog zapošljavanja pa smo se svi ozbiljno uhvatili posla. Bilo je i drugih studenata iz Šibenika pa se krug poznanstva širio, a svima smo ostali u sjećanju kao “lovci” na pacijente po splitskoj Pijaci, jer pacijente smo morali sami “nabaviti”.

Bez njih se nije mogao odrađivati praktični dio. Tako smo se na Pijaci upoznavali, družili i trošili ono malo slobodnog vremena koje bi nam ostalo. Šolta mi je sad bila dostupna u svako doba i odlazila sam doma kad god je to bilo moguće. Svaki dan smo imali predavanja i praksu, često i ujutro i popodne. Diplomirala sam 1970. i nažalost, već tada se pojavio nagovještaj da je Viša stomatološka škola pred zatvaranjem i da kao „viši zubari“ više nećemo moći dobiti posao. Kolege koji su završili istu školu prije nas, već su radili a mi smo se, ni krivi ni dužni našli u situaciji iz koje nije bilo izlaza. Nekolicina nas je imala studentski kredit koji je trebalo vraćati! Problem je riješen na način da se je omogućilo izvanredno doškolovanje na Stomatološkom fakultetu u Zagrebu u trajanju od još pet semestara. Malo njih se na to odlučilo jer je doškolovanje trebalo plaćati.

Nakon što sam par mjeseci neuspješno tražila po Splitu i Zagrebu bilo kakav posao vezano uz struku, bila sam jako razočarana i odlučila sam otići daleko od svega. Dobar prijatelj mog oca (na Šolti poznat kao „Rebac“) s obitelji je živio već godinama u Americi. Njegova kćer Gordana, koju sam upoznala nekoliko godina ranije kad je došla u posjet na Šoltu, pozvala me je da dođem k njima. U

novim okolnostima to mi se učinilo kao moguće rješenje pa sam prihvatila njen poziv i otišla k njima već početkom ožujka 1971. godine.

Dobro sam zapamtila prvi dojam nakon slijetanja. Gordana me je dočekala i u vožnji putem do kuće nisam se mogla dovoljno načuditi kako je sve bilo preveliko, preširoko, previsoko, a ona se samo smijala. Njeni djeca i suprug su mi poželili dobrodošlicu i bilo mi je jasno da je ispred mene jedno prekrasno i neobično iskustvo.

Gordana je sa suprugom i dvoje djece živjela na Floridi. Suprug je bio kirurg, a ona se bavila pomalo glumom i produkcijom. Vrlo mlada je teško oboljela te je nakon operacije i oporavka veći dio svog vremena posvetila humanitarnom radu kako bi pomagala ljudima sličnih sudbina. Govorila je tri jezika pa je bila vrlo uspješna u tim akcijama, a široki krug prijatelja i poznanika joj je uvijek rado pomagao i izlazio u susret. Uz nju sam mnogo toga naučila, upoznala različite ljude, vidjela različita mjesta. Uglavnom sve što je njima bilo uobičajeno, meni je bilo sasvim novo, neobično, interesantno, a često i glamurozno. Sve sam uspoređivala sa slikama koje sam nosila u srcu i koje su već polako postajale uspomene. Vodila me sa sobom po cijeloj Floridi, u New York, a za Božić smo svi zajedno otišli k njenim roditeljima i bratu Edu u Chicago. Tamo smo putovali vlakom, satima nisam se micala od prozora. Koji doživljaj! Njeni roditelji su skoro svake godine dolazili na Šoltu pa smo se već dobro poznavali. Taj mi je Božić ostao u lijepoj uspomeni, sve puno snijega, šarenih saonica, a da i ne spominjem darove. Djeca su uživala, a s njima i ja. Do tada smo mi već bili veliki prijatelji.

Iako je Gordana otišla sa Šolte kao šestogodišnja curica rado se u priči vraćala sjećanjima na rano djetinjstvo. Na zidu joj je visila Đenkova slika “Čovik, tovar i brod”, koju je ponosno svima pokazivala. Dugo bi pričale o interesantnom, ali teškom putu njene velike obitelji od Šolte, preko zbjega u Egiptu, Argentine i konačno Amerike. Pričala mi je koliko se veselila posjetu Šolti, zajedno smo slušale Vicu, Gabi, Arsena, klape... Čitale bi pisma koja su mi stizala od kuće jer sam se redovito dopisivala sa prijateljima i nestrpljivo čekala odgovore, a nju je sve zanimalo pogotovo te “sedamdeset i prve”.

Pohađala sam tečaj engleskog kako bih mogla raditi ako se ukaže prilika. Ubrzo mi je Gordanin suprug našao posao pa sam počela raditi kao zubna asistentica. Bila sam zadovoljna poslom i novim iskustvom koje sam imala priliku tu sticati. Vrijeme je prolazilo. I dok je moja prijateljica vjerovala da se ja dobro privikavam, za razliku od nje, ja se niti u mislima nisam usudila “smjestiti” svoj život i budućnost tako daleko od svega što mi je toliko značilo. Sve me je vuklo nazad, roditelji, sestra, prijatelji, more, Dalmacija, jednom

riječi – **Domovina!** “Dogodila” mi se nostalgija s kojom sam odlazila na spavanje i budila se, kao da me neki teški teret pritišće.

Kad mi je uskoro stigla vijest da je ukinuto plaćanje školarine za doškolovanje na Stomatološkom fakultetu, bila sam presretna jer su nove okolnosti učinile moj povratak kući logičnim i opravdanim. Bilo mi je jasno da s diplomom koju imam ne mogu nigdje ništa napraviti i da moram završiti započeto. Ljudima oko mene nije bilo jasno zašto i kuda ću tamo “negdje” gdje je i sadašnjost nejasna, a kamo li budućnost.

Gordana me je razumjela, dok drugi nisu. Većina je živjela u blagostanju i nikad ne bi mogli shvatiti naše radosti, veselja i tuge pa je beskorisno bilo objašnjavati. Jedino mi je Gordanu i bilo teško ostaviti jer smo stvorile jedno krasno prijateljstvo.

Nakon mog odlaska, oni su više puta s djecom dolazili u Hrvatsku i uvijek bi proveli nekoliko zajedničkih dana. Tako je bilo sve do Gordanine smrti, koja me je jako pogodila. Takav je život. Tek vrijeme koje mora proteći nas nauči kako prihvatiti i ono ružno i teško što bismo mi vrlo rado zaobišli!

Tako je nakon osamnaest mjeseci završila moja američka avantura povratkom kući!

TREĆA PRIČA

Nakon dolaska kući, prolazeći selom činilo bi mi se da su “dvori”, kuće, ulice, nekako uži, manji, sitniji nego davno prije, ali kroz kratko vrijeme sve je opet bilo na svom mjestu i vratilo se u stare okvire.

Bio je kraj ljeta, ali još je bilo sunca, kupanja, mora i prijatelja.

Kad se je stišala prva euforija povratka, kad se sve ispričalo i prepričalo koliko god je to bilo moguće, počele su pripreme za odlazak u Zagreb i upis na fakultet. Moja prijateljica sa Više stomatološke škole, Mirna i ja dobile smo sobu u studentskom domu i prionule na posao. Dug put je bio pred nama. U domu smo viđale kolege iz Splita, a bilo ih je i iz Šibenika, opet svi na okupu. Bilo je i druženja, ali ograničeno, jer nam je raspored bio dosta zahtjevan pa je bilo nužno postaviti sebi granice.

Atmosfera u gradu a i šire bila je više nego napeta, bilo je to kratko vrijeme nakon “hrvatskog proljeća” i studentskih nereda, vrijeme prkosa, provjeravanja i uvježbavanja “demokracije”, ali isto tako i vrijeme iščekivanja i nade. Bilo mi je žao što sam toliko toga važnog propustila, situacija je se činila dosta ozbiljnom i dalo se naslutiti da je to tek početak nečeg važnog. Uz studij i sve ostalo, uzbuđenja nije falilo.

Nešto slabije se jelo u tjednu, ali je srećom moja teta bila blizu pa smo vikendom nadoknađivali, a kad je bilo viška podijelili bi sa prijateljima, pogotovo kad bi bakalar stigao u velikoj „teći“. Bilo nam je lijepo, ali i naporno, ispiti su se nizali jedan za drugim, za blagdane smo redovito odlazili doma, vlakom prema jugu... Sve je to imalo svoje čari i ne bih se mijenjala ni sa kim!

Dalje je sve išlo već ustaljenim redoslijedom, predavanja, ispiti, vježbe...

Kako je Mirna je došla u Zagreb godinu dana prije mene, tako je ranije i diplomirala.

Poznavajući situaciju i šansu za posao, odlučila se za odlazak u Njemačku. Ubrzo je našla posao i ostala tamo. Ja sam malo češće odlazila kući jer su moji roditelji počeli pobolijevati, tako je i meni i njima bilo lakše. Nisam više bila u domu jer me moja najbolja prijateljica iz gimnazije, Davorka, pozvala da stanujem kod nje. Ona je već bila davno završila studij i radila u ljekarni kao farmaceut. Tako sam se opet vratila šibenskoj ekipi koja se često nalazila u “Kornatu” na čakuli, bevandi i pomfritu.

Tih dana se još svih s radošću sjećam. Kad je bilo sreće i prilike, drugo legendarno okupljalište bila je “Jadrija”, najpopularnije šibensko kupalište još iz gimnazije.

Nakon što sam diplomirala i ja sam otišla u Njemačku. Našla sam posao, odradila probni rok od mjesec dana, da bi se ispostavilo kako se dozvola za rad ne može dobiti bez stručnog ispita, a uvjet za ispit bila je godina dana staža. Nije bilo druge nego vratiti se u Zagreb i početi tražiti mjesto za stažiranje, što baš i nije bilo jednostavno.

Staž sam odradila u Domu zdravlja Medveščak, položila stručni ispit i počela tražiti posao u Zagrebu. Tek to je bila teška misija, svugdje sam pokušavala, bilo je i “uvjetnih ponuda”, ali imala sam svoj stav i odlučila sam se za čekanje. Kad mi se ukazala prilika za volontiranje, rado sam prihvatila. Nakon nekog vremena dobila sam zamjenu na pola radnog vremena, a nakon toga sam dobila i puno radno vrijeme, sve u Domu zdravlja Medveščak. Na poslu smo se svi dobro slagali, voljela sam svoj posao. Posebno mi je bilo drago raditi s djecom.

U međuvremenu sam se udala, moj muž je bio iz šibenske ekipe i dugo sam ga poznavala. Dobili smo dvije curice, naše veliko veselje. Muž je radio u “Nikoli Tesli” pa je često odlazio na teren na duže vrijeme, u Rusiju, Švedsku itd. Vrijeme mi je brzo prolazilo, kako to već biva uz posao i uz moje curice, njihove aktivnosti i obveze. Često sam razmišljala kako je vrijedilo vratiti se, zbog svega što sam sada imala i unatoč svemu što se sprema. Tmurni oblaci i loši nagovještaji stvarali su tjeskobnu atmosferu. Značilo mi je puno i to što sam blizu roditelja, pogotovo nakon teške operacije koju je moj otac imao.

Kako vrijeme odmiče naučimo prihvaćati stvari onako kako dolaze, jer ionako ništa ne možemo promijeniti, kako u užem tako i u širem krugu. Redaju se bolesti, smrti, rat, besmislene žrtve i dragocjena herojstva! Pred tim užasima osjećaš se kao nemoćni svjedok, ponavljajući uvijek samo jedno isto pitanje – „Bože, zašto“?

Često se pitam kako je moguće dozvoliti da polako, ali sigurno, blijedi sjećanje na sve tragične sudbine i na ljubav i hrabrost onih koji su omogućili nama ono što sebi nisu. Sjećanje i zahvalnost bila bi tek nužna pristojnost.

Na svom životnom putu stigla sam do pred kraj, nekako se sve prebrzo odvijalo, školovanje naših cura, Ive i Ane. Ivin odlazak u svijet, meni je posebno teško pao, ali kako sam jednom čula i zauvijek zapamtila je, ono što ne možeš promijeniti moraš prihvatiti. Ana nam je ostala u blizini i na naše veliko veselje, često se imamo priliku družiti s našom unukom Mirtom, koja je pred šestim rođendanom pa igre postaju sve zanimljivije. Kad se ljeti pridruži i Iva sa svojih troje, svaki dan je fešta i njima i nama. Nakon mirovine nije bilo šanse da moj muž odustane od povratka u Tisno, što je bio njegov životni san. Tako je Tisno istisnulo Šoltu, ali samo “materijalno”. Kad god odem na Šoltu u svoj dvor, osjećam da je to moj dom i sve što vidim oko sebe - škrapu u moru i na suhom, mirisi i boje, sve je dio mene.

Zbog toga i jesam prihvatila prijedlog mog prijatelja Dinka da “malo” napišem o sebi, iako bih to rado bila zaobišla. Kako bih ga mogla odbiti kad je on, otkako znam za njega, istinski poštovatelj i ljubitelj našeg prekrasnog škoja. Iz svake njegove napisane riječi sluti ljubav prema otoku i čovjeku. Koliko nam je samo već zaboravljenih riječi iz djetinjstva i „onog vrimena“ dozvao u sjećanje. Ulazeći duboko u analizu duše, načina života, razmišljanja, preživljavanja, emocija, običaja i tradicije svojih otočana, od doba težaka pa sve do danas, postavio je sebi cilj, istrgnuti zaboravu sve te vrijednosti i sačuvati ih za nas, za budućnost Šolte, a i šire. Koristim ovu priliku da mu zahvalim na nesebičnom radu i na tome što nas svojom ustrajnošću i žarom, svakim svojim slovom uči kako voljeti Šoltu, kako poštovati život, prirodu i ljude. Prihvatili su ga mnogi znanstvenici i rado s njim surađuju. Budimo mu i mi podrška. Ne propustimo mogućnost promocije i obogaćenje identiteta Šolte.

Kako god bilo uvijek sam znala reći onima koji bi me dočekali i ispratili sa Šolte, HVALA VAM ŠTO STE TU!

Dinko Sule

TKO JE TKO?

Nastavljamo s ovim poglavljem. Nikad mu kraja. Potrebno je ispisati biografije naših ljudi (kako bi jednog dana „netko“ imao što više podataka za ispisati ŠOLTANSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON), kako učenih, tako i onih više mučenih – naših naprednih težaka, *japjeničara*, mornara... Svi zaslužuju da o njima pišemo. Za ovaj broj donosimo biografije naših dragih Šoltanki i Šoltana, znanstvenika, liječnika i pomoraca. Hvala im na ispisanim i dostavljenim podatcima.

Prof. dr. sc. MIRJANA BONKOVIĆ

Mirjana Bonković rođena je u Splitu, 1967. godine (otac Antuš Cecić Vidoš i majka Lovrenka rođ. Elezović). Naziv diplomiranog inženjera elektrotehnike (smjer Automatika) stekla je 1990. godine na Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu. Na istom fakultetu, 1994. godine stječe akademski naziv magistre znanosti u polju elektrotehnike obranom rada s temom „Detekcija i praćenje objekta analizom slike TV kamere“. 2000. godine obranila je na Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu doktorsku disertaciju s naslovom „Inteligentno vođenje robota u prostoru vizualnom povratnom vezom“.

Po završetku studija, 1991. godine zaposlila se kao stručni suradnik na Katedri za fiziku na Tehnološkom fakultetu u Splitu, gdje je radila do lipnja iste godine, a nakon toga, zaposlila se na Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje kao znanstveni novak na projektu Ministarstva znanosti. U zvanje docenta izabrana je 2002. godine, izbor u zvanje izvanrednog profesora dobiva 2006. godine, u travnju 2010. godine izabrana je u zvanje redovitog profesora, a 2015. godine izabrana je u redovitog profesora – trajno zvanje.

Nastavu izvodi na stručnom, preddiplomskom, diplomskom i poslijediplomskom studiju FESB-a iz predmeta Računala i programiranje, Optimizacija i optimalni sustavi, Mikroregulatori i ugradbeni sustavi, Mobilna robotika, Elementi robotike, Modeliranje i vođenje vidom te Biomimetički sustavi. Kao vanjski suradnik, od 2002. godine radi na Fakultetu strojarstva, računarstva i elektrotehnike u Mostaru, gdje na dodiplomskom studiju Računarstva drži nastavu iz predmeta Programiranje i Objektno orijentirano

programiranje. Bila je mentor na više od 100 diplomskih i završnih radova te na četiri obranjene doktorske disertacije. Sudjeluje i u organizaciji nastavnih aktivnosti na Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, kao voditeljica stručnog studija Računarstva, a trenutno je i zamjenica predstojnika Zavoda za elektroniku i računarstvo.

Istraživački interesi uključuju područje obrade signala (bioelektričnih signala te različite postupke obrade i analize slike), robotiku i robotski vid te 3D vizualizaciju. Aktivno je sudjelovala na više nacionalnih i međunarodnih projekata, a na matičnom fakultetu, voditeljica je istraživačkog tima Grupa za računalni vid i obradu biosignala. Autorica i koautorica je više desetaka radova objavljenih u međunarodnim časopisima i zbornicima s međunarodnih konferencija.

Mirjana Bonković boravila je kao gostujući istraživač na Institutu za robotiku, Univerza v Mariboru, kao dobitnica stipendije slovenske Zaklade za znanost te je radila kao istraživač pri Robotics Research Group, University of Oxford temeljem British Scholarship Thrust stipendije.

S ciljem promicanja tehničke kulture i popularizacije znanosti, aktivno sudjeluje u osnivanju i radu Udruge za robotiku Split pri Zajednici tehničke kulture grada Splita i Splitsko-dalmatinske županije, kao dugogodišnja predsjednica i dopredsjednica. Kao mentor, vodila je tim učenika na svjetsko RoboCup Junior prvenstvo 2018. godine u Montrealu, Kanada, u Soccer Lightweight kategoriji.

Član je strukovne organizacije IEEE te njezinih društava Robotics and Automation, Signal Processing i Control systems.

Udana je i majka Karlu, Klari i Kreši.

Prof. dr. sc. MOJMIL CECIĆ

Mojmil Cević rođen je 5. studenog 1960. godine u Grohotama (od oca Antona Cević Vidoša, poznatog kao Antuš i majke Lovrenke rođ. Elezović). S nepune dvije godine s obitelji se preselio u Split, gdje živi i danas. Osnovnu (OŠ „Plokite“, tada OŠ „Đordano Borovčić Kurir“) i srednju školu (MIOC) završio je u Splitu, a 1979. godine upisao se na Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje (FESB) u Splitu, gdje je 1984. godine i diplomirao (odjel Elektronike, smjer Automatika). Na istom fakultetu, 1991. godine, upisao je poslijediplomski studij. 1993. godine obranio je magistarski rad pod naslovom “Procjena utjecaja brzine hoda na strukturu matematičkog modela mehanizma ljudskog hoda”. Doktorsku disertaciju, pod naslovom “Modeliranje

i identifikacija mehanizma ljudskog hoda”, obranio je također na FESB-u 1999. godine.

Nakon diplomiranja 1984. godine, zaposlio se u osnovnoj školi Grohote (tada OŠ „Ante Vidan“) kao nastavnik Fizike i Tehničkog odgoja. 1985. godine zapošljava se kao asistent na FESB-u gdje radi i danas. Prolazi kroz sve faze napredovanja u struci: 1993. godine izabran je za asistenta s magisterijem, 1999. godine izabran je za višeg asistenta (asistent s doktoratom), 2001. za docenta, 2006. za izvanrednog profesora, 2009. za redovitog profesora, a 2014. izabran je za redovitog profesora u trajnom zvanju.

Nastavu (predavanja, auditorne i laboratorijske vježbe) izvodi na stručnom, preddiplomskom, diplomskom i poslijediplomskom studiju FESB-a iz predmeta Elektronički CAD, Automatska regulacija, Projektiranje regulacijskih sustava, Modeliranje i simuliranje sustava, Industrijska robotika, Nelinearni regulacijski sustavi i Digitalna simulacija fizičkih sustava. Obavljao je i niz odgovornih funkcija na FESB-u od kojih izdvajamo: prodekan za nastavu, predstojnik Zavoda za elektroniku i računarstvo, šef Katedre za automatiku i sustave, voditelj stručnog studija Elektrotehnike, a trenutno je voditelj studijskog programa Elektrotehnike i informacijske tehnologije. Kao vanjski suradnik, od 2006. do 2012. radi na Tehničkom fakultetu u Rijeci gdje na preddiplomskom studiju održava nastavu iz predmeta Automatsko upravljanje, a na poslijediplomskom studiju nastavu iz predmeta Nelinearni sustavi. Do sada je, pod njegovim mentorstvom, više od 200 studenata obranilo svoje završne i diplomske radove, a bio je i mentor jedne obranjene doktorske disertacije.

Paralelno s redovitim nastavnim aktivnostima, od dana zaposlenja na Fakultetu, bavi se i znanstveno-istraživačkim radom. Znanstveno-istraživačka aktivnost usmjerena je prema matematičkom modeliranju i simulaciji složenih nelinearnih dinamičkih sustava s posebnim naglaskom na modeliranje, identifikaciju i simulaciju mehanizma ljudskog hoda. Iz spomenute tematike, proizašli su i magistarski rad i doktorska disertacija te više od 50 znanstvenih radova objavljenih u Zbornicima radova domaćih i međunarodnih konferencija te, u svijetu priznatih, časopisa i publikacija. Poseban doprinos prof. dr. sc. Mojmila Cevića u razvoju matematičkog modela ljudske lokomocije je u razradi originalnog softwera za simulaciju na računalu i pojednostavljenom matematičkom modelu. Isto tako, razvio je eksperimentalni sustav i metodu obrade podataka kinematike hoda tehnikom automatske klasifikacije podataka prikupljenih tijekom hoda te je, na vrlo originalan način, predložio i interpretaciju statističkih podataka u faznoj ravnini, kao i u 3D prostoru. Definirao je i normative za ocjenu kvalitete hoda s mogućnošću primjene u

kliničkoj praksi. Novija istraživanja, vezana su za modeliranje i simulaciju različitih vrsta industrijskih manipulatora i inteligentnih robotskih sustava. Aktivno je učestvovao u realizaciji deset znanstveno istraživačkih projekata.

Pod pokroviteljstvom UNESCO-a, 1988. godine boravi u Budimpešti gdje na Strojarskom fakultetu Tehničkog sveučilišta sudjeluje na poslijediplomskoj specijalizaciji iz područja industrijske robotike.

Jedan je od osnivača, dugogodišnji predsjednik i, trenutno, tajnik Udruge za biomehaniku i automatiku koja djeluje u okviru Zajednice tehničke kulture grada Splita i Splitsko-dalmatinske županije s ciljem popularizacije znanosti te poticanja i promicanja tehničke kulture i dostignuća iz područja biomehanike, automatike i robotike. Udruga, sukladno svojim ciljevima, djeluje na području izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja djece i mladeži na području tehničke kulture.

Član je znanstvenih društava: Croatian Medical and Biological Engineering Society (CROMBES), Hrvatsko društvo za komunikacije, računarstvo, elektroniku, mjerenje i automatiku (KOREMA), Croatian Society for Simulation Modelling (CROSSIM) i Hrvatsko društvo za robotiku (HDR).

Oženjen je i otac jednog djeteta.

Prof. dr. sc. DRAGO JAKOVČEVIĆ

Rođen je 1955. godine u Splitu. Oženjen je, otac kćeri i sina. Diplomirao je 1979. godine na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Dvije godine kasnije zapošljava se u „INA Naftaplin Hrvatska“, kao ekonomist pripravnik te od 1982. godine do 1989. radi u Službi za poslovanje s inozemstvom. 1989. godine završava napredni program za financije i menadžersko računovodstvo na Sveučilištu u Dallasu, Texas, SAD, a 1990. postaje pomoćnik direktora za financije i nabavu „INA Naftaplin Hrvatska“, podružnica Tripoli, Libija. 1992. godine prelazi u trgovačko društvo „Ikea Zagreb“ d.o.o. gdje radi na mjestu financijskog menadžera. 1993. godine radi za revizorsku tvrtku „Revicon“ kao savjetnik, a 1994. godine u „Croatia banci“ na poziciji izvršnog direktora u Uredu generalnog direktora (Uprava). Iste godine završava poslijediplomski specijalistički studij na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu te 1995. godine dobiva certifikat ovlaštenog revizora Republike Hrvatske. Sudjeluje na mnogim konferencijama i seminarima u inozemstvu te 1997. godine završava poslijediplomski znanstveni studij na Ekonomskom fakultetu u Rijeci. 1997. godine prelazi u „Osiguranje Zagreb“ na mjesto financijskog direktora, gdje

radi do 1999. godine kada prelazi u „Convest banka“ d.d. Zagreb, kao član Uprave.

U travnju 2000. godine obranio je doktorsku disertaciju s naslovom „Upravljanje kreditnim rizikom u hrvatskom bankarstvu“ na Ekonomskom fakultetu u Rijeci. Iste godine postaje nastavnik na Katedri za financije, Visoka škola za ekonomiju poduzetništva „VERN“, Zagreb, a 2003. godine docent na Katedri za financije za predmete Financijske institucije i tržišta i Ekonomika osiguranja na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. U travnju 2006. godine na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu izabran je u znanstveno-nastavno zvanje izvanrednog profesora, a u travnju 2011. u znanstveno-nastavno zvanje redovitog profesora, potom 2016. godine u redovitog profesora u trajnom zvanju.

Na diplomskom studiju danas je nositelj kolegija Osiguranje i rizici te Burza vrijednosnica, a izvoditelj na kolegiju Financijske institucije i tržišta. Na poslijediplomskim studijima voditelj je Specijalističkog poslijediplomskog studija Osiguranje i reosiguranje te nositelj kolegija Upravljanje rizicima na nekoliko poslijediplomskih programa. Sudjeluje u kreiranju i izvođenju programa na poslijediplomskim studijima u Splitu, Sarajevu i Mostaru.

Pored znanstvenih i stručnih aktivnosti sudjelovao je ili još uvijek sudjeluje u radu brojnih Nadzornih odbora u svojstvu predsjednika ili člana, primjerice: HPB, „Hrvatska pošta“, „Odašiljači i veze“, „Plinacro“, „Samoborska banka“, „Basilija“ itd.

Objavio je preko devedeset bibliografskih jedinica, od čega dvije znanstvene knjige i četrnaest znanstvenih radova s međunarodnom recenzijom.

2001. godine dobiva Medalju Grada Zagreba za znanstveni doprinos, a 2013. godine nagradu „Mijo Mirković“ za znanstvenu knjigu „Kreditni rizik“.

Dr. IVAN KUZMANIĆ

Ivan/Ivo Kuzmanić, pok. Marina rođen je u Grohotama 17. srpnja 1935. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, gimnaziju započeo u Splitu, a završio/maturirao u Sinju 1954. Nakon jednogodišnje pauze upisuje se na Medicinski fakultet zagrebačkog Sveučilišta (po nastavnom programu od dvanaest semestara) te diplomira 1961. godine.

Nakon obaveznog pripravničkog staža od godine dana u Općoj bolnici u Splitu radio je neko vrijeme kao liječnik Hitne pomoći, a nakon toga kao liječnik opće prakse u Domu zdravlja u Supetru na Braču.

Početak 1966. godine odlazi u Zapadnu Njemačku gdje specijalizira anesteziologiju. Specijalizaciju mu je priznala „Aerztekkammer Westfalen Lippe“ 1970. godine.

Nakon specijalizacije radi kao specijalist još neko vrijeme pa se vraća u Split, gdje radi kao zamjenik šefa na anesteziološkom odjelu splitske Opće bolnice. Specijalistički ispit, radi nostrifikacije diplome, položio je 1972. godine.

Iz Splita odlazi u Ortopedsku bolnicu u Biogradu i u Švicarsku (Locarno), gdje radi kratko vrijeme kao asistent, a zatim kao zamjenik šefa (capoclinica) na anesteziološkom odjelu iste bolnice. Nakon osam godina iz Locarna se premješta u Faido i tu završava, 1. kolovoza 2000. godine svoju profesionalnu karijeru.

Nakon umirovljenja vraća se u Hrvatsku, u Grohote, gdje i sada živi.

Prim. mr. sc. OGNJEN MLADINOV, dr. med. pedijatar, uži specijalist dječje neurologije

Rođen je 9. svibnja 1948. godine u Grohotama na otoku Šolti, od oca Marina i majke Marije rođene Cević-Vidoš. Oženjen je Silvanom, rođenom Ninčević. Otac je trojice sinova, Jerolima, Domagoja i Mihovila. Osnovnu školu završio je u Grohotama 1963. godine, a gimnaziju u Splitu 1967. godine. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Zagrebu 1973. Dobitnik je rektorove nagrade na zagrebačkom Sveučilištu (1972.).

Liječnički staž obavljao je tijekom 1973. i 1974. godine u splitskoj Općoj bolnici i Domu zdravlja Split. Obveznu dvomjesečnu terensku praksu iz obiteljske medicine izvršio je na rodnom otoku. Nakon završenog staža službovao je nekoliko mjeseci kao liječnik opće prakse u ambulanti u Žrnovnici. U okviru onodobne međudržavne suradnje kao specijalizant pedijatrije radio je dvije godine u General Hospital of Misuratha, AR Libya. Povratkom u domovinu nastavio je sa specijalizacijom u Općoj bolnici u Puli, a završio ju je na Dječjoj klinici Kantrida u Rijeci. Specijalistički ispit je položio 1981. godine i zatim je nastavio s radom u Djelatnosti za pedijatriju Opće bolnice Pula kao odjelni liječnik. Od 1986. do 1996. godine je voditelj Jedinice za veću djecu i dojenčad, a od 1996. pa do umirovljenja 2013. voditelj Djelatnosti za pedijatriju Opće bolnice Pula. Pored rada u općoj pedijatriji, posebno stručno zanimanje pokazuje prema dječjoj neurologiji u čemu se i dodatno usavršava.

Utvrđuje suvremene temelje dječjoj neurologiji u Istri. Poslijediplomski studij iz Socijalne pedijatrije završava na Dječjoj klinici u Zagrebu. Na Sveučilištu u Zagrebu 1987. godine magistrira s temom: "Dugoročna prognoza novorođenačkih konvulzija".

Početakom 1991. postaje primarijus, a 2001. godine dobiva zvanje - uži specijalist dječje neurologije. Tijekom 1980-ih godina predavač je na Srednjoj medicinskoj školi u Puli, a 1990-ih godina održava nastavu iz područja dječje neurologije na dodiplomskom i poslijediplomskim studijima Medicinskog fakulteta u Rijeci. Bio je pozvani predavač na Proljetnoj pedijatrijskoj školi u Splitu s temom o migrenskim glavoboljama kod djece.

Tijekom Domovinskog rata aktivno surađuje u zaštiti zdravlja djece prognanika iz Hrvatske i izbjeglica iz Bosne i Hercegovine smještenih u bivšim vojarnama u Puli. U svibnju i lipnju 1995. godini boravi u Srednjoj Bosni vodeći pedijatrijsku službu u Ratnoj bolnici Žepče.

Objavio je pet znanstvenih i sedam stručnih radova u indeksiranim časopisima. Napisao je poglavlje o konvulzivnom sindromu objavljeno u "Priručniku turističke medicine" urednika: M. Capara, G. Murra, G. Popića i sur., 1993. Sudjelovao je na više hrvatskih i međunarodnih simpozija i kongresa s pisanim radovima i usmenim priopćenjima uglavnom s temama iz dječje neurologije. U svome stručno-znanstvenom radu u području dječje neurologije posebno zanimanje pokazao je za dječju migrensku glavobolju. Aktivno je sudjelovao u radu Istarskog ogranka Hrvatskog liječničkog zbora. Dobitnik je prestižne nagrade istoimene Udruge "Ladislav Rakovac" 2002. godine.

U tri mandata je bio predsjednik Etičkog bolničkog povjerenstva u Općoj bolnici Pula te član Pedijatrijskog povjerenstva pri Ministarstvu zdravlja Republike Hrvatske. Bio je predsjednik Istarskog ogranka Hrvatskog pedijatrijskog društva te u dva mandata dopredsjednik Istarskog ogranka Hrvatske liječničke komore i Hrvatskog društva za dječju neurologiju. Sudjelovao je u radu Društva za cerebralnu dječju paralizu i Društva za djecu s posebnim potrebama u Puli. Nakon umirovljenja 2013. godine radio je još četiri godine u Djelatnosti za pedijatriju OB Pula.

Ante Pavišić

Kapetan duge plovidbe

Rođen je u Srednjem Selu 1932. godine. Završio je sedmogodišnju školu (prva generacija te škole) u Grohotama. Po završetku sedmogodišnjeg školovanja nije se želio baviti poljoprivredom i vapneničarstvom. Za njega je to bio težak i naporan posao, koji ne obećava, stoga se obratio Ministarstvu pomorstva da mu omogući školovanje za zvanje pomorca. Bio je jedan od sretnika te mu je Ministarstvo osiguralo mjesto u đačkom domu Pomorske škole u Dubrovniku. 1949. godine započeo je školovanje za zvanje kapetana duge plovidbe. Po završetku prvog razreda, odlazi na brod trgovačke mornarice, gdje ostaje devet mjeseci. Bio je to probni rok – biti ili ne biti pomorac.

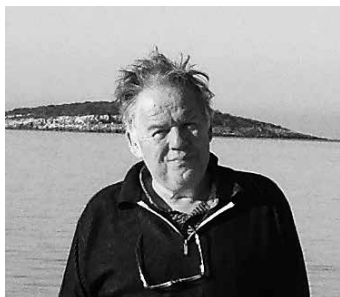
Nakon završetka nautičkog obrazovanja u Dubrovniku 1955. godine, služi vojni rok i dobiva čin potporučnika ratne mornarice. 1958. godine nakon odrađenog kadetskog staža položio je časnički ispit i stekao zvanje poručnika trgovačke mornarice. Kao stipendist „Jadroslobodne“ Split upisuje Višu pomorsku školu u Kotoru koju završava 1966. godine. Te godine uspješno je položio ispit za kapetana duge plovidbe. Nakon odrađene četiri godine plovidbe u svojstvu prvog časnika palube postaje zapovjednik.

1979. godine, nakon određenog zasićenja poslom kapetana, zapošljava se u Ustanovi za održavanje pomorskih plovni putova – Split. Bio je rukovoditelj nautičkog odsjeka te kao takav odgovoran za rad svih objekata sigurnosti plovidbe postavljenih na istočnoj obali Jadrana - od Savudrije do rijeke Bojane, uključujući i one na Skadarskom jezeru. Obnašajući tu dužnost često je surađivao s Hidrografskim institutom u Splitu i Leksikografskim zavodom u Zagrebu te je postao suradnik Zavoda pri izradi Pomorske enciklopedije. Nakon odrađenog desetogodišnjeg staža u Ustanovi ponovno plovi „debelim“ morima sve do 2002. godine.

„Barba“ Ante je oplovio sve kontinente i posjetio dvjesto pedeset svjetskih luka. Preplovio je mnoga mora i sve oceane (Atlanski ocean pedeset i dva puta). More ga nije mazilo, plovio je po niskim (-42°C) i po visokim temperaturama (+50°C). Pet sezona „sjekao“ je led. Prilagođavao se čudima mora, ali im je i „prkosio“, na pametan način. Plovio je na brodovima „Jadrolinije“ – Rijeka, „Jadroslobodne“ – Split, „Bager“ – Split i „Šibenske plovidbe“ – Šibenik, ali i na brodovima privatnih brodskih tvrtki.

Nakon plovidbi morem, svoju „plovidbu“ nastavlja na voljenom otoku, uz svoj hobi – slikarstvo i njemu drago maslinarstvo. Najstariji je živući šoltanski kapetan duge plovidbe. Jedan je od trojice prvih šoltanskih kapetana duge plovidbe. Sretno živi sa svojom obitelji, unucima i praunucima.

Dr. sc. ZORAN RADMAN, politolog – znanstveni suradnik

Zoran Radman (otac Vojko Radman, majka Zlata rod. Glavurtić) rođen je u Splitu 1958. godine. Osnovnu školu završio je u Grohotama, a srednju Tehničku školu pohađao je u Splitu gdje 1977. godine maturira kao strojarski tehničar. Diplomirao je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu na temu „Vojno geografski aspekti obrane srednjodalmatinskih otoka“, na istom fakultetu magistrirao je 2005. na temu „Politike prostornog planiranja u

lokalnoj samoupravi“, stekavši zvanje magistra znanosti iz područja društvenih znanosti, polje politologija, grana komparativna politika. Doktorirao je na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, u prosincu 2009. godine na temu „Utjecaj različitih modela građanstva na rezultate politika upravljanja prostorom u jadranskim regijama“. Stekao je akademski stupanj doktora znanosti iz područja društvenih znanosti, polje politologija, grana hrvatske politike i politike Europske unije. U znanstveno zvanje znanstvenog suradnika izabran je 2011. godine u znanstvenom području društvenih znanosti – polje politologija. Diplomira, magistrira i doktorira uz rad.

U četrnaestoj godini ostao je bez oca. Odmah nakon završenog prvog razreda srednje škole (i tako svake godine do završetka srednje škole), sezonski radi u hotelskom poduzeću na Šolti. 1979. godine zapošljava se u „Brodoremontu“ u Vranjicu, a nakon odsluženja vojske 1982. godine u pogonu „Jugoplastika“ u Grohotama na Šolti. U pogonu na Šolti u prosincu 1982. godine doživio je tešku nesreću na radu, koju je nekim slučajem preživio, no više nije mogao raditi na tom radnom mjestu. Od 1985. godine profesionalni je koordinator mjesnih zajednica i voditelj poslova narodne obrane u ZMZ-u Šolte te tajnik MZ-a Grohote do 1991. Nakon angažmana u HRM-u, od 1993. do listopada 1995. član je Poglavarstva Općine Šolta. Od listopada 1995. godine do danas radi u poduzeću „Urbos“ d.o.o. Split kao prostorni planer i ekspert za lokalne javne politike i lokanu samoupravu.

Profesionalna i stručna djelatnost

Područje ekspertize dr. sc. Zorana Radmana je politička dimenzija prostornog i urbanističkog planiranja, sustav lokalne samouprave, javne politike u lokalnoj zajednici i politička analiza te participacija. Područje znanstvenog

interesa mu je još politička kultura, razvoj demokracije, tvorba političke volje i izborni sustavi.

U okviru svog profesionalnog zanimanja je autor, voditelj i koordinator brojnih studija, elaborata, planova i programa kao npr.: „Integralno upravljanje obalnim područjem“, 2014. (studija) za potrebe Strategije prostornog razvoja RH – voditelj; „Unaprjeđenje kapaciteta upravljanja lokalne administracije u Novom Vinodolskom i Crikvenici pod povećanjem pritiska uporabe zemljišta u turističke svrhe i sukoba uzrokovanih korištenjem prostora“, 2007. (ekspertiza) – autor; „Uključivanje aspekata upravljanja okolišem u proces prostornog planiranja s ciljem promocije održivog razvoja u obalnom području Republike Hrvatske“, 2005. (ekspertiza) – autor; „Osposobljenost lokalne samouprave u gradovima Kraljevica, Crikvenica, Novi Vinodolski i općinama Omišalj i Dobrinje“, za provedbu Zakona o prostornom uređenju i gradnji i Zakona o zaštiti okoliša, (analiza zajedno sa Starc N. i drugi); „Lokalna razvojna strategija LAG „ADRION“ – voditelj; „Program održivog razvitka otoka Visa“ – voditelj; „Program održivog razvitka otoka Elafita“ – voditelj; „Osnove korištenja i zaštite prostora otoka Hvara“ – voditelj; „Analiza korištenja prostora općine Rogoznica“ – voditelj; „Strateški razvojni program općina: Tučepi, Podgora i Biskupija“ – voditelj; „Prostorni planovi uređenja gradova/općina: Vis, Komiža, Vrgorac, Rogoznica, Gradac, Primošten, Biskupija, Kistanje, Ervenik, Promina, Ružić, Blato, Zadvarje, Muć“ - koordinator je izrade. Također je i suradnik na izradi prostornih i generalnih urbanističkih planova gradova Splita i Dubrovnika, Knina i Sinja i dr.

Za područje otoka Šolte je suradnik na izradi dokumenata prostornog uređenja Šolte od 1986. do 1989. Koordinator je izrade prostornog plana uređenja Šolte i njegovih izmjena od 1996. do 2018., te urbanističkog plana uređenja Maslinice. Zatim je autor SWOT analize prostornog uređenja i stanja okoliša otoka Šolte 2001., autor je dva poglavlja Programa održivog razvoja otoka Šolte, voditelj izrade Strategije razvoja Šolte, Master plan razvoja turizma otoka Šolte i Plana i programa unapređenja javnih službi na otoku Šolti.

Znanstvena djelatnost

Pored zahtjevnog radnog angažmana uz neprestani društveni angažman, angažiran je i na znanstvenom polju. Objavio je znanstvenu knjigu „Građanstvo i javne politike“. Prema ocjeni recenzenata ova knjiga čini vrijedan znanstveni prilog objašnjavanju odnosa između modela građanstva i jedne javne politike. Riječ je o studiji temeljenoj na izvornom znanstvenom istraživanju i primarno prikupljenim empirijskim podatcima, što radu daje znanstvenu izvornost i

originalnost. Rad odskaje svojom temeljitošću, metodološkom preciznošću i novinom uvođenja javne politike prostornog upravljanju u područje političke znanosti. Recenzirani rad predstavlja vrijedan doprinos političkoj znanosti.

Također je objavio više znanstvenih članaka iz područja javne politike upravljanja prostorom u lokalnoj zajednici i razvoja lokalne demokracije, i to: „Ostvarivanje prava na lokalnu samoupravu u području prostornog uređenja“ (Hrvatska i komparativna javna uprava); „Prirodna i kulturna baština u prostornim planovima i sudjelovanje građana u javno političkom procesu“ (Godišnjak TITIUS - Zbornik baština i razvoj); „Razvijenost građanstva u jadranskim regijama“ (Croatian Political Science Review.); „Ustavno određenje lokalne samouprave u nekim tranzicijskim zemljama srednje i istočne Europe“ (Međunarodne studije); „Građanstvo i oblici političke potpore: slučaj jadranske regije“ (Anali hrvatskog politološkog društva).

Objavio više stručnih članaka u ostalim časopisima, kao: „Upravljanje gradskom jezgrom i prostorno planiranje“ (Bilten društva za očuvanje šibenske baštine Juraj Dalmatinac); „Reforma lokalne samouprave: mogući smjerovi“ (Političke analize, tromjesečnik za analizu hrvatske i međunarodne politike); „Participacija“ i „Pravo na grad – potrebe i mogućnosti participativnog pristupa u prostornom planiranju“ (Gospodarstvo i okoliš: stručni časopis za tehniku zaštite okoliša); Bit lokalne samouprave i demokracija (Municipal: časopis za jedinice lokalne i područne /regionalne/ samouprave); „Načelo supsidijarnosti, primjena načela supsidijarnosti u okviru razmatranja lokalnih politika“ (Municipal); „Rasprava o novoj upravno-teritorijalnoj organizaciji Hrvatske - Nova upravno-teritorijalna organizacija Hrvatske“ (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti).

Sudjelovao na znanstvenim i stručnim skupovima s temama iz lokalne demokracije i samouprave. Povremeno je predavao kao gost na doktorskom studiju Fakulteta političkih znanosti te povremeno gostovao na tribinama koje se bave društvenim temama.

Član je Izvršnog odbora Hrvatskog politološkog društva i predsjednik podružnice HPD Split, član je Instituta za javnu upravu te Centra za razvoj demokracije „Miko Tripalo“.

Urednik je monografije „Otok Šolta“ (2012.), kapitalnog djela za otok Šoltu. U istoj je autor 4 poglavlja: „Šolta u Narodnooslobodilačkom ratu“, „Šolta od II. svjetskog rata do hrvatske samostalnosti“, „Razdoblje Domovinskog rata na Šolti od početka do ožujka 1992.“ i „Šolta u samostalnoj državi Hrvatskoj“. Napisao je i: „Općina Šolta“ (u časopisu Municipal), „Otok Šolta - vidici razvoja“ i „Ivo Rubić – obala otoka Šolte“ (u Baščini).

Društveni angažman do 1990.

Od 1974. omladinski je aktivist na Šolti, uključen u društveno politički rad na razvoju omladinske organizacije Šolte. Kasnije kao društveno politički radnik (volonter) obavlja dužnosti predsjednika Saveza rezervnih vojnih oficira Šolte, sekretar Mjesne konferencije SSOH-a Šolta, predsjednik Mjesne konferencije SKH Šolte, član splitske komisije pri CKSKH za djelovanje među mladima te član Općinskog komiteta SKH Split od 1984. do 1988.

Završio je Školu rezervnih oficira te stekavši odgovarajuću vojnu naobrazbu obnaša dužnosti voditelja poslova narodne obrane na Šolti, načelnika i zapovjednika civilne zaštite Šolte, a kasnije zapovjednika Teritorijalne obrane Šolte. Zoran Radman posebno je kao volonter bio angažiran na poslovima organizacije zaštite od požara na otoku u razdoblju 1983. do 1989. godine u čemu mu nije smetala invalidnost koju je zadobio na radnom mjestu.

Od kada je zaposlen u MZ Grohote (u razdoblju od 1974. do 1979., od 1981. do 1982. te od 1983. do 1991.) najviše djeluje u rješavanju otočkih problema. Angažiran je na rješavanju imovinsko-pravnih odnosa prilikom izgradnje otočke ceste te zajedno sa ostalim suradnicima na zatvaranju funkcijske konstrukcije izgradnje ceste, a posebno na probijanju nove obilaznice Maslinice. Zatim aktivno sudjeluje na koordinaciji izgradnje vodovoda Šolta od Stomorske do Srednje Sela tražeći financijska sredstva, kao i na rješavanju provedbene dokumentacije jer je ZMZ Šolte bila investitor magistralnog vodovoda. Naročito je bio angažiran na zadatku angažiranja jedinica JNA na iskopu kanala magistralnog vodovoda od Gornjeg sela do Grohota. Znatno učešće ima u rješavanju uređenja luke Rogač i benzinske stanice. Kao omladinski aktivista osigurava sudjelovanje omladine u uređenju novog turističkog naselja u Nečujmu. Jedan je od pokretača izrade Plana razvoja Šolte i kasnije tajnik Odbora za izradu plana razvoja Šolte. Ustrajnošću, zajedno sa suradnicima uspijeva da se taj prvi šoltanski razvojni plan donese od strane Skupštine općine Split (1986.).

Koristeći mogućnost iz Zakona o mjesnim zajednicama Šolte, Zoran Radman jedan je od pokretača i realizatora formiranja Zajednice mjesnih zajednica Šolte, kao preteče današnje Općine Šolta. U rješavanju otočkih problema, jedan je od inicijatora i član Radne grupe Izvršnog vijeća Skupštine Općine Split za Šoltu. Prilikom izrade Plana razvoja Šolte uočio je važnost prostornog uređenja i upravljanja prostorom na čemu se posebno angažirao, što mu je kasnije postala i profesija. Skupa sa stručnjacima Urbanističkog zavoda radi na izradi „Programa zaštite prostora otoka Šolte“, „Odluke o građevinskim područjima otoka Šolte“ te izradi „Prostornog plana područja posebne namjene

Šolte“, čiji rad koordinira sa strane ZMZ Šolte i radne grupe IV-a za Šoltu.

Za svoj društveno-politički angažman do 1990. dobitnik je Priznanja Republičke konferencije SSOH-a, Plakate Republičke konferencije SRVO SRH, Medalje Civilne zaštite SRH i Plakata Predsjedništva SRH.

Domovinski rat

Domovinski rat zatiče ga na dužnosti koordinatora mjesnih zajednica, tajnika MZ Grohote, voditelja poslova narodne obrane i zapovjednika TO Šolte. Promjenom struktura vlasti na Šolti dobiva otkaz. Na poziv predsjednika ZMZ Dobroslava Elezovića, kao zapovjednik TO Šolte i predsjednik Saveza rezervnih vojnih oficira, iako invalid (noge), odaziva se pozivu te sa ostalim akterima počinje provoditi pripreme za obranu otoka. Još u travnju 1991. od generala Ive Jelića dobiva zadatke za obrambene pripreme. Sekretarijat NO Splita i Zapovjedništvo grada, zadržavaju ga na dužnosti zapovjednika TO Šolta pa ga zapovjednik HRM i ministar obrane postavljaju na mjesto zapovjednika Satnije MDP Šolta, koju on i ustrojava. Dužnost zapovjednika samostalne satnije MDP-a Šolte obnašao je s činom natporučnika/satnika, bio organizator vojne komponentne obrane otoka Šolte i osmislio raspored i plan upotrebe satnije MDP s kojom je zapovijedao.

Član je Udruge dragovoljca Hrvatske ratne mornarice i Udruge veterana Domovinskog rata i antifašista.

Dr. sc. Zoran Radman, znanstvenik iz područja društvenih znanosti, pripada krugu intelektualaca lijeve orijentacije, koji aktivno promiče demokratske vrijednosti i osobito vrijednosti antifašizma. Nakon odlaska iz Općine Šolta nastavlja pomagati općinskom rukovodstvu.

Oženjen je Gordanom, arhitekticom i urbanisticom.

Izv. prof. dr. sc. PERO VIDAN

Živi u Stomorskoj i Solinu. Rođen je 09. rujna 1976. u Metkoviću, Republika Hrvatska. 2000. godine diplomirao je na Pomorskom fakultetu u Splitu. Od 2000. godine plovi na brodovima tvrtki Splitska plovidba, Mediteranska plovidba, Armada Swiss, Seatrade. Stekao je stručno zvanje zapovjednika na brodovima od 3000 BT i većim (kapetan duge plovidbe).

Od 2006. radi na Pomorskom fakultetu u Splitu. Upisan je u Registar istraživača Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH pod matičnim brojem 288456. Godine 2009. radio je kao vanjski suradnik na pomorskom odjelu Sveučilišta u Dubrovniku. 2010. je doktorirao na Poslijediplomskom doktorskom studiju Fakulteta prometnih znanosti u Zagrebu. Iste godine postao voditeljem Posebnog programa obrazovanja pomoraca pri Pomorskom fakultetu u Splitu te voditeljem dislociranog studija u Šibeniku.

Od 2011. prodekan je za znanost na Pomorskom fakultetu u Splitu. 2012. je bio član delegacije STW pododbora pri Međunarodnoj pomorskoj organizaciji u Londonu (International Maritime Organisation-IMO). Od 2014. član je hrvatske delegacije u IMO-u za Skup o pomorskoj sigurnosti (Maritime Safety Committee-MSC). 2012.-2016. bio je viši urednik međunarodnog znanstvenog časopisa „Transactions on Maritime Science“- ToMS (*WOS i SCOPUS baza*). 2011. do danas je urednik Međunarodne konferencije o pomorskoj znanosti (International Maritime Science Conference-IMSC). Član je uredništva ICTS konferencije, POWA konferencije i SORTA konferencije. Od 2015. član je uprave Pomorskog klastera pri Agenciji za konkurentnost Republike Hrvatske. Autor je i koautor više relevantnih znanstvenih članaka objavljenih u časopisima A kategorije i međunarodnim konferencijama. Urednik je nekoliko knjiga te koautor u nekim znanstvenim knjigama. Autor je i urednik više maritimnih studija i elaborata (za Posebni program obrazovanja i poslijediplomski studij Tehnologije u pomorstvu). Dobitnik je nagrada za doprinos znanosti i razvoja od strane Pomorskog fakulteta u Kotoru (Crna Gora) i Vojnopomorske akademije Gdynie (Poljska). Izvanredni je profesor na Pomorskom fakultetu u Splitu. Predavao je Sigurnost na moru, Organizacija rada i Upravljanje na brodu te Sredstva pomorskog prometa. Vanjski je suradnik na Pomorskom fakultetu u Kotoru za diplomatske doktorske studije. Vanjski je suradnik Sveučilišta u Rijeci, Pomorskog fakulteta Rijeka, na doktorskom studiju.

Član je Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU), razred vodni promet (tajnik). Član je međunarodnog odbora za reakreditaciju doktorskih studija za Sveučilište u Zadru (2012.), Sveučilište u Dubrovniku (2012.) te Pomorski fakultet u Rijeci (2018.). Godine 2018. postao je dekan Pomorskog fakulteta u Splitu.

Dinko Sule

SLIKARSTVO

Godina koje su za nama, za trajanja Šoltanskih kulturnih ljeta mnogi su šoltanski slikari, (Vice Buktenica, Jakša Radman, Boris Mihovilović, Marina Cecić - nova slikarska nada, Ante Pavišić, Tonći Blagaić – Buce ...) kao i umjetnici koji nisu Šoltani (bračni par iz Ljubljane, Gabrijela i Slavko Zupan, kuhar i dizajner iz Zadra, Igor Oliverić), izlagali u prostorima Bratske kuće Grohote, kasnije u galerijskom prostoru „Bratska kuća“. Da se sve ne zaboravi ovdje ćemo predstaviti nekolicinu (neke smo predstavili u prošlim brojevima „Baščine“), nekoga s fotografijom njegova djela, nekoga sa par riječi, toliko da sve ne ide u zaborav. Predstaviti ćemo i jednu novu umjetnicu, šoltanskih korijena, koja još nije izlagala na Šolti. Vjerujemo da hoće. U nekoj drugoj „Baščini“, možda, netko i napiše jedan veći, stručni prilog o šoltanskoj likovnoj sceni. „Štofa“ za takvo štivo na Šolti ima, samo treba naći „krojača“.

Lina Aljinović

Rođena je 1991. godine u Splitu. Osnovnu školu završila je na Šolti. Školu likovnih umjetnosti završila je u Splitu 2009. godine. 2017. godine završila je Umjetničku akademiju u Splitu, studij likovne kulture i likovnih umjetnosti. Specijalizirala je grafiku u klasi izv. prof. Edvina Dragičevića i asist. Maje Khoualdi Mužinić.

O njenom radu „Sedam smrtnih grijeha“ Magdalena Durđov i Roberta Jerčić napisali su:

„Ovo umjetničko djelo svojevrсна je ispovijed autorice, a ujedno i duhovno putovanje ka spoznaji čovjekove, time i vlastite prirode. Sedam grijeha – oholost, škrtost, bludnost, zavist, neumjerenost u jelu i piću, srditost, lijenost – predstavljeni su kao kažnjivi smrću. Što je to što ih čini težima od ostalih grijeha, od ostalih ljudskih grešaka? Toliko često im pribjegavamo jer nas ispunjavaju, daju osjećaj ugone i zadovoljstva, a možda i čine sretnima.

Rad se sastoji od dva dijela, oba izvedena u tehnici linoreza. Prvi dio predstavlja kožni dvosjed, a drugi dio sastoji se od sedam antropomorfnih likova koji predstavljaju sedam smrtnih grijeha. Kožni dvosjed, u potpunosti izveden tehnikom poentilizma, predstavlja određenu težinu grijeha kao i naš oslonac, on podnosi sav naš teret, sve naše jade i sreće, on nas oslobađa i podupire.

Griješni su prikazani kroz simbolične radnje ljudi. Dvosjedu autorica odlučuje dati sporednu ulogu te ga lišava njegove prvotne namjene oslonca smještajući ga na zid, dok same figure stavlja u prvi plan. Modeli, autorici dragi ljudi, figurama daju novu dimenziju; preuzimaju ulogu jastuka, udobnih i mekih oslonaca jer nisu bitne radnje same po sebi, već osoba koja ih izvodi.

Autorica kroz prizmu živog čovjeka od krvi i mesa, grešnog i slabog, prikazuje smrtne grijehe i pita se je li grijeh veći od čovjeka, od nas samih? Upotreba poluprozirnog i rupičastog materijala, fizelina, tjera nas da se zapitamo gledamo li ispod površine? Osuđujemo li tuđe greške bez da prvo pogledamo svoj odraz u zrcalu? Koliko toga smo spremni sebi oprostiti, a druge za isto optuživati? Svi griješimo – to je ono što nas povezuje.“

Lina Aljinović: Sedan smrtnih grijeha-kožni dvosjed, linorez, 200 x 100, 2017.

Senga i Tonči Aljinović

Senga i Tonči Aljinović, supružnici iz Stomorske stvaraju otočku priču od kamena i drva. Simbol Šolte – ćuvita i more vječita su im inspiracija. Za povjerovati je da će supružnici svoje vrlo zanimljive radove izložiti u galerijskom prostoru „Bratska kuća“.

Senga i Tonči Aljinović: Ćuvite, drvo

Nastja Dadić Radić

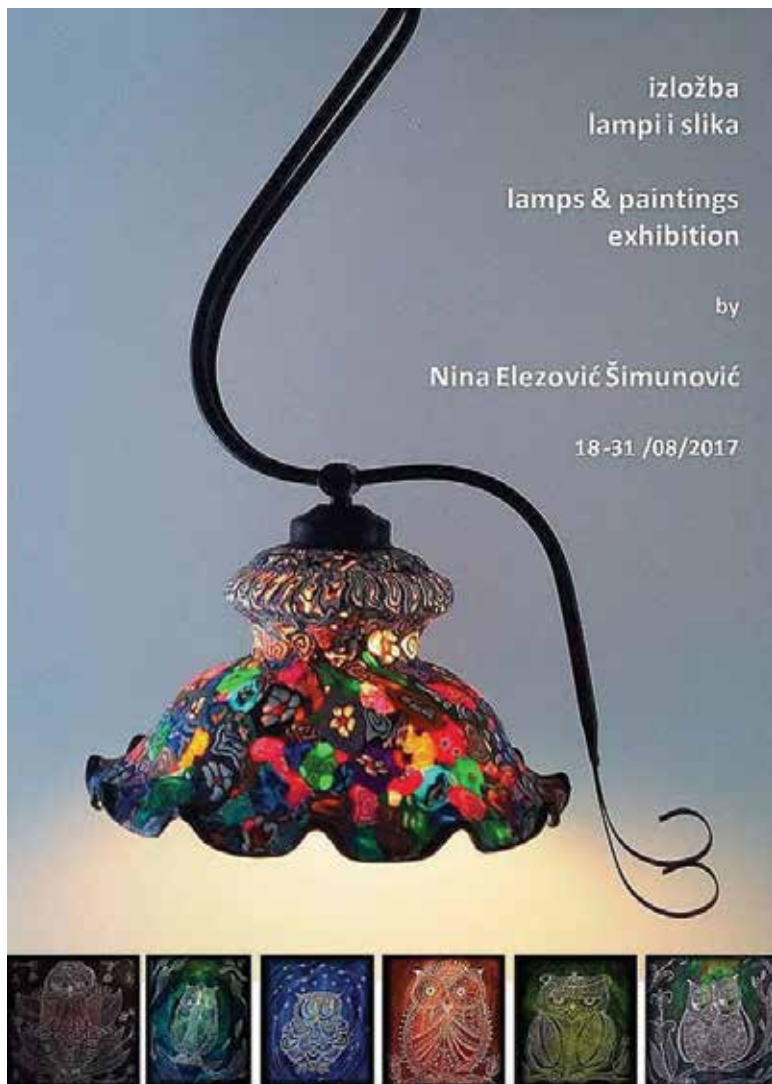
Slikarica je rođena 1946. godine u Splitu. Diplomirala je likovni odgoj i likovne umjetnosti na zadarskom Filozofskom fakultetu. U školi za dizajn i grafiku i održivu gradnju u Splitu predavala je likovne stručne predmete. Izlagala je na više skupnih i samostalnih izložbi. Članica je HDLU-a, HULU-a Split i Likovne grupe Oz. Živi u Splitu i Rogaču na otoku Šolti. Više puta je nagrađivana.

U katalogu izložbe koju je priredila na Šolti, Mia Madir napisala je: „Način na koji Nastja Dadić Radić interpretira svoje doživljaje otoka uvelike krasi odlike snažne ekspresivne figuracije koja se stapa i prožima apstraktnim ophođenjem prema samom motivu. Ostvarenja ovog dijela postava krajnje su dinamična kako u samom potezu, načinu na koji umjetnica gradi svoje motive, a tako i u kompoziciji odnosno rasporedu likovnih elemenata na plohi. Ono što doprinosi svojevrsnom mistificiranju motiva je dinamično i pomalo intuitivno ophođenje prema tonovima i igri svjetlosti te se postiže treperenje dvodimenzionalnog slikarskog ostvarenja. Uz pažnju kojom umjetnica pristupa motivima, raskoš detalja, te njihovo oživljavanje kroz osobnu interpretaciju pretvara škrapi, svaki šum mora i razbijanje valova u sanjivu viziju obogaćenu jednom osobnom notom. Atmosferičnost postava koja promatrača odvodi u mističnu zanesenost, refleksija je doživljaja kopna opkoljenog modrinom, ostvarenje kojeg je pronašla kako u dvodimenzionalnim tako i u trodimenzionalnim djelima.“

Nastja Dadić Radić: Mjesec u škrapi, akril na platnu, 2016., 75 x 100

Nina Elezović Šimunović – Osebujna umjetnička duša

Galerija "Bratska kuća", Grohote, Šolta

izložbeni plakat 2017.

Nina Elezović Šimunović osebujna je umjetnička duša, *naše škrape dite*, veteranka izlaganja u prostorima „Bratske kuće“ u Grohotama. Iz bogatog fundusa materijala (fotografije, zapisi, novinski članci) koje je dostavila umjetnica o sebi i svom radu za čitatelje „Baščine“ donosimo sljedeće:

“Šolta ju poznaje po njezinim lampama i slikama kroz koje otkriva i daje formu svojoj mašti, snovima, inspiracijama. Uvijek nove, drugačije, unikatne, lampe se rađaju u njezinim rukama već dvadesetak godina, a svakoga ljeta, počevši od 2012. godine, njihova razigrana paleta obojane svjetlosti raspe se po kamenim zidovima i drevnim nišama galerije Bratske kuće u Grohotama.

Nina Elezović Šimunović još je jedna umjetnica među mnogima koji imaju dodir Šolte u svom nadahnuću, bilo da su sa Šolte potekli ili joj se vraćaju, svatko na svoj osoben način. Za Ninu, Šolta znači oboje, i porijeklo i povratak, i uzimanje i davanje, krug koji raste...

Lampe su njezina posebna ljubav, igra u kojoj može tkati svjetlost i tamu stvarajući čaroliju boja i bezbrojnih nijansi što se u svojem fluidnom plesu kroz spirale i mandale zaustavljaju u formama cvijeća, sunca, mjeseca, zvijezda... Na staklenim podlogama u obliku piramida, kupola, kugli, stožaca zasja tako šarena svjetlost u „tisućama cvjetova“, a upravo je to i naziv tehnike „millefiori“ u kojoj ih Nina izrađuje. Ova tehnika datira još iz drevnih feničanskih, aleksandrijskih i rimskih vremena da bi svoj vrhunac doživjela u 19.st. u Italiji, Engleskoj i Francuskoj kroz proizvodnju briljantnih valjčića i čuvenih venecijanskih „murina“. Tradicionalni motivi su cvjetne rozete, no danas umjetnička sloboda stvara i druge vrlo raznolike, čak i apstraktne motive koristeći pritom ne samo staklo, već i druge materijale kao što su vosak, polimerske gline, silikoni... Formiranje motiva i sitnih fragmenata koji u svojoj kompoziciji stvaraju sliku, a potom se peku, dugotrajan je i vrlo precizan rad koji zahtijeva veliku maštovitost, strpljenje, praksu i umijeće.

Boja, boja, boja... to je njezin istinski alat, bez obzira o kojem se materijalu i tehnici radi, kojim nastoji unijeti dušu, dati novo, drugačije značenje i vrijednost svemu što dotakne. Pored lampi, o tome svjedoče i mnoge druge stvari koje radi, njezini mozaici, vitraži, lazurirani zidovi, keramika, nakit, ogledala, suveniri, obrađeni namještaj, unutarnji i tekstilni dizajn, pa čak i pisanje, novinarstvo, fotografija.”

Lampe, izložbeni eksponati, galerija Bratska kuća, Grohote 2013./2014.

Osim samostalnog rada, u nastojanju da svoje znanje, iskustvo i umijeće podijeli i prenese drugima, Nina je aktivno angažirana i kao voditeljica slikarsko-terapijskih radionica, kreativnih radionica za djecu i odrasle te u osmišljavanju i provedbi različitih projekata kreativno-umjetničkog, terapijskog i društveno-socijalnog karaktera kroz udruge i organizacije civilnog društva i institucije.

„Život je beskrajn niz izazova za pomirenje krajnosti, u sebi samom i u svijetu, za što je potrebno veliko i konstantno umijeće. Umjetnost je način života koji daje dušu svakodnevnoj rutini i oblik idealima i snovima. Umjetnost je igra, radost i sposobnost stvaranja što u sivilu crno-bijelog svijeta grade dugin most koji spaja suprotnosti, moguće i nemoguće, ljudsko i božansko i čini život većim, radosnijim, boljim. Umjetnost je u svemu i umjetnik čući u svakome od nas.“, tako govori Ninin entuzijazam i dodaje, „Franjo Asiški je jednostavno i predivno rekao da je „onaj koji radi rukama - radnik, onaj koji radi rukama i glavom - majstor, a onaj koji radi rukama, glavom i srcem - umjetnik“ . Nije bitan predmet nadahnuća; bitno je usuditi se biti umjetnikom i integrirati na takav način sve snage svoga bića, ne bismo li barem na tren osluhnuli i doživjeli umjetnost, taj način na koji „duša svijeta progovara u duši čovjeka“ (J.W.Goethe) .

Iz biografije ...

Nina Elezović Šimunović živi u Splitu, a posljednjih desetak godina redovito po nekoliko mjeseci godišnje živi i na Šolti, u Gornjem Selu, odakle je porijeklom njezin otac Ante Elezović.

Pri Centru za odgoj i obrazovanje u umjetnosti i kulturi 1985. god. maturira kao suradnica u sredstvima javnog informiranja/novinska izvjestiteljica, a nakon toga studira povijest umjetnosti i engleski jezik pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Desetak godina kasnije završava petogodišnji slikarski studij pri Slobodnoj umjetničkoj akademiji u Splitu u suradnji s „Goethe Institute“ Dornach, Švicarska, i stječe diplomu slikarice i učiteljice slikanja. Slijedi dugogodišnji neformalni studij slikarske terapije te trogodišnji studij klasične homeopatije pri London Colledge of Classic Homeopathy London u suradnji s Udruženjem homeopata Hrvatske. Paralelno sa studijima osniva i radi kao privatna poduzetnica u svojem poduzeću „Fibula“ te kao honorarna suradnica nekoliko godina piše za „Slobodnu Dalmaciju“ u tjednoj rubrici „Mozaik“. U to vrijeme surađuje i s brojnim nevladinim humanitarnim organizacijama „Marie Stopes International“, „AICF“, „IRC“,

„Care International“ provodeći okupacijsku terapiju za žene žrtve rata na području Splita, Korčule, Omiša, Posušja, Bihaća i Sarajeva.

Također, simultano prevodi predavanja gostujućih inozemnih predavača za potrebe Slobodne umjetničke akademije u Splitu i studija homeopatije u Zagrebu, a također prevodi s engleskog na hrvatski i brojnu relevantnu literaturu na temu slikarstva i homeopatije. Kao vanjska suradnica, a kasnije i volonterski, u periodu od 2009. do 2011. vodi slikarsko terapijske radionice za zatvorenike, bivše ovisnike, u zatvoru Bilice Split te sudjeluje u organizaciji prve „zatvorske“ izložbe u okviru pilot projekta Slobodne umjetničke akademije Split i Ministarstva pravosuđa RH.

Od 2006. god. do danas, Nina vodi slikarsko terapijske radionice, u početku pri udruzi „Domine“ kroz projekte za žene žrtve obiteljskog nasilja, a kasnije otvorenog tipa za sve zainteresirane za rad na temelju Goetheove teorije boja i smjernica Rudolfa Steinera za novi pristup umjetnosti s elementima slikarske terapije koju je razvila Lian Collot d'Herbois i Margaret Hauschka.

Nakon prestanka s radom u svijetu poduzetništva, radi u udruzi „Domine“ u Splitu kao voditeljica odnosa s javnošću i urednica više web stranica. U opisu posla, pored PR-a i web administracije na hrvatskom i engleskom jeziku, elektronski newsletteri, vođenje slikarskih i drugih kreativnih radionica, pripremanje izložbi, brošura, publikacija, pisanje i provedba projekata, projektno izvještavanje, organizacija projektnih aktivnosti, edukacije, prezentacije, okrugli stolovi, konferencije, radionice, individualno savjetovanje, medijske aktivnosti, te suradnja s brojnim partnerskim udrugama i institucijama u Hrvatskoj, regiji i inozemstvu, na području rodne ravnopravnosti, nasilja nad ženama, neformalne edukacije mladih, socijalne inkluzije, demokratizacije i unaprjeđenja civilnog društva. Pored brojnih projekata kojima su financijsku potporu osigurala različita ministarstva RH, Grad Split, Splitsko-dalmatinska županija i ostali donatori, voditeljica je i EU projekta iz IPA IV komponente „Žene na tržištu rada – problem ili prilika“. U suradnji s Gradom Splitom i Splitsko—dalmatinskom županijom provodi i višegodišnji istraživački projekt „Žene Splita i Dalmacije“ u sklopu kojega, uz brojne multimedijske aktivnosti piše scenarij za dugometražni dokumentarni film „Splićanke nekad i danas“ te režira i radi na njegovoj djelomičnoj realizaciji.

Lampe, izložbeni eksponati i detalji, 2012./2016.

U suradnji s Centrom za kulturu i cjeloživotno obrazovanje „Zlatna vrata“, od 2012. kontinuirano organizira Multimedijску manifestaciju Dani žena u Zlatnim vratima u sklopu koje svake godine u lodgi „Zlatna vrata“ postavlja izložbe i predstavlja rad svoje slikarske grupe „Iz bića boje“ i to „Boginje u svakoj ženi“ (2012), „Univerzum feminae“ (2013), „Božićna imaginacija“ (2013), „Primavera“ (2014), „Četiri tjedna – četiri godišnja doba“ (2015), „Žene koje trče s vukovima“ (2016), „Abeceda boje“ (2017), „Leptir kaže“ (2018). U suradnji s Francuskim institutom u Splitu predstavlja se izložbom „Mali princ“ (2013) u okviru programa Dani Europe. Tu su i brojne grupne izložbe s različitim udrugama kao što je splitski „Emanuel Vidović“ i trogirski LUT (Likovna udruga Trogir). Od samostalnih izložbi svakako treba spomenuti izložbu „Božićna imaginacija“ i „Mali princ“ (2013/14) u Rudolf Steiner House u Londonu.

Od ljeta 2012., kao članica „Šoltanskih truda“ i „Šoltaart“ u suradnji s KIC-om otoka Šolte u galeriji Bratska kuća u Grohotama redovito svakog ljeta postavlja u okviru programa kulturnog ljeta izložbu lampi, a povremeno i slika; u suradnji s udrugom „Ruzmarinke“ provodi kreativne Fimo radionice za djecu u Staroj školi u Stomorskoj, a s posebnim zadovoljstvom slika s „Malim čuviticama“ pored Lokve u Grohotama i pridružuje se ljetnom sajmu u Maslinici.

U međuvremenu, Nina se igra, uživa i brine o svom masliniku u Gornjem Selu, a povremeno i napiše ponešto promotivno o Šolti, poručujući putnicima i namjernicima:

„Drevna legenda kaže da kad je Bog stvarao otoke, Šoltu je stvorio posljednju i zato će Šolta na kraju dobiti sve! Drevni trgovci, gusari, vladari... ovdje su pronašli utočište u nevolji; pustinjaci, redovnici, pjesnici i umjetnici inspiraciju i istinski mir duše, pa rekoše... Tko jednom prespava na Šolti, uvijek joj se vraća! (Marko Marulić). I doista, oni koji znaju, vraćaju se... A one koji to još nisu, Šolta strpljivo čeka...“

„Majka priroda“, akvarel, 60 x 80 cm, 2012.

„Kameni pjevači“, skulptura, prirodni neobrađeni kamen

Marin Jakovčević – Maka

Naš Marin Jakovčević – Maka rođen je 1954. godine u Gornjem Selu. Na šoltansku likovnu scenu kročio je bez mentorstva i bez uzora. Ispisat će Marin svoju likovnu biografiju, ma kolikogod mu je teško probijati se kroz ljusku autodidaktičkog amaterizma. Pouzdano i vješto će proći slikarsku „akrobatsku žicu“ i polako se penjati na šoltanski „slikarski Olimp“. Slike koje je izložio na prvoj samostalnoj izložbi (2018.) svjedoče tome.

Marin Jakovčević – Maka: Snijeg u Gornjem Selu, akril na platnu, 50 X 40

Tonkica Jeličić rođ. Jakovčević

Tonkica Jeličić rođ. Jakovčević, umjetnica/ slikarica i waldorfska odgajateljica, rođena je 1950. godine u Splitu.

Denka Marinković u prigodnom letku za Tonkičinu izložbu vinorela u galerijskom prostoru „Bratska kuća“ u Grohotama (2018.) napisala je:

„Tonkica tka svoju karijeru, uz neosporan likovni talent, kroz profesionalno bavljenje propagandnom fotografijom i grafičkim oblikovanjem u OZH-a, nakon mature u srednjoj Umjetničkoj školi u Splitu (1969.). Uz rad je studirala i diplomirala (1976.) na Pedagoškoj akademiji, da bi se nakon toga trideset godina posvetila profesiji odgajateljice. Presudan je bio njen susret s waldorfskom pedagogijom 1989. pa istu specijalizira u Ljubljani 1995. godine. Nakon toga postavlja temelje prvog waldorfskog vrtića u Splitu.

Njegujući svoje korijene vezane za Gornje Selo, umirovljeničke dane vezuje za Šoltu, koja joj je neizmjeran izvor inspiracije.“

Tonkica Jeličić: Portet, vinorel

Josip Kovačević - Enco

Josip Kovačević (šoltanski zet) rođen je 1968. u Aachenu u Njemačkoj. Po zanimanju je muzejski tehničar. Bavi se karikaturom i ilustriranjem knjiga, dizajnom i filmom. Karikature su mu objavljivane u: „Berekinu“, „Slobodnoj Dalmaciji“, „Potepuhu“, „Život s mirovinom“, „Hrvatskom slovu“, „Sesvetskim novinama“, „Sesvetskom listu“ i „Podstranskoj reviji“. Na međunarodnoj izložbi karikatura u Azerbejdžanu osvojio je zlatnu medalju. Na festivalu karikature u Indiji osvojio je treće mjesto. Prošle godine Josip nas je počastio izložbom karikatura u galerijskom prostoru „Bratska kuća“. Josip žive u Sesvetama.

Josip Kovačević, Krunica (nagrađena karikatura)

Anka Mateljan

2018. godine, Anka Mateljan (Gornje Selo, 1940.) uz već poznate svoje slike od suhog cvijeća i listova na kojima majstorski stvara motive seoske arhitekture predstavila je prvi put svoja „ulja“. Rekli bi naši stari za nečiji uspjeh: „Ko zna – Zna?!“ Anka, zna! Čestitam! Anki ovo nije prvo predstavljanje šoltanskoj likovnoj publici. Izlagala je samostalno i skupno. Anka je član Društva naivnih umjetnika Hrvatske.

Anka Mateljan: Suton, ulje na platnu, 50 x 40

Marženka Miki Schultze rođ. Mladinov

Marženka je rođena 1952. godine u Grohotama na Šolti. Od 1972. godine do umirovljenja (zdravstveni tehničar) živjela je u Darmstadtu - Njemačka. Umirovljeničke dane provodi na Šolti. Iz njezine slikarske biografije da se pročitati da je pouke o slikarstvu privatno učila kod akademskih slikarica i slikara; Vesne Bakić (olovka i tuš), Lene Ruckert (akvarel), Karin Herbsthofer (kombiniranu tehniku, kolaž i akril) te kod Erich Weimann (kombinirana tehnika, akril). Odradila je mnogobrojne samostalne (2016. u Grohotama) i grupne izložbe. Članica je Umjetničkog društva Griesheim. Slike Marženke Schultze sočnog su kolorita, a slikarski opus, često apstraktnih tema - respektabilan.

Marženka Miki Schultze, Balerina, akril 50 x 70

Jadranka Pamić rođ. Bezić

Jadranka Pamić još nije bila dionikom šoltanske kulturne scene. Vjerujemo, hoće. Tko je Jadranka Pamić koja je kao umirovljena sutkinja došla živjeti na Šoltu i živi našu šoltansku zbilju?

Rođena je u Puli 1955. godine. Osnovnu školu, gimnaziju te Pravni fakultet završava u Zagrebu. Od ranog djetinjstva pokazuje sklonost likovnom izražaju koji je prisutan kroz čitav njen dosadašnji život. Zahvaljujući okolnosti da joj je majka likovni pedagog koja je za vrijeme aktivnog rada u nastavni program uključila i slikanje tehnikom BATIK – Jadranka se u ranoj mladosti upoznaje s tom inače rijetkom slikarskom tehnikom.

Prof. dr. sc. Antun Bauer u predgovoru kataloga jedne njene izložbe piše: „Glavna tema i sadržaj njenih djela jesu istarski ambijenti i vedute starih autohtonih građevina, detalji poput portala, stubišta, starih crkvice i ostalih karakterističnih obilježja istarske arhitekture – cisterne i kažuni. Zastupljeni su i karakteristični istarski volovi – boškarini i koze. U radovima Jadranke Pamić prisutna su djela sa motivima cvijeća i mrtve prirode, ali i djela sa ljudskim likovima, aktovi, karakteristični „Klaunovi“, a naročito sakralni motivi Bogorodice. Radovi Jadranke Pamić u tehnici batika – dosegli su vrhunac mogućnosti koja se u slikarstvu može postići u tehnici batika – koji se tako rijetko javlja u našem slikarstvu.“

Jadranka Pamić: Čamac, batik.

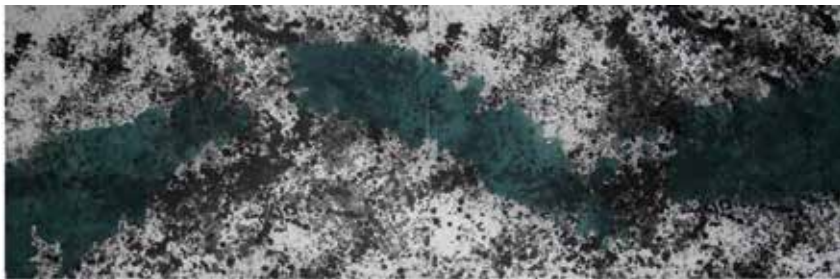
Izvor: Katalozi s Jadrankinih samostalnih izložbi: Galerija SLAVIJA LLOYD, Zagreb, 1996. i Zagreb, 2004. – KLUB ZAGREBČANA

Vana Mršić

Vana Mršić rođena je 1992. godine u Splitu. Školu za dizajn, grafiku i održivu gradnju završila je u Splitu. Trenutno pohađa diplomski studij likovne umjetnosti na Umjetničkoj akademiji u Splitu. Sudjelovala je na više skupnih izložbi. U prigodnom letku s izložbe koju je odradila zajedno s Linom Aljinović (Bratska kuća, 2018.) piše:

„Autorica nastoji dosegnuti savršen sklad u odnosima prostora, odnosno istražuje odnos oblika prirodne konfiguracije terena naspram infrastrukturi i urbanističkom planu. Svoju inspiraciju pronalazi u prirodi. Kod izrade radova kombinira dvije grafičke tehnike, linorez i akvatintu. Prirodu predstavljaju apstraktne forme u stilu tašizma, franc. tache – mrlja. Pomoću akvatinte spontanim načinom izražavanja razvija zamršenu kompoziciju apstraktnih u brzom i slučajnom potezu. Geometrijske forme predstavljaju arhitekturu i infrastrukturu, koja na radovima prožima apstraktnu formu „prirode“ i saživljava s njom.

Autorica stavlja u prvi plan kvalitetu i sklad suodnosa infrastrukture i prirode. Infrastruktura podilazi čovjeku, plod je njegove potrebe ka ostvarenju cilja ostavljajući tragove. Osvrćemo li se na putu prema cilju?“

Vana Mršić: (apstrakcija sa zelenim) Odnosi, kombinirana tehnika, 200 X 70, 2018.

Tanja Ukić

Tanja Ukić šoltanskoj javnosti i turistima predstavila je dio svog stvaralačkog opusa u galerijskom prostoru „Bratska kuća“ na zajedničkoj izložbi (Odras otoka) 2016. godine s Nastjom Dadić Radić. Rođena je 1962. godine u Splitu. Diplomirala je Likovnu kulturu na Umjetničkoj akademiji u Splitu. Likovne stručne predmete predaje u Školi za dizajn, grafiku i održivu gradnju u Splitu. Više puta je nagrađivana za svoje mentorske radove s darovitim učenicima.

Mia Madir o izloženom opusu zapisala je:

„Tanja Ukić svoju otočku priču prenosi promatraču kroz niz dekorativnih dvodimenzionalnih i trodimenzionalnih ostvarenja tvoreći dinamičnu interpretaciju inspiriranu doživljajem onoga što pruža prostor kopna okruženog morem. Kompleksnost tehničkog ostvarenja satkanog od brojnih segmenata prikaza morske površine tvori iluziju doživljaja u reskoj plavoj, svjetlucavoj prašini refula u prizore okrunjene jedrima. Kroz dinamičnost odabranih motiva, isprepliću se na jedinstven način boje, linije i plohe kompozicije mozaičnog karaktera izvedenih u staklu. Serijom od pet prikaza „U krmu“, karakterom linije i pomno odabranim bojama postiže se privid pokreta čime jedra kao da oživljavaju pred očima promatrača. Modelirani vjetrom poprimaju različite forme koje izlaze iz naglašenog plavog dijela kompozicije. Odabir materijala odnosno rad u staklu svojom teksturom daje dodatnu snagu svakom dijelu ovog postava.“

Tanja Ukić: Iz Joškovo maslinika, 2016. Staklo 80 x 100

SADRŽAJ

Tihana Glavurtić JAKŠA FIAMENGO, AKADEMIK – POČASNI GRAĐANIN OPĆINE ŠOLTA ...	3
Pavao Pavličić TRI CRTICE O JAKŠI	4
Tvrtko Korbar NOVA OSNOVNA GEOLOŠKA KARTA ŠOLTE.....	7
Ana Štih VLAŽNO JE VAŽNO	16
Irmgard Krisai-Greilhuber und Dinko Sule DOKUMENTATION DER PILZE DER INSEL SOLTA (ŠOLTA).....	24
Zlatko Burić ISKORAK U BUDUĆNOST MASLINARSTVA NA OTOKU ŠOLTI.....	37
Slavko Kovačić POZNATO I DOSAD NEPOZNATO O CRKVICI SV. PETRA U NEČUJMU NA OTOKU ŠOLTI I NJEZINU POSJEDU	39
Nataša Blagaić DVA MALA PRILOGA IZ ŽIVOTA NAŠIH STARIH – KAMENA BOLEST I TETA ŠOLTANKA.....	58
Dinko Sule ZANIMLJIVOSTI S INTERNETA.....	65
Nataša Blagaić PRILOG POVIJESTI ŠOLTANSKOG VAPNARSTVA (1).....	76
PRILOG POVIJESTI ŠOLTANSKOG VAPNARSTA (2)	82
Dinko Sule NAŠIH LIPI RIČI NIKAD DOSTA	91
Nataša Blagaić POVRATAK U POLUZABORAVLJENU ZEMLJU.....	140
Željka Alajbeg BESIDE S OGNIŠĆA ILI STVARALAŠTVO NIKOLE MATELJANA.....	143
Dinko Sule ŠOLTANSKA PERA.....	145
Nataša Blagaić PLOVIMO SKUPA	146
ČAKULA	147
VIRUJ MI	147
TU SAM.....	148
UZDAM SE U TE	148

NEKA MI VONJA ZEMJA OD DIDA	149
PIVAČI ŽIVOTA	150
Edit Glavurtić	
JUBAV KOJOJ NISU VAŽNE RIČI	151
MASLINA	152
ODLAZU MORNARI	153
OPUSTILI NAŠI STARI DVORI	154
STARA KUĆA	155
Luisa Prar	
KOME REĆI	156
DVORSKA LUDA	156
PJESMA TIŠINE	157
ŽIVO SREBRO	158
POEZIJA GNJEZDI BIJELE PTICE	158
KAD ZATREPERI TUGA	159
MIR	160
NA KONCU PRIČE	160
GDJE SI ?	161
Stanko Grl	
BUDI MI ZDRAVA	162
BISER SREDI MORA	162
Edit Glavurtić	
O SMOKVI, BABI I POMALO O MENI	164
Ivan Kuzmanić	
KUM DUJE I KUMA DOME	166
Ute Karlavaris – Bremer	
O KNJIZI MAJE MENESI	170
Nikola Mateljan	
DAVNA SIĆANJA – KAKO SE JE ŠTOVA	
BLAGDAN SV. TEREZIJE?	171
PAKET IZ AMERIKE	173
Silvia Frkić	
PRIČE IZ SVITA	175
Dinko Sule	
TKO JE TKO?	183
Dinko Sule	
SLIKARSTVO	197

